Kåre Svebak:

EN TROFAST KIRKE

En artikkelsamling til innføring i emnet Bibel og Bekjennelse

Tillegg til katekismeforklaringen, bind 1

Utvidet og bearbeidet 23. mai a D 2022

Forord

Fra barnelærdom i Luthers Lille Katekisme bør det finnes en overgang eller ei bru over til studiet i kristendomskunnskap og teologi. Hvis ikke blir studiet unødig problematisk. Det var min erfaring. Det har vært min prioriterte oppgave i en del år å være «brobygger» i denne sammenheng. Med denne artikkelsamling om Bibel og Bekjennelse vil jeg bidra til fordypning både for studenter og andre interesserte.

Katekismeforklaringen»Såkorn» i fire bind utdyper Dr Martin Luthers Lille Katekisme. Det fins andre katekismeforklaringer. Mitt bidrag er en innebygget progresjon fra nybegynner til studentnivå. Dermed er forklaringen anvendelig på flere måter gjennom hele livet, slik Martin Luther og mange med ham har gjort. Vi legger ikke barnelærdommen bak oss, men trenger dypere inn den kristentro vi deler med barnet underveis fra dåpen til Herrens Nattverd.

Denne artikkelsamling utdyper det innledende bind i Såkorn-serien: «*Bibel og bekjennelse*». Lignende artikkelsamlinger følger opp Såkorn-serien med tre tilleggsbind: «Et hellig folk», «Skaperen og Gjenløseren» og «Barnerett hos Gud». Et eget bind inneholder relevante Luther-sitater til temaene i Såkorn-serien.

Med artiklene i dette bind har jeg dem for øye som vil sette seg inn i hva bibel- og bekjennelsestroskap handler om. Hva vil det si å være bibeltro? Hva vil det si å være «luthersk» eller «lutheraner»?

Den som arbeider med katekismeforklaringen, blir rotfestet i *Guds* tro. Da vet man å begrunne kristentroen i bevitnede kjensgjerninger, slik «det står skrevet». Begrunnelsen er Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og det verk han var sendt for å utføre. Denne historie fortsetter med den Oppstandnes nærvær i den forsamlede menighet. Der er han virksom med de handlinger som han innstiftet og befalte før Himmelfartsdagen. Disse handlinger skal døpte lære å holde for å leve i Guds kirke med Kristi synlige gjenkomst for øye på den ytterste dag.

I løpet av årene 2011-14 ble en del av artiklene gjort digitalt tilgjengelige på ressurs-sidene for «Foreningen for Bibel og bekjennelse» (*www.fbb.nu*). De ble samlet og fordelt på nevnte tilleggsbind til Såkorn-serien, utgitt august 1916 samme sted.

Nå utgir jeg dette bind i omarbeidet og utvidet form.

Arendal, Kristi Åpenbaringsdag a D 2022.

Kåre Svebak,

prest og pensj statsstipendiat

Innhold:

FØRSTE DEL: BIBELEN – DEN HELLIGE SKRIFT 4
1. PÅSKEPERSPEKTIVET PÅ «SKRIFTENS KLARHET» 4
2. BIBELVANDRING MED BIBELENS HERRE 6
3. «SKRIFTENS KLARHET» GAMMELT NYTT 7
4. SKRIFTENS KLARHET I KIRKENS PRAKSIS 11
5. «APOSTLENES LÆRE» - NOEN LINJER I DEN NYTESTAMENTLIGE TRADERING 15
6. HVA ER ET «APOSTOLISK» SKRIFT? 22
7. DEN LÆRDE BIBLISISME. ET KRITISK BLIKK PÅ BIBELKRITIKK 25
8. HVA HAR GYLDIGHET I KIRKEN? 30
9. LOV OG EVANGELIUM 33
10. DEN VILLFARNE ANTINOMISME 43
11. HVORFOR «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»? 47
12. BIBELTROSKAP - TROSKAP MOT DET APOSTOLISKE ORD 51
13. FARISÈERNES TROVERDIGHETSPROBLEM DEN GANG OG NÅ 53
14. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP 58
15. SKRIFTENS KLARHET: DEN RETT UTLAGTE SKRIFT FRA DENS HERRE 64

ANDRE DEL: KIRKENS BEKJENNELSE 69
16. «Å BEKJENNE TROEN» – HVA ER DET? 69
17. APOSTOLATETS KIRKE I SKRIFTBUNDEN TRADISJON 85
18. EN HERLIGHETSTEOLOG ELLER APOSTELORDETS ETTERFØLGER? 91
19. «KONSERVATIV» ELLER «LIBERAL»? 99
20. «EVANGELISK-LUTHERSK» ELLER «LUTHERSK»? 103
21. HVA ER BEKJENNELSESTRO LUTHERDOM? 107
22. HVEM HAR REFORMRETTEN I KIRKEN? 112
23. FUNDAMENTALE OG IKKE-FUNDAMENTALE LÆRESTYKKER 115
24. DET POSTMODERNE KORREKTIV TIL MODERNISMENS GRUNNIDÉER 119
25. MODERNITETENS KIRKE ELLER «GUDS FAMILIE? 124
26. LA KIRKEN VÆRE KIRKE I DET SEKULÆR-LIBERALE SAMFUNN! 128
27. OPPGAVEN Å BEGRUNNE TROEN 130
28. KIRKENS TRO - GUDS TRO 133
29. MODERNITETEN UTFORDRER KRISTI DELEGATER 136
30. TROENS BEKJENNERE I KORS OG TRENGSEL 139
31. APOSTELORDETS LÆREAUTORITET 143
32. DEN FALSKE LIKESTILLING: «HAR GUDS ORD GÅTT UT FRA DERE?» 151
33. UNIKE TREKK VED APOSTOLISK LÆRETRADISJON 169
34. NYTESTAMENTLIG ORDBRUK OM TRADISJON 173
35. NYTESTAMENTLIG ORDBRUK OM BEKJENNELSE 176
36. «HOVEDSAK» ELLER «KJERNE»? 180
37. FRIMODIG MED «GOD TEOLOGI»? 186
38. ADIÁFORON - INGEN LIKEGYLDIG SAK 190

39. KRISTUS, KIRKEN OG HÅPET I JESU ÅPENBARING FOR JOHANNES 203
40. JESU PERSON OG VERK I ÅPENBARINGSBOKEN 214
41. KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN 218
42. HÅPET I ÅPENBARINGSBOKEN 224
43. HVILKE OVERLEVERINGER SKAL DØPTE LÆRE Å HOLDE? EN KOMMENTAR TIL NIKEAKONSILET 787 229
44. «DEN GAMLE UDELTE KIRKE», HVOR FINS DEN? ..... **FEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.**

FØRSTE DEL: BIBELEN – DEN HELLIGE SKRIFT

1. PÅSKEPERSPEKTIVET PÅ «SKRIFTENS KLARHET»

«Skriftens klarhet» handler ikke om «kjernen» i evangeliet. «Skriftens klarhet» er heller ingen miniteologi presentert som «Bibelens budskap». Slike teorier er Bibelen fremmed. De overlater til leseren å forestille seg meningen, skjult i en idèverden bakom ordene.

Lærestykket om «Skriftens klarhet» handler om *Jesu utleggelse av Det gamle testamente* (GT), den gang kalt "Skriftene", «Moses og Profetene», eller «Moses, Profetene og Salmene». Den rett utlagte Skrift fra dens Herre er gitt videre til kirken i og med de apostoliske skrifter, samlet i Det nye testamente. Denne skriftsamling er følgelig kirkens rettesnor og målestokk (kànon).

Jesu undervisning utlegger *det som står skrevet* om ham. Noen ganger handler teksten om personer og hendelser som varsler den kommende Kristus. Ordene beskriver skyggen av Den Kommende (typologi). Andre ganger gir ordene en direkte beskrivelse av hans person og verk: Mt 2:5, Mk 1:2, Lk 24:27, 44, Joh 5:46. Rom 2:24, 15:4. 1 Pet 1:16. Åp 21:5. Osv.

Illustrasjon: Apostelen Peters tale på Pinsedagen

Tilhørerne var tilreisende fra landene rundt Middelhavet. De ble øyenvitner til det som skjedde da Guds løfter om sitt virksomme nærvær i den nye pakt. Apg 2: Torden hørtes mens ildtunger satte seg på hver av de tolv apostlene og de hørte dem tale på deres egne språk om «*Guds store gjerninger*». Den Hellige Ånd hadde tatt deres evner i bruk og utrustet dem med sine gaver mer andre kristne. Da trådte Peter fram sammen med de andre og holdt en tale som bekreftet Helligåndens gave. Talen var et under i seg selv. Han som hadde fornektet Jesus i øversteprestens forgård, tydet Pinsedagens hendelser, lært av Jesu undervisning i «Skriftene», f eks Joel 2 og Jer 31:33). Den preken som formidler Jesu undervisning er i seg selv et under. Hvordan er det mulig?

Svaret fremgår av Jesu befalinger til sine utvalgte apostler og deres etterfølgere i prekenembetet. De fikk marsjordren: Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, å døpe i den treène Guds navn, å løse og binde synder i Jesu sted og å forvalte Herrens Nattverd den eneste gudstjeneste han innstiftet og befalte. Da er den Oppstandne virksom til stede, skjult bak ytre tegn.

Peter forklarte at vi med vårt gjenstridige gudsforhold er medskyldige i Jesu korsfød (2:13, 23, 36). Da oppfylte Gud sine løfter om den lidende Messias, syndebæreren i alle sted. Gud forlikte verden med seg selv i den éne for alle. Ingen så forsoningen, skjult på korset i den elendiges skikkelse. Den Messias de ventet som «Israels håp», skulle gjenreise Israel som stormak. De la ham i graven og gikk skuffet derfra. Guds lovede Messias er «et *levende* håp». Lk 24. Jf Jes 14:8, 17:13. 1 Pet 1:3, Rom 5:2.

Peters tale på Pinsedagen var ingen forklaring, begripelig for fornuften. Han proklamerte en kjensgjerning: Guds forsoningsverk fullbrakt i Jesu død. Det har Gud stadfestet en gang for alle da han reiste Jesus opp fra de døde, slik Skriftene har sagt (v 26-28).

Lik de første kristne er også vi henvist til øyenvitne-utsagn. De bekjente og stadfestet Guds vitnesbyrd, som hadde reist Jesus opp fra de døde, slik Skriftene har sagt. Kristentroens troverdighet består i en bevitnet Jesus-historie. I ettertid er vi henvist til Det gamle testamentes vitnesbyrd om ham (skriftbevis), og til til den Oppstandnes ord i de handlinger han innstiftet og befalte. Synlige påminnelser er prekestol, døpefont, skriftestol og det nakne alterbord. Med Ord og Sakrament, forvaltet slik han befalte, er den Oppstandne virksom til stede i den forsamlede menighet. Den Oppstandnes tegn er Guds kirkes merkevare.

Jesus innledet sin offentlige virksomhet med en oppmuntring: «Vend om, for himmelriket er midt iblant dere!» Det fikk kristenforfølgeren Saulus på vei til Damaskus, da den oppstanddne Kristus konfronterte ham. han bdaKristi ord har Gud «gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde», sa apostelen Paulus til filosofene på Areopagos. Ordenes troverdighet ble stadfestet ud, stadfestet med flere disippelmøter med den oppstandne Jesus. De så ham, tok på ham, hørte ham undervise og spiste sammen med ham. I løpet av de førti dagene før Himmelfartsdagen skjedde en rekke disippelmøter med den oppstandne Kristus. Elleve er dokumentert i Nytestamentet. En gang var de over fem hundre til stede, og flere levde enda da Paulus skrev (1 Kor 15).

En bevitnet kjensgjerning konstaterer *at* hendelsen har funnet sted. Deafølger spørsmålet: *Hva* betyr den? Peter proklamerte på Pinsedagen Guds rådslutning om verdens frelse: Den er fullført i Guds rettferdige Tjeners død (v 23) Hvorfor? Døden kunne ikke holde på den Hellige og Rettferdige (v 24). Men dermed er ikke frelsen for alle blitt den enkelte til del. Det skjer i dåpen til Jesu død, mottatt i den tro som Gud virker ved evangeliet: Guds frelsesverk i Jesu død for alle, er også til meg (v 36). Det er ikke frelse i noen annen. Jf Jes 53, Rom 1:16f, 3:28, 1 Pet 1:3f, 18f. Vår stilling til vår egen dåp gjør skillet mellom troende og vantro, mellom frikjente og fordømte, mellom kristne i navnet og kristne i gavnet. Mk 16:16.

Guds nådepakt med den enkelte i dåpen har et sammenfattende uttrykk. «*syndenes forlatelse*» (v 38). Hva evangeliet kunngjør og dåpen gir, hører sammen med hendelsen på Himmelfartsdagen, da Herren Jesu og alles bror ble opphøyet til Guds nådeside: Nå er han Kongen i Guds nåderike, v 36: «*denne Jesus som dere har korsfestet, har Gud gjort både til Herren og til Kristus*». En hel Bibel vitner om denne hovedsak: Han er min Herre som har gjenløst meg fortapte og fordømte menneske…(forkl 2. trosart). Den Hellige og Rettferdige ved Faderens høye er vår hellighet og rettferdighet for Gud. Ikke vår kvalfikasjon, men Herren Jesus er troens gjenstand. Derfor bekjenner vi «én dåp til syndenes forlatelse». Annen kvalifikasjon fins ikke for Gud.

Ordene stakk dem i hjertet. Han er opphøyet, og vi er fordømt. Rådville spurte de, v 37 - *hva skal vi gjøre?* Peters svar stadfestet at Guds løfter om den nye pakt var var gått i oppfyllelse. Han oppmuntret dem til å vende om og la seg «*i Jesu Kristi navn til syndenes forlatelse. Da skal dere få Den Hellige Ånds gave*» (v:38).

Peters tale på på vegne av de tolv belyser hva «Skriftens klarhet» består i: Peter stadfestet med *skriftbevis* Guds vitnesbyrd om Gud og menneske forent i Jesu person og hans verk, slik Skriftene har sagt. Her er ingen henvisning til en «kjerne» eller idè i en virkelighet overlatt til bibelleseren å forestille seg. Peter tale er den rett utlagte Skrift i kortversjon, lært av den Oppstandne selv:

2. BIBELVANDRING MED BIBELENS HERRE

> **Lk 24:44** – «Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos profetene og i Salmene.»

Det er et problem for vår fornuft at Gud viste seg for verden i en tjenerskikkelse, led, døde og oppstod på den tredje dag, slik Skriftene har sagt. Mennesket nøyer seg med gudsforestillinger og setter lit til avguder av mange slag.

Problemet er kristentroens dennesidighet i en bevitnet Jesus-historie, og Jesus-historiens fortsettelse med Guds kirkes underfulle kjennetegn i den forsamlede menighet, Ved dem er han virksom til stede og bringer forsoningens goder, Det gjør han ett vilkår: Guds evangelium og sakramenter må forvaltes med troskap menn funnet skikket til å være hans delegater i den embete som han innstiftet og befalte. Da er presten i menigheten en synlig påminnelse om Kristi forhold til sin Kirkebrud. Hvis ikke trekker han sin Hellige Ånd tilbake. Forholdet Kristus og Kirken er ikke et lesbisk parforhold i likestillingens navn. Mt 10. Lk 24:47. Joh 20;22:23. 1 Kor 14:34-15:11. Ef 5:25-33. 1 Tim 2:8ff. Jf Åp 3:14ff.

Det er et problem for vår innkrøkte vilje at Gud forkaster vår selvkloke egenrettferdighet lik et «skittent klesstykke», Jes 64:5. Guds hellige bud om kjærlighet til Gud av hele vårt hjerte og til vår neste som oss selv, det står fast. Forsømmelser og egoisme medfører selvbebreidelser og anklage. Det er strevsomt å være en lovens trell.

Hva Guds lov krever, er oppfylt i Kristi lidende lydighet i alles sted. «Får Sønnen frigjort dere, blir dere virkelig fri», Joh 8:36. Han har frelst oss for at vi skal tjene ham som Guds kjære barn, ved dåpen og troen kledd i hans evige rettferdighet, uskyldighet og salighet. Denne nåderett gir oss rett til å si: Kristi lidelse og død er min. Kristi oppstandelse fra de døde på den tredje dag er min. Kristus er min hellighet og rettferdighet for Gud – og ingenting annet.

Så er ikke kristentroen en tro på «min tro». Troen kan være svak eller sterk, men stoler på Guds løfte og har Kristus til gave. Troens gjenstand og årsak er Kristus Jesus i hans lidende lydighet. Troen kjenner Gud gjennom ham, og kjenner åpenbaringssordets Gud som en venn å stole på i liv og død. Vi kjenner hans hjertelag som er skaperverkets midler og gjenløser. Troen ser ham fra det dype og har sin glede i ham. Fra det dype høres troens halleluja.

«Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser, for han har sett til sin tjenerinnes ringhet…» Herrens mor og tjenerinne trodde Guds ord om barnet hun skulle bære frem uten mann. Allerede i mors liv bar han tittelen tittelen «Under», Jes 9:6.. Gud og menneske forenet i ham, det er underet som som Guds engler higer etter å se inn i (1 Pet 1:12). Med undergjerninger bevitnet han sin persons hemmelighet. Den har Gud stadfesttet da han reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt. Joh 5:47.

Kristentroens gudgitte begrunnelse er problematisk for vår fornuft og vilje, men samme begrunnelse er Guds løsning for mørke sinn og vrange viljer. Med den opplysning som evangeliet gir, kan tilbakemeldingen være troens gjensvar: «Han er min Herre som har gjenløst meg fortapte og fordømte menneske, kjøpte meg fri og frelst meg… Det har han gjort for at jeg skal tjene ham som Guds kjære barn. De slår følge med ham, det levende håp, og akter overtroen på mennesket «selv» som dårskap for Gud. Rom 6:13.

3. «SKRIFTENS KLARHET» GAMMELT NYTT

Skriftens klarhet var avgjørende for Herrens apostler. Den er også avgjørende apostlenes etterfølgere som Herrens deleegater ikirkens prekenembete. **Lk 10:16** - *Den som hører dere, hører meg,* sa Kristus. Deres kompetanse og autoritet består i den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Han er kirkens lærer. Prekestolen er stedet for Kristi undervisning i den forsamlede menighet. Med lærestykket om Skriftens klarhet fremstår det evangelisk-lutherske kirkefellesskap som talerør for den gamle kirke i den *skriftbundne* tradisjon.

Da bibelteologen Martin Luther oppdaget hva Skriftens klarhet består i, oppdaget han gammelt nytt. I Store Galaterbrevskommentar brukte Luther bildet om kilden og bekken nedenfor. Øker avstanden fra kilden, øker også tilsiget fra annet hold. Desto viktigere er det å øvse av kilden hele veien. Det er å etterfølge apostelordets lære som Guds ord, «som det i sannhet her», 1 Tess 2:13.

Luthers gjenoppdagelse vakte oppsikt den gang. Folk var opplært til *å holde for sant det som Kirken lærte under pavens ledelse*. Sett i det bibelske perspektiv på historien var den wittenbergske reformasjon en endetidshendelse. Åpenbaringsodets Gud grep inn i kirkens historie på underfullt vis og brakte Skriftens klarhet atter fram i lyset. Luther oppdaget at Det gamle testamentes ordlyd på hebraisk er en ***enhetlig lærehelhet***, som i Nytestamentet har mange benevnelser. Følgende syv teser presenterer gammelt nytt. De synes glemt i en tid da man uten videre forplikter kristne på bispemøtevedtak og kirkemøtevedtak.

(1) Skriftens troverdighet er av samme art som logikkens og grammatikkens regler, og matematikkens grunnsetninger.

Mange har forsøkt å forklare det merkelige at ord forbindes med et bestemt innhold. Tilbake står kjensgjerningen at det skjer. Åpenbaringsordets Gud, verdens skaper og gjenløser har villet det slik for menneskenes skyld og for sin egen skyld.

Gud tar det menneskelige språk i bruk for å meddele den grunnleggende viten om Gud, mennesket og verden. Denne viten gis ikke umiddelbart – i dølgsmål eller ved okkulte handlinger, men middelbart. Den er gitt i og med bibelordenes *likefremme mening* ***(sensus litteralis)***, begripelig i tekstens sammenheng. Denne erkjennelse medfører et maurflittig arbeid med grunntekstene på hebraisk og gresk, foruten oversettelser til mange språk. Da gjelder det å følge logikkens og grammatikkens regler, samt matematikkens grunnsetninger.

(2) Skriftens språklige klarhet begrunner Kirkens bekjennelse – aldri omvendt.

Skriftens *indre* mening kan ikke skilles fra dens *ytre* klarhet. Denne binding gjør begripelig hva språket formidler. Veien til gudskunnskap går gjennom bibelordet. Lik Jesu disipler og aposteltidens kristne er vi henvist til bibeltekstene i deres likefremme mening. Det er "*paradisets port*", sa Luther om denne erfaring fra bibelhistorien. Vi går inn gjennom denne port når vi leser bibeltekster, eller hører dem opplest og utlagt med Bibelens Herre som utlegger og veiviser. Da er han virksom med sin Ånd, åpner Skriftens mening og gir forstand til å forstå dens hemmelighet. Dekket tas bort, Vi gjenkjenner Guds Messias-løfter i en bevitnet Jesus historie, og vi forstår meningen med våre liv og Guds kirkes virksomhet på jorden.

Meningen sammenfaller med dåpens rete bruk. Lk 10:16, 24:27, 45-47. Mt 16:21, 17:5. Jf Rom 12:1f, 2 Kor 3:16, 1 Joh 5:9f osv.

Med nødvendighet følger avgrensninger: Utelukket er innsikter (gnosis) i strid med apostelordets lære fra Bibelens Herre. 1 Tim 6:20. Utelukket er lære og liv begrunnet i synsing og føleri (spiritualisme). Utelukket er tilslørende deklarasjoner om enighet "på tilstrekkelig grunnlag" (reduksjonisme). Utelukket er læretilpasninger til yndlingsidéer i samtiden (akkomodasjon).

(3) Skriftens overbevisende klarhet er innholdsbestemt.

Skriftens enhetsgivende sentrum og sammenheng er dens vitnesbyrd om Jesu persons hemmelighet: Ordet som ble menneske i Jesu tjenerskikkelse (Joh 1:14) og hans verk i fornedrelsen (3:15f. 1 Kor 15:3). Denne historiske Jesus er den "Guds rettferdighet" som evangeliet åpenbarer av tro til tro uten noen vår verdighet eller fortjeneste. Mt 4:17, 5:3, 17, 20, 6:33. Rom 1:16f, 3:23.

Hvordan er dette mulig? Svaret er det under som Jesu person er: "*Unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria*". Derfor brukte han gudsnavne "JEG ER" om seg selv. Med guddommelig autoritet kunne han si, Mt 5:21f - *Dere har hørt at det er sagt til de gamle /…/ Men jeg sier dere*. Med undergjerninger bevitnet han denne autoritet. Der med andre ord han selv som *avklarer denne lærehelhet* med guddommelig autoritet. Det stadfestet Gud da han reiste gudmennesket opp fra de døde.

Myten om «den uklare Bibel» stiller saken på hodet, som om vårt problem er Guds problem, og opp til oss å søke den bekvemme løsning, den vi alle er tjent med (pragmatisme). Læsningen ligger i bibelordene, utlagt av skriftens Herre, **Jes 8:20** – *Til ordet og til vitnesbyrdet!* Disipler hører Kristi ord og lar klare steder belyse de dunkle. Gis ikke klarhet, følger vi Luthers eksempel - tar hatten av og går forbi. Kirken gransker ikke dunkle steder.

(4) Årsaken til Skriftens klarhet er den samme for oss som for Herrens apostler og apostletidens kristne: Gud har oppfylt sine løfter - gitt ved "Moses og Profetene", og stadfestet Jesu undervisning som sin egen da han reiste Jesus opp fra de døde.

"*Om dere trodde Moses, skulle dere tro meg, for om meg skrev han*", Joh 5:46. Skriftens hemmelighet er Jesu persons hemmelighet, stilt fram for verden i hans lidende lydighet. Han er Guds løfters "amen" (2 Kor 1:20). Oppfyllelsen stadfester Skriftens mening og begrunner evangeliet om synderen, erklært rettferdig for Gud ved tro (Rom 1:17).

Det gamle testamentes klarhet omfatter kirkens prekenembete i den nye pakt. Like fra begynnelsen har Kristi kirke stadfestet Kristi lære med Skriftens ord. Denne bevisførsel begrunnet Kristus-bekjennelsens troverdighet. Denne bruk av av Det gamle testamente foregikk lenge før det nytestamentlige kànon forelå.

Rekkefølgen i tid er megetsigende: Først *Jesu undervisning* i "Skriftene", så kirkens *Kristusbekjennelse* (Mt 16:16, 19) og deretter *prekenembetet* på Kristi vegne. Ikke engang en Herrens apostel var gitt en selvstendig læremyndighet ved siden av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Apg 15:16f.

I likhet med kirkens Herre blir prekenembetets utøvere fristet til læretilpasninger på samtidskulturens vilkår, Mt 4:1-11, 16:21-23, osv. Vranglæren kjennes på reservasjonen mot

apostelordets lære fra Kristus. Begrunnelse er eget «skjønn», kirkens «syn» eller evangeliets «kjerne». Denne falske åndelighet følger kirken som en skygge.

Eksempler: Adgang for kvinner til prekenembetet. Kirkens velsignelse av likekjønnet «partnerskap». Dåp uten forpliktelse på undervisning i den kristne forsakelse og tro. Forvandlingsepiklese under Herelse ns Nattverd (jpåkallelse av Den Hellige Ånd). Rettferdiggjørelse ved tro (frifinnelse) *med forbehold* om helliggjørelse (fornyelse). Kirkefellesskap på «tilstrekkelig» grunnlag med rom for vranglære i gudstjenestelige ordninger. Kirkens gudgitte nåderett forvekslet med et kirkedemokrati innordnet det liberale demokratis idéer om individers likestilling og rettigheter. Reservasjonen mot den rett utlagte Skrift fra dens Herre har kirkeødeleggende virkninger.

(5) Skriftens meningsgivende klarhet er "den fagre skatt", gitt kirken i og med apostelordets lære.

Denne skatt er Kristus Jesus, gitt til rettferdighet for hver den som tror, (Rom 10:4). Skatten ses først utydelig i Det gamle testamente, men fremtrer tydeligere jo lenge frem vi kommer i den gamle pakts historie, f eks Jes 53. Med hans verk «for oss» ses forskjellen mellom lov og evangelium og troen bekjenner Guds rettferdighet i ham alene. Men uten påskeperspektivet på bibelhistorien, ligger et "dekke" over siktemålet med «Loven og Profetene». (2 Mos 34:33, 35, jf 2 Kor 3:13-15.)

Teksten lest i påskeperspektivet lar oss oppfatte hva "Moses og profetene" sier om Kristus, hans person og verk. Han tar dekket bort med sin undervisning. Gjennom ordenes ytre klarhet oppfatter vi den indre klarhet. Otdene vittner om Guds frelsesverk i Kristi lidende lydighet inntil døden på korset. Fra ham har kirken lært den bibelbruk som fører skriftbevis for Guds forsoning med verden i en korsfestet Messias. Denne bevisførsel har Gud stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje dag.

Denne innsikt i Skriftens klarhet hører sammen med Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd i hjertene. Den skjer ikke umiddelbart, men med den preken som lar oss høre «Kristi ord» , Rom 10:17. Jesu avskjedsord til apostlene omfatter deres etterfølgere i prekenembetet, **Joh 14:26** – *Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt navn, han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere* (jf v 16f). De som kommer til troen ved apostelordets lære (Joh 17:20), de er salvet av Den Hellige Ånd og holder fast ved Sannhetens ord fra Faderen (1 Joh 2:20, 27). Det vitner om *falsk åndelighet* når man med bibelord forsvarer lære og praksis i strid med apostelordets lære fra kirkens Herre og Lærer.

> **1 Kor 2:14f** – slik et menneske er av naturen tar det ikke imot det som hører Guds Ånd til. For ham en dårskap, og han kan ikke fatte det. Det må bedømmes på åndelig vis. Men et Åndens menneske kan bedømme alt, men selv kan han ikke bli bedømt av noen.

Hva det vil si å bedømme bibelord "*på åndelig vis*", det viser Herrens apostel med skriftbevis mot den falske åndelighet (1 Kor 15:1-4, jf 2 Kor 11:4f, 13).

> **Til bibelstudium**: 1 Kor 1:18f, 2:1-5, 8f, 13, 16 osv. Jf 1 Mos 1:6f, Sal 6, 4-11, Joh 6:63, 68, 2 Kor 3 (om forskjellen mellom lovens embete og evangeliets embete).

Vi lever i endetidens messianske drama, beskrevet i det apostoliske og profetiske ord. Demoniske makter angriper Skriftens klare vitnesbyrd om Guds nådige rettferdighet i Kristi li-

dende lydighet. Angrepet rettes mot dåpens betydning i den døptes liv i Guds kirkeorden for med livets vitnesbyrd å bekjenne Guds gode skapervilje for mann og kvinne.

(6) I likhet med Kristi utvalgte apostler er også deres etterfølgere i prekenembetet "Kristi tjenere og forvaltere av Guds hemmeligheter", 1 Kor 4:1. Blant disse «hemmeligheter» hører den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Gjennom kirkens historie mottar kristne apostelordet "*som Guds ord, som også er virksomt i dere som tror*", 1 Tess 2:13, jf Apg 2:42. Mottakelsen omfatter anvendelsen, enhver på seg selv. Ånden virker med Kristi ord troens under, og ved troen det nye livet under Kristi herredømme. Slik bygges Guds kirke på apostlenes og profetenes grunnvoll (Et 2:20 osv). På Dommens dag er denne kirke Kristus kaller "*min Faders velsignede*", Mt 25:34, velsignet med Guds velsignelse "*fra de himmelske verdener*", Ef 1:3, gitt i og med Skriftens ytre ord. Denne velsignelse legitimerer menighetens virksomhet – og intet annet. **Apg 4:20** – *vi kan ikke tie med det vi har sett og hørt*.

Det er derfor feil å overlate reformasjonens legitimitet til Kristi dommergjerning på den ytterste dag. Apostolatets kirke er ingen utopi. Hennes fremtreden er ikke overlatt til menneskers skjønn. Kristus legitimerer hele veien sin kirkes fremtreden med apostelordets lære fra ham og Faderen, **Joh 17:20** – *jeg ber /…/ også for dem som ved deres ord tror på meg*.

Kirkens troverdighet er det "troverdige" evangelium, begrunnet i Kristi utleggelse av "Skriftene" og stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde. Derfor må en Kristi delegat og medarbeider legitimere seg på troskapens vilkår, 1 Kor 4:1f, Tit 1:9. Med gudbevitnet legitimitet fremtrer Guds kirke med underfulle og sikre kjennetegn i tidens løp (CA 7). Andre legitimeringsmåter *"forfusker og driver handel med Guds ord"*, 2 Kor 2:17, jf Mk 8:38, 1 Pet 2:8. Jf Joh 12:48. 1 Sam 15:23.

> Eksempel: Gud gav profeten Jeremia oppdraget å forkynne alt Guds ord med livet som innsats, verken mer eller mindre, Jer 26:2, 8, 15. I stedet for å drepe ham, måtte folket erkjenne: "Han har talt til oss i Herrens, vår Guds navn", v 16.

Falske profeter underkjenner eller utelater Herrens ord, enten som selvopphøyede kontrollører eller som lojale tjenestemenn i menneskers navn. Deres legitimitet er tankespinn og kvasiteologi, Mt 7:15, Rom 16:17. Den som det gjør,

(7) Konkordiebokens bekjennelser lar oss bevitne Skriftens indre klarhet med Skriftens ytre klarhet – om Gud, verden og mennesket.

Skriftens klarhet er tilgjengelig foralle. Samme meningsinnhold kan uttrykkes med andre bekjennelser og formularer, for innholdet er tilgjengelig for alle. Avgjørende er det sakssvarende uttrykk som bekjenner Herren Jesus som har utlagt Skriftene for oss.

> Eksempel: Kristi ord over fremsatt brød og vin: "*Dette er mitt legeme /…/ Dette er den nye pakt i mitt blod"* osv. Ordene sier presist og likefrem hva presten rekker frem og nattverdgjestene spiser og drikker. Kirken bekjenner ikke hva øynene ser og fornuften sier, men bekjenner i ord og handling hva Skriftens Herre faktisk sier.

Konkordiebokens bekjennelser har blivende gyldighet i kraft av det Guds ord de bevitner på apostolisk vis. De istemmer Guds vitnesbyrd, slik Skriftene har sagt.

Eksempel: De tre trosartiklene. Når vi bekjenner personenes vesen og verk i Den Hellige Treenhet, bekjenner vi Skriftens indre klarhet i dens ytre klarhet. Men tar man Kristus bort fra Bibelen, leser vi et religionshistorisk skrift, og leser Konkordieboken som en samling privatmeninger av historisk interesse.

Skriftlesningenes prioritet

Vi er vant til prekenens plass *etter* skriftlesningene. Årsaken er ingen uklarhet ved tekstene, men prekenembetets *oppdrag* for tilhørernes skyld – Å gi videre Jesu undervisning i samsvar med Skriftens indre og ytre klarhet. Hvorfor dette oppdrag? Rom 10:17 - *Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord*. - Joh 5:39. Esek 3:17-19, Heb 13:17.

Skriftlesningene har *prioritet* fremfor prekenen. Denne prioritet har også Kristi ord over fremsatt brød og vin under Herrens Nattverd. Han lar sine allmaktsord bli hørt i prestens munn.

Tekstlesningenes prioritet plasserer prest og predikant i *delegatens* posisjon. Det rangsnudde forhold tilslører Skriftens klarhet og motsier apostolatets Herre. I stedt trer et apostolat oppfunnet av mennesker til deres behag. Årsaken er arvesyndens gudfiendtlige motstand i menneskets innerste. Tilhørere har all grunn til å høre Kristi undervisning med takk og lov, og all grunn til å be for Kristi delegat og for oss selv.

Med lesningenes prioritet for øye, fremsier vi trosbekjennelsen etter dagens evangelielesning. Troen gir lesningene sin tilbakemelding, t eks med «Gud være lovet, halleluja». Deretter følger prekenen. Rekkefølgen er megetsigende. En preken vil alltid være belastet med predikantens skrøpelighet.

4. SKRIFTENS KLARHET I KIRKENS PRAKSIS

To innvendin ger anfekter Skriftens klarhet: Den ene viser til avskriverfeil og tekstvarianter. Den andre viser til motstridende fortolkninger og meninger av subjektiv art.

Avskriverfeil og tekstvarianter

Originaltekster fins ikke. Oversetterne er henvist til henimot 6000 avskrifter (papyrusfragmenter, pergament-codexer, oldtidsoversettelser, kirkefedre-sitater og lectionarier til liturgisk bruk).

Før boktrykkerkunsten var oppfunnet, ble bøker kopiert ved å skrive dem av for hånd. Da var det ikke til å unngå at misforståelser og unøyaktigheter forekommer i avskriftene. Det hendte også at avskriveren ”rettet på” teksten for å bringe den i samsvar med egen oppfatning. Ved hjelp av sin boktrykkermaskin utga *Johann Gutenberg* Psalteret i året 1457. Snart kunne siste skrivermunk sette punktum for den gamle avskrivertradisjon.

Såkalte ”tekstvarianter” synes å motsi grunntekstens språklige klarhet, og blokkere vår tilgang til den opprinnelige mening. Blant fagpionerene på 1700-tallet trakk noen liberale slutninger, mens andre hevdet at tekstvarianter styrker tekstens pålitelighet.

I arbeidet med å rekonstruere grunnteksten, må man kjenne til *alternativene.* De må en oversetter ta stilling til. Alternativene fremgår av noteapparatet nederst på siden i de vitenskapelige utgaver av Biblia Hebraica og Nytestamentet på gresk. De spørsmål som avskriverfeil reiser, må løses i hvert enkelt tilfelle.

Vi bør ikke overdrive tekstvariantenes betydning. Hvem forkaster en avisnyhet på grunn av trykkfeil? Tekstvariantene gjør det mulig å påvise avvik fra originalteksten. Dessuten er avvikene som regel uten betydning for tekstens budskap. Det gjelder også i de tilfeller hvor avskriften er skadet.

Bibeltekstens autoritet som «Guds ord» består, tross skrivefeil eller ombytting av ord med et annet. De rokker ikke ved Jesu utleggelse av Det gamle testamente gitt, den som fins i Nytestamentes skrifter fra apostlenes hånd. Tar vi avskrivernes skrøpelighet i betraktning, og de problemer som tekstvariantene gir oversettere og bibeltolkere (eksegeter), står vi overfor en underfull kjensgjerning: Jesu utleggelse Det gamle testamente om skapelse og gjenløsning, og om sin person og sitt verk, vitterlig er blitt formidlet til denne dag.

Motstridende fortolkninger og meninger

Blbellesning på fornuftens vilkår, og med skinn av vitenskap, har fulgt kirken siden begynnelsen (jf sadduséerne og senere Markion, d ca 160)). Mennesker søker den bekvemme forklaring som fornuften begriper og godtar (jf unitarenes fornektelse av Guds Treenhet).

Hvor rservesjoner mot apostelordets lære vinner innpass i gudstjenestelige ordninger, er virkningen med stor konsekvens *kirkeimitasjoner basert på kvasiteologi*.

> **Eksempler**: Kristendomsfaget får status som orienteringsfag, sidestilt sekulære livssyn og fremmede religione. - Romerkirkens sidestilling av Skrift og Tradisjon, innordnet læreembetets forvaltning. - økumeniske avtaler om kirkefellesskap på "tilstrekkelig" grunnlag.

Man *mistrorspråkets mulighet* til å formidle et meningsgivende innhold i tidens løp, samtidig som man formidler meninger i samsvar med grammatikkens og logikkens regler.

Mistroen til språket rammer i første omgang Guds opprettholdende gjerning gjennom språkene (den naturlige lovåpenbaring). I neste omgang rammes Kristi læreformidling hvor kirken fremtrer som apostolatets kirke. Tross all denne mistro til språket blr bibeltekster opplest og Kristi ord fremsagt over fremsatt brød og vin.

Mistro til bibelordene stiller leser og tilhører i et uforpliktende forhold til ordlyden. Skeptikeren finner tolkningsnøkkelen et annet sted og later som om kirkefellesskapets basis er menneskers skjønn om «tilstrekkelig» enigehet. Med stor konsekvens blir Konkordiebokens bekjennelser gitt status som tids- og kulturbetinget «erklæring» av historisk interesse.

> Eksempel: Kirkemøtet i Den norske kirke godkjente i 1994 Borgå-avtalen, og inngikk dermed kirkefellesskap mellom anglikanere og «lutheranere». Begrunnelsen var «tilstrekkelig» enighet, gitt til kjenne med generelle vendinger og vage ord.

Kirkefellesskap begrunnet i skjønn må bedrive illusjonsnumre i en uavbrutt samtaleprosess om de «verdier» kirken står for. Prosessen er reduktiv og resultatet uforutsigbart mer eller

mindre. Man later som om kirkens grunnvoll, gitt i begynnelsen (jf Apg 2:42, Ef 2:19ff), i nåtid er er et minste felles multiplum i læren.

Illusjonen tilslører *det kirkesosiale produkt* av menneskers føleri og funderinger, ofte på høyt abstraksjonsnivå og tilgjengelig for en selvopphøyet elite. Resultatene er det tjenestefellesskap «som alle er tjent med», for kirkens bekjennelse til apostelordets lære utelukker reservasjonene. Slike fellesskap er belastet med uforutsigbarhet. Hvor allmennytten overstyrer bibelbruken, griper mistroen om, for reservassjonene forsterker mistroen til Skriftens ytre klarhet (1 Mos 3:1). Den unnfalne leiesvenn åpner døren for "tyver og røvere" (Joh 10).

Guds kirke lever godt uten denne kvasiteologiske virksomhet. Hun fremtrer som apostolatets kirke med den hyrdeomsorg som vokter Guds hjord etter Ordets regel. Rettskafne hyrder og lærere nærer den forsamlede menighet med den rett utlagte Bibel fra dens Herre, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Der lærer døpte å kjenne Den gode hyrde på hans røst. De er det folk som følger Kristus Jesus, hvor enn han går (Åp 14:3). De kjenner ham i hans selvhengivende kjærlighet, og med ham til gave følger de hans eksempel og skuler skrøpeligheter under kjærlighetens kappe (1 Pet 4:8b).

Men blir menneskers tanker om kjærlighet troens vilkår, er den rettferdighet gått tapt som evangeliet åpenbarer. Mmneskers tanker om rommelighet og raushet innhyller Guds nidkjærhet for sitt verk, stilt fram for verden i «Kristus og ham korsfestet», 1 Kor 2:2. Guds nidkjærhet krever marsjordren - å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, Lk 24:47.

Innhyllet i kjærlighetens kappe blir Guds gode skapervilje og selvhengivende kjærlighet skjult for menneskene. En kirkevirksomhet fremstår innordnet yndlingsidèer i samtiden. Virkningen fremgår av kirkens historie. Menneskers kristeliggjorte visdom omdanner kirken til forvaltningskirke på lovreligionens grunn. Men døpt til Jesu død står vi ikke i gjeld til den onde menneskenatur (Rom 8:12). Med Kristus til gave er døpte kalt til å etterfølge ham.

Skriftens ytre klarhet utelukker skjulte sannheter

Dunkle steder fins uten å rokke ved Skriftens klarhet. Tids- og stedsopplysninger kan være uklare, og skikker likeså, o l. Selv om slike tilfeller berører læren, fremgår meningen i lys av klare steder, også kalt "*læresteder*" (sedes doctrinae). Vår formørkede forstand søker dunkle steder. Den trivs ikke i lyset. Med den opplysning som syndsforlatelsens evangelium gir, lar vi være å granske saker som Gud holder skjult for oss.

Åpenbaringsordets gudskunnskap fins ikke "*bakom*" ordene – i forfatterens hode. Den gudgitte gudskunnskap fins ikke "*over*" ordene - i en tidløs, overjordisk virkelighet (allegorisk tolkning). Den fins heller ikke "*innover*" i ordene - i menneskers erfaringer, hverken drømmer, syner og indre åpenbaringer. Ordet som ble menneske i Jesus Kristus er den åpne dør. Med ham som utlegger av Det gamle testamente, er ordlyden døren til Skriftens vitnesbyrd om Jesu person og verk.

Luther så mangler ved den allegoriske metode, og skilte mellom den tidshistoriske mening (sensus literalis historicus) og den profetiske mening (sensus literalis propheticus). Begge inngår i en dennesidig, jordisk virkelighet. Den tidshistoriske mening avklarer ordenes mening i en språklig og historisk sammenheng og med en begrenset horisont. Den profetiske

tolkningen ser den kommende Kristus og hans kirke i tekstene, slik apostelordet gjør med Kristus Jesus som kirkens Lærer.

Læreforvirring i nåtid aktualiserer følgende *veivalg*: (1) Enten holde fast ved apostelordets lære eller følge «ny innsikt» (New Age) fremført i generelle vendinger om Gud og guddommelige ting (1 Tim 6:3). (2) Eller gjøre som antikkens stoïkere: Etablere et tenkt *ingenmannsland* hvor debatten *ut*krystallisering av "*kirkens syn*" på rett og galt, sant og falskt. (3) Det *postmoderne* svermeri stiller det autonome menneske i sentrum av et revir kalt «mitt liv». Modernismen betraktet det verdslige samfunn som et fremskritt med vitenskapen til hjelp. Postmodernismen med sin normkritikk avslørte fremskrittstroen, men overså den nye psevdoreligion med dens tro på mennesket «selv» under skinn av «rettigheter» og med krav på andres respekt uten fobier. Den kristeliggjorte variant er billig nåde, alltid på flukt fra ubekvemme bibelord om Guds gode skapervilje.

Syndsforlatelsens evangelium fins ikke skilt fra «det som står skrevet». Den gis med Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Det er ikke nok å kjenne til historien. Det gjør også djevelen, bedre enn noen. Vi må vite «hvorfor». Svaret gis med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Da mottar vi den gudskunnskap som bibelordene formidler, og unngår synsing og spekulasjon.

Skriften er "sin egen tolk" .

Denne regel om sammenligning gjelder de steder hvor teksten er flertydig eller uklar.

"Skriften er sin egen fortolker" betyr ikke vi må utlegge ethvert bibelord i lys av andre steder, heller ikke at regelen skal anvendes på steder hvor meningen fremgår presist og likefrem - som i vanlig språkbruk.

> *Illustrasjon*: Jesu tydningsord over fremsatt brød og vin: "Dette er mitt legeme" osv. For å få frem Jesu "egentlige" mening, gjorde Andreas Bodenstein (Carlstadt) – og etter ham Zwingli - en sammenligning med Jesu ord i *Joh 6*.

I reformert tradisjon blir regelen anvendt som en *bortforklaringsregel*, i den hensikt å finne fram til den mest bekvemme og samlende løsning på brysomme bibelord og emner. Men her som ellers må tolken bli bedømt på ordene han oversetter, og ikke på evnen til å bortforklare dem.

Skriftens ytre, språklige klarhet foreligger *når den historiske sammenheng og den språklige konstruksjon er problemfri og grei*. Det betyr ikke at alle bibeltekster er lette å forstå, eller at det er unødvendig å se uklare steder i lys av klare steder, eller at den språklige klarhet er begrenset til bestemte lærestykker.

Dunkle steder kan komme av et uvanlig ord, eller en ukjent konstruksjon, eller manglende viten om den historiske sammenheng. Den ligger det nær å bedrive den bibelkritikk som består i å holde seg til «det gamle». Løsningen fremkommer som oftest ved hjelp av parallellsteder om emnet. Hjelpemidler er grammatikker, leksika og historiebøker. Slikt arbeid forhindrer bortforklarende tolkninger og alle forsøk på å finne meningen i en idèverden. sted. Det er i erkjennelse av egen begrensning vi går forbi vanskelige steder (2 Pet 3:16).

Skriftens klarhet i lys av det levende håp

Skriftens klarhet plasserer Skriften i Guds frelsesplan for sitt skaperverk under syndefallets kår. Frelseshistoriens *sentrum og høydepunkt* i himmelen og på jorden er Guds forsoning med verden i Jesu Kristi korsdød. Hele frelseshistorien er Guds løfters historie, hvor Abrahams og Isaks og Jakobs Gud hele tiden er det samme handlende subjekt.

Guds folk i den nye folk lever i en interimstid fra Pinsedagen inntil den ytterste dag. Da kommer Jesus tilbake, synlig for all verden i sin Guddoms herlighet. Siste akt gjenstår. Da skal han dømme verden og skille ut sitt velsignede folk fra de fortaptes masse. Han kom som skaperverkets gjenløser og menneskenes frelser, og er Guds fred med oss alle. Joh 3:16, Ef 2. De som vendte ham ryggen, er skyld i sin egen fortapelse. Frelst ved «Kristus alene» og «ved tro alene» går Guds velsignede folk inn til det fullende gudsrike, beredt Guds folk fra evighet av.

I mellomtiden lever Guds kirke på denne jord av de handlinger som den oppstandne Jesus befalte før han ble opphøyet til Kongen i Guds rike. (Apg 1:2f). Ved dem er han virksom med sin Ånd og sitt skapende ord i den forsamlede menighet. Dette virksomme nærvær er en radikal nyhet, likeså radikal som for de første tilhørere. Det forkynner kirkens underfulle levekår i den nye pakt. Troverdigheten den gang er den samme i nåtid: Den Oppstandnes undervisning da han utla det som stod skrevet om ham hos Moses og Profetene. Lk 24, jf Mt 16:21-25.

Det var de tolv Kristus utrustet med Den Hellige Ånds gaver på Pinsedagen. Utrustet med Åndens gaver mer enndre kristsne, gikk de til den kirkegrunnleggende oppgave - å overgi den rett utlagte Skrift til kirken i den nye pakt. På denne ubeskårne grunnvoll er Kristus hjørnesteinen, den bygningsmenne forkastet. Sal 118:22, Jes 28:16. På denne grunnvoll fremstår apostolatets kirke som Guds hus og tempel, bygget av levende steiner.

Den korsfestede og oppstandne Kristus er Guds endegyldige og eviggyldige Amen til Skriftens ytre og indre klarhet. Noen annen legitimitet har ikke menighetens virksomhet, den treéne Gud til evig ære, takk og pris.

5. «APOSTLENES LÆRE» - NOEN LINJER I DEN NYTESTAMENTLIGE TRADERING

En lærehelhet samlet kirken like fra begynnelsen (Apg 2:42). I så henseende representerer ikke Nytestamentet noe nytt. 5 Mos 4:2 – *Dere skal ikke legge noe til det jeg befaler dere, og ikke trekke noe ifra* (12:32, jf Åp 22:18f). Derfor kjennes bibeltroskap på troskapen mot apostelordets lære (Sverre Aalen). Etterfølgelsen vil alltid stå i motsetning til menneskers overtro på egne evner i troens saker og ringeakt for apostelordets lære fra Bibelens Herre og kirkens Lærer. Reservasjonen i en sak har omfattende følger, lik revnen i en høy mur, Jes 30:13 - Den brer seg videre inntil hele muren styrter sammen, 6:13, 8:10.

Her presenterer jeg noen linjer i den læreformidling som fant sted i aposteltiden. Det gjør jeg her i et tilbakeskuende perspektiv, og begynner med et skrift som hører med til «de apostoliske fedre» i den første generasjon etter apostlenes bortgang.

1 Clemens-brev (år 96)

er et inntrengende formaningsskriv fra prestekollegiet i Rom, ført i pennen av presten Clemens. Foranledningen var en åpen *kirkerettskonflikt* i Korint-menigheten.

Clemens minner adressatene om *sendelsesrekken*, ellers kjent fra Johannes-evangeliet, og senere anskueliggjort i Apostlenes gjerninger og Paulus-brevene. Dens opprinnelse er *Faderens sendelse av Sønnen* i Jesu Kristi skikkelse. Deretter fulgte *Kristi utsendelse av de tolv som* han utrustet med Den Hellige Ånd på Pinsedagen, og etter dem *apostlenes etterfølgere*, menn funnet skikket ig derfor kalt og innsatt t nytestamentlige presteembetet (presbytere og biskoper, synonymer i aposteltiden).

For det første: Clemens markerer ***prekenembetets oppdrag og fullmakter****. De er konstante i tidens løp.* Oppdraget er alltid det samme i prekenembetets gjerning*:* Å gi videre apostelordets lære fra Kristus Jesus og forvalte Guds «hemmeligheter» (mysterier el sakramenter). Med trofasthet blir kontinuiteten opprettholdt i den apostoliske læretradisjon. På dette vilkå¨r er den oppstandne og opphøyede Kristus er kirkens Herre og Lærer, nærværende og virksom i menighetens gudstjenestelige fellesskap. På denne faste grunnvoll, lagt i begynnelsen, blir kirken bygd opp som «Guds hus» og «tempel».

For det andre: Clemens innskjerper den rette bruk av ***kallsretten***. Den er ikke gitt menigheten for å tjene gruppeinteresser. Kallsrettens begrunnelse og motivering er gitt apostolatet fra begynnelsen med Faderens sendelse av Sønnen. Følgelig er apostolatets gudgitte autoritet og gyldighet den samme i all ettertid (kap 42, se 40-47). Dette er i samsvar med ”*den velkjente og edle rettesnor* (kànon, regula) *som vår overlevering inneholder*” (7:3).

Det fremgår av brevet at til denne ”velkjente” rettesnor hører liturgiske formler, kateketisk stoff og ”Herrens bud og forordninger” (2:8, jf 1 Tim 1:18a etc). Rettesnoren hindrer at ”alle går etter sitt hjertes onde lyster” (3:4).

For det tredje: Fra Herren har apostlene mottatt og gitt videre kirkens gudgitte ***underordningslære*** *og rett*. Når Herrens bud og forordninger kommer til anvendelse, skal underordning følge (44-45:3). Derfor er det ”ytterst skammelig, og uverdig for livet i Kristus*”,* når en menighet ”setter seg opp mot prestene” (presbyterne, 47:6). I likhet med den gamle pakt fins det heller ikke i den nyepakt et selvvalgt embete (el kall). Følgelig er enhver selvtekt utelukket overfor prester som trofast utøver embetet etter Guds ord og vilje. Formaningen lar oss forstå at kirkens rett er en nåderett til vern om kirkens Kristus-samfunn i gudstjenestelige ordninger.

For det fjerde: 46:4: Derfor skal vi holde oss til de uskyldige og rettskafne. Vi skal med andre ord underordne oss prester som trofast overgir hva de har mottatt fra Herren og hans utvalgte apostler (57:1-2, jf Jak 4:1, 8).

I den aktuelle konflikt blir påminnelser om overleveringen fulgt av formaninger til omvendelse og henvisninger til forbilledlige eksempler fra GT og aposteltiden (5-6). Vi fornemmer nærhet til Paulus, og fortrolighet med GT og apostelbrev (53:1). Jeg summerer:

Vekten ligger på sendelsen, ikke på sendelsesrekken. Utsendingen (el delegaten) representerer Kristus, og overgir budskapet med den autoritet Kristus har.

Sendelsen setter ikke personen, men læren i sentrum. Unntatt er lærens guddommelige utspring i Faderens sendelse av Sønnen, virksom med sitt ord.

Sendelsen består **på troskapens vilkår**, med prester/biskoper som formidler apostelordets lære fra Kristus. Underordnet hans ord, formaner de til troens lydighet, underordnet Herrens bud og «de helliges» eksempel (de hellige; den eldste selvbenevnelse).

Johannes-skriftene

Johannes-brevene viser til **overleveringen "fra begynnelsen**", 1 Joh 1:1 – *Det som var fra begynnelsen, det vi har hørt, det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på, om det bærer vi bud, om livets ord* (2:7, 13f, 24, 3:8, 11). Det siktes her til Begynnelsen i absolutt mening. Joh 8:25 – *De sa til ham: «Hvem er du?» Jesus sa til dem: «BEGYNNELSEN, som jeg også sier dere»* (1 Mos 1:1, Kol 1:18, Joh 1:1, 1 Joh 1:1, Åp 3:14, 21:6, 22:13).

Johannes-evangeliet innleder med Jesu guddomsperson "fra begynnelsen" – det vil si personens preeksistens. Jesu persons hemmelighet er derfor av grunnleggende betydning for hans ord og gjerninger, og for hans lidelse, død og oppstandelse, og dermed for kirken. Vekten ligger hele veien på det store under – foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Med hensyn til Jesus-historien, supplerer den gamle Johannes de andre evangeliene med noen flere av Jesu undergjerninger og læresamtaler – og i tillegg hans øversteprestelige bønn før sin store lidelse.

Åpenbaringsbokens adressater - syv menigheter i Lille-Asia (2-3) - representerer hele Guds kirke gjennom endetidens trengsler inntil Kristi gjenkomst. De syv illustrerer kirkens situasjon på jorden: Alltid utsatt for fristelser og farer både utenfra og innenfra. *Utenfra* truer falske apostler (2:2), spott og fengsel (2:9f), martyriet (2:13), og den falske kvinnefrigjøring i opposisjon til Guds skaperorden (2:20, jf 1 Kor 14:34-38, 2 Tim 2:8ff). *Innenfra* truer frykt for lidelser og prøvelser (2:10), den falske kirkefred med rom for vrang lære (2:14-16, 20, 3:13ff), vanens sløvende makt (3:10) og den selvtilfredse lunkenhet (3:16f).

Skal menigheten motstå fristelser og farer, er eb selverkjennelse nødvendig: Jeg er fattig og svak i meg selv, og derfor må jeg holde fast ved Kristi ord (mitt ord) og ikke fornekte hans Navn, han som er inkarnasjonens under (3:8).

Oppmuntrende formaninger avslutter hvert sendebrev. De viser hva det vil si å etterfølge Kristi ord: «*Den som har ører, hør hva Ånden sier til menighetene!*» Formaningen stadfester kirkens grunn. Nå gjelder det å holde fast på «*mine ord*» - Kristi ord, gitt videre til kirken i begynnelsen (2:24f) – tro til døden (2:10). Formaningene viser ikke til en umiddelbar åndsopplysning, men til Den Hellige Ånds gjerning med Kristi ord. Joh 16:14 – *Han skal forherlige meg, for han skal ta av det som er mitt, og forkynne det for dere* (15:26f, 17:20). Årsaken til menigheter i forfall er ikke mangler ved Kristi lære, men menneskets syndefallsnatur.

Målestokken for Jesu «visitas» er den lære som apostlene mottok fra ham og ga videre til kirken. Kristus er «det troverdige og sanne vitne» (3:14, jf 1:5)), og hans Ånd vitner med hans ord (jf Sannhetens Ånd, Joh 14:17, 15:26, 16:13). Jesu Kristi tjener Johannes er troverdig fordi han «har vitnet om Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd, hva han har sett» (Åp 1:2, jf Joh 1:14, 1 Joh 1:1, 3).

Apostelordets lære er medisinen mot kirkeforfall. Guds kirke på jorden er det folk «som følger Lammet hvor det går», Åp 14:4. I sendebrevene formaner Jesus til trofasthet mot apostelordets lære, og dermed avvise vrang lære med frimodighet.

Håpets oppfyllelse medbestemmer Jesu tilbakeblikk på sin livshistorie i fornedrelse, og hans overblikk over kirkens historie. Begrunnelsen er gitt med gudmenneskets selvhengivende kjærlighet inntil døden lydig. Oppfyllelsen er foregrepet med hans legemlige oppstandelse

fra de døde. Verdens gjenløser bærer sårmerkene når han kommer med skyene, synlig i sin Guddoms herlighet (Åp 1:7). Da er han midleren for den kommende verden med tilstander som overstiger all fatteevne. Billedbruken antyder det ubeskrivelige (21:1-3).

Åpenbaringsboken er kirkens historieteologi. Guds slaktede Lam er det meningsgivende sentrum i Guds skaperverk – midleren for både skapelse og gjenløsning. Han lar oss forståæ verdens historie i lys av Guds frelsesplan. Lovsangen i den himmelske verden er den nye sang (5:9, 14:3, 15:3), hvor Lammet som ble slaktet, er det uutgrunnelige tema (5:12, 13:9). Lammets seier over Guds fiendemakter er vunnet *allerede*. Følgelig er ikke den himmelske lovsang ukjent for den kjempende kirke. Lovsangen omfatter kirkens lovprisning her nede. Dens tema er Guds underfulle inngripen til frelse for sitt folk, og Guds underfulle føremåte gjennom alle trengsler (15:3f, jf 2 Mos 15).

Åpenbaringsbokens trøstemotiv er dens høydepunkt og bokstavelige midtpunkt – synet av *Paktens Ark i det himmelske tempel* (Åp 11:19). Synet av paktkisten er det høydepunkt som bestemmer Åpenbaringsbokens disposisjon, bygd opp lik en geometrisk figur i trinnvis oppstigning og nedstigning, hvert trinn avsluttet med lovsang. Synet stadfester at Guds herlighet - som her var skjult i Jesu skikkelse, går foran kirken, det folk som går i Lammets spor (jf 1 Sam 4). Han er det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk (3:14), og selve garantien for håpet om å få se Guds herlighet.

Apostelordet etterfulgt i troens lydighet begrunner oppfyllelsen. Bokens avsluttende formaningsord – ellers kjent fra apokalyptisk litteratur – omfatter og innskjerper den apostoliske læreoverlevering, 22:18f – *Om noen legger noe til, skal Gud legge på ham de plager som det er skrevet om i denne bok, og om noen tar bort noe av ordene i denne profetiske bok, da skal Gud ta fra ham hans del i livets tre og i den hellige by, som det er skrevet om i denne bok*. (Jf Gal 1:9, 1 Kor 14:36-38, 15:1f, Gal 1:9, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:6, osv.) Alternativet til «Kristi ord» er spekulative dypsindigheter eller «satans dybder» (jf 1 Kor 2:10, Ef 3:18).

Det tilbakeskuende perspektiv i Johannes-skriftene er ikke begrenset til en dennesidig historie. Perspektivet knytter kirkens opprinnelse til Kristi preeksistens og Guds utvelgelse av sitt folk. Perspektivet begrunner håpet og vender blikket mot den kommende verden, da Gud oppfyller håpet med tilstander som overgår all forstand. I nåtid gjelder det å holde fast ved apostelordets lære fra Kristus, og med ham til eksempel i selvhengivende kjærlighet holde ut inntil enden.

Pastoralbrevene (1 og 2 Tim, Tit)

Karakteristisk sendelsesperspektivet på prekenembetets gjerning. Herrens apostel er selv en Kristi delegat, utsendt for å formidle ord og befalinger fra kirkens Herre. Slik forberedte han kirken på en fremtid uten apostlenes personlige tilstedeværelse. Timoteus blir formant til å forkynne "*det som er overgitt deg*", 1 Tim 6:20, 2 Tim 1:12-14. Med hvilken autoritet og kompetanse formante Paulus?

Paulus har gitt videre fra Herren "*den sunne lære*", 1 Tim 2:7, 2 Tim 2:8.

Hans ord er "*et troverdig ord*", 1 Tim 1:15, 2:11, 3:1, 4:9, Tit 1:9, 3:8.

Apostelordets lære er "*troens og den gode lærdoms ord*", 1 Tim 4:6.

Paulus meddeler "*forskrifter*" for prekenembetet, 1 Tim 1:18, og innskjerper troskapen. Uten den kan ikke prest/biskop formidle apostlenes lære, 2 Tim 2:2. Fra apostelen har Timoteus mottatt "*sannhetens ord*", 2 Tim 2:15, 4:2. Det forplikter, 1 Tim 1:15, 3:1, 4:9, 2 Tim 2:11, Tit 3:8. Hverken troasthet eller sannhet fins mer eller mindre.

Med hensyn til innsettelsen i prekenembetet, lot han Titus være igjen på Kreta for å "*ordne det som ennå manglet, og i hver by innsette prester, ifølge det som jeg har befalt deg*", Tit 1:5. Hensikten er den læreformidling som har krav på å bli mottatt "*som et Guds ord*" til etterfølgelse i liv og død, 1 Tess 2:13f jf 2 Tim 1:8, 2:3, 4:5. Personen er ikke saken, men apostelordets *lære fra Herren* (NT). Denne overlevering skal pågå for menneskenes skyld – til menneskers frelse og til oppbygging av Kristi kirke "*til en Guds bolig ved Ånden*", Ef 2:23.

> Heller ikke for Paulus handler læreformidlingen om en ekstraordinær egenskap ved presten, men om lære**suksesjon**. Menigheten våker over læren gjennom prøving, kallelse, innsettelse og læretukt. Med denne årvåkenhet fremstår kirken som Kristi kirke.

Judas brev

Apostelen *Judas Taddeus* el Lebbeus, Jakobs sønn, skrevet brevet kort før år 70. Brevet poengterer kirkens unike eksistensvilkår – apostelordets læreformidling. Den er troens gudgitte livsgrunnlag og kilden til menighetenes oppbygging i et bedende og tjenende fellesskap.

Judas formaner kristne til "*å kjempe for den tro som en gang for alle (hapax) er blitt overgitt til de hellige*", v 3. Kristne må huske på "*de ord som forut er blitt talt av vår Herres Jesu Kristi apostler*", v 17.

Apostelordene er det nødvendige vilkår, skal kristne oppbygge hverandre "*på deres aller helligste tro og forrette deres bønn i Den Hellige Ånd*", v 20. Den trofaste læreformidling bevarer kristne i Guds kjærlighet mens de venter på Kristi gjenkomst, v 21. *Utelukket* er ethvert supplement og enhver reservasjon, v 4f, 8, 10-12a, 16, 18.

Peter-brevene

Med "*påminnelser*" vil Peter motivere adressatene til å "*huske på de ord som forut er blitt talt av de hellige profeter og deres apostlers bud fra Herren og Frelseren*", 2 Pet 3:2, jf 1:12f, 15. Han påminner som *øyenvitne* til den oppstandne, utsendt fra ham og *utrustet* med Den Hellige Ånd til å gi videre det evangelium som profetene forutså. Det er blitt forkynt også for adressatene, 1 Pet 1:3f, 10-12.

Adressatene har mottatt brev fra *Paulus*, "*ifølge den visdom som er gitt ham*". Brevene inneholder "*slikt som er vanskelig å fatte, og som de ukyndige og ubefestede forvrenger, som de også gjør med de øvrige Skriftene, til sitt eget forderv*", 2 Pet 3:15f. Det fremgår av sammenhengen at saken gjaldt spørsmål om utvelgelsen o. l. «*Ukyndige og ubefestede*» kristne, som ikke fatter Pauli gudgitte visdom, har seg selv å takke for manglende innsikt i GT.

Særlig *1 Peters brev* har karakter av *dåpsformaning*. Den som er døpt, er også kalt til å vokse og bli grunnfestet i kunnskapen fra Skriftens Herre og hans apostler, 1 Pet 5:10, jf 2 Pet 1:12f. Den rett utlagte Skrift, mottatt fra ham, er oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og verk, 1 Pet 2:21-25, 5:1-4.

Kristne kan glede seg over livet i oppfyllelsens situasjon, 2 Pet 16ff. Peter beskriver alternativet med drastiske bilder - ”kilder uten vann”, ”de som vandrer i villfarelse”, ”fordervets treller”, 2 Pet 3:17-19.

Peter anvender det bibelske begrep om kunnskap. Det handler ikke om faser, som om den elementære kunnskap mister sin aktualitet med opprykk til et høyere kunnskapsnivå. Tvert imot! Her mottas ord til å vokse i kjennskap til åpenbaringsordets Gud. Kunnskapen fra Gud er gitt med Guds velgjerninger i Jesus Kristus, hans person og verk. Denne visdomskilde er den samme uuttømmelige kilde, gitt i og med ordene. (De innebyggede nivåforskjeller i katekismeforklaringen handler om vekst i den kunnskap som er gitt fra begynnelsen.) Det nødvendige vilkår er hyrder (pastorer) som vokter Guds hjord med Kristus som forbilde. De øser ikke grums av eget eller andres bryst, men formidler den rett utlagte Skrift fra dens Herre, tro til døden. 5:1-4.

De lukanske skrifter (Lk, Apg)

De omfatter over ¼ av NT. Hensikten fremgår av **ingressene**:

Legen Lukas sender sin venn Teòfilus en beskrivelse av ”*de hendelser som er blitt fullt bekreftet iblant oss, slik de er blitt oss overgitt (parédosan, subst parádosis) fra dem som fra begynnelsen var øyenvitner og Ordets tjener*e”, Lk 1:2. (Jf Apg 1:22 - **øyenvitner** til den Oppstandne.) Teofilus har med andre ord bedt Lukas gi en grundigere fremstilling enn den som ble gitt i den enkle omvendelsesforkynnelse. **Kilder** er Ordets ”tjenere” (hypærétæs), slike som mottar og utfører sin herres befalinger, så Herren taler og handler ved dem som gjennom delegater (apostler).

Lukas gjorde samvittighetsfullt og nøyaktig undersøkelser. Oppdraget gjaldt troverdigheten i overleveringen ”*like fra begynnelsen*”, v 3 (ánothen). Lukas fant at ”*de lærdommer /…/ som du er blitt undervist i*”, er pålitelige. Resultatet bekreftet Jesus-historiens troverdighet.

Overleveringen forteller ikke bare *hva* som skjedde, men *hvorfor*. Den formidler Jesushistoriens mening fra dem som fra begynnelsen var ”*øyenvitner og Ordets tjenere*”. Uttrykket omfatter en videre krets enn de tolv. Poenget er *kilden*. Den historiske Jesus er kilden til en autoritativ og kontinuitetsgivende utleggelse av «Skriftene» (GT). Dens troverdighet har Gud stadfestet da han reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag. Med apostelordets lære fra ham, fremstår kirken som aposolatets kirke på kirkens grunn, lagt i begynnelsen.

Kilden er *unik.* Kilden fins ikke hos andre personer i en annen tid eller på et annet sted. Apostelordets lære fra Skriftens Herre er en enhetlig helhet. Den lar seg ikke redusere eller supplere på menneskers vilkår. Kildens læreinnhold er gitt i og med apostelordet like fra begynnelsen. Kristi lære *suksederer* med trofaste forvaltere i prekenembetets gjerning. Forvaltet med trofasthet, kunne Lukas berette for sin venn (og for oss andre), at apostelordets evangelium er sikkert begrunnet i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Alternativet er den svikefulle tjener som øser av andre kilder.

Det lukanske verk er innordnet **det geografiske misjonsperspektiv** på evangeliets utbredelse fra Jerusalem til jordens ender, Apg 14:23, 20:32. Innordnet dette perspektivet gis faktaopplysninger om hvem, hva, hvor og når. En historiker skulle ønske de var langt flere.

I likhet med de andre evangelistene stiller også Lukas **personene i skyggen av Kristus** *og hans ord*. En illustrasjon er apostelens avskjed med prestene i Efesus. Lukas forteller i Apg 20 at Paulus overlot dem til *Herren og hans ord, "som har kraft til å oppbygge dere og gi dere arven blant alle dem som er helliget*", se v 27-32.

Også hos Lukas omfatter **læreformidlingen en helhet** - "*hele Guds råd*" i tidens løp (jf Ef 1:9f, 2:20f). Under skinn av gode hensikter er vantroen virksom ved å supplere eller redusere læren. Jf 1 Mos 3:5 – *dere vil bli som Gud og kjenne godt og ondt*. Med hvilken myndighet?

> *Lk 7:30* – farisèerne og de lovkyndige /…/ viste Guds plan fra seg. *Apg 2:23* – (Jesus fra Nasaret) ble utlevert til dere slik Gud på forhånd hadde bestemt og visste om, og ved hjelp av menn som ikke kjenner Guds lov, naglet dere ham til korset og drepte ham. *13:28f* – De kunne ikke finne noe grunnlag for dødsdom, men likevel bad de Pilatus om å henrette ham. Og da de hadde fullbyrdet alt som står skrevet om ham, tok de ham ned fra korset og la ham i en grav…

De lukanske skriftene gjenspeiler *apostlenes posisjon som autoritative og åndsutrustede kronvitneledd* siden Pinsedagen. Troskapen kriterium utelukker senere nyheter og reduktive forbehold. Kronvitnene var *skrivende* vitner - i Johannes-skriftene, i Markus-evangeliet og Peter-brevene, og etter alt å dømme i Matteus-evangeliet. *Markus-evangeliet* representerer kronvitneleddet med apostelen Peter som hovedkilde, og med den enkle dåpundervisning for øye.

Også hos Lukas viser perspektivet "like fra begynnelsen" tilbake til *evangeliets og kirkens opprinnelse i hendelser som overstiger en dennesidig historie*. Dette forhold fremgår allerede av *fødselsberetningene* om Johannes Døperen og Jesus fra Nasaret.

Med «apostlenes lære» fra Skriftens Herre formidler prekenembetet kirkens unike basis og menighetens vekstvilkår, stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde, og med apostlenes utrustning med Den Hellige Ånds gaver på Pinsedagen. Siden fulgte evangeliets *virkningshistorie* i folkeslagene, for Gud vil ha sitt ord – «hele Guds råd» - formidlet og etterfulgt i apostolatets kirke, og mottatt og trodd i verden. Virkningen er tosidigt: På den ene side bedende, misjonerende og tjenende menigheter, på den annen side de trengsler som ordets etterfølgelse virker og Gud tillater.

Marsjordren er gitt, Lk 24:47: Å forkynne i Jesu Navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk. Alternativet er den falske kirkefred grunnet på billig nåde. Guds nidkjærhet for sin kirke på jorden gjør fallet stort (Mt 7:27. Jf Åp 2:16, 3:19).

6. HVA ER ET «APOSTOLISK» SKRIFT?

I den gamle kirke ble det reist innvendinger mot enkelte skrifters apostolisitet. De ble kalt *antilegomena* – omdiskuterte skrift. De fikk ikke benevnelsen fordi de ble avvist, men fordi man *ønsket sikker dokumentasjon*. Med samme motivering tok Luther og reformatorene stilling til spørsmålet.

Lik kristne i den gamle kirke, må også vi forholde oss til den kjensgjerning at apostelembetets kirkegrunnleggende oppgave sluttet med apostlenes død. Dette forhold blir indirekte bekreftet ved *apokryfe* (skjulte) skrifter fra første halvdel av det andre århundre. I dem var evangeliet skjult.

Tomas-evangeliet

Senere har andre stilt det hypotetiske spørsmål: Hva om et hittil ukjent profetskrift, evangelium eller apostelbrev ble funnet? Spørsmålet ble for alvor aktuelt i 1945, da man i Egypt fant det apokryfe (gnostiske) Tomas-evangeliet (førsteutg 1956). Tomas-evangeliet inneholder 114 Jesus-utsagn (visdomsord, metaforer og aforismer), men tilfeldig ordnet og uten opplysninger om den meningsgivende sammenheng.

Jesus-bildet: Jesus er fremstilt som et tidløst vesen i klar motsetning til bibelsk skapertro og syndefallsrealisme. Utelukket er det bibelske evangelium om gudmennesket Jesus og frelsen i hans lidelse, død og legemlige oppstandelse.

Budskapet: Budskapet handler om menneskets vei til sin egen guddommelighet ved hjelp av kunnskap (gnosis) og selvinnsikt. Tomas-evangeliets Jesus representerer tankegangen i gnostiske læresystemer, og passer inn i nygnostisk religionsblanding av typen New Age.

Kirkens troverdighet apostlenes læreoverlevering

Mange tar det for gitt at så sant «Gud og Jesus» blir forkynt, er det kristendom det som foregår i kirker og bedehus, eller formidlet i massemedia. Tomas-evangeliet ble en vekker for noen, for læreoverleveringen fra kirkens begynnelse gjelder kirkens troverdighet og begrunnelse også i vår tid. Blir apostelordets lære fra Bibelens Herre virkelig formidlet her hos oss? Hvordan kan vi vite det?

Det er en utbredt oppfatning at Bibelen ikke uten videre er Guds ord, men *inneholder* Guds ord. Til støtte for denne påstand anfører man gjerne et Luther-ord, om "det som lærer Kristus" (*was Christum treibt*). Anførselen beror på en seiglivet misforståelse av Luthers ord i fortalen til Jakobs brev (1522). Kortslutningen følger: Er Kristus Bibelens sentrum (premiss), står kristne i nåtid fritt til å anvende kjærlighetsbudet og bibelordene på andre måter enn i aposteltiden (konklusjon). Denne kjærlighetslære kalles antinomisme (mot lov).

Kortslutningen har kirkeødeleggende kraft: Med stor konsekvens blir skaperverkets midler og gjenløser et alibi for et liv i strid med Guds gode skapervilje. Skriftens Herre og rette utlegger blir kilden til «billig nåde». Underforstått: Det er ikke farlig å synde når du bre tror. Man lar bibelkritikkens frihetsevangelium legitimere samtidens yndlingssynder under skinn av kristendom. Med hensiktmessighet kontrollerer man flertallsinteresser.

Nevnte Luther-ord gjelder evangeliet om synderens rettferdiggjørelse ved tro, det vil si uten lovgjerninger fordi den tilregnede rettferdighet er Kristi fortjeneste. Dens årsak er Guds godhet for sin egen skyld, gitt til kjenne i nidkjærhet for sitt verk. Det synlige uttrykk er krusifikset – «Kristus og ham korsfestet», 1 Kor 2:2. Guds nidkjærhet for sitt verk forferder og trøster til samme tid.

Er Jakobs brev et apostolisk skrift?

Lik diskusjonen i oldkirken, overlot heller ikke Luther spørsmålet om skriftets apostolisitet til synsing, men begrunnet konklusjonen ved hjelp av gitte kriterier. Derfor kunne han gi uttrykk for usikkerhet, til eksempel om Åpenbaringsbokens plass i kirkens kànon.

Fortalen til Jakobs brev berømmer brevet fordi det "ikke fremsetter noen menneskelære, men forkynner Guds lov hardt". En innvending var manglende dokumentasjon, som også var innvendingen fra enkelte hold i oldkirken. I tillegg anfører han sine to innvendinger: (1) Brevet motsier Paulus og andre bibelske skrifter, og (2) det fremholder ikke Kristus, som er "en rett apostels embete".

Rette apostler lærer rett, ifølge Jesu ord: "*Dere skal vitne om meg*" (Joh 15:27). Luther sier videre: "Og deri stemmer alle rettskafne hellige bøker overens, at de alle sammen preker og *forkynner Kristus*. Det er også den rette prøvestein å bedømme alle bøker etter, når man ser om de forkynner Kristus eller ikke, ettersom hele Skriften fremviser Kristus (Rom 3:21).

I likhet med den gamle kirke skiller heller ikke Luther mellom person og lære. Han betrakter "hele Skriften" som verbalinspirert, og vil ikke vite av noe annet noe annet enn Kristus (1 Kor 2:2). Det som ikke lærer Kristus, er enda ikke apostolisk, om så Peter og Paulus lærer det. Omvendt: *Det som forkynner Kristus*, det er apostolisk, om så Judas, Hannas, Pilatus og Herodes gjorde det". Luthers illustrasjon gjelder et hypotetisk tilfelle på linje med Pauli eksempel: i **Gal 3:8** – *om en engel fra himmelen forkynner et annet evangelium enn det vi har forkynt for dere*. - Rette apostler kan ikke lyve eller ta feil i læren. Hverken engelen Gabriel eller Herrens apostler har forkynt oss løgner.

Luther rangerer NT's hovedbøker, men uten å operere med et skille innen NT. I sak fins rangeringen allerede i de enkelte skrifter, f eks mellom Rom 1:17 og hilsningene i kap 16. Allikevel er skriftet inspirert i alle deler. Skriftene i NT er Guds ord.

Luthers drøfting av Det gamle testamentes kànon

I denne sammenheng oppklarte *Tom G A Hardt* et par forvekslinger. Det sies at Luther kritiserte plasseringen av Esters bok i GT. Den "Esther" Luther siktet til, var den *apokryfe* Esther. En annen forveksling ligger til grunn for påstanden at Luther kritiserte "Predikerens bok" (lat *Ecclesiastes*), men kritikken gjaldt det apokryfe skriftet Syraks bok (lat *Ecclesiasticus*).

Det er også feil å påstå at Luthers drøfting av GT's kànon munner ut i subjektive vurderinger om kànoniske versus ikke-kànoniske skrifter. Luther støttet seg til kilder fra kirkefedrene om skriftets overlevering fra de inspirerte forfatteres hånd.

Konklusjon

- Luther påstår ikke at Jakobs brev er et apostelskrift med vrang lære.
- Luther påstår ikke at Bibelen inneholder Guds ord, og ikke uten videre er identisk med Guds ord.
- Luther bruker ikke rettferdiggjørelseslæren til å utskille en minilære fra Skriften.

Luthers bedømmelse av et skrits apostolisitet har stor aktualitet. Bedømmelsen rammer alle slags lærebrygg til fremme av allianser og fellesskap "på tilstrekkelig grunnlag", alternativt

"på hele bredden" i kirkens tradisjon. Den slags kvasiteologi "river Skriften i stykker", i strid med Paulus og hele Skriften for øvrig, sier han. Slike uhyrligheter blir ikke mindre når man forveksler dem med en lutherdom som ikke fins.

7. DEN LÆRDE BIBLISISME. ET KRITISK BLIKK PÅ BIBEL-KRITIKK

> Artikkelen er avgrenset til de bærende idèer i bibelkritikkens prosjekt siden begynnelsen av 1700-tallet. Prosjektet arter seg som en flukt fra bibelordenes uttrykkelige mening (claritas Scripturae). Prosjektets historie presenterer løsningstyper på skalaen fra *radikale* brudd til *moderate* løsninger kalt «konservativ teologi».

Under skinn av "fri" forskning er den *lærde* biblisist på flukt fra bibelordet i tillit til egne evner og anerkjente metoder. I likhet med den *naïve* biblisist, tror også den lærde at han har *umiddelbar* tilgang til Bibelens innhold eller budskap. Forskjellen beror på bruken av «vitenskapelige metoder», anerkjent i det akademiske miljø. Problemet er tolkningsmetoder i strid med kildens art, innordnet idéer i samtiden. Alternativet er metoder innordnet kildens art, gitt i og med ordenes åpenbaringshistoriske innhold, stadfestet i en bevitnes Jesus-historie.

TROEN PÅ DEN FROMME FORNUFT I BIBELTOLKNINGEN

Den lærde biblisist vil hevde at hans bibelbruk er begrunnet i «Skriften alene», og inviterer til en *interessestyrt* bibelbruk i frihet fra ubekvemme tekster og bibelord. Resultatene spriker. Utallige sekter påstår at deres lærdommer er begrunnet i «Bibelen alene», men påstanden tilslører eget brudd med den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære fra Bibelens Herre.

En biblisist istemmer apostelordets lære *for så vidt som* ordene gir belegg for «min tolkning» eller «mitt syn» på saken. Reservasjonen må nødvendigvis ramme kirkens bekjennelse, for bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi) stadfester Skriftens indre klarhet med dens ytre, språklige klarhet.

Med atskillig kløkt markerer den lærde biblisist avstand til apostelordets lære og egne brudd med kirkens enhet i bekjennelsen. Et brudd-symptom er den velmente hensikt: Å samle om «*det sentrale*» i Bibelen, dens «kjerne» og *egentlige* budskap, begrunnet i den egentlige Jesus-historie, det vil si en annen enn evangelistenes dokumentasjon.

Avstandsmarkeringene til bibelordene virker usikkerhet om kirkefellesskapets basis og formål. Kirkeimitasjoner fremstår som sosiale produkt til forsvar for allmennytten, det vil si den praksis som det organiserte fellesskap er best tjent med.

> ***Eksempler:*** Mt 22:23-33. *Sadduséerne* holdt seg til Mosebøkene og fornektet den legemlige oppstandelse. Men Jesus viste til 2 Mos 3:6, og beviste deres manglende støtte i Skriften, v 29 - *Dere farer vill, siden dere ikke forstår Skriftene og heller ikke Guds kraft*.

Mt 22:34-36 (jf 16:1-6, 11f). *Fariséerne* betraktet GT som en lovsamling og lærte frelse ved lovlydighet. I likhet med all lovreligion forutsetter også fariséismen at mennesket har en medfødt evne til *frie* beslutninger overfor Gud. Jesus avviste også denne form for "moderne" åndelighet. Allikevel følger denne menneskesentrerte åndelighet kirken som en skygge i tidens løp. Hva Luther lærte Erasmus om den *bundne* beslutningsfrihet, var og er gammelt nytt.

TO FLUKTRUTER

Bibelkritikken vil frigjøre Bibelens budskap fra den *språklige* binding til fortidige forestillinger om virkeligheten. Dette frigjøringsmotiv gir bibelkritikerne utallige tolkningsmuligheter.

En *fløymetafor* fra tysk innenrikspolitikk i 1880/90-årene tegner bildet av ulike *holdninger* i møte med samfunnsendringer. Den ene foretrekker raske omveltninger i brå kast, tross faren for uønskede bivirkninger. Den andre foretrekker skrittvise endringer i begrunnet rekkefølge av hensyn til verdier i det bestående samfunn. Anvendt på bibelforskningen, beskriver fløymetaforen flukten fra apostelordets lære, gitt kirken i begynnelsen. Men flukten er ikke entydig. Bibelkritikkens historie viser et *veivalg* uavhengig av fløymetaforen.

Den ene fluktruten viser vei til *Bibelens* mening *i hendelser som er begripelige for mennesker i vår tid*. Ved å etterprøve påliteligheten i bibeltekstene - og især underberetningene, søker man åpenbaringen i en historie *bakom* eller *uavhengig* av ordene. Da er ikke poenget den bevitnede historie i fortid, men *forskerens vitneposisjon i nåtid*. Under skinn av forskningsresultater, legger bibelkritikken premissene for kirketilpasninger til det moderne samfunn i lære og liv. Langs denne fluktrute går teologer, prester og lekfolk i *den liberale teologitradisjon* (siden Kant og Schleiermacher). De konservative følger etter, når støtten er sikret med folkemening og flertallsvedtak.

Den andre fluktruten viser vei med *erfaringer i møte med bibelordene*. Man søker den bekvemme redning i erfaringsbegrunnede bibeltolkninger. Den konservative utgave presenterer «det sentrale *budskap* i en tilpasset utgave for mennesker i vår tid, og med ambisjoner om kirkefellesskap i et stort økumene. Den radikale tolkningsvariant kalles «eksistensial interpretasjon» (Bultmann).

Begge fluktruter underkjenner kjensgjerninger i en bevitnet Jesus-historie, gitt videre til kirken fra dem som kjente ham først. Blant dem stod Herrens utvalgte apostler. De var øyenvitner til den Oppstandne, lyttet til hans undervisning, hadde måltid sammen med ham, mottok nøklemakten fra ham og utførte handlinger som han hadde befalt dem å gjøre som delegater i hans sted. Deres *troverdighet* var Guds vitnesbyrd, som oppvekket Jesus fra de døde på den tredje dag. Deres *autoritet* var læren fra ham. Og deres *kompetanse* var den rett utlagte Skrift, mottatt fra dens Herre.

Flukten fra bibelordenes Herre illustrerer menneskets søken under syndefallets kår – å agere som Gud med kunnskap om godt og ondt. Gudsopprørets kime sås med den sataniske tvil og skepsis: «Har Gud virkelig sagt?» (1 Mos 2:9, 17, 3:1). Det faller naturlig å være sin egen bibelutlegger og dermed søke den selvbekreftende og bekvemme utleggelse. Alternativet er den utholdende bekjennelse til den rett utlagte Skrift fra "den historiske Jesus".

Med flukten fra bibelordene står den lærde biblisist overfor et uløselig problem: *Hva kan kristentroens begrunnelse være uten apostelordets lære* fra Jesus, Skriftens Herre? Resultater med støtte i erkjennelsesteori, samfunnsteori og vitenskapelig metode er skinnløsninger og fiktive svar.

Moderne bibelkritikk anvender tradisjonshistoriske, kildekritiske og litteraturvitenskapelige synspunkter på tekstene. Fremgangsmåten overser kildenes art og ser bort fra det unike og usammenlignbare ved den nytestamentlige tro og kirkens liv fra begynnelsen av. Fremgangsmåten tilslører den idè-bruk som alminneliggjør kirkens gudstjenestefellesskap og tilpasser kirken til den politiske korrekthet. Med stor konsekvens må større eller mindre deler av Bibelen betraktes som fiksjonslitteratur eller menighetsteologi - uhistorisk og upålitelig.

Virkningshistorien taler for seg. Den såkalte «vitenskapelighet» virker reduktivt på apostelordets lære, forvirrende på menighetene og selvbekreftende på sekulær-liberale mennesker. Overlatt til en redusert Bibel, og til et læredestillat av privat og autoritær karakter, ender kristentroens begrunnelse i opplevelsesmystikk uten troverdighet. Denne fiktive begrunnelse underkjenner kristentroens begrunnelse i den bevitnede Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Den lar kirken fremstå med troverdighet, som i begynnelsen, så også alle dager inntil dagenes ende.

Vi står overfor en kirkekrise av omfattende karakter. Ett av mange symptom er den frafalne lutherdom «på tilstrekkelig grunnlag», nedfelt i erklæringer og avtaler om prekestol- og nattverdfellesskap med kirker i den reformerte tradisjon fra Zwingli, Calvin og Bucer. Hertil kommer knefallet for Romerkirkens lære om rettferdiggjørelsen. Enighet begrunnet i skjønnsbaserte vurderinger tilslører krisen, og kirke-illusjonen forsterker den, slik Jesus har sagt (Mt 16:6, jf 15:18f, Joh 5:36-38, 14:21, 23).

BIBELKRITIKKENS SELVMOTSIGELSER

De er i hovedsak tre selvmotsigelser:

(1) Bibelkritikeren tar stilling til en underfull bibelhistorie ved hjelp av slutninger som empiri sannsynliggjør eller kontrollerer.

Man søker først kunnskap gjennom bibelordet for deretter å underkjenne bibelordets åpenbaringskarakter. – Men hvordan kan man forklare et under ved hjelp av en teori om naturens lovmessighet? Lovmessighet i den verden vi sanser, kan ikke forklare Guds inngripen i historien uavhengig av naturlovene. Denne selvmotsigelse avslører en forutinntatt grunnholdning begrunnet i en *omfattende* virkelighetsteori. Den utelukker pjå forhånd er Guds løfter og oppfyllelser i den frelseshistorie som bibelordene bevitner gjennom hele Bibelen.

(2) Metodebruken motsier kildens art – og omvendt.

All forskerkompetanse er begrenset av tankens mulighet og kildens art. Kilden medbestemmer metodevalg og krever samsvar. Den lærde bibelkritiker etterprøver den gudskunnskap som bibelordene gir, og reserverer seg mot ubekvemme utsagn. Fremgangsmåten overstiger de muligheter som historiske og filologiske metoder gir. Resultat: Kvasiteologi.

Karakteristisk for den lærde bibelkritikk er den tilslørende språkbruk i generelle, prinsipielle vendinger, og på høyt abstraksjonsnivå. Målgruppen er en innvidd krets av forståsegpåere, slike som behersker formale begrepers nyanser og skiftende innhold. Underkjent blir apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet til fordel for «kirkens syn» (kirkemøtevedtak), alternativt «bispemøtets syn», eller «det syn jeg står for», osv. Med stor konsekvens lar man seg fange av hypotese-makere og gudsfornektende teorier. Under skinn av «vitenskapelig» teologi røver man skriftbeviset fra Kristus-troen, og bekjennelsen fra kirken.

Denne virksomhet foregår fjernt fra den bekjennende kirke. Der fremstår gudstjenestefellesskapet som apostolatets kirke, trofast mot apostelordets lære og med underfulle handlinger innstiftet og befalt av den oppstandne selv, for å ved dem å «med dere alle dager», Mt 28:20. Forvaltet på troskapens vilkår, er den Oppstandne Jesus det virksomme midtpunkt.

(3) Ved hjelp av en fornuftsbegrunnet metode vil man forstå Bibelens innhold og Herre, og etterprøve åpenbaringsordets sannhet.

Konservative teologer går til verket med gode hensikter. På den ene sider søker de løsninger i bibbeltekster og tradisjoner, på den ene side løsninger tilpasset de dominerende idèer og adferdsformer i samtidskulturen. I dette møte står den konservative teolog overfor en dobbel oppgave: Å forholde seg til kirkens tro og praksis fra begynnelsen, og samtidig legitimere bidrag til kristendomskunnskap og gudstjenesteliv i nye former. Resonnementet er formalistisk og den doble motivering problematisk. På den ene side hensynet til forskningens gjenstand, på den annen side kravene til vitenskapelighet i det akademiske miljø.

Hvilken instans kontrollerer teologiens teoretiske og praktiske fag? Den kritiske fornuft? Eller åpenbaringsordets Herre? Er han prest, vil motstridende lojaliteter belaste prekenembetets oppdrag i menigheten. Er han såkalt «fagteolog», vil samme krysskonflikt belaste arbeidet i det akademiske miljø. Interessekonflikten er uløselig. Indikasjoner er uklare valg, konklusjonsvegring og selvmotsigelser i et abstrakt formalspråk.

Kravene til autensitet og kongruens

De er av grunnleggende betydning for teologiens kirkelige og vitenskapelige oppgave.

Kravet til *autensitet* følger regelen, 1 Kor 4:6 - *Ikke utover det som står skrevet*. Kravet til *kongruens* er innfridd med saksvarende uttrykk for øre og øye. Med kravene til autensitet og kongruens innfridd på kildens vilkår, bidrar kirkens teologer til å formidle rikdommen i Guds frelsesplan. Sann teologi begrunner begrunner med skriftbevis på apostolisk vis, lært av Skriftens Herre, Joh 15:15b – *jeg har sagt dere alt jeg har hørt av min Far* (16:13-15, jf Mt 28:20, Apg 20:26).

Så er ikke universitetet kilden til teologiens vitenskapelighet, men aposelordets lær. Sann teologi foregår i kirkens rom på vilkår gitt i begynnelsen. Troverdighet i sakssvarende former er Guds troverdighet, først gitt til kjenne i Jesu undervisning i Skriftene om sin persons hemmelighet og sin lidelse og død, og deretter stadfestet med Guds vitnesbyrd da han reiste Jesus opp fra de døde. Hva Gud har stadfestet i en bevitnet historie, lar oss kjenne den Gud som gjør undere.

Så er ikke kristentroens begrunnelse idéer, men bevitnede kjennsgjerninger. Kildenes art krever metodevalg og metodebruk deretter. På dette vilkår er kirkens teologi «fri» forskning

med krav på troverdighet, og gudstjenestefelleskapet en «fri» kirke, fri til å bekjenne i lære og liv troens unike begrunnelse og Guds kirkes underfulle kjennetegn i deres rette bruk.

Når skal moderne lutherdom erkjenne det kirkeødeleggende prosjekt? Når blir kvasiteologi en pinlig affære for fakultet, høgskole og universitet?

MOTMEDISIN: PREKENEMBETETS OPPDRAG OG FULLMAKTER

Den konfesjonelle lutherdom er den gamle kirke i *skriftbunden* tradisjon. Med denne identifikasjon følger oppgaven - *å konsolidere kirkens tro med apostelordets bibelutleggelse fra den oppstandne Jesus, slik «Skriftene» har sagt* (1 Kor 15:1-3). På dette vilkår er den oppstandne Kristus kirkens Lærer, virksom i det gudstjenestelige fellesskap med de handlinger han befalte før Himmelfartsdagen. Oppgaven blir løst *i generasjonsløpet*.

Saken gjelder *den nytestamentlige tro*, stadfestet med Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden. Med kirkens tro - gitt i begynnelsen – er døpte mennesker fri til å etterfølge apostelordet i lære og liv. Men foretrekker vi fellesskap med rom for reservasjoner i læren, da er Guds fiendemakter på ferde med sine gudsforestillinger, tankebygninger og kirkeimitasjoner. (Se nærmere Lk 24:45, Joh 2:22, 7:42, 10:35, 13:18, 17:12, Rom 4:3, Gal 4:30 osv.)

Trofast mot apostelordets lære fra Herren, fremstår hans kirkebrud i den forsamlede menighet. Hun fremstår i troens lydighet, Kristus underordnet på nåderettens grunn. Her mottar døpte mennesker den grunnleggende konnskap fra åpenbaringsordets Gud - om Gud, mennesket og verden (Lk 10:16). Sentrum i i denne kunnskap er «Guds visdom» - en korsfestet Kristus, renninkgen i verdens historiens vev og sentrum i frelseshistorien, i all evighet gjenstand for den himmelske lovsang. Altså vedkommer ikke fløymetaforen saken.

Apostelens formaning til sin disippel Titus omfatter alle kristne, men især prestene med ansvar for nådemidlenes forvaltning i menigheten, *Tit 1:9 – (å) holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, /…/ i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot.* – Titus er et eksempel til etterfølgelse. Også nålevende kristne er kalt til å forsake «menneskelige tradisjoner og verdens tenkemåte», Kol 2:8. Forsakelsen gjelder den farisèiske åndelighet med dens overtro på menneskets evner for Gud. Medisinen heter «omvendelse og tro på syndenes forlatelse, mottatt i Jesu navn». Den er legedommen for alle mennesker uten persons anseelse. Jes 53.

Vi har mottatt en *åpnet* Bibel fra Bibelens Herre, og mottatt den himmelske lære fra sin Fader, og ved apostlenes ord fra ham lærer vi den Treéne Gud å kjenne i all hans trofasthet og kjærlighet. (Jes 50:4, Mt 7:28f. Joh 7:16, Jf v 46, 8:28-30.)

Nå gjelder det for døte mennesker – døpt til hans død, å holde fast ved «det troverdige ord» med løfte om å få skue Gud i all hans herlighet. Prekenembetets oppdrag står fast, Lk 24:47 – å forkynne i Jesu Navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, slik Skriftene har sagt. I troens lydighet følger hans folk «Lammet, hvor enn det går» gjennom endetidens trengsler (Åp 14:4).

8. HVA HAR GYLDIGHET I KIRKEN?

Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen, har gyldighet i Guds kirke på jorden. Den har gyldighet i kirken i kraft av Jesu undervisning i Det gamle testamentes skrifter. Guds løfte til Abraham er oppfylt i en bevitnet Jesus-historie: «I deg skal alle jordens slekter velsignes», 1 Mos 12.3. Ef 1:3 – «vår Herres Jesu Kristi Fader /…/ har velsignet oss med all åndelig velsignelse i de himmelske verden gjennom Jesus Kristus». Guds løfter oppfylt i hans lidende lydighet, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Derfor har kirkens Kristus-bekjennelse gyldighet i kirken.

> **Mt 16:16f** (Peter svarte på vegne av de tolv) - «Du er Messias, den levende Guds Sønn!» (Jesus svarte) «Salig er du,/…/ for kjøtt og blod har ikke åpenbart deg det, men min Far i himmelen.»

I Guds kirke på jorden har menneskers lærdommer ingen gyldighet. Kirkens gudstro er ***Guds tro***. Avgjørende for kirkens tro er kilden (1 Kor 2:9). Derfor oppmuntrer en luthersk messeliturgi med apostelordet:

> **Gal 3:27** - *Dere er alle Guds barn ved troen på Kristus Jesus, for dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus. - Så la oss bekjenne vår hellige tro.*

Kirken bekjenner Guds tro - *den nytestamentlige tro,* mottatt en gang for alle i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Kirkens grunnvoll i nåtid er lagt i begynnelsen (Apg 2:42, Ef 2:20 osv). Vi istemmer Guds tro, som kommer til oss med evangeliet og oppllyser oss med Kristi ord som høres.

Vi bekjenner hverken privatmeninger eller flertallsmeninger, hvor velmenende eller inderlige de enn måtte være. Det er å spå av egen lyst (Esek 13:2), å komme i sitt eget navn (Joh 5:43) og tyde Skriften på egen hånd (1 Pet 1:20). Da taler man ut fra seg selv og søker sin egen ære (Joh 7:18). Da er Guds fiende er på ferde (8:44, jf 1 Kor 14:36). Hans tjener er antikristen, kirkens største fare i endetiden. 2 Tess 2. 1 Joh 2:21, 23.

«DET SOM ER APOSTOLISK ER BIBELSK»

Med denne regel fremstår konfesjonelle lutheranere som representanter for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Noen annen berettigelse en har ikke den evangelisk-lutherske menighet på stedet. Gir den rom for menneskers lærdommer i gudstjenestelige ordninger, må den vende om, hvis ikke bli forkastet av kirkens Herre. Åp 3:16, 20.

Apostelordets lære kommer fra den himmelske kilde, klar og ren, fra den enbårne Sønnens Far i himmelen. I Kristi ord har vi kilden, gitt videre i og med apostelordets lære for å bli etterfulgt «som Guds ord som det isannhet er», 1 Tess 13. Det er denne kilde i både begynnelsen og fortsettelsen Konkordiebokens bekjennelser istemmer i den hengivne tilbakemelding (utg 25.6. 1580). Konkolrdiebokens autoritet, kompetanse og gyldighet består i *det Guds ord som bekjennelsene istemmer på apostolisk vis*. Dere alder er uten sannhetsverdi. Den har de i kraft av den rett utlagte Skrift den Herre, gitt videre i troskap mot det apostoliske ord.

Denne gyldighet er *absolutt* å forstå – uavhengig av tids- og kulturbetingede ord, formuleringer og forestillinger, og uavhengig av den gyldighet av kirkeautoriteter og flertallsmakt. «Det som er apostolisk, er bibelsk», sier regelen i den apostoliske kirketradisjon.

"SKRIFT OG TRADISJON"

Denne sidestilling er Romerkirkens alternativ til «Skriften alene». Romerkirken betrakter dem begge som to overleveringsmåter for innhold fra samme kilde. Det innebærer "*at kirken /…/ i sitt skjønn om det åpenbarte ikke henter sin sikkerhet fra Den hellige skrift alene. Derfor er det at begge mottas og æres med like stor pietet og ærbødighet*" (Vatican 2. Dei Verbum. Se Den katolske kirkes katekisme, pkt 82.)

Denne tillit til kirkens *skjønn* hører sammen med reservasjonen mot Den hellige skrift. Den anses som "Guds tale, *for så vidt som* den er blitt skrevet ned under den Hellige Ånds inspirasjon" (samme pkt 81. Kursiv her). I klartekst: Hvor kirkens tradisjon har status som sideordnet åpenbaringskilde, er subjektiviteten innebygget i fellesskapets basis.

Romerkirkens tradisjoner er rike på skatter fra den gamle kirke, slikt som er i samsvar med apostelordets lære. Den bekjennelsestro lutherdom tar dem gjerne i bruk, og bruker vår kristne frihet i den menighetens oppbyggende virksomhet. Samtidig konstaterer vi med vemod Romerkirkens sideordning av Skrift og Tradisjon, for sidestillingen utelukker Romerkirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro.

Romerkirkens reservasjon er begrunnet i dens læreembete, forpliktet til å fastsette som kirkelære også de villfarelser som har fått stor utbredelse over lang tid og blir hyllet av mange (Vincent av Lerin). Denne binding til antikkens sannhetsbevis gjør Romerkirken til kristenhetens største tragedie (Hermann Sasse). Men flere enn Romerkirken reserverer seg, og dermed står vi overfor en annen front.

UNIONISTISK KIRKEPOLITIKK OG MODERNE ØKUMENISME

Enhetsbestrebelser og kirkefellesskap av unionistisk type har siden 1800-tallet fulgt prosedyrer i det parlamentariske system. Karakteristisk er den generelle og vage språkbruk med sikte på kompromisser, nok til å begrunne og opprettholde kirkefellesskap med skjønnsmessige betraktninger om "tilstrekkelig grunnlag". Uttrykket tilslører den rangering som gir rom for lærdommer i strid med apostelordets lære. Er de virkelig «lutherske» de menigheter som smykker sitt kirkefellesskap med dette navn?

Kirkefellesskap som er «lutherske» i navnet representerer det faktiske brudd med brudd med bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi). Avtaledokumentene vitner derfor om menneskers kløkt og hensikter. Det som er «tilstrekkelig» til kirkefellesskkap (satis est, CA 7), er satt til side. Forgjeves må vi lete etter "nei" til bibelstridig lære, enn si bot for begåtte synder, for avgjørende er her de læretilpasninger som almennytten krever.

Ved siden av allmennytten legitimerer man kirkefellesskap med henvisning til kirkenes tilnærming (konvergens) i tidens løp. Allerede under forhandlingene demonstrerer man vilje

til gudstjenestefellesskap med felles bønn og mere til. Det gjelder fremfor alt å unngå det nederlag som består i formaliserte bruddløsninger og status quo.

Resultatet av denne fornuftsvisdom er uoverskuelige hyllemetere, som under skinn av teologi er fremmed for læren om kirke- og nattverdfellesskap i den gamle kirke. Avtaler om kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag tilslører den forvirrende virkning. En god del trekker seg unna det ødelagte kirkehjem og søker tilhørighet i ulike retninger. Andre lever i et indre eksil, ignorert i tjenestefellesskapet som apostelordets etterfølgelse er en moralsk svikt.

"Kirkeledere" av moderne type må begrunnr eget «syn» nedfelti lærevedtak. De viser til «Guds ledelse». Har de tilgang til en visdom uavhengig av bibelordenes ytre, språklige klarhet? Mange finner vedtakene spennende og interessante, og lar seg friste av rollen som avantgardist i folkekirken og det sekulær-liberale samfunn.

Motstand er Guds kirkes normalsituasjon på denne jord. Da har vi stor nytte av Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og den wittenbergske reformasjon. Med dem istemmer vi læren fra Skriftens Herre og medvirker til å gjenopprette apostolatets kirke på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll, lagt i begynnelsen. Lik byen på høyden (Mt 5:14) fremtrer den trofaste kirkebrud, og det som er unikt og underfullt ved kirken, lokker og drar.

KONKLUSJON: SKRIFT OG TRADISJON PÅ VEI INN I MODERNE LUTHERDOM

Sideordningen forutsetter de frommes evne til å begrunne kirkefellesskap. Med stor konsekvens får sideordnede tradisjoner prioritet fremfor «Skriften alene», utlagt av dens Herre. ´

Et eksempel er Borgå-avtalen om Den norske folkekirkes kirkefellesskap mDen angligkanske kirke i den reformerte tradisjon. Ved å rangere fortsatt uenighet om læren som uenighet av underordnet betydning, etablerer de «menneskelige» tradisjoner. Bekjennelsespragmatisme og konklusjonsteologi gir skinn av vern mot villfarelser, men hvilke? Enigheten på tilstrekkelig grunnlag tilslører partenes faktiske vern om innbyrdes motstridende lærdommer.

Virkningen forvrenger prekenembetets oppdrag fra den oppstandne Kristus: Å forvalte «Guds hemmeligheter» på troskapens vilkår (1 Kor 4:1). Intet illusjonsnummer kan skjule fremveksten av tradisjoner i strid med apostelordets lære. På liberalistisk vis satser man på «spilleregler» i et læremangfold, og tilkjenner *debatten* gyldighet i seg selv. Hva er Guds ord i denne sak, spør den ene? Det får debatten vise, svarer andre, tilfreds med den faktiske sideordning av Skrift og tradisjon.

Debatten utkrystalliserer det vedtak som forplikter med lovs kraft. Med stor konsekvens blir Kristi apostolat underkjent, og kirkens bekjennelse redusert til en formalitet. I bekjennelsens sted trer "kirkens syn". Da er distinksjonen "liberal" eller "konservativ" temmelig uinteressant. Med fløy-metaforen manipulerer myndighetspersoner gyldighetskravet i Kristi kirke, og med biskopelig justis blir det *faktiske* brudd med apostelordets lære tilslørt.

Mange lar seg fjetre av skjønnmalende ord om dialog og tjenestefellesskap, om brobygging og raushet, om det helhetlige hensyn til den organiserte kirke, osv. Hva som helst kan være skjult under det verbale røykteppe. Da er det bekjenneres oppgave å holde fast ved apos-

telordets lære fra kirkens Herre og Skriftens rette utlegger. Han er hjørnesteinen som frener og sammanføyer. Omkostningene – som Herren tilskikker, får vi bære i tålmodighet.

Den pragmatiske kirkestyring har vist sitt Janus-ansikt– i Norge gjennom et par hundreår: På den ene side tolerant kirkeomsorg for alle på meningsplanet, på den annen side straffesanksjoner mot apostelordets etterfølgere som Guds ord på handlingsplanet. Med sanksjoner hjemlet i lov og reglement ble etikk prioritert fremfor dogmatikk. Hensynet til "hele kirken" – som ingen har sett, fikk prioritet fremfor menighetens samling om Guds kirkes rene kjennetegn, forvaltet slik Kristus har befalt.

Den bekvemme kommissær-lojalitet synliggjør doble bokholderi en kirkepraksis av nestoriansk type. Den bekvemme praksis i en situasjon blir motsagt av den bekvemme praksis i en annen situasjon. Kirkegang ble belastet med uforutsigbarhet mer eller mindre: Får vi del i Jesu undervisning eller private funderinger over teksten? Får vi synge bibelsk lødige salmer i en ellers mager liturgi? En virksomhet fremstod med tapt troverdighet i folket.

I kirkens rettstradisjon fra aposteltiden er apostelordets lære kirkens skranke. Den overtres med motsigelser over lærekatedre og prekestoler, ifølge kirkerettens grunnregel, Mt 7:3: Kast ikke det hellige til hundene, og kast ikke perler for svinene, så de ikke tramper ned undeer føttene sine, vender om og sliter dere i stykker. Derfor advarte Jesus mot farisèernes og saddusèernes lære (Mt 16:6, 11). Gyldighetskriteriet er hellig.

9. LOV OG EVANGELIUM

Saken gjelder ingen frelsesteori, men Guds sjelesorg gjennom hele Bibelen. Åpenbaringsordets Gud, vår skaper og gjenløser, elsker sitt verk med en brennende nidkjærhet, stilt fram for verden i «Kristus og ham korsfestet. Guds kjærlighet til verden overgår all forstand.

> Illustrasjon, Jes 6:1-7. I Jerusalems tempel fikk profeten Jesaja se Guds hellighet, både skremmende og trøsterikt. Serafene sang så det runget: » Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot. All jorden er full av hans herlighet.» Boltene i dørtersklene ristet og templet ble fylt med røk. Jesaja oppfattet sin fortapte situasjon: «Ve meg! Det er ute med meg, for jeg er en mann med urene lepper, jeg bor blant et folk med urene lepper, og mine øyne har sett Kongen, Herren, Gud Sebaot.» Da kom en av serafene bort til Jesaja med en tang i hånden. I den holdt han en glo tatt fra alteret. Med gloen rørte han ved leppene til Jesaja og sa: «Din skyld er tatt bort, din synd er sonet.»

Gud handler med oss mennesker på to måter - med lov og evangelium. Det aller kraftigste uttrykk er «Jesus Kristus og ham korsfestet» (1 Kor 2:2). Hans legeme er det Guds tempel. Gud var i ham og forlikte verden med seg selv, så han ikke tilregner oss misgjerningene.

Hvordan får vi del i forsoningens goder? Det har den oppstandne Kristus sørget for da han ga sine apostler himmelrikets nøkler og ga marsjordre til dem og deres etterfølgere i prekenembete. Marsjordren står fast (Lk 24:47) – å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk. Virksom i sine delegaters gjerning, oppmuntrer Gud alle tilhørere til å la seg forlike med Gud, og for Kristi skyld få tilsagt syndenes forlatelse i Jesu navn. (2 Kor

5:18ff.) Men vender vi det døve øre til, straffer Gud: Gå og si tildette folket: Dere skal høre og høre, men ikke forstå, se ogse, men ikke skjønne! (Jes 6:9ff) I nidkjærhet for sitt verk må Gud reagere slik. Syndenes forlatelse gir han på grunn av Sønnens lydighet i Jesu skikkelse. Fortapelsen er menneskets egen skyld. Ingen kan bli stående for Guds åsyn uten Jesus Kristus. Han er troens gjenstand og vår hellighet og rettferdighet for Gud.

Gud gjør miskunn i tusen ættledd mot dem som elsker ham, og Gud straffer dem som vraker hans selvhengivende og tilgivende kjærlighet. Krusifikset minner oss om begge reksjonsmåter, både Guds nidkjærhet for sitt verk og Guds kjærlighet til sitt verk. Naglet til fprbammeøsems tre var han legeme det sted hvor Gud opprettet den nye pakt i det aller helligste – i Guds blod (Mt 26:28, jf 2 Mos 24:8, Jes 53:12, 1 Kor 5:7, Apg 20:28).

Født av en kvinne og født under loven, kjøpte han fri dem som stod under loven, så vi kunne få barnekår og arverett hos Gud (Gal 4:4, jf Joh 1:14). Han viste seg for verden i en tjeners skikkelse (Fil 2). Lydig til døden på korset har han oppfylt Guds hellige lov i alle deler og i alles sted (Mt 5:17, Rom 8:3, Heb 2:14ff). Han er i all evighet Guds rene Lam, som har båret verdens synder (Åp 5). **Joh 3:16** – *SÅ har Gud elsket verden*...

Men øyenvitnene til Jesu korsdød kunne umulig oppfatte Guds forsoning, skjult på korset. Først da den Oppstandne Jesus underviste dem i Skriftene, forstod de hva de hadde vært vitner til. På Pinsedagen utrustet Gud de tolv med Den Hellige Ånd, så de kunne gi videre den himmelske lære om den nye pakt. Den er Guds nådepakt med sitt folk, grunnet i Jesu Kristi blod. Apostelenes urustning omfatter også Paulus. **1 Kor 15:1f** – *Jeg kunngjør for dere, brødre, det evangelium jeg forkynte dere, det dere har mottatt og står på. Gjennom det blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg forkynte – så sant dere ikke forgjeves er komme til tro.* Hvilket «evangelium»? Evangeliet om syndenes forlatelse på grunn av Jesu Kristi lidende lydighet. Han er den Guds rettferdighet som evangeliet åpenbarer uavhengig av lovgjerninger. (Rom 1:16f, 3:19-22, 28, jf Mt 5:3 osv.). Det er denne kjensgjerning vi sikter til med bekjennelsens ord: «Jeg tror /…/ syndenes forlatelse…

Jesu undervisning i Det gamle testsamente lar oss budskapet i ordene vi lser og hører opplest. Ordene vitner om den kommende Massias, om hans person og hans lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag. Da lysner det i formørkede forstand. Vi ser en bevitnet Jesus-historie i påskeperspektivet. Guds løfter er oppfylt i Jesus Kristus og ham korsfestet. Troen svarer i vårt innerste: «Han er min Herre, som har gjeløst meg fortapte menneske, kjøpt meg fri og frelst…. (Se forkl 2 trosart, Lille Katekisme). Også djevelen vet Jesushistorien. Troen er Gud Helligåndens verk ved Kristi ord som høres.

I kraft av sin Guddoms person var han Guds rene, hellige Lam som har båret verdens synder. **Rom 6:9** – *døden har ikke lenger noen makt over ham*. **Fil 2:9** – *Derfor har Gud høyt opphøyet ham og gitt ham Navnet over alle navn*... (Jf 1 Joh 5:5ff. Rom 1:16f. Mt 5:20, 6:33, Joh 16:10 osv).

Men blir Guds forsoningsverk tilslørt og Kristi stedfortredergjerning underkjent, blir Guds evangelium erstattet med lovreligion. Derfor må kristne lære å skjelne mellom lov og evangelium, så de kan anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv til trøst mot lovens anklager. Denne øvelse tjener til å bevare troens frimodighet mot døden og dommen. Med ham til gave, gitt av nåde, følger livet med Kristus som eksempel (Rom 6:14).

Læren om Guds lov og vilje fins i hele Bibelen, (Joh 5:37-40, Rom 13), og likeså evangeliet ((1 Mos 15:9 – Abraham trodde Herren, og Herren regnet ham det til rettferdighet. Rom 1:16f, 3:21, Apg 10:43, Åp 7:14, 22:11).

Ikke noe bibelsted gir anledning til å rangere forholdet lov og evangelium som et lærestykke av underordnet betydning. Denne påstand i moderne økumenikk strider mot Kristi undervisning i Skriftene. Begge består. Guds lov består, om så himmel og jord forgår (Mt 5:17-19, Gal 1:7, 9). Den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, er en evig rettferdighet.

Den bibelske språkbruk om Guds lov og evangelium

I Bibelen benyttes ordene lov og evangelium i både vid og avgrenset mening.

Ordet «lov» i ***vid*** mening sikter til hele den guddommelige åpenbaring.

> Jes 2:3 – «Kom, la oss gå opp til Herrens fjell, til Jakobs Guds hus, så han kan lære oss sine veier og vi kan ferdes på hans stier!» For Herrens lov skal gå ut fra Sion, Herrens ord fra Jerusalem.

I ***avgrenset*** mening benyttes «lov» om alt som formidler kunnskap om synd.

> Gal 3:10, 12 – De som holder seg til lovgjerninger, er under forbannelse. For det står skrevet: Forbannet er hver den som ikke holder fast på alt det som står skrevet i lovboken og gjør etter det. /…./ I loven kommer det ikke an på tro, der heter det: Den som holder budene, skal leve ved dem. Rom 3:19f – Vi vet at alt det som loven sier, gjelder dem som har loven, for at hver munn skal tie og hele verden stå skyldig for Gud.

Ordet «evangelium» i ***vid*** mening sikter til kristentroen som helhet.

> Mk 1:1 – Dette er begynnelsen til evangeliet om Jesus Kristus, Guds Sønn.

I ***avgrenset*** mening benyttes «evangelium» om alt som tilsier syndere forlatelse, nåde, fred osv, kort sagt alt som tilsier frelsen.

> Mk 1:15 – «Tiden er kommet, Guds rike er nær. Vend om og tro evangeliet!» Rom 1:16f – jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for alle som tror. /…/ For i det åpenbares Guds rettferdighet, av tro og til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro. 10:15f – Hvor herlig lyder fot-trinnene av dem som bringer godt budskap! Men ikke alle var lydige mot evangeliet. (Apg 20:24, Ef 1:13, 6:15.)

Lov og evangelium hører sammen med rettstermene *rettferdig* og *rettferd* (el rettferdighet). De beskriver det som er i samsvar med retten. Brukt om Gud, beskriver de Guds herlighet.

> Fra Esras bekjennelse, Esra 9:15 – Herre, Israels Gud, du er rettferdig. Der-for er vi i dag en rest som har sluppet unna. Se, nå trer vi fram for deg med vår skyld. Etter det som har hendt, kan ingen bli stående for deg. (Job 34:17, Sal 4:2, 11:7, 51:6, 145:17, Dan 9:14.) Joh 17:25 – Rettferdige Far, verden har ikke kjent deg, og disse vet nå at du har sendt meg. Mt 6:33 – Søk først Guds rike og hans rettferdighet. (Rom 3:5)

Vi merker oss fire ting:

For det første: Kun Gud er Den Rettferdige. Guds rettferdighet har ingen kriterier utenom Gud selv. Gud er Gud.

Jer 11:20 – Herre, Gud Sebaot, du rettferdige dommer, som gransker hjerter og nyrer, la meg få se at du tar hevn over dem; for jeg har overlatt min sak til deg.

Brukt om Kristus Jesus, beskriver ordene den herlighet som han har i kraft av sin Guddoms person.

Apg 3:14 – Dere fornektet Den Hellige og Rettferdige og bad om å få løslatt en morder. 1 Pet 3:18 – Kristus selv led døden for syndenes skyld, èn gang for alle. Den rettferdige led for urettferdige for å føre dere fram til Gud. (Apg 7:52, 22:14. 1 Joh 2:1.)

For det andre*:* Gud er rettens kilde og handler rettferdig i alt han gjør.

Jer 23:6 (om den rettferdige Spire) – dette er navnet han skal få, Herren, vår Rettferdighet. (Rom 1:17.)

Gud er både Dommeren og målestokken for all annen rett og for menneskets rettferdighet.

Dom 5:11 – Hør hvor de jubler, de som deler bytte ved vanningsstedene. Der priser de Her-rens rettferdige gjerning, hans frelsesverk mot folket i Israel. (Dan 9:14, Sal 145:17.)

For det tredje: Hvert menneske skal prøves på Guds åpenbarte vilje. Gud er rettferdig når han taler, dømmer og frelser.

Sal 51:6 – Mot deg alene har jeg syndet, det som er ondt i dine øyne, har jeg gjort. Så får du rett når du taler, og står der ren når du feller dom. (Sal 9:9, Rom 3:21-26.) Apg 17:31 – Han skal dømme verden med rettferdighet, og har til dette bestemt en mann. Det har han gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde. (Rom 2:6, Åp 19:11.)

For det fjerde: "Guds rettferdighet" hører sammen med Guds pakter med sitt folk – både lovpakter og nådepakter. *Lovpakten* tilskriver Gud alle rettigheter og mennesket alle plikter. *Nådepakten* tilskriver mennesket alle rettigheter og Gud alle plikter. Guds rettferdighet kan ikke skilles fra hans sannferdighet og trofasthet. Gud holder sine løfter, men straffer dem som forakter pakten.

Neh 9:8 – Du holdt ditt løfte, for du er rettferdig. Jes 5:16 – Herren, Gud Sebaot, skal være høy når han feller dom. Den Hellige viser seg hellig ved rettferd. Mk 16:16b – men den som ikke tror, skal bli fordømt. (Jf Jes 10:22, 28:17ff.)

Fra bekjennelsesskriftene:

Om åpenbaringsordets "juridiske" språkbruk:

Evangeliet **i vid mening** handler om hele Kristi lære – om omvendelse og syndenes forlatelse. Se Apol 4:62, 12:29, 27:54. FC Ep 5:6f, SD 3-9. - Rett forstått er hele evangeliet avhengig av den andre trosartikkel, SK Troen, 33.

Evangeliet i vid mening tar ikke hensyn til «den egentlige forskjell mellom loven og evangeliet /…/ når det sies at evangeliet er en forkynnelse av omvendelse og tilgivelse for syndene. /…/ Dernest blir ordet «evangelium» brukt /…/ i sin egentlige betydning, /…/ (om) forkynnelsen av Guds nåde, /…/ når Kristus sier: «vend om og tro på evangeliet» (Mk 1:15).

Slik blir også **ordet** omvendelse /…/ på noen steder /…/ brukt og forstått *om hele menneskets omvendelse* (sit Luk 13:5).»

Andre steder skjelner mellom *omvendelsen og troen* (Lk 5:7, Mk 1:15, Apg 20:21) eller mellom *omvendelse og tilgivelse for syndene* (Lk 24:46).

> Da betyr det å omvende seg «ingenting annet enn i sannhet å erkjenne synden, angre den av hjertet og avstå fra den. Denne erkjennelse kommer av loven, men den er ikke nok som frelsesbringende omvendelse til Gud, om ikke troen på Kristus kommer til. /…/ det hellige evangelium tilbyr Kristi fortjeneste til alle botferdige syndere som er blitt skremt ved forkynnelsen av loven. For evangeliet forkynner ikke tilgivelse for syndene for de harde, sikre hjerter, men for «knuste» eller «botferdige» (Lk 4:18 = Jes 61:1). Og for at ikke den anger eller skrekk som loven vekker, skal bli til fortvilelse, må forkynnelsen av evngeliet komme til, slik at det blir en «omvendelse til frelse» (2 Kor 7:10).» FC SD 5:3-9. Se videre, samme 12-22, og Ep 5:5 (pkt 4).

Så lenge Kristi lidelse og død forkynner Guds vrede over synden og forskrekker samvittighetene, hører vi ikke evangeliet i egentlig mening, for Kristus ble gitt for å trøste og oppreise de forferdede, FC Ep 5.10, SD 5:12.

Evangeliet **i avgrenset (egentlig) mening** er den trøsterike forkynnelse av Guds tilgivende nåde, SA C 4. Jf FC Ep 5:7, 10, SD 5:9, 12, 21f.

Brukt om Guds løfte, Apol 4:5, 388. Løftet gjelder Guds nåde, syndenes forlatelse og rettferdiggjørelse ved tro, CA 4:2, Apol 4:43, 62, 110, 231, 274f, 12:2, 27:11, 23. Jf FC Ep 5:9, SD 3:39. - Evangeliet er i en sum syndenes forlatelse, mottatt av nåde, ved troen, kun for Kristi skyld, Apol 27:13.

Evangeliet «**gir råd og hjelp mot synden på mer enn en måte**. (1) Gjennom det muntlige ord, når syndenes forlatelse blir forkynt i all verden. Det er evangeliets egentlige embete. (2) Ved dåpen og alterets sakrament. (3) Ved nøklemakten. (4) Gjennom brødrenes innbyrdes samtale og trøst» (Mt 18:20). SA C 4, jf 3:8.

Den rette bot er en lære som evangeliet åpenbarer fra himmelen, Apol 27:54, SA C 3:41. - Kallet til omvendelse og tro har adresse til alle, FC SD 11:28, 37.

Skriftens innhold bør inndeles i hoveddelene Loven og Løftene (el Evangeliet), Apol 4:5f.

Vi må skjelne mellom lov og evangelium med stor omhu, for ellers blir Guds velgjerninger i Kristus tilslørt og evangeliet gjort til en lovlære, FC SD 5:27. (En utførlig fremstilling gir Konkordieformelens art 5.)

Hva er forskjell og sammenheng?

Forskjellen mellom lov og evangelium handler i Bibelen om rake motsetninger. I Bibelen er de henvist til hvert sitt virkeområde, men likevel ikke skilt fra hverandre.

Loven krever fullkommen oppfyllelse. Gud er hellig og krever hellighet fullt og helt.

> Mt 22:37f - Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. Rom 13:10 – Altså er kjærligheten lovens oppfyllelse. 3 Mos 19:2 – Dere skal være hellige, for jeg, Herren, deres Gud er hellig. Mt 5:48 – Vær også dere fullkomne likesom deres himmelske Far er fullkommen.

Uten lovoppfyllelsen, står mennesket under lovens anklage og fordømmelse.

Til bibelstudium:

2 Mos 20:5f. Rom 13:1ff. Gal 3:10, Rom 3:9-19.

1 Tim 1:9f. Kol 2:16f, Rom 3:20, 8:7.

Rom 4:15. 1 Joh 5:3.

Evangeliet forkynner en forsonet Gud.

Joh 15:9f – Likesom Faderen har elsket meg, så har jeg elsket dere. Bli i min kjærlighet! Om dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet.

2 Kor 5:21 - Den som ikke visste av noen synd, har han gjort til synd for oss, for at vi skulle bli Guds rettferdighet i ham (v 19, Apg 20:24).

Kristi lovoppfyllelse er vår eneste ros for Gud (Mt 5:3, 11:5, Lk 4:18).

Så til motsetningene:

Forholdet fornuft og åpenbaring:

1. Loven innskjerper hva fornuften dunkelt aner, og appellerer til menneskenes innbilning om frelse ved gjerninger.
2. Evangeliet er en hemmelighet fra før verdens skapelse, skjult for fornuften, men åpenbart ved Sønnen (Joh 17:3, 1 Kor 2:7f), og trer fram ved "Åndens embete" – løse- og bindemaktens embete (2 Kor 3:6, 8, Joh 20:23).

Syndserkjennelse og tro:

3. Loven er kilden til syndserkjennelse: Loven avslører synd, anklager synd, tilregner skyld og fordømmer synd (Mt 5:17f, Gal 3:10, Rom 1:18, 3:9-19), i den hensikt å gi kunnskap om vår syndenatur og dens fortjente lønn.
4. Evangeliet er kilden til tro: Det meddeler frifinnelsen for den bedrøvede, og tilsier Guds tilgivelse (Rom 3:28, 10:4, Jes 61:1, Lk 4:18). Årsaken er Kristi lydighet (Joh 1:29, Mt 5:17, 2 Kor 5:19). Men den som lærer frifinnelsen med forbehold om gjerninger, er en forfører (Gal 2:21, 5:4, 12).

Gjerningsrettferdighet eller trosrettferdighet:

5. Loven åpenbarer Guds hellighet, krever den fullkomne oppfyllelse, og lover på dette vilkår evig liv.
6. Evangeliet åpenbarer Guds rettferdighet "uten lov" og forkynner "troens ord", at den "som ikke arbeider, men tror på ham som erklærer den ugudelige rettferdig, ham regnes hans tro til rettferdighet" (Rom 4:5, 3:21, 10:4-9).

Trussel eller trøst:

7. Loven truer med det evige «utenfor», utelukket fra Guds rike, enhver som ikke gjør deretter. Trusselen er unyttig, for loven er "svak på grunn av kjødet" (Rom 8:3).
8. Evangeliet oppmuntrer med Sønnens lydighet, "født under loven" (Gal 4:4) og gjort til synd og forbannelse for alle (2 Kor 5:21, Gal 3:13). Evangeliet kunngjør "lovens siktemål, som er Kristus til rettferdighet for hver den som tror" (Rom 10:4).

Frelse mot vederlag eller frelst av nåde:

9. Lovens løfte om evig liv har lovoppfyllelsen som betingelse (Gal 3:2, 12, Lk 10:28).
10. Evangeliets løfte er ubetinget og fritt. Det tilsier og rekker oss Kristus til gave, til frelse ved tro – ikke ved lovgjerninger (Rom 3:21, 28, Ef 2:9, Gal 2:16). Da er ordet "tro" ingen tilleggsytelse, men Åndens suverene skapelse i deres innerste som hører evangeliet om Kristi fortjeneste, og anvender den på seg selv.

Fangenskap eller frihet:

11. Loven fanger og overvåker (Gal 3:23), "gjør hele verden skyldig for Gud" (Rom 3:19b), "virker vrede" (Rom 4:15a), forbanner "hver den som ikke holder alt" (Gal 3:10b), og er "dødens embete" og "fordømmelsens embete" (2 Kor 3:7, 9).
12. Evangeliet befrir fra syndens og dødens lov ved prekenembetet, som er "Åndens embete" eller "rettferdighetens embete" (2 Kor 3:8f). Det kunngjør Guds forsoning med verden og tilsier syndenes forlatelse for Kristi skyld. Med evangeliet som middel virker Den Hellige Ånd den tro som løftet oppmuntrer til (Apg 16:30-34, Rom 10:17).

Forskrift eller innskrift:

13. Loven lærer oss det dobbelte kjærlighetsbud, og foreskriver gjer-ninger som har Guds ord og bud for seg.
14. Evangeliet bringer Den Hellige Ånd, som innskriver loven i de troendes hjerter (Jer 31:31-34). Med Kristus som gave, får de ny vilje, lyst og kraft til å leve etter Guds vilje med ham til eksempel. Selv om fornyelsen er i sin begynnelse på grunn av arvesyndens motstand, er det ingen fordømmelse for den som ved dåpen og troen er ikledd Kristus – troens rettferdighet. (Mk 16:16, Rom 8:1, Gal 3:26f. Rom 12:1f, 2 Kor 5:14f, Kol 3:12-17.)

Død eller liv:

15. Loven sønderknuser og døder "det gamle menneske" med dets onde begjær i menneskets innerste.
16. Evangeliet lar Kristi røst lyde med syndsforlatelsens ord til nedbrutte og fangne. Slik oppreiser han og befrir fra døden i våre synder, og styrker og bevarer "det nye menneske" hos Gud. (Lk 15:24, Joh 5:24, 17:24, Apg 15:11. Ef 2:1, 4-8, 3:14-17, 4:22ff, Kol 3:1-17. Jf 1 Kor 15.44-49.)

Fra bekjennelsesskriftene:

1. For å forstå gjerningene, må Skriften lære oss å skjelne rett mellom lov og evangelium, Apol 4:256-260, 265f, 270. Loven må straffe tvil og vantro som synd, mens evangeliet (i egentlig mening) forlater all synd, samme. FC Ep 5:6-9, SD 5:19, 27.
2. Begge lærdommer er "fra verdens begynnelse alltid og alle steder blitt fremført i Guds kirke" - ved siden av hverandre og med tilbørlig forskjell, og skal "med omhu" fremholdes i Guds kirke inntil verdens ende, FC SD 5:23-26.
3. **Ambrosius**: "Synden ble større ved loven, men nåden overstrømmet ved Jesus (Rom 5:20). For etter at hele verden ble ham underlagt, tok han bort hele verdens synd, slik Johannes vitner og sier: "Se, Guds Lam som borttar verdens synd". /…/ Derfor må ingen rose seg av sine gjerninger. Men den som er rettferdig, har dette som en gave, et-

ter som han ved dåpen er gjort rettferdig. Det er således troen som frigjør oss ved Kristi blod, for salig er den som har fått sin synd forlatt og nåden gitt (Sal 32:1)." Apol 4:103 (sitat e svensk overs.)

4. Guds løfte om miskunn for Kristi skyld ble først gitt til Adam, deretter til fedrene, deretter forklart av profetene, og til slutt forkynt og budt fram av Kristus blant jødene, og av apostlene spredt ut over hele verden, Apol 12:53. - De hellige i kirken har alltid trodd at Gud tilgir syn-dene uten vederlag for Kristi skyld, og hertil kommer Den Hellige Ånds vitnesbyrd, samme 70-73 (ad Apg 10:43f).

Sammenblanding av lov og evangelium

Lov og evangelium utelukker hverandre gjensidig i frelsen. Det vet vi av Skriftens utsagn, og især av Kristi ord og apostlenes praksis (2 Sam 12:13, Lk 7:48, Apg 2:37-39, 16:27-31). Når lov og evangelium strides i vårt innerste, da gjelder det å anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv, for falske trøstegrunner utelukker frelsesvisshet. Sammenblanding skjer på to måter:

- Når frelsen blir forstått som en forvandlingsprosess underveis mot lovoppfyllelse. Da må visshet om å være underveis søkes i bruken av Kirkens sakramenter (Romerkirken).
- Når evangeliet forstås som et budskap om forpliktelser og vilkår i en frelsesplan. Da må man søke frelsesvisshet i opplevelser og engasjement, forstått som Åndens umiddelbare nådevirkninger i en indre forvandling (trossamfunn i calvinsk-reformert tradisjon og «frelsens orden» i såkalt "vekkelseskristendom").

Eneste årsak til frelsesvisshet er Guds universelle nåde mot Adams falne ætt, gitt den enkelte til del i dåpen med Guds løfte om salighet forhver den som tror (Mk 16:16). Gud er en forsonet Gud. Evangeliet åpenbarer Guds nådige sinnelag i Guds forsoning med verden i Jesu Kristi offerdød. Med evangeliet og sakramentene som ytre midler, tilsier og meddeler Gud oss Kristus til gave - Den Hellige og Rettferdige, gitt av nåde. Han er vår hellighet og rettferdighet for Gud, og troens gjenstand.

Men vil man gjøre seg fortjent til nåden med tilleggsytelser, eller etterkomme krav om godtgjøring for begåtte synder, legger man en annen grunnvoll og forkludrer Guds verk. Sammenblanding av lov og evangelium baner vei for *synergismen* – læren om samarbeid mellom Gud og menneske om frelsen.

Karakteristisk for pietistisk-reformert forkynnelse er appeller til de rette adressater. Forkynneren opptrer i Den Hellige Ånds sted, henvender seg til tilhørere som har den rette innstilling, oppfordrer dem til å ta standpunkt for Jesus. Han ser etter synlige og hørbare tegn til overgivelse, med påstand om Åndens nådevirkninger i hjertene.

Slik forkynnelse er uforenlig med Kristi lidende lydighet og stedfortredende offerdød i alles sted, og uforenlig med Guds handlende og suverene allmakt, når og hvor han virker troen i dem som hører evangeliet om frelsen fullbrakt i Kristi død. Den Hellige Ånd merkes på oppmuntringen i hjertets innerste: Det er til deg også! Da hender det at tilhørere anvender Kristi fortjeneste på seg selv og oppdager i etterkant at «jeg tror».

Gud forferder alle med Lovens ord, og meddeler frifinnelsen til alle med evangeliets ord (Rom 3:23f). Med lov og evangelium møter Gud oss i all sin ukrenkelige hellighet og i all sin underfulle kjærlighet. Med loven driver han mennesker til rett selverkjennelse og bevarer

sine barn i den. Med evangeliets uforbeholdne gave – syndenes forlatelse for Kristi skyld, gir han den eneste grunn til frelsesvisshet. I Guds løfte og frie gave - og bare der! - gis den sanne trøst mot døden og dommen.

Blir vekselvirkningen (dialektikken) mellom lov og evangelium tilslørt og underkjent, må man fremstille forholdet på en av to måter: Til den ene siden går de som gjør forholdet til en gradsforskjell. De gjør "evangeliet" til en overkommelig lov (nova lex). Til den andre siden går de som lar forholdet gå opp i "en høyere enhet" (f eks Zwingli). Syntesen imøtekommer fornuftens krav til en begripelig Gud. Enten man går til den ene eller andre siden, har sammenblandingen en dobbel konsekvens:

(1) Guds enhet blir gjort avhengig av mennesker, som om mennesker kan kontrollere åpenbaringsordets Gud med de rette ord og gjerninger! Da er vi over i den magisk-terapeutiske deisme, i strid med åpenbaringsordets stykkevise gudskunnskap (1 Kor 13:9, 12).
(2) Man opphever den bibelske kjensgjerning at lov og evangelium er Guds Ord.

Så lenge vi mennesker lever upåvirket av lov og evangelium, følger vi allmenreligionens regel om lønn som fortjent. Innvendingen mot evangeliet er den velkjente: Dette er for lettvint! Det må da mer til? Tilpasser man forkynnelsen deretter, blir resultatet en kristeliggjort lovrelitigion med håp om billig nåde. Det naturlige menneske tar hverken Guds hellighet eller seg selv på alvor (Regin Prenster).

Fra bekjennelsesskriftene:

1. Evangeliet forkynner rettferdigheten ved troen på Kristus, som åpenbarer en annen rettferdighet enn den som lov, fornuft og filosofi lærer, Apol 4:43, jf 16 og 230.
2. Den Hellige Ånd kommer med evangeliets ytre, muntlige ord, SK Dåpen 30. Ånden er virksom ved evangeliet, samme 38, FC SD 2:18, 3:16, og gis ved evangeliet, CA 5:2.
3. Gjør man evangeliet om Jesu lidelse og død til en bots- eller domsforkynnelse, røver man den sanne trøst fra de kristne og legger kirken åpen for lovlære, FC Ep 5:11, SD 5:27.
4. Evangeliet blir ødelagt med gjerningslære og forakt for troen, Apol 4:110, 121, 159, 186. - Hvor evangeliet er omgjort til lovlære, har man avskaffet evangeliet, Apol 12:79, 89, FC SD 5:27.
5. Uten evangeliet, fins ingen kjennskap til Kristus. Det er i Ordet Den Hellige Ånd tilbyr og rekker oss "frelsens skatt", som Kristus har vunnet for oss. SK Troen, 38.
6. I Herrens Nattverd tjener Gud oss med evangeliets løfte og et sakrament som krever tro. Derfor er det en hån mot evangeliets Gud å bruke messen til godtgjørelse for dødes synder, Apol 24:90f. (Det er også bespottelig å lære at menighetens nattverdfeiring er den virkekraftige årsak til det sakramentale under, i strid med Kristi ord om sin tjeneste for oss.)
7. Apol 27:13: "O Kriste, hvor lenge vil du bære over med denne spott som våre fiender angriper ditt evangelium med! /…/ syndenes forlatelse blir mottatt av nåde, ved troen, for Kristi skyld. Er ikke dette evangeliets egen stemme, er ikke dette den evige Faders mening, som du som er ved Faderens bryst, har åpenbart for verden, da må vi med rette bli straffet. Men din død er et vitne, din oppstandelse er et vitne, Den Hel-

lige Ånd er et vitne, hele din kirke er et vitne om /…/ at vi får del i syndenes forlatelse, ikke for våre fortjenesters skyld, men for din skyld, ved troen."

Lov og evangelium - en felles front mot sammenblanding

Forholdet lov og evangelium representerer ikke fornuft og spekulasjon, men Skriftens vitnesbyrd om Guds underfulle nidkjærhet og kjærlighet.

Guds sjelesorg skjer når apostlenes etterfølgere forvalter evangeliet og sakramentene under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Denne sjelesorg er unik, men foregår på troskapens vilkår uten imponerstatus. Guds enbårne Sønn tok tjenerskikkelsen på. Slik fremtrer Guds visdom. I den forsamlede menighet er han virksom med enkle tegn – i prekenen med sin undervisning i delegatens munn, i dåpen med ord og vann, i skriftemålet med avløsningens ord, i nattverden med sitt legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. Åpenbaringsordets Gud gjør undere med uanselige midler, lik unnfangelsens under i jomfru Maria's morsliv, forsoningens under i en korsfestet Kristus og hans legemlige oppstandelse fra Josefs grav.

Den som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne, må forkaste sine gudsforestillinger og bli en Jesu disippel. Åpenbaringsordets Gud gir seg til kjenne gjennom Jesu undervisning i Det gamle testamente om sin person og om sin lidelse, død og oppstandelse. Med kunnskapen følger kjennskapen til åpenbaringsordets Gud i all hans trofasthet og miskunn. Han er virkelig «Guds rettferdighet», gitt meg i min dåp. Med ham til gave, mottatt i tro,

Gaven er gitt i dåpen til bruk hele veien. Om arvesyndens motstand røver troens frimodighet i Kristus, er Guds råd syndenes forlatelse tilsagt i det hemmelige skriftemål, og dertil ofte motta Kristi legemes og blods sakrament. Det er Guds synlige pant på Guds nådepakt i dåpen. Slik bevarer han sine venner i «de helliges samfunn» med ham i de hellige ting (kommunionen). Åpenbaringsordets Gud er oss nådig for Kristi skyld underfull i alt sitt verk.

Fra bekjennelsesskriftene om privatskriftemålet:

1. Avløsningen (absolusjonen) - eller Guds nådetilsagn meddelt i skriftemålet, er "evangeliets stemme", Apol 4:271, 12:2, 39, 61 og 105, 27:13. - I skriftemålet blir evangeliet anvendt på den enkelte (el den forferdede samvittighet), samme 12:35.
2. Skriftemålets begrunnelse er Guds løfte om syndenes forlatelse på grunn av Kristus, vår mellommann og forsoner, samme 12:76. Gud vil vi skal tro hva han lover, og motta gaven fra ham, og erklærer dette for å være sann gudsdyrkelse, samme 4:228, 345, 12:76, 88, FC SD 5:19.
3. Evangeliet nøder oss til å gjøre bruk av Kristus i rettferdiggjørelsen, for ved ham har vi adgang til Gud ved troen, Apol 4:291.
4. I tillit til Guds løfte og miskunn erkjenner vi samtidig at vi er unyttige tjenere, som ingenting fortjener hos Gud. Denne bekjennelse eier troens trøst. Samme 337f.

10. DEN VILLFARNE ANTINOMISME

Direkte oversatt betyr antinomisme «mot lov» (*anti nomos*). Farisèerne anklaget Jesus for å «oppheve Loven eller Profetene» (Mt 5:17). Ett ankepunkt var Jesu forhold til sabbatsbudet (Joh 5:18). Samme anklage rammet Paulus fordi han ikke forpliktet hedningkristne på Mose-lovens påbud om omskjærelsen (Galaterbr).

Mot den falske iver for Guds lov

Uenigheten om omskjærelsen ble bilagt under det såkalte «apostelmøtet» i Jerusalem. Det skjedde med et ord fra Herren ved profeten Amos. (Apg 15:16f.) Denne første synode viser at i Jesu Kristi kirke var ikke engang en Herrens apostel gitt en selvstendig kompetanse eller autoritet. Den består i den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt videre til kirken i begynnelsen. Apg 2:42. I vår omgang med jøder er kristne forpliktet på Guds kjærlighetsbud, og fri til å praktisere «hellighetsloven» (3 Mos 18-20, jf Apg 15:29).

Altså fins det en iver for Guds lov som beror på mangelfull innsikt. Den krever kunnskapen om den frelsesvei som evangeliet åpenbarer uten lov (Rom 10:2). Den falske iver for lovgjerninger har Kristus og hans apostler avvist. Gjør man barneretten hos Gud avhengig av seremoniloven og moralloven, må man med stor konsekvens forfølge kristne (Apg 22:3f), eller i det minste utstøte dem fra synagogen. Med fariséisk nidkjærhet er det egentlig Kristus man forfølger og utstøter. (Apg 9:4f, 22:7f. 26:14f.)

Den uberettigede antinomisme

Den har to kjennetegn: (1) *Fraværet av Kristi lovoppfyllelse i læren om rettferdiggjørelsen*, og (2) *evangeliet skilt fra Guds lovåpenbaring*. Man påstår at loven bare tilsynelatende åpenbarer Guds vrede, mens evangeliet åpenbarer Guds *egentlige* sinnelag – hans kjærlighet til syndere, og Guds *egentlige* vilje - å gi syndere evig liv.

En rettferdiggjørelseslære uten Kristi lovoppfyllelse strider mot Guds nidkjærhet for sitt verk. Det er i Sønnens lidende lydighet Gud åpenbarer sin nådige rettferdighetm den han tilregner troen kun på grunn av Kristi lidende lydighet (Gal 4:4). Han er Guds *virkelige* rettferdighet, den Gud tilregner troen. Og ikledd denne virkelighet, gitt i dåpen, blir vi hva vi er i Kristus (Gal 3:26f). Han «bor» ved troen, og virksom med sin Ånd i den troende Ef 4:17) skaper han det nye menneske som skal leve evig for Gud. (Gal 1:8f, Rom 3:23f, 28, 11:6-)

Likevel skjer det at man forkynner rettferdiggjørelsen ved tro som om Kristi lovoppfyllelse er uten betydning i den troendes liv. Skiller man evangeliet fra Guds lovåpenbaring, overlater tilhørerne til egenrettferdighetens fortjenester i selvbekreftende sjelesorg. Blir Sønnens lidende lydighet under loven fortiet, glimrer fariséisk åndelighet desto mer. Da forsvarer antinomisten skillet med to halvsannheter: (1) Loven formidler ikke troens rettferdighet, og (2) evangeliet virker den anger (el omvendelse) som kommer av kjærlighet til Gud.

Det er sant at loven ikke formidler troens rettferdighet, men stanser vi her, følger *kortslutningen*: Altså må vi skille lov fra evangelium, så kristne fritt kan holde Herrens bud eller la være. Slik blir syndenes forlatelse et alibi for moralsk slapphet, og Guds gode skapervilje tilpasset enten flertallsmoral eller puritansk livsstil kasuistikk-moral (i tradisjonen fra Augustin). Prisen er dåpens betydning, når troen øves på nådepaktens grunn i gjerninger i samsvar

med Guds gode skapervilje, tydeliggjort moralloven – Tibudsloven. Den villfarne antinomisme fyller Guds kjærlighetsbud med den «rause» livsstil i selvbestemte friheter.

Den kirkeødeleggende virkning er omfattende, men høres ikke. Taushet innhyller apostelordets *dåpformaningen* i forkynnelse, liturgier og bønner. Knapt noen etterspør dåpens betydning i Kristi etterfølgelse. Inn i kirkens rom trer markedstilpassede menneskepåfunn og fornuftsvisdom på modernitetens vilkår. Men Guds kirke lever ikke av surrogater. Den dør.

Årsaken til den kirkeødeleggende virknimg er med rette kalt «den magisk-terapeutiske deisme». Den høres over prekestoler og ses i kirkerommets bruk. Den fremstiller Kristus og hans kirkebrud i et lesbisk parforhold, fortrenger løse- og bindemaktens embete, gjør privatskriftemålet overflødig, underkjenner Kristi skaperord over fremsatt brød og vin, og forvrenger troens lovprisning.

Under skinn av raushet og toleranse fremtrer antinomistiske menigheter med ordninger i gudsopprørets tegn. Med billig nåde bekrefter de mennesker i deres ubotferdighet på lovreligionens grunn. Kristi marsjordre sier noe annet, Lk 24:27 – Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk.

Hvorfor sette lyset under et kar og ikke i staken?

Det er også en halvsannhet at evangeliet om Kristus og ham korsfestet virker den sorg som kommer av kjærlighet til Gud. Et barn sørger over sin ulydighet mot kjærlige foreldre. Kortslutningen ligger nær: Altså må den sorg som den troende kjenner, være første trinn i frelsen, med forbehold om anger av kjærlighet til Gud. Men evangeliet er ikke kilden til syndserkjennelse.

Antinomisten lar angeren begrunne troen, og endret livsførsel bekrefte troens rettferdighet eller frifinnelsen hos Gud. Slik blir Guds nidkjærhet et vedheng til ”evangeliet”. Tankegangen følger Romerkirkens spor. Og den begrunner pietismens frelsesorden i en fremadskridende prosess, fremmed for den nytestamentlige og den begrunnelse.

Guds hellige lov skilt fra evangeliet vitner om bibelteologisk uforstand, og konsekvensene om brist i logikken. Regel: Det er ikke farlig å synde, om du bare tror! Denne billige nåde lar Guds kjærlighet bekrefte ord og gjerninger i strid med Guds gode skapervilje, som om Gud er avhengig av vår synd for å kunne vise sin kjærlighet. Hvor synden står i ”kjærlighetens” tjeneste, vitner livet om Guds fiendemakters herredømme. (2 Mos 23:7, Ord 17:5, Jes 5:20-23)

Medisinen mot antinomismens villfarelse

Medisinen er *den jevne bibelundervisning om gode gjerninger* (Mt 15:1ff, 22:35ff, 19:16ff), *og troens øvelse i dem til Guds ære og menneskers nytte og gavn.*

Det er da lett å overse at den troende består av to deler: Samtidig synder og rettferdig for Gud. En kristen er ved dåpen og troen ikledd Kristi hellighet og rettferdighet, og samtidig utsatt for arvesynden smotstand i sistt ondre. Den troendes help og rednigner Den hllige Ånds fornyende gjerning. *Ved troen* oppstår daglig «*et nytt menneske, som skal leve evig for Gud i rettferd og renhet*». Der er hensikten med med frelsen fullbrakt i Kristi lidende lydighet. En syk lutherdom overser hensikten (jf forkl 2 trosart i LK). Det nye menneske bærer Åndens frukter ved troen, og trenger ikke loven som pådriver (Gal 5:18, 1 Tim 1:9). Ved

troen blir Guds gode skapervilje oppfylt. I troens lydighet følger vi ikke den gamle adams lyster. Rom 8:4. Vi vandrer etter Ånden, opplyst av Guds ord..

Den lovoppfyllelse som loven ikke makter - på grunn av arvesyndens motstand, den skaper Ånden ved troen på Kristus. Han som er troens rettferdighet er også lovens oppfyller. (Mt 5:18.) Kristi kjærlighet omfatter venn og fiende (5:20), og blir virkelighet ved Kristi virksomme nærvær i de troendes liv (Gal 2:20, 6:14f). Kristi lovoppfyllelse «innenfra» overstrømmer farisèernes krav til utvortes lovrettferdighet. Kristus «for oss» er troens gjenstand og den *virkelige* rettferdighet, virksom ved troen «i oss». Følgelig er den troende fri til å leve det nye livet med Kristus, fri til å tjene ham i samsvar med Kristi lov (1 Kor 9:21).

I likhet med Paulus, markerer også Johannes at synd er lovovertredelse, og at Kristus ble åpenbart for å bortta syndene (1 Joh 3:4f). Det gjør han med sin Ånd i kamp med kjødet (jf Åp 2-3). Selv om troens gode strid varer livet ut, har vi all grunn til frimodighet for Gud. Med Kristus til gave, lever vi under Guds nådehimmel med ham til eksempel i gode gjerninger (Rom 8:1-4). Følgene merkes i livets vitnesbyrd, når djevelens gjerninger forsakes (1 Joh 1:8-10). Vi står ikke i gjeld til den onde natur (Rom 8:12-14).

Krig på to fronter

Når mennesker gjør lovgjerninger til frelsesvei, **må** en kristen være antinomist. Og motsatt: Når mennesker under skinn av kristendom lever som om syndenes forlatelse er syndenes tillatelse, da **må** en kristen forsvare Guds gode skapervilje og anskueliggjøre den på alle livets områder - i forholdet mann og kvinne, i samfunnsliv og i gudstjenestelige ordninger.

Antinomisten tror han ikke synder, tross livets vitnesbyrd i strid med Guds ord og bud. Det er å bedra seg selv, og sannheten (Kristus) er ikke i oss (1 Joh 1:6, 2:5). Det Rune Söderlund kalte «*en berättigad antinomism*», har dermed sitt motstykke i *en nødvendig nomisme* – den vi kaller «lovens tredje bruk» (jf Antinomismen i bibelteologisk och teologihistorisk belysning. FBB's ressurssider 2005).

Sammen med evangeliet leder undervisningen om Guds gode skapervilje til tro på Kristus, for Gud har elsket oss *først*. En gammel huskeregel sier: *Loven døder synderen – ikke synden; evangeliet døder synden – ikke synderen*. Derfor oppmuntrer Kristus og apostlene til gode gjerninger. **Rom 6:14** – *Synden skal ikke herske over dere, for dere står ikke under loven, men under nåden*. Guds nådepakt i dåpen til Jesu dåp er en stadig oppmuntring til å tjene Gud, ved troen ikledd Kristus, vår virkelige rettferdighet og hellighet for Gud. Syndeenes forlatelse for Kristi skyld er troens støttestav hele veien. (Kol 2:16-23, 1 Tim 4:ff, Tit t3:8)

Dette er fortere sagt enn gjort. Den som behersker kunsten å skjelne rett mellom lov og evangelium, må kalles «*en doktor i Den Hellige Skrift*», sier Luther.

Fra bekjennelsesskriftene:

1. Kristus kom ikke for å gi oss lover, som om menneskene skulle fortjene syndenes forlatelse ved dem, Apol 4:15, 392. - Kristus oppfylte loven da han satte sin forsoning opp mot Guds vrede, for at vi skulle bli tilgitt av nåde, samme 27:17.
2. Det er almenreligion (fornuftsvisdom) å fremstille rettferdiggjørelsen som frelse ved hjelp av fornuft og gjerninger, samme 12f.

3. Frelsen består ikke dels i Kristi verk, dels i vårt eget. Jakobs ord om rettferdiggjørelse ved tro og gjerninger (Jak 2:22) beskriver ikke rettferdiggjørelsen (jf 1:18, 2:23), men de troende – de som Gud *allerede* har erklært rettferdige (v 22-25, 2:25f). Apol 4:251.
4. Løftet om nåden i Kristus er gitt fra verdens begynnelse, før loven og utenom loven, og mottas i tro, Apol 4:297. - Loven var en skygge av den kommende Kristus, for ved troen på ham er våre legemer et offer som behager Gud, samme 24:22-24, 34-38. – Kristus må alltid være vår mellommann når det er tale om loven og gjerningene, samme 4:372 (Rom 10:4, Joh 15:5).
5. Kristus gripes ved troen - ikke med vår ufullkomne anger, kjærlighet, gudsdyrkelse eller gjerninger (Apg 10:43, Joh 2:12, Ef 1:7), samme 83, 273, 12:65, 20:2. - Kristus har kjøpt oss fri fra lovens forbannelse (Gal 3:13), og ved troen er vi fullkomne i ham (Kol 2:10), så gode gjerninger behager Gud for Kristi skyld, samme 4:179, FC Ep 5: 2, SD 7:23
6. Kristus utla loven åndelig da han skjerpet lovens krav, SK De ti bud 182, FC Ep 5:8, SD 5:10. - Hva Gud krever i loven, må leses sammen med Guds løfte, som mottas ved troen, Apol 4:264, FC SD 5:4f.
7. Kristus fører oss først under loven, FC Ep 5:9, og gjør en "*fremmed*" gjerning, samme 10, SD 5:11f. - Kristi "*egentlige*" gjerning er å befri oss fra synden og døden. Men uten Kristus, er læren om loven til ingen nytte, Apol 4:277. - Loven er vår tuktemester til Kristus, FC SD 5:24f.
8. Kristus er lovens Herre – Gud og menneske forent i en udelelig person. Han gikk inn under loven for menneskenes skyld og oppfylte loven i alles sted, SD 3:15. – Kristus er lovens ende og en frelser fra menneskets fordervede natur, til frelse for hver den som tror, Apol 4:30, 372, FC SD 5:24.
9. Uttrykkene "loven i mitt sinn" (Rom 7:23) og "Kristi lov" (1 Kor 9:21) sikter ikke til loven, men til Åndens frukter hos dem som er "under nåden" (Rom 6:14), FC SD 6:17.
10. Av hensyn til samvittighetenes frihet, må bruken av menneskelige lover være fri (Gal 5:1, 5, 2 Kor 6:14). – En «*bekjennelsessituasjon*» oppstår og foreligger med en påtvungen reservasjon mot Guds ords sannhet, Apol 28:15, FC Ep 10:6, SD 10:11.

Til ettertanke:

Romantikkens teori - om religionens utspring i følelsen, forviser kristentroen til privatsfæren og legitimerer kirkens virksomhet med erfaringer, behov og nedarvede «grunnverdier». Konflikten blir avslørt når Guds lov og evangelium blir offentlig forkynt. (Lk 24:47. Jf 1 Joh 1:1-10, Joh 8:44).

Vi merker oss følgende:

- Forholdet lov og evangelium setter åpenbaringsordets Gud i sentrum, i motsetning til humanismens menneskesentrerte tradisjon siden antikken.
- Guds lov og evangelium har adresse til alle, men evangeliet når fram hos tilhørere som strever med egen skyld og skam og håpløshet under egenrettferdighetens trykk. (Rom 3:22, 24.)
- Den rettferdighet som loven krever, gir evangeliet. (Jes 53. Rom 5:12ff.
- Lov og evangelium aktualiserer kristentroens underfulle begrunnelse i en bevitnet Jesushistorie i fortid og i den forsamlede menighet i samtid.
- Troens øvelse omfatter samlingen om Ord og sakrament, hvor Guds tjeneste for oss er kilden til vår tjeneste for ham og vår neste, enhver i kall.

11. HVORFOR «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»?

De tre paroler fra den wittenbergske reformasjon handler ikke om idèer. De er bibelteologisk begrunnet og handler om Guds troverdighet. Dens begrunnelse er en bevitnet Jesushistorie, slik Det gamle testamente vitner om ham med det som står skrevet. Den samme troverdighet har Guds kirkes fremtreden, trofast mot apostelordets lære.

> **Apg 17:31** – (Gud) har fastsatt en dag da han skal dømme verden med rettferdighet, og har til dette bestemt en mann. Det har han gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde. **Åp 6:10** – «Hvor lenge vil du vente, hellige og troverdige Herre, før du holder dom?».

Gud er oss nådig på grunn av Kristi lidende lydighet inntil døden. Gud er en forsonet Gud. Guds vitnesbyrd er den oppstandne Kristus, erklært rettferdig i alles sted. Kristus er frelsens årsak og troens gjenstand. Guds troverdighet begrunner vår barnerett hos Gud, gitt i dåpen til Jesu død, med løfte om salighet for hver den som tror. (Rom 6:3. Mk 16:16.)

Denne troverdighet vedkjenner vi oss med parolen «Skriften alene, Nåden alene, Troen alene – og ingenting annet. Apg 2:42. 1 Kor 15:1-3, 20. 1 Pet 1:3.).

Kirkens målestokk og rettesnor den rett utlagte Skrift fra dens Herre

En del bibelord peker seg ut som «læresteder» (sedes doctrinae). I kraft av ordlydens likefremme og presise mening belyser de bibelord og bibeltekster sett i lys av Jesu undervisning om sin person og sitt verk. Derfor er «Skriften alene» kirkens målestokk og rettesnor (el kánon) for lære og liv.

Skriftene i Det gamle testamente var i flere generasjoner de kristnes «bibel». Samtidig var evangeliestykker og apostelskrifter i omløp. Det var tilfelle allerede i aposteltiden. Det gikk likevel to-tre århundrer før Nytestamentet forelå. Det var Nicea-konsilet år 325 som stadfestet denne samling form kirkens kanoniske skrift i den nye pakt. Denne gyldighet har Nytestamentet i kraft av skrifter som beviselig stammer fra apostlenes hånd.

I likhet med Det gamle testamente (GT) var heller ikke Nytestamentet (NT) en troslære (el dogmatikk) i bokform, men en samling beretninger, brever, formaninger og annet stoff. Læren er gitt «stykkevis» (fragmentarisk), 1 Kor 13:12. Jf Joh 21:25.

Lært av Jesus, og utrustet på Pinsedagen med Åndens gaver, kunne Herrens apostler stadfeste kristentroens troveerdighet med «skriftebevis» om Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesushistorie. Følgelig er ikke Nytestamentet de kristnes «bibel». Likeså misforstått er den vilkårlige sitatbruk «med ord som sier hva jeg vil ha sagt» (Regin Prenter). Lest i lys av apostelordets lære fra Krisatus lærer vi at det som ligger åpent i Nytestament er skjult i Det gamle testamentes ordlyd – og omvendt. (Augustin).

En lignende sammenheng møter oss i Den augsburgske bekjennelse art 7 (CA 7). Artikkelen beskriver en helhetlig virkelighet: Guds kirkes rene kjennetegn bevitner «de helliges samfunn» under sitt hode Kristus. Kjennetegnene hører sammen med åpenbaringen av Guds lov

og evangelium gjennom hele Bibelen. Det er denne sammenheng Luther-ordet sikter til: «Guds Ord alene skal oppstille trossetninger, ellers ingen, ikke engang en engel" (SA B 2:15, ref Gal 1:8).

Det er troslærens (dogmatikkens) oppgave å gi en tematisk framstilling av Bibelens innhold. Et eksempel er den korte fremstilling i Luthers Lille Katekisme. Gudskunnskapen er allerede gitt oss på begynnernivå. Lik jomfru Maria grunner vi over ordene, og lest i sin sammenheng om Guds løfter oppfylt i Jesus Kristus, følger takk og lov, påkallelse og bønn, og til troens lydighet, enhver i sine daglige gjøremål.

I Bbielen fins ikke noe skille mellom «barnetro» og «voksentro». Åpenbaringsordets Gud kommer til oss med en tro til å vokse i. Vi lærer stadig bedre å kjenne den eneste sanne Gud i all hans trofasthet og nåde. Etter hvert som vi blir opplyst, legger vi bort barnslige forestillinger og misforståelser. Kort sagt: Vi vokser i den felles kristne tro, gitt i kirken med Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Sal 119:105. 130.

«Skriften alene» - et vern mot sideordnede åpenbaringskilder

Alternativet til Romerkirkens «Skrift OG Tradisjon» er ikke kristne som hver for seg er alene med Bibelen, nåden og troen. Med det trefoldige «ALENE» bekjenner vi kristentroens begrunnelse samtidig som vi avviser andre åpenbaringskilder, menneskers kvalifikasjoner og tro med støtte i selvbekreftende erfaringer. Romerkirkens tradisjonalisme består i tillit til kirkens tradisjonsforvaltning under ledelse av kirkens læreembete - når paven fra sin stol - ex katedra - avgjør hva rett kristenlære er.

Biblisisme er tradisjonalismens utgave på protestantisk grunn, i tillit til den fromme fornuft. Med føleri og snusfornuft avgjør den naïve bibelleser hva «Guds ord» er for meg og andre. Noe lignende gjør den lærde biblisist under skinn av vitenskapelighet. Noen prinsipiell forskjell er det ikke. Summeringseffekten er den samme enten paven taler ex catedra eller kirkemøtet vedtar kirkens «syn».

Formelen "Skriften alene" er et «nei» til antikkens sannhetskriterier, at sant er det som er gammelt, vidt utbredt og trodd av mange (Vincent av Lerin), og et «ja» til den tro som Kristus bragte fra himmelen og begrunnet med sin lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene har sagt» (1 Kor 15:1-3). Denne tro er Guds tro, nemlig den tro som Gud er opphav til og skaper i dem som hører Skriftens evangelium, gitt i og med det som står skrevet. Det er midlet og årsaken til den tillit som anvender Guds velgjerninger i Kristus. Derfor kalles «Skriften alene» *formalprinsippet*, og «troen alene» for *realprinsippet*.

Det er ikke nok å rope «Skriften alene». Sekter i tusentall iler til og sier seg enig. Og legger vi til «troen alene», gjenstår de som hevder at troen utfyller manglende gjerninger. Men legger vi til et «nåden alene», står de tilbake som tror Guds frifinnelse av synderen kun på grunn av Kristi fortjeneste, gitt den enkelte i dåpen. Med sitt nådetilsagn – Jeg forlater deg dine synder – stadfester Guds nådetilsagn den barnerett han har gitt i dåpen. Med alterets sakrament rekker han frem evangeliet i synlige skikkelser og har samfunn med dem som spiser og drikker, og de har samfunn med ham og Guds kirke i himmelen og på jorden. Dette gjør Gud av nåde fordi han er den han er.

Stilt overfor alternativene, synes saken grei. Da finner «moderne» lutheranere en fluktvei bort fra tekstens ordlyd til det *egentlige* budskap bak ordlyden, det vil si i en tenkt virkelighet. Slik rydder man plass for bekvemme reservasjoner mot den likefremme mening, gitt med grammatikk, ordlyd og trykksverte. Denne form for ryddesjau overser hva bekjennelse er i nytestamentlig mening (homologi).

Denne bekvemme tilflukt i en idéverden avslører det menneskelige behov for selvbekreftelse og interessekontroll. Fremgangsmåten sikrer en konstruert kristendom, akseptabel for en selv og andre, gjerne med henvisning til «mennesker i vår tid». Med denne fremgangsmåte agerer vi hva apostelen den gang kalte «superapostler» (2 Kor 11:5 hyper apostoloi).

Reservasjonene markerer avstand fra «konfesjonell» lutherdom, og dermed bekjennelse i nytestamentlig mening. Man kan tale vakkert om «det beste i lutherdommen» og samtidig stå i et uforpliktende forhold til Konkordiebokens bekjennelser, og særlig Konkordieformelen med dens åresiseringer av Den augsburgske bekjennelse (1530). Men til hvilken pris?

Med «luthersk profil» fremstår en forfalsket lutherdom i strid med apostelordets lære fra Kristus. Med reservasjonene mot apostelordets lære har man tapt to ting: (1) Lutherdommens identifikasjon med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, og (2) kirkefellesskap på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll, lagt i begynnelsen for å være kirkens grunn hele veien.

Det er Romerkirkens tragedie, at den like lite som på reformasjonstiden vil la seg reformere i samsvar den nytestamentlige tro, slik det står skrevet. Romerkirken hverken vil eller kan. Det er kristenhetens største tragedie. En tragedie er også den frafalne lutherdom. Den har ikke avskrevet omvendelsens mulighet, men vil ikke. Derfor er det bekjenneres skyldighet å å bruke kallsretten til å gjenopprette ordnede gudstjenestefellesskap på kirkens ubeskårne grunnvoll, og dermed være kirkehjem for de troende som fins spredt omkring.

På Pinsedagen fremstod apostolatets kirke som endetidens gudsfolk. Kristus oppfylte sitt løfte til de tolv – å utruste dem med Helligåndens gaver til sin kirkegrunnleggende i den nye pakts gudsfolk.. (Joh 16:13.) Liksom apostlene har heller ikke deres etterfølgere i prekenembetet en selvstendig kompetanse og autoritet. Det har Kristi delegater i kraft av ord og fullmakter fra Kristus, Skriftens Herre og kirkens Lærer.

Men var ikke Herrens apostler mennesker som oss? Jo visst. Paulus glemte igjen kappen (2 Tim 4:13), og Peter lot seg friste til å hykle for jødekristne (Gal 2:9ff). Og likevel er det en stor forskjell. En Herrens apostel kunne ikke ta feil i læren eller forkynne et annet evangelium (Gal 1:8). De utførte sitt apostelembete med Kristus til eksempel, trofast til døden. Følgelig strider det mot prekenembetets oppdrag å utlegge Bibelen på egen hånd (2 Pet 1:20f). Delegat-posisjonen ble snart stadfestet i konfrontasjon med falske apostler, som med påstand om en dypere innsikt opptrådte som om Guds ord var utgått fra dem, eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36).

«Nåden alene» et vern om Guds barns nåderett hos Gud

> Mt 17:5 – «Dette er min Sønn, den elskede, som jeg har behag i. Hør ham!» Joh 17:3, 20 – Dette er det evige liv, å kjenne deg, den eneste sanne Gud og ham du har utsendt, Jesus Kristus. /…/ (Jeg ber) også for dem som ved deres (apostlenes) ord tror på meg.

Sett i tidsperspektivet, ser vi følgende hendelsesrekke: Jesu utleggelse av «Skriftene», deretter kirkens Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen (Mt 16), deretter Jesu utsendelse av apostlene med et mandat og myndighet fra ham, og til sist de apostoliske skrifter samlet i Det nye testamente. Med utspring i denne hendelsesrekke fremstår Kristi kirke som apostolatets kirke, hvor Kristi medarbeidere forvalter Guds «hemmeligheter» i troskap mot apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens lære. På dette vilkår hører den forsamlede menighet den korsfestede og oppstandne Kristus, virksom i dens midte (1 Kor 2:1f, Lk 9:48, 10:16, Mt 10:40, Joh 13:20, 1 Tess 4:1, 8, osv).

Utelukket er menneskers visdom eller idéer under skinn av kristenlære. Saken gjelder den gudskunnskap som kommer «ovenfra», gitt ved «Ordet som ble menneske» i Jesu tjenerskikkelse (Joh 1:14). Jesu persons hemmelighet krever den eksklusivitet som avviser enhver bibelutleggelse med utspring i andre kilder. Jf Mt 4:1-11, 16:21-23, Joh 8:44, osv. Mennesker som under skinn av kristentro motsier apostelordets lære med lærdommer fra en annen kilde, blir over alt i Nytestamentet behandlet som vranglærere (heretikere). Jf Mt 24:10, 1 Kor 14:33, 1 Tim 4:1, Gal 1:9, Kol 2:6-8, Fil 4:9 osv.

Kirkens synodalrett siden Jerusalem-synoden

Det ble sagt om Jerusalem-synoden, at "vi og Den Hellige Ånd har besluttet", osv (Apg 15:28). Hva slags vedtak kan det være? Svaret fremgår av Jakobs innlegg, da han siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16). Da ble møtedeltagerne stille og debatten uteble (v 18). Det omtvistede lærespørsmål var avgjort med et bibelord fra Herren om saken. Denne fremgangsmåte ble «troens regel» (regula fidei) i kirken, men ny var den ikke. Guds kirke på denne jord følger Den Gode Hyrde, «for de kjenner hans stemme. Men en fremmed følger de ikke…» (Joh 10:3f).

Etter Herrens ord fulgte samtalen om hvordan kristne skulle praktisere Mose lov i omgang med jøder. Deltagerne ble enige om en hensynsfull praksis (kjærlighetens regel). Troens regel binder kirken til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, med frihet fra lovens frelsesvilkår. Kjærlighetens regel lar oss følge Guds bud med Kristus som eksempel, med frihet til å følge seremonilovene alternativt la være. Dette forhold mellom Bibel og bekjennelse fremgår av kirkens historie de første århundrer.

Under Jerusalem-synoden og de fire første generalkonsilene var hverken bekjennelsen eller troen en sideordnet åpenbaringskilde. Bibeltro kristne er bekjennelsestro, og bekjennelsestro kristne er bibeltro av samme årsak. De istemmer apostelordets lære med den rett utlagte Skrift fra dens Herre – og ingenting annet.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den lærekontinuitet som Kristus hadde satt som vilkår for sitt virksomme nærvær – at døpte i nåtid får lære å holde alle hans kirkebefalinger (Mt 28:20, jf Joh 14-17). Slik lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus, og ha evig liv ved ham (Joh 17:3). Gud har ikke gitt sitt innerste vesen til kjenne på noen annen måte enn i Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse. Denne tro er troen i eksklusiv mening – Guds tro, en tro som kommer med Kristi ord – det hørte, og ved det kommer tilhørere til troen (Joh 1:7, 17:20, Rom 13:11).

Jeg summerer:

«Skriften alene, nåden alene, troen alene»- betyr i hovedsak tre ting:

- Å stadfeste den rett utlagte Skrift med apostelordets lære fra dens Herre.
- Å holde fast ved Guds godhet for sin egen skyld, tilsagt syndere på grunn av Kristi lidende lydighet.
- Å stole på Kristus Jesus, vår hellighet og rettferdighet hos Gud, og kirkens Lærer, Hyrde og Biskop.

12. BIBELTROSKAP - TROSKAP MOT DET APOSTOLISKE ORD

Innledning

I alle kulturer blir lærdom formidlet fra generasjon til generasjon. Budskap fra fortiden blir formidlet i nåtid. Ofte møter vi fellesskap hvor deltagerne identifiserer seg med lærdom mottatt fra henfarne generasjoner. De opplever stabilitet og gjensidighet i fellesskapets praksis overtatt fra forfedrenes tid. De som vokser opp i slike tradisjonsmiljø tror gjerne at slik har det alltid vært. Mange vil holde fast på «det gamle», som gir trygghet og forutsigbarhet. Men tradisjon er en sosial prosess. Den gjentas, men gjentagelsen er ingen gjenpart eller blåkopi.

I gruppetradisjoner vil det alltid være en spenning mellom generasjonene. Generasjonene har ulik erfaringsbakgrunn, og spenninger kan slå ut i åpne konflikter. I et tradisjonsmiljø vil det alltid være et tradisjonstrykk fra eldstegenerasjonen. Med erfaringens tyngde og henvisninger til «de gamle» og hva de har sagt, inntar eldstegerasjonen en normgivende posisjon med sine betraktninger om forholdene i nåtid. Ønsker om «forandring» ender ofte i løsninger tilnærmet status quo.

Forholdet kontinuitet og forandring ses tydeligere i et utvidet tidsperspektiv. Var det mulig å komprimere forandringene til en ukes tid, ville situasjonen fortone seg fremmed, kanskje skremmende for noen.

Tradisjonsvitere stiller spørsmål om kollektivtradisjoners hva, hvordan og hvorfor, og analyserer forholdet kontinuitet og forandring med sikte på omfattende konklusjoner. Innsikter fra det hold reiser det kritiske spørsmål til lokalmenighetens virksomhet: Er apostelordets lære, gitt i Nytestamentets skrifter, den faktiske målestokk og rettesnor i menighetens virksomhet? «Kristi visitas» i Åpenbaringsboken kap 2-3 har adresse til lokalmenigheter hele veie i tidens løp.

De nødvendige vilkår i apostolatets kirke

De nødvendige vilkår er gitt med de handlinger som den oppstandne Kristus innstiftet og befalte . De skal apostlenes etterfølgere lære døpte mennesker å holde. (Mt 28:20).

Apg 4:20 - Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.

Kirkens livsvilkår omfatter «det som har med Guds rike å gjøre» (Apg 1:4). Uttrykket sammenfatter prekenembetets oppdrag - å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47), og å forvalte dåp og nattverd under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Handlingenes opprinnelse og art gjør menighetens samling om Ord og Sakrament unik og usammenlignbar. I en særstilling står Herrens utvalgte apostler, øyenvitner til den Oppstastandne og kronvitnene i kirkens apostoliske læretradisjon.

Det er tankevekkende at den kristelig-sosiale institusjon han innstiftet og befalte, er Herrens Hellige Nattverd, innstiftet «i den natt da han ble forrådt», altså før sin død. Da så Kristus så lengre fram. Han gledet seg til sitt nærvær hos sine venner, til stede på en ny måte i den nye pakts måltid, når og hvor vi enn de samles. I nåtid virker han med sitt skapende ord i menighetens felles gudstjeneste, og med dette måltid ihukommer vi Herrens død inntilhan kommer på den ytterste dag i sin Guddoms herlighet, synlig for alle. Nå har vi samfunn med hans legeme og blod i brødets og vinens skikkelser, og dermed syndenes forlatelse og evig liv.

Andre sammenkomster i menigheten har da vikeplikt. Da prestene etter kirkens reformasjon i Sverige-Finland (Uppsala-synoden 1593) stod overfor oppgaven å sørge for at lekfolket i det grisgrendte Lapland kom sammen på helligdagene til bønn og Guds Ords lesning. Denne samlingsform var en lesemesse, det vil si Ordets Liturgi i den første del av høymessen. Bygdebønnen ble integrert i sognemenighetens ordninger med ett forbehold: Når sognemenigheten er samlet om Ord og Sakrament til felles gudstjeneste i sognekirken, er det ikke tillatt å holde bygdebønn på steder som ligger nærmere enn en mil. Denne praksis ble fulgt opp i Karesuando-vekkelsen omkr 1850, og senere med dens utbredelse i Lyngen og etter hvert andre steder.

Hvor menigheten samles og trer fram som apostolatets kirke, holder den fast ved de handlinger som Kristus har befalt. De er Guds kirkes kontinuitetsvilkår i tidens løp (actus tradendi). Utsendt derfra samtaler troens bekjennere om det de har hørt. Da er smågruppen den sosiale motor, hvor to eller tre deltar. De er hverken døve eller stumme, men samtaler om det de har hørt av Guds ord. Men forvaltet på menneskers vilkår, fremstår den falske kirke med læretilpasninger og surrogatløsninger i strid med «den sunne lære» og Guds troverdighet (jf Mt 23:27). Der diskuterer man gjerne meninger, som om Kristus ligger i graven.

Prester og predikanter skikket til hva?

Mot slutten av aposteltiden stod man overfor en framtid uten apostlenes nærvær. Pastoral gjenspeiler retningslinjer for utøvelse av kallsretten i samsvar med apostelordets lære. Kallsretten skal menigheten bruke når menn er funnet skikket til å gi videre apostlenes lære og forvalte ”Guds hemmeligheter” (el sakramentene) slik han har befalt. Da er den gudstjenestelige praksis et saksvarende og anskuelig utrykk for Kristi forhold til sin kirkebrud og samtidig uttrykk for det skapergitte forhold mellom mann og kvinne. Målestokken var apostelordets lære fra Kristus da apostoliske skrifter ble samlet og til sist godkjent under konsilet i Nikea år 325, da Nytestamentets skrifter ble godtatt fordi som kirkens målestokk og rettesnor (kánon). Hvorfor? Fordi det enkelte skrift beviselig stammet fra en apostels hånd.

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet ”tradisjon” (el overlevering). Det er brukt i positiv mening om den nedskrevne tradisjon, kalt «apostolisk». Denne ordbruk ble overtatt fra synagogen. Den nedskrevne tradisjon i Det gamle testamente og Det nye testamente

vender våre blikk fra fortid til nåtid – fra Guds løfte til Abraham og Guds profeter, til løftene oppfylt i Jesu Kristi person og hans lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag, og videre fram til Kristi virksomme nærvær i den nye pakts gudsfolk, virksom med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet inntil den ytterste dag. Blikket vendes mot fullendelsen av det håp som Gud har kalt oss til i den hellige dåp.

Hvordan medvirker kirkens folk til den alminneliggjorte kirke? Tradisjon i alminnelighet handler om overleveringer fra gammel tid, fra tiden forut for erindringer i tregenerasjons-spennet. Med denne begrepsbruk er det vanlig å legitimere kirkens posisjon med pietet for «vår kulturtradisjon» og menighetens sosiale betydning i lokalsamfunnet. Denne legitim-Menneskepåfunn tilslører menighetens sendelse. Med stor konsekvens må man legitimere menighetens virksomhet med menneskers tradisjoner og verdens tenkemåte – med kultur-tradisjon og samfunnsnytte. Men kirkens tro og virksomhet har ingen fornuftig begrunnelse. Prekenembetets kompetanse og autoritet består i den Oppstandnes oppdrag og fullmakter, gitt videre i og med apostelordets lære.

Trofasthet og skikkethet er to sider av samme sak i prekenembetets gjerning. Skikket er den prest eller predikant som lik delegaten formidler ord fra Herren og stadfester dem med saks-svarende ord og handlinger i de gudstjenestelige ordninger. Ordningene har ingen annen berettigelse enn å verne om Guds barns nåderett og kirkens bekjennelse til den rett utlagte Skrift fra dens Herre og kirkens lærer. Da fremstår apostolatets kirke på dette sted, og Guds kirkes rene kjennetegn bevitner Guds troverdighet, som reiste Jesus opp fra de døde, slik Skriftene har sagt.

Under denne forutsetning bruker lutheranere liturgiske skatter fra den gamle kirke i skrift-bunden tradisjon. Religionsimporter akter vi som skrot og trosser relativismens terror. Alt beror på bibeltroskap gitt til kjenne med troskap mot apostoliske ord. Noen annen skikket-het fins ikke i Guds Ene Hellige, Allmenne og Apostoliske kirke.

13. FARISÈERNES TROVERDIGHETSPROBLEM DEN GANG OG NÅ

Innledning

Jesus var enig med fariseerne om det største bud i loven og om de dødes oppstandelse på den ytterste dag. Jesu ve-rop gjaldt farisèernes lære om menneskets valgfrihet og evne til å samarbeide med Gud om frelsen. Ved siden av Moselov støttet de seg til en sideordnet tra-disjon med en mengde bud og forbud oppfunnet av mennesker. Derfor advarte Jesus mot denne «surdeig» (Mt 16:6).

Farisèerne støttet seg til muntlige overleveringer fra "de gamle", i den tro at Moses var opp-havsmannen (Mt 5:21, 27 osv). Denne muntlige tradisjon ble i praksis overordnet Moselo-ven. Farisèernes ivrige lovfromhet imponerte, men Jesus avslørte iveren som hykleri og mis-tillit til Gud.

En sideordnet tradisjon til Skriften er uttrykk for frafall fra åpenbaringsordets Gud. Dermed bekreftet Jesus profetenes domsforkynnelse (Mt 7:1-23, 15:1-20, 16:1-12, kap 23). Det er en illusjon å begrunne kristentroen med gamle tradisjoner. Den begrunnelse er Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie, endegyldig stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde.

Når Jesus utla hva "Skriftene" sier om ham og hans verk, da opptrådte han som åpenbaringsordets HERRE i egen person (JEG ER). Han opptrådte *med myndighet* (Mt 7:29 osv). Med stor konsekvens fulgte Jesu oppgjør med farisèernes og saddusèernes *lære* (Mt 15-16 og 23). Derfor er det feil å avgrense spørsmålet om rett lære til et kjennetegn ved kirken i *aposteltiden*, og helst med apostelen Paulus som frontfigur. Denne avgrensning blir ikke mindre graverende når man gjør "Skriften alene – nåden alene - troen alene" til Martin Luthers påfunn. Liksom den fariseiske lovfromhet følger kirken lik en skygge gjennom historie, må oppgjøret med lovfromhetens vilkår følge i prekenembetets gjerning gjennom historien.

De reservasjoner som møtte Herrens apostler, ble ikke overlatt til debatt. Kirkens enhet i læren er ikke et resultat av psykososiale prosesser. Denne tankegang og metode er Nytestamentet ganske fremmed. Åpenbaringsordets Gud er den han er - Nåden og Sannheten, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse. Han er Læreren i Guds kirke på jorden (Joh 7:16).

Romerkirkens lære om «Skrift OG Tradisjon»

Romerkirken lærer at den guddommelige åpenbaring fins i Skriften OG kirkens muntlige tradisjon (Den katolske kirkes katekisme. Oslo 1968, pkt 80-87).

Sidestillingens begrunnelse er påstanden om tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som den skriftlige. Påstanden *tillegger Herrens apostler en selvstendig læreautoritet ved siden av Kristi undervisning i «Skriftene»*. Under denne forutsetning faller det naturlig å betrakte kirkens tro i et utviklingsperspektiv under læreembetets ledelse.

Det var i året 1870 Vatican 1 vedtok dogmet om *pavens ufeilbarhet*, når paven fra sin lærestol (ex katedra) fastslår den bibelske kristenlære. Tankegangen er grei nok: Siden Bibelen kan utlegges på mange måter - og endog djevelen selv opptre som dens fortolker (Mt 4:6), må Skriftens sannhet fines i kirkens overlevering under ledelse av det ufeilbare læreembete. Kort sagt: *Kirken utlegger Skriften* med Den Hellige Ånd som opplyser og veileder.

Konklusjonen faller med forholdet forutsetning og konsekvens. Forutsetning: Skriften er uklar og vanskelig å forstå, tross Kristi utleggelse om sin person og sitt verk. Konsekvens: Kirkens Herre og utvalgte apostler må være innordnet pavedømmet under Åndens veiledning. Denne himmelropende urimelighet er tragisk. Den utelukker Romerkirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro. Den wittenbergske reformasjon, anført av Luther, bragte Skriftens evangelium fram i lyset etter en tusenårig mørketid, mens de pavelige reaksjoner motsier det pavelige læreembetes ufeilbarhet.

Søker man kristentroens sannhetskriterier et annet sted og til en annen tid enn i Bibelen, da leter man forgjeves. Løsningen er den samme for oss som for kristne i aposteltiden og senere: *Apostelordets lære fra Skriftens Herre* (Joh 14:23, 1 Kor 15:1-3 osv). Følgelig blir kravet til redelighet innfridd med trofasthet mot det apostoliske ord i lære og liv.

Illustrasjon: Læren om søndagen som kristnes «sabbatsdag»: *2 Tess 2:15* – ta *vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig.* Dette bibelord blir brukt som belegg for muntlige tradisjoner *ved siden av* skriftene i Nytestamentet, og til dem hører kirkens bruk av søndagen. Men det er ikke farisèeren Saulus, men *apostelen* Paulus som her viser til den lære han hadde gitt videre til menigheten i Tessalonika. Kilden er Kristus Jesus, Skriftens Herre. *1 Tess 2:13 – derfor takker vi alltid Gud: Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er***.**

En erstatningsteori beskriver kirken som det «nye» Israel til erstatning for det «gamle» Israel. Denne teori krever en *analogi* til det levittiske presteembete og den mosaiske sabbatslovgivning. Slutning: *Kirken* har bestemt at søndagen skal være dens sabbatsdag. Men det er ikke kirken, men Skriften som avskaffet dem begge. Allikevel medbestemmer denne analogibruk Romerkirkens lære om kirken, presteembetet, Herrens Nattverd, osv.

Anvendt på kirkens søndagsbruk, fikk erstatningsteorien en konsekvenshistorie langt utover Romerkirken. Historien om kirkens søndagsbruk ble en trist historie om forbud og påbud i smått og stort, fjernt fra nattverdliturgiens jubel i aposteltiden. Et eksempel er «sabbatsloven» i statspietismens Danmark/Norge.

Et annet eksempel: I strid med Luthers oversettelse, fikk budet i Lille Katekisme formen «du skal holde *sabbatsdagen* hellig». Istedenfor latinens «sabbati» hadde Luther valgt ordet «*Feiertag*», på dansk/norsk «*helligdagen*». Oversettelsen «sabbatsdagen røpet uvitenhet om *Luthers nytestamentlige utforming av Tibudsloven til kristen bruk*.

"- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig." (CA 28:58-60.)

En annen erstatningsteori er utbredt i vår tid: Den hevder at jødene har fortsatt del i Guds frelsesplan. Dermed fornekter man den kjensgjerning at jødedommen er Abrahams tro, som Abrahams barn bekjenner med Kristus-bekjennelsen og Kristi kirke i den nye pakt grunnet på «Guds blod», Apg 20:28.

Kirken gransker ikke skjulte ting

Kristentroens begrunnelse er åpenbaringsordets Gud, som har oppfylt sine løfter i en bevitnet Jesus-historie Utelukket er menneskelige tradisjoner og innsikter fra andre kilder. (Heb 1:1f. J jf Joh 1:3, 10, 17:2, Gal 4:4, Mt 21:37-39 osv). Årsaken er åpenbar allerede i Jesu oppgjør med farisèernes og sadusèernes falske jødedom. Like lite som Herrens apostler, har heller ikke deres etterfølgere en selvstendig læreautoritet ved siden av kirkens lærer, Jesus Kristus. Ingen over, ingen ved siden.

Et eksempel: Apostelen Paulus hadde under sin andre misjonsreise utlagt Skriftene i synagogen i Tessalonika. Tre sabbater på rad hadde han ført skriftbevis for "at Messias måtte lide og oppstå fra de døde", for så å proklamere at «Jesus er Messias» (Apg 17:3). Reaksjonen på det glade budskap var et oppløp, og de kristne ble fordrevet fra synagogen. Så snart nattemørket kom, ble Paulus og Silas skysset av sted til Berøa. Tilhørerne hørte, og hørte likevel ikke (Jes 6).

Poenget fremgår av forhistorien. De kristne i Tessaloniki vedkjente seg den undervisning som de hadde mottatt per apostelbrev. De vedkjente seg «Skriftenes» vitnesbyrd om Kristi lidelse, død og oppstandelse, som nå var oppfylt i en bevitnet Jesus-historie (jf Sal 22:7, Jes 53, Mt 16:21, Lk 24:2, Apg 4:2, 17:3, 11, 26:22f, osv).

Men selv om kristne hører hjemme i synagogens gudstjeneste som representanter for den sanne jødedom, fikk de ikke holde den nye pakts måltid der. Etter Jerusalems ødeleggelse år 70, ble fariséer-partiet det dominerende og kristne utstøtt av synagogen. Men allerede før dette vendepunkt, ble Jesu regel praktisert – å riste støvet av sine føtter (Mt 10:11-15, jf Paulus dro bort fra synagogen i Antiokia i Pisidia, Apg 13:51).

Herrens Nattverd (brødsbrytelsen) ble etter alt å dømme holdt tidlig *søndag* morgen alternativt på kveldstid (Apg 20:7f, 1 Kor 16:2). Før nattverdliturgien ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med "Moses og Profetene" (2 Pet 3:16, jf Lk 4:16f, Apg 13:15, 15:21). Begrunnelsen for denne frihet fra seremoniloven var Guds nådepakt i Jesu Kristi, Guds Sønns blod. Med stor konsekvens fulgte saksvarende skikker i den skriftbundne tradisjon, innledet med hendelsene på Pinsedagen.

Apostelbesøket i Tessaloniki belyser en apostels *læreautoritet*: En Herrens apostel er et øyenvitne til den oppstandne Kristus, lært av ham, utsendt umiddelbart av ham, og utrustet av ham med Åndens gaver til å gi Kristi lære videre til kirken (1 Joh 1:1-3). De ga videre til kirken det som står skrevet om Jesu lidelse, død og oppstandelse "*i Mose lov og i Profetene og i Salmene*" (Lk 24:27, 32, 46-48). Den oppstandne Jesus hadde gitt dem oppdraget å være vitner «*om dette*» (v 48).

Paulus benyttet Jesu formel da han forsvarte sitt apostelembete, 1 Kor 15:3f – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt*… (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f etc.) Paulus forsvarte sitt apostolat med en bevitnet kjensgjerning og med de undergjerninger som følger en Herrens apostel (Mk 16:17f). Og i likhet med de andre apostlene formidlet han Kristi evangelium med skriftbevis for Guds løfters oppfyllelse. En apostel fremstår med *Guds* troverdighet i en bevitnet Jesus-historie.

Eksempler på sammenfattende overleveringer: Peters pinsetale, Apg 2:22-36 og talen i Kornelius's hus, 10:36-43. - Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41, jf 20:27, 24:15.

Bibelens påskeperspektiv på kirkens historie

Vi merker oss den tekniske ordbruk om overlevering (el tradering). Ordbruken er negativ eller positiv alt etter sammenhengen (paràdosis o a).

Det er her tale om størrelser som utelukker hverandre gjensidig, helt i samsvar med Jesu egen ordbruk overfor farisèerne (Mk 7:1-13). Farisèernes tradisjoner hadde Paulus etterlevd

på forbilledlig vis da han var farisèer - «brennende» i sin iver og «uklanderlig» i sin lovrettferdighet (Fil 3:6). Jesu tekniske ordbruk går igjen hos s Paulus, men med en forskjell: Paulus anvender synagogens termer *positivt om overleveringen fra Jesus*.

Brukssammenhengen i den nye pakts gudsfolk tilsvarer Jesu forkynnelse av Guds rike «*i blant dere*» (Lk 17:21. Sammenhengen krever denne oversettelse). I *Fil 3:9-11* fremstiller Paulus troens rettferdighet i *motsetning* til «min egen rettferdighet». Troens rettferdighet er - «*den rettferdighet jeg får ved tro på Kristus, den som er fra Gud og bygger på tro. Da kjenner jeg ham og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir ham lik idet jeg dør som han*» (jf 1 Kor 4:20).

Jesu oppgjør med farisèerne og de skriftlærde fikk et motsvar i aposteltidens menigheter, da judaismen truet apostolatets kirke innenfra. Sentral dokumentasjon gir Galaterbrevet. Farisèismens lære følger kirken som en skygge.

Ny var den rangsnudde ytterlighet, ved representanter for den kjødelige (libertinistiske) frihet fra Tibudsloven (moralloven). Rangsnudd var den, for Jesus innskjerpet forpliktelsen på moralloven (f eks Mt 5-7). Tibudsloven ble senere anvendt i apostlenes formaninger, da med en ny begrunnelse. Med Kristus som gave, er han virksom med sin Ånd og fornyer livet med seg selv som eksempel i kjærlighetens gjerninger (Ef 3:16f, osv).

Kristentroen i gnostisk omtolkning

Hvor kirkens tro vant fram på gresk kulturgrunn, fulgte brytninger med antikkens tenkemåte. En tidlig-*gnostisk* omtolkning innordnet kirkens tro i en spekulativ visdomslære. Under skinn av kristentro, fremstod kristne med påstand om en dypere innsikt enn apostelordet lærer. Var man opplært i den greske tenkemåte, var denne visdom langt mer tiltrekkende enn en dåraktig tro på den gode Skaperen og gudmennesket Jesus fra Nasaret i en dennesidig, jordisk historie. Også denne åndelighet følger kirken som en skygge.

Vi merker oss at hverken Paulus eller noen av de andre apostlene avvek fra aposteloppdraget, skjønt Paulus grep Peter i unnfallenhet. Hele veien er Kristus *kirkens Lærer gjennom apostelordets lære fra ham* (Mt 23:10, 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1 osv). Kristus er selv en apostel eller delegat. Sønnens lære er ikke hans egen, for opphavet til den himmelske lære er Faderen (Joh 7). Sønnens perspektiv på sin egen overlevering omfatter prekenembetet i apostolatets kirke alle dager (Mt 28:20). Mennesker kommer til tro apostelordets lære fra Sønnen og Faderen (Joh 17:3, 20). Dette middel til tro er konstant. Under bryllupet i Kana oppfordret Maria tjenerne til å gjøre som Jesus sier (Joh 2:5). Det er å ta vare på den gode del – å gjøre som Kristi ord sier (Lk 10:42).

Etter aposteltiden er kristne henvist til apostlenes overleveringer i *skriftlig* form. Formaningen står fast, 1 Kor 4:6 - *Gå ikke ut over det som står skrevet*. Troskap mot det apostoliske ord er bibeltroskapens kjennetegn. Utelukket er reservasjonen, for trofasthet mer eller mindre fins ikke. Læreimporter bedrar. Den ubeskårne kirkegrunn består.

Kirkefellesskap følger i praksis Kristi eksempel. I sin lidende lydighet til døden på korset har han Guds selvhengivende kjærlighet. Den gleder seg med sannheten – alltid, slik Skriftene har sagt (Jes 53. Jf 1 Kor 13:6. 15:1-3, Mt 24:10, 1 Tim 4:1, 2 Tess 3:6, Gal 1:9. Kol 2:6-8, Fil 4:9 osv.)

14. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP

Biblisismen fremtrer i to utgaver - naïv eller lærd (Leiv Aalen). Fellesnevneren er overtroen på menneskets evne i troens saker (jf 2 Pet 1:20).

Forstand og fornuft i bibelbruken

Jesu undervisning i Det gamle testamentes skrifter forklarer for oss at han er den Messias som måtte lide døden og deretter gå inn til sin herlighet (Lk 24:26f, jf Jes 50:6, 53:10). Med denne tolkningsnøkkel lar han oss forstå Skriftene (Moses, Profetene og Salmene, Lk 24:44f). Denne opplysning skjer ikke umiddelbart som ved et indre lys, men gjennom skriftene i Nytestamentet. Der er Kristi lære gitt videre til kirken gjennom det apostoliske ord.

Til bibelstudium: 1 Mos 3:15, 12:3, 22:18, 26:4, 49:10. 2 Sam 7:12. Sal 16:18f, 22, 132:11. Dan 9:24. Hos 6:2., 22, osv.

Med opplyst forstand anvender vi Guds forsoning med verden i hans død, enhver på seg selv. Vi lærer åpenbaringsordets Gud å kjenne gjennom det Guds Lam som har båret verdens synder. Gud er en forsonet Gud, og i dåpen til Jesu død har vi fått del i Guds fullbragte fosoningsverk. Troen anvender frelsen, enhver på seg selv med takk og lov for troens gjenstand: Jesus Kristus, vår hellighetd og rettferdighet hos Gud. Med ham til gave tjener vi gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, slik forklaringen til De ti bud lære oss i Lille Katekisme.

Denne gudskunnskap erstatter ikke vår forstand, men overstiger den. Vi mottar en omfattende *basiskunnskap* om Gud, mennesket og verden. Den sier ikke alt – det er heller ikke mulig, men den lar oss se den verden vi sanser i dens sammenheng og begrunne tilgjengelig kunnskap innen tankens muligheter. Denne tankevirksomhet kalles «fornuft».

Overtroen på menneskets evner i troens saker overstiger tankens muligheter og søker omfattende svar på spørsmål om livets opprinnelse, mening og mål. Anvendt på Bibelens ordlyd, vitner overtroen om mennesket under syndefallets kår: «- uten frykt for Gud og tillit til ham, med begjær» (CA 2). Med denne inngang til Bibelen, bekrefter vi oss selv i bekvemme tolkningssirkler, både naïve og lærde biblisister. Resultatene kalles *herlighetsteologi*.

Åpenbaringsordets Gud taler i det skjulte og med begripelige ord

Åpenbaringsordets Gud taler til alle *i det skjulte.* Denne tale skjer på en indirekte måte gjennom hendelser, ofte ubegripelige for oss (Deus absconditus, Sal 33:9, Rom 1:20). Guds virksomhet i det skjulte virker skremmende, når han tilltater at det vonde skjer og rammer land og folk og den enkelte.

Annerledes er møte med åpenbaringsordets Gud når han med begripelige ord og på en direkte måte blottstiller sitt innderste vesen og sin gode vilje (Deus revelatus). Da er vi henvist til Guds løfter gjennom sine profeter i den gamle pakt, og løftene oppfylt i en *bevitnet* Jesushistorie (Heb 1:1, Joh 1:14). Da Gud kommer med sin tro, den evangeliet åpenbarer med ordene om Kristus og ham korsfestet, slik Det gamle testamente vitner om ham. Guds tro er

ikke utspring i noe menneskes tanker, vilje eller følelse. Kilden er Guds godhet for sin egen skyld.

Denne gudskunnskap ble gitt disiplene på veien til Emmaus, den oppstandne Jesus åpen Det gamle testamentes skrifter for dem. Den samme gudskunnskap gir han også oss til del gjennom apostelordets lære fra ham. Da er vår posisjon tel ham den samme som for Emmausvandrerne den gang. Hva vi mottar i nåtid er står og faller med troskapen mot det apostoliske ord.

Med troskap mot apostelordets lære opptrer prest og predikant som Kristi delegater og talerør, og han selv er virksom med handlende allmakt i prekenembetets gjerning. En Kristi delegat kommer ikke med sitt eget, men taler ord på Kristi vegne og i hans sted. Da er Kristus virksom til stede med sin Ånd, og menigheten blir bygd opp på Guds kirkes grunnvoll til en Guds bolig (Ef 2:19ff). To **illustrasjoner** i Lk 24:

(1) Den Oppstandnes ord, v 25-27 - *Så uforstandige dere er, og så trege til å tro alt det profetene har sagt! Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?» Deretter begynte han å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses av og hos alle profeten*e.

(2) Jesu ord til apostlene, v 44-48 – *Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos Profetene og i Salmene*. Da åpnet han deres forstand så de kunne forstå Skriftene, og sa til dem: «*Slik står det skrevet: Kristus skal lide og stå opp fra de døde tredje dag, og i hans Navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag; dere skal begynne i Jerusalem. Dere er vitner om dette*.» (Dette, dvs Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesushistorie.

Jesu henviste til den undervisning han hadde gitt «mens jeg ennå var hos dere». Han hadde gitt kunnskap nok til å besvare det altavgjørende spørsmål til de tolv, **Mt 16:13** – *Hvem sier folk at Menneskesønnen er?* Da svarte Peter på vegne av de tolv, **v 16** – *Du er Messias, den levende Guds Sønn*. *Det var ikke et svar han gav som følge av en samtaleprosess mellom de tolv. Jesus sa*, **v 17** *–dette har ikke kjøtt og blod åpenbart deg, men min Far i himmelen*. Kilden til kirkens Kristus-bekjennelse er i himmelen. Den er Guds tro til menneskene, forutsagt av Guds profeter i den gamle pakt.

Straks ble de tolv stilt overfor det store anstøt – en korsfestet og forbannet Messias (v 21-23). Fromme jøder ventet Messias-kongen i et herlighetsrike av denne verden. De hadde hørt Jesu undervisning om seg selv, Guds lidende tjener og hans salige bytte (Jes 53:11). Deres falske forventninger skjulte ordenes likefremme mening.

Vi merker oss *Kristus-bekjennelsens begrunnelse i en kjensgjerning:* Guds vitnesbyrd da han reiste Jesus opp fra de døde. Guds vitnesbyrd på den tredje dag stadfestet underet over alle under i jomfru Marias morsliv: Unnfanget ved Den Hellige Ånd. Derfor kunne han være verdens syndebærer og Gud forlike seg med verden i gudmennesket Jesus. 2 Kor 5:19-21.

Ved flere anledninger har den oppststandne Jesus forklart Guds løfter oppfylt i hans lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag. De så ham, hørte på ham og tok på ham og spiste sammen med ham. En gang var de over fem hundre samlet på en gang, og de fleste av dem lever enda, skrev apostelen Paulus (1 Kor 15:6).

Det er verdt å merke seg at ikke et eneste ord om disse møter med den oppstandne vitner om hallusinasjoner eller ekstase. Øyenvitnene var mennesker ved sine fulle fem, i stand til å lese Skriftene og konrollere at Guds Messias-løfter var oppfylt i en dennesidig, jordisk Jesus-historie. Øyenvitnene bevitnet kjensgjerninger før Kristus ble opptatt til himmelen på den førtiende dagen.

Blant øyenvitnene stod Jesu utvalgte apostler i en særstilling. Det var dem den Oppstandne gav løse- og bindemaktens embete med de befalinger som kjennetegner Guds kirke i den nye pakt. Døpte mennesker skal lære å holde dem for å kunne leve som Guds frie barn i Guds kirke, og med Kristus til gave tjene Gud i hans skaperverk.

Men *virkningen* av bevitnede kjensgjerninger og kirketegn varierer med hensyn til erkjennelse, handling og følelser. Vi er forskjellige og samtidig felles i den onde lyst i vårt innerste. Vi blir fristet til å agere Gud i troens saker og hengi oss i avgudenes vold. En nærliggende fristelse er bibelutleggelse i tillit til egen fornuft. Dermed oppstår det troverdighetsproblem som en splittet kristenhet reiser. Dette problem løser naïve og lærde biblisister, hver på sin måte.

Den naïve biblisisme

En bygate korsmerkede gudshus reiser spørsmålet: Hva er de enige om? Romerkirkens svar er læren om Skrift *og* Tradisjon. Den naïve biblisist svarer med en miniteologi kalt «*fundamentalisme*». Benevnelsen kom fra USA på slutten av 1800-tallet, brukt i USA om «the fundamentals» som man påsto at alle kristne var enige om. Men påstanden tilslører at splittelsen har utspring i motstridende lærdommer om inkarnasjon og frelseslære. I den reformerte tradisjon er premissene gitt med en virkelighetsforståelse av filosofisk art.

Den «fromme» fornuft utlegger Bibelen med inderlighet og erfaringer som sannhetskriterium. Men det som er godt for den ene, tilfredsstiller ikke den andre. Den naïve biblisist søker gjerne bekreftelsen i andres vaneforestillinger (stereotyper) og tradisjoner fra «de gamles». Løsningen for den ene kan være den menighet hvor man føler seg hjemme. Det kan for andre medføre en rundgang som ender i resignasjon. Brente barn avskyr den autoritære sjelekontroll.

Den naïve bibelleser nøyer seg med bekvemme bibelsteder og lettvint bibelbruk. Han overser tekstvarianter og historiske unøyaktigheter, og gir foreldede oppfatninger om verdensbilde og verdens tilblivelse status som «Guds ord». Basta! Slik unngår man den viten som er tilgjengelig for mennesketanken, frembragt av historieforskning, arkeologi, språkkunnskaper og andre hjelpevitenskaper. Denne viten gir nærhet til kristentroens begrunnelse i en bevitnet, dennesidig Jesus-historie. Biblisisten overser at den gudskunnskap som Kristus-åpenbaringen gir, er en *begrenset* viten. Den er av omfattende art, men sier ikke alt. Det er heller ikke mulig.[1] Den gudgitte kunnskap er basiskunnskap om Gud, mennesket og verden.

Så til bibelbruken. Med selvbekreftende inderlighet anvender den naïve biblisist Bibelen som orakelbok, og begrunner sin tro med «Bibelen sier». Men utlevert til egne innfall og fø-

[1] Om bibelhistoriens betydning, se Apol 4, 50-51, 167.

lelser, havner kristentroens begrunnelse i opplevelsesmystikk og har lite å stille opp med mot den historiske bibelkritikk. Logisk sete kan den gode hensikt begrunne hva som helst.

En løsning kan være å følge autoriteter man har tiltro til (jf det første bud). I gjennompolitiserte virksomheter er behovet for «høvdinger» stort. Karakteristisk er den autoritære åndelighet og utagerende predikanter fulgt opp med sensasjonsmakeri, høyt aktivitetstempo og suggestiv sang og musikk. Med surrogatløsninger blir mennesker fanget i illusjonens blindgate hvor troverdighetsproblemet består.[2]

Hull-teorien

Da må det vel være rom for Gud? Med «gud» forstod man en forklaringshypotese uten å oppfatte det avguderiske poeng.

Den *lærde* biblisisme siden 1700-tallet løste troverdighetsproblemet med «*hull-teorien*». Den forutsetter et todelt verdens bilde (dualistisk), det ene begripelig, det andre ubegripelig. «Gud» ble en forklaringshypotes, henvist til «huller» i den naturvitenskapelige viten.

Med økt viten ble gudsforestillingen drevet fra skanse til skanse, og til sist fordrevet fra den verden som er tilgjengelig for våre sanser. Med stor konsekvens havnet gudsforestillingen i en fiksjonsverden kalt «åndskultur». Anvendt på bibeltolkningen, havnet man i et fordummende sirkelbevis som ingenting beviser: Åndskulturen bekreftet den menneskers religiøsitet, mens religiøsiteten (el føleriet) bekreftet gudsforestillingen.[3]

Under skinn av akademisk «frihet» og «vitenskapelighet» møter vi modernitetens tro på en *omfattende* virkelighetsbeskrivelse begrunnet i «vitenskapen». Også vitenskap hviler i trosforutsetninger hvor livssyn spiller med i det kunnskapsbyggende arbeid. Det krever metoder i samsvar med kildens art og gir begrensede svar. Til sist må man erkjenne at det fins ingen naturlig eller begripelig forklaring på alt. En tro på vitenskapen er i seg selv overtro.

Hull-teoretikerne tok feil. Det er alltid rom for forestillinger eller antagelser om «noe», men åpenbaringsordets Gud lar seg ikke fange i tankekonstruksjoner. Altets uutgrunnelige Opphav er «Gud om alle mann var døde» (Petter Dass), alltid virksom med handlende allmakt over alt og til evig tid. Ordet som ble menneske i Jesus Kristus er eksistensens grunnelement, uavhengig av de tidsspenn og romdimensjoner som vi mennesker beveger oss i. Den dualistiske løsning er fiktiv. Hva så?

Modernitetens sammenbrudd forsterket humanismens religiøse moment. Ego-kulturens krav til selvrealisering blir forsterket med dekonstruksjon av kollektive helheter, for så å bli presentert på nytt i selvvalgte former og livsberetninger (postmodernisme). Hvor åpenbaringsordets Gud må vike plassen for overtroen på det autonome individ, der blomstrer den egosentrerte nyreligiøsitet under dekket «universalitet» (New Age).

---

[2] Om Den Hellige Ånds ord, se Apol fortalen 9, art 4:108 og FC SD Om den korte sammenfatning. -

[3] Dette doble bokholderi opphevet sammenhengen i Guds skaperverk, både synlig og usynlig, og minner om den nestorianske heresi. Siden reformasjonstiden står Zwingli som nestorianismens formidler i den reformerte krisenhet. Den lærer om Kristi to naturer, «*at den ene natur skal bli tatt og forstått som om den var den andre». Dette har Luther fordømt helt inn i helvetets avgrunn som djevelens blendverk*», FC 8:21. Jf 39f.

Nyreligiøsitetens umiddelbare virkning er fremmedgjøring overfor den verden vi sanser. Man tar ikke på alvor hverken egen skyld og skam og håpløshet eller en verden okkupert av synd og død og satans rike. Nyreligiøsitet gir intet svar, annet enn tilflukt i den virkelighet jeg tolker som jeg vil. Da forstår man hvor nyreligiøse mennesker kjenner seg hjemme i en folkekirkelig debatt om kirkens verdier, overlatt til enhver å definere som man vil. Her går den naive og den lærde biblisisme hånd i hånd.

Gudskunnskap med vekstvilkår

Det unike og usammenlignbare ved kirkens tro og dens begrunnelse har ikke medført økt kirkesøkning og intensivert trosformidling i generasjonsløpet. Det er viktig å søke etter mangler i den kristelige folketradisjon og menighetens virksomhet, og å rette på manglene med motstrategier begrunnet på bibelsk vis. Og likevel er her ingen automatikk. «Troen er ikke takanes vare», sier kristen erfaring. Heller ikke for teologene.

Den sekulær-liberale livsstil frister til læretilpasninger av hensyn til menneskers søken og behov. Det unike ved kirken møter et kulturideologisk mottrykk, dels bestemt av skeptisisme og relativisme, dels av humanismens tro på det autonome menneske. Det er «sin egen lykkes smed». Bedreviternes likegyldige uvitenhet møter troens bekjennere alle vegne.

Med benevnelsen «nådemiddelforakt» har kristne villet forklare grunnen til tomme kirkebenker. Forklaringen treffer, men «nådemiddelforakt» forutsetter en kunnskap som mennesker flest mangler i det sekulær-liberale samfunn. Gudskunnskap er gitt på begynnernivå med bibelhistorie og katekisme (jf Såkorn-serien). Arbeidet med denne kunnskap fører ikke til kunnskap tilgjengelig for en elite. Arbeid med Guds ord med dens Herre som veileder gir som resultat voksne kristne, i stand til å forsvare troen begrunnet i en bevitnet Jesushistorie.

Det er tale om vekst i den Gudskunnskap som er gitt kirken i og med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Da arter livet seg som en disippelvandring med den oppstandne Kristus. Han er bibellæreren. Den Hellige Ånd vitner med Kristi ord og rotfester troen.

Den trosformidling som faktisk finner sted i hjem og menighet gir alltid muligheter til menighetsvekst innenfra. Den skjer gjennom kjennskap og vennskap, kontakt og informasjon, osv. Slik møter vi den nye generasjon på stedet, som ellers ville vokse opp i fordomsfull uvitenhet. En bør kunne begrunne kirkens tro, hvordan man kommer til den og hva hensikten er. Man bør kunne fortelle hvordan man praktiserer dåpen, og hvorfor menighetens felles gudstjeneste er mitt kirkehjem.

Den lærde biblisismes kirketilpasning alminneliggjør

Alminneliggjørelsen tilslører Kristi nærvær i den forsamlede menighet, virksom med evangelet og sakramentene i dens midte.

Den lærde biblisist blir gjerne forbumdet med den liberale teologitradisjon, hvor den religiøse følelse er teologiens gjenstand. Et gjennomgående motiv vil gjøre kirken troverdig ved hjelp av *læretilpasninger* til menneskers behov og de dominerende idéer i samtidskulturen (kulturakkomodasjon). Den konservative variant reserverer seg mot apostelordets lære i mindre grad, når allmennytten er tjent med det (pragmtisme).

Den biblisistiske kulturtilpasning er en strategiløsning med tilbakevirkende kraft. Man tilslører eller overser Kristi marsjordre (Lk 24:47), og dermed Guds kirkes underfulle og rene kjennetegn. I strid med prekenembetets gudgitte oppdrag agerer man medvandrer, kvasiterapeut og ritualforvalter på menneskers vilkår. Nærhet og akseptasjon trer i stedet for å oppmuntre med gudsord om det levende håp, Jesus Kristus, og innby til hans virksomme nærvær med Ord og Sakrament, rett forvaltet i den forsamlede menighet. En Kristi tjener fallbyr ikke surrogater. Han gir ekte saker, som ellers ikke fins i denne verden.

Alminneliggjørelsen overgir kirken til *relativismens terror*. Det skjer først i den kristeliggjorte sammenheng, hvor kirker og trossamfunn opptrer som like gode eller gale. Under skinn av nøytralitet er kirkens tro gjenstand for manipulerende usakligheter på alle samfunnsnivå. Hvor regelen gjelder, at enhver blir salig i sin tro, settes kirkens tro under ei bøtte (Mt 5:15).

Istedenfor den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, fremstår Kristi tjenere som representanter for *den terapeutiske deisme.* Under skinn av profesjon agerer de terapeuter, i strid med prekenembetets gudgitte oppdrag å komme mennesker til unnsetning i syndens nød på vredens hav.

Tilpasningen er *moralistisk* fordi dens adressater er mennesker underveis til «sin» gud. Tilpasningen er *terapeutisk* fordi den lar livets mål og sannhetskriterium være den enkeltes velbefinnende og nytte. Tilpasningen er *deistisk* fordi den erstatter åpenbaringsordets treéne Gud med gudsforestillinger til bruk i overgangsritualer og krisesituasjoner.

Kirkens virksomhet legitimert med henvisning til kulturtradisjon og menneskers behov, reiser spørsmål om kirkens troverdighet. Må kirkehus tas vare på fordi de er «kulturminner», hvorfor skal de da blir brukt til seremonier og sorgarbeid som andre kan gjøre like bra eller bedre?

Den alminneliggjorte kirkevirksomhet har den interesse som fornminner har. Tro mot sin sendelse, fremstår menigheten som apostolatets kirke med Guds kirkes underfulle kjennetegn. De lokker og drar på kirkevei.

Prekenembetets legitimitet

Rådsherrene i Jerusalem forhørte Peter og Johannes om undergjerningen de hadde gjort. De hadde i Jesu navn helbredet en syk mann. Den frimodighet de viste, vakte undering:

> **Apg 4:10-12, 20** – «- så skal dere alle og hele Israels folk vite dette: Denne mannen står frisk foran dere i kraft av Jesu Kristi, nasareerens navn, han som dere korsfestet, men som Gud reiste opp fra de døde. Han er den steinen dere bygningsmenn vraket, men som er blitt hjørnestein. Det er ikke frelse i noen annen, for i hele verden er det blant mennesker ikke gitt noe annet navn som vi kan bli frelst ved. /…/ *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt*. (Jf 4:29, 31, 19:8, 24:10 osv).

Guds troverdighet, stadfestet med en oppstanden Jesus, begrunner denne fryktløse frimodighet. Den samme frimodighet hadde apostelen Paulus, og forklarte hvorfor:

> **Ef 3:8-12** – Jeg som er den minste av de hellige, har fått den nåde å forkynne for folkeslagene det glade budskap om Kristi ufattelige rikdom og bringe Guds frelsesplan fram i lyset, den hemmelighet som fra evighet av har vært skjult hos Gud, han som skapte

alt. Slik skulle nå hans mangfoldige visdom gjennom kirken bli kunngjort for maktene og myndighetene i himmelrommet. Dette var Guds forsett fra evighet, det han har fullført i Kristus Jesus, vår Herre. I ham har vi frimodighet, og i troen på ham kan vi komme fram for Gud med tillit.

Den Oppstandnes delegat taler uten omsvøp til overordnede myndigheter, makthavere og folkemeningen. Så får prisen bli som Gud tillater. *Troens frimodighet* er ikke subjektivt begrunnet. Årsaken er Guds evangelium, åpenbart i en dennesidig og bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt (1 Joh 5:1-12, jf Lk 24, 1 Kor 15:1-4 osv).

> **1 Joh 3:21** – *dersom vårt hjerte ikke fordømmer oss, har vi frimodighet for Gud*. **4:17** - *at vi skal ha frimodighet på Dommens dag*.

15. SKRIFTENS KLARHET: DEN RETT UTLAGTE SKRIFT FRA DENS HERRE[4]

Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). *Den gamle kirke skilte ikke mellom person og ord, alternativt person og lære.* I sentrum står ikke personens lære, men den lære som en Kristi delegat bringer. Læren om den ufeilbare Skrift er ikke begrunnet i personen, men i enheten mellom *apostlene og den rett utlagte Skrift fra dens Herre.* Denne enhet ga anledning til å *avpasse* undervisningen til tilhørernes nivå (Chrysostomos).

Forskjellen på rett og vrang lære

En vranglærers (heretikers) kjennetegn var allerede i aposteltiden *skillet mellom person og lære.* En vranglærer kommer med sitt eget, med påstand om en dypere innsikt enn den bibelord meddeler presist og likefrem. (1 Sam 2:9, Esek 13:2. Jf Joh 5:43, 7:18, 8:44. Rom 10:3, 1 Pet 1 20.) En vranglærer eller «svermer» finner gudskunnskap bak ordene, det vil si på et høyere, åndelig plan (allegorisk lesning). Typisk er forkjærlighet for dunkle steder, gjerne i poetiske tekster, billedspråk og lignelser. Der finner vranglærere den egentlige mening *bak* tekstens ordlyd, presentert i dypsindige og "åndelige" tolkninger. Metoden vant innpass allerede i aposteltidens menigheter.

I Korint-menigheten reserverte kvinnefrigjørerne seg mot Pauli apostolat. Han spurte, *1 Kor 14:36 - Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisèerne, og fra forsøkene på å gi kvinneprestreformen og likekjønnet partnerskap en bibelsk begrunnelse.

Apostelens motstandere stilte seg allerede den gang nedlatende til den *offentlige* læreformidling i menighetens gudstjenester (jf den sekulære liberalisme). Tankegangen ble ekspo-

[4] Min kilde til dette kapittel er Tom G A Hardt: Martin Luthers lära om Den heliga Skrifts inspiration reflekterad genom en kritisk analys av M. Ruokanens bok Doctrina divinitus inspirata. = Kyrkligt Forum 2/99, 1-35.

nert i senere kristengenerasjoner med henvisning til *hemmelige* (apokryfe) overleveringer fra Jesu aller nærmeste disippelkrets.

Biskop *Ireneus* av Lyon (c 130-c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet "Mot alle heretikere" (Adversus omnes haereses, dvs gnostikere). Den apostoliske læretradisjon foregår ikke i det skjulte - i en krets for innvidde, men åpent og tilgjengelig for alle. Den var så langt blitt overgitt uforandret i kirken under biskopenes tilsyn. Siden beviset for kirkens tro fins i de apostoliske skriftene, må kirken ta vare på dem, granske dem og formidle innholdet, trofast mot det apostoliske ord etter sin ordlyd.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius* av Antiokia (c 35-c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om biskopene (her lederne for menighetenes prestekollegier). Hvorfor? Årsaken til rett kirkefellesskap er hverken biskopens posisjon eller tittel, men *den skriftbundne tradisjon fra aposteltiden, det vil si den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære*. Denne *skriftbundne* tradisjon er kirkens grunn og kilde – og ingenting annet. Underforstått: Selvkloke og bekvemme reservasjoner mot det apostoliske ord, og åpner for menneskers tradisjoner og verdens tenkemåte i de gudstjenestelige ordninger. (Kol 2:8, 2 Tess 2:15, 3:6.)

Kirkens framtid står og faller med troskapen mot det apostoliske ord, for Jesu utvalgte apostler har gitt videre den rett utlagte Skrift (GT) fra dens Herre og kirkens Lærer. Derfor innskjerpet *Tertullian* (c 160-c 225) at kirkens tro bygger på apostlenes *skrevne* ord – på "trosregelen" (*regula fidei*). Noen annen norm er ikke gitt kirken, og er heller ikke nødvendig. Eller sagt med Tertullian: "Å ikke vite noe mot trosregelen, det er å vite alt".

Det var særlig Ignatius og Tertullian som innskjerpet bruken av *klare* bibelsteder. De begrunner kirkens tro og belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne tolkningsregel overtok Luther fra kirkefedrene. Regelen må stadig innskjerpes, for menneskers interessekontroll i kirkesaker trives best i dunkle steder. Især Det gamle testamente er utsatt for denne misbruk.[5]

Kirkens autoritet hjalp *Augustin* til troen (d 430). Med «autoritet» siktet han til den Oppstandnes *øyenvitner i aposteltidens kirke*. De bevitnet Nytestamentets faktiske *opprinnelighet* (*autensitet*). Det motsatte var tilfellet med *manikéerne*. Deres apostolat, kirke og skrifter vitnet om det faktiske *brudd* med apostolatets kirke fra begynnelsen. Når kirkemøter eller enkeltpersoner gjør lærevedtak uten begrunnelse i apostelord om saken, da bevitner sine *faktiske* bruk med apostolatets kirke.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (Pierre d'Ailly og Jean Gerson). Hva *Martin Chemnitz* skrev mot Trident-konsilet (1545-) var gammelt nytt: «*Tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene*» (dvs GT. Sit e Tom GA Hardt). – Men dette krav kan man ignorere ved hjelp av teorien om kirkens lære*utvikling* under læreembetets ledelse. (Jf forsvaret for kvinneprestordningen.)

[5] Læren er grunnet på klare bibelsteder. Se CA 22:2, 23:3, 28:43. Apol 4:314, 24:94. SK Nattverden, 45. FC SD 2:87 og 7:50.

Blir «kirkens *tradisjon*» anført som sannhetsvitne – eller «det vi er vant med», kan det være at overtroen på menneskets «*indre lys*» stikker hodet fram (jf Apg 15:31). Overført på kirken, blir løgn til sannhet ved hjelp av menneskers skjønn i fortid og nåtid (Joh 8:44). Uten frykt for Gud og uten tillit til ham, reserverer mennesket seg mot åpenbaringsordets Gud med tankespinn og tilleggsytelser til Guds frelsesverk i Kristus.

Martin Luthers front mot innsikter i strid med den skriftbundne tradisjon

Luthers front gjaldt de som den gang påberopte seg kirkens tradisjon som sannhetsargument mot apostelordets læreautoritet fra kirkens Herre. Den antikke forestilling om sannheten med alderens patina ble trodd den gang med front mot Luther – den ene. Denne forestilling om en innsikt ved siden av Skriften minner om gnostikerne på kirkefedrenes tid.

Det ble Luthers oppgave å Skriftens mening, gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (sensus litteralis profeticus) – og ikke skjult bak ordene (allegorisk tolkning). Altså må den som tolker ordene, kunne gjengi den mening som er gitt i og med ordlyden – og hverken skilt fra eller i strid med ordlyden. Det hjelper ikke å erstatte en udugelig tolk med en mengde gjentagelser.

Luther innskjerpet kirkefedrenes bekjennelse til apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i skriftbunden tradisjon fra aposteltiden. Læren fra apostlenes hånd begrunner kirkens tro. I praksis ville Luther gjenreise prekenen i en tid da man lite vekt på tekstens ordlyd. Denne vektlegging førte til den feilslutning som enda verserer – at Luther stilte den muntlige preken i et motsetningsforhold til evangeliet i skriftlig form (NT).

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at Den Hellige Ånd sørget for nedskrivingen. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for apostelforkynnelse (Jf ovenfor 2 Tess 2:15). I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og kortfattet. Illustrasjoner gir Apostlenes Gjerninger og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg til evangeliene, og samtidig evangeliene i kortere eller lengre form.

Prekenembetets oppdrag står fast - å gi videre til kommende generasjoner den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt i og med det apostoliske ord. Stilt overfor påståtte innsikter i en annen tradisjon, må også – lik de første kristengenerasjoner, holde fast ved sammenhengen mellom oppleste bibeltekster og prekenen, og være trofast mot det den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med det apostoliske ord. Prekenen representerer Guds ordåpenbaring på lavere nivå.

Under modernitetens trykk, må troens bekjennere samle seg om de prester som trofast formidler apostlenes lære i menigheten (Apg 2:42). De lar den forsamlede menighet høre Den gode hyrdes stemme, når «Guds nådes evangelium» (Apg 20:24) fremgår av prekentekstens ordlyd med skriftbevis (Joh 10:27). Lidelser for Kristi ords skyld bekrefter Guds troverdighet i apostolatets kirke.

Moderne kirketilpasninger kjennes på det falske apostolat i kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag, og på den falske bekjennelse innordnet modernitetens overtro på invidets evner og flertallsmakt i troens saker. Luther innskjerpet Skriftens mening, gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (*sensus litteralis profeticus*). En oversetter må kunne språket for å unngå å

motsi ordlyden med en annen mening. I så fall må tolken erstattes med en annen som kan språket. Den trofaste kirke formidler Kristi lære i den *skriftbundne* tradisjon siden aposteltiden.

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at *Den Hellige Ånd sørget for nedskrivingen*. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for forkynnelse. I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og komprimert. Dette fremgår av Apostelgjerningene og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg til evangeliene i kortere eller lengre form. [6]

Hvordan praktiserte Luther denne innsikt? Det er sant at Luther la vekt på det *forkynte* evangelium, og på troen som kommer av Kristi begripelige ord via øret til hjertet. Likevel er det en seiglivet *kortslutning* at Luther foretrakk den muntlige preken fremfor evangeliet i skriftlig form (NT). Da underkjenner man *skriftlesningenes* betydning og overleveringen i skriftlig form, den kirken lever av. Uten lesningene, ingen preken, ingen nattverd, ingen menighet. Lesningene har prioritet i liturgien, slik Kristi ord over fremsatt brød og vin viser. *Prekestolens opphøyede plass* i det lutherske kirkerom markerer *delegatens tjener*posisjon. P*rekestolen er stedet for den rett utlagte Skrift fra dens Herre*.

Prekestol og alterbord markerer de to sentrale handlinger i en evangelisk-luthersk liturgi – Ord og Sakrament. Følgelig er det misvisende å fremstille det evangelisk-lutherske kirkefellesskap som en «prekenkirke». Likesom alterbordet er stedet for *Nattverdens* Herre, er prekestolen stedet for *Skriftens* Herre – den samme Herre. Det er to grunner til dette: For det første *prekenembetets oppdrag* - å formidle Kristi undervisning og forvalte sakramentene på apostolisk vis. For det andre Skriftens ord - *Guds virksomme ord*, og til dem hører Kristi ord over fremsatt brød og vin.

I sentrum for den forsamlede menighet står Kristi nærvær, virksom med ytre midler. Vi *hører* Kristi ord til tro og salighet. Vi hører hans allmaktsord over fremsatt brød og vin. Vi *mottar* med munnen samfunn med hans Golgata-offer, og har samfunn med Guds Ene, Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Virksom med Kristi ord, styrker Den Hellige Ånd troen og bevarer oss hos Kristus til salighet hos Gud. Vår takk og lov er da vår skyldighet for ham.

Skriftens klarhet markert med «Skriften alene - nåden alene - troen alene»

Sidestillingen markerer *disippelens bibelbruk,* ***Sal 16:11*** *– Du lærer meg livets vei.*

- «Skriften alene» lar oss kjenne Gud i hans inngripen til frelse i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt.
- «Nåden alene» lar oss kjenne Guds nådige sinnelag, som frikjenner synderen på grunn av Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse – og av ingen annen grunn.
- «Troen alene» kjenner den eneste sanne Gud i hans trofaste kjærlighet, stilt fram i Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse. ***1 Tim 1:12*** *- Jeg vet hvem jeg tror på***.** Derfor tror jeg.

[6] Skriftens ord meddeler "den evige sannhet", FC SD Regel og rettesnor, 13. – Skriftens ord kan ikke lyve, SK Dåpen 57, og Nattverden 76, FC Epitome 7:13. - Gud som er den evige sannhet, motsier ikke seg selv i Skriften: FC SD 11:35.

Årsaken til denne gudskunnskap er (1) den rett utlagte Skrift, (2) forskjellen mellom lov og evangelium, og (3) i Den Hellige Ånds gjerning ved Kristi ord.

For det første: *Den rett utlagte Skrift fra dens Herre lar oss kjenne Guds innerste vesen.*

Gud er kjærlighet. Av fri vilje og for vår frelses skyld har han oppfylt kjærlighetens bud i Sønnens lidende lydighet inntil døden på korset. Gud er en forsonet Gud. Guds eviggyldige vitnesbyrd er Jesu legemlige oppstandelse fra de døde, slik han hadde lovt ved sine profeter iden gamle pakt. Gud har ikke overlatt oss til vår egen bibeltolkning, hverken alene ellerisamlet flokk. Kristi apostler ga den den rett utlagte videre til kirken i den nye pakt. Troen lever av ordene fra Guds munn.

Utelukket er alle kirkeutopier begrunnet i påståtte åpenbaringskilder fra andre tider og andre steder. Apostelordets lære fra Skriftens Herre opplyste Luther. Bibelord ga opplyst forstand til å fatte ordene om den gaverettferdighet som evangeliet åpenbarer i Kristi lidende lydighet som lovens oppfyller og verdens syndebærer (Rom 1:16f, Apg 13:46, 1 Kor 1:18ff, 15:1f. Jf Sal 32:1f, Jes 53:11 – det salige bytte). Evangeliet om Guds selvhengivende kjærlighet lar oss kjenne Guds innerste vesen i all hans trofasthet.

For det andre: *Evangeliet meddeler frifinnelsen på grunn av Kristi lidende lydighet i alles sted.*

Den Hellige Gud har forsonet verden med seg selv i Jesu død. **Joh 3:16** – SÅ *har Gud elsket verden, at han gav sin Sønn, den enbårne*… En synlig påminnelse er krusifikset, om Guds nidkjærhet for sitt falne verk, okkupert av Guds fiendemakter. Vi ser hva vi selv har fortjent, og ser Guds kjærlighet, så mye større enn hans nidkjærhet. Den Hellige og Rettferdige elsker syndere for sin egen skyld. Utelukket er tilleggsytelser.

For det tredje*: Frelsen mottas ved "tro alene", som Ånden skaper i dem som hører Kristi ord.*

Tilhørere hører seg frelst. De får nåde til å anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. Dette under kalles "rettferdiggjørelsen ved tro". Troen har Kristus Jesus, og med ham står vi frikjent og erklært rettferdiggjorte for den hellige Gud. (1 Mos 15:6) Troen har Kristus og mangler ingenting, sier Luther. I sin Store Galaterbrevskommentar illustrerer han troens rettferdighet med sirkelen. I rettferdiggjørelsens sirkel er det rom for «troen alene», men ikke for gjerningene. Trer gjerninger inn i rettferdiggjørelsens sirkel, er det ikke lenger tale om tro, men om kvalifikasjon. Men utenfor sirkelen trives troen sammen med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, som regel i våre daglige gjøremål.

Konklusjon

"*Skriften alene*" begrunner Guds nådige sinnelag for Kristi skyld, ikke vilkårlig, men med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. «*Troen alene*» mottar frifinnelsen på grunn av Kristi fortjeneste – og «*Kristus alene*». De tre «alene» beskriver Guds troverdighet med en bevitnet Jesus-historie - historien om Sønnens lidende lydighet, stadfestet med hans oppstandelse fra de døde på den tredje (Apg 17:31). Men skiller vi «Skriften alene» fra «nåden alene» og «troen alene», går Bibelens Kristus-vitnesbyrd tapt i selvbekreftende bibelbruk.

Prekenembetets oppdrag og fullmakter gjelder «*det troverdige ord*» (1 Tim 1:15, 3:1 osv). Uten denne «lånte» troverdighet, stiller prest og menighet med tapt troverdighet. Tilbake er

en av mange lovreligioner. Fasaden kan vel være i orden i menneskers øyne, men mangler det troverdige ord.

De tre «alene» begrunner de troendes skjebnefellesskap med Guds troverdighet. I dette fellesskap er Gud den suverene, som innestår for sitt ord og oppfyller sine løfter. Alternativet er den troløse kirke, som legger noe til og trekker annet ifra, og fremstår som et sosialt produkt under menneskers interessekontroll. Pauli formaning til presten Titus er av grunnleggende betydning for alle kristne uansett tid og sted:

> ***Tit 1:9*** *– Han må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren /…/ i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot.*

ANDRE DEL: KIRKENS BEKJENNELSE

16. «Å BEKJENNE TROEN» – HVA ER DET?

Mennesker søker mening med sitt liv. Svarene består i *omfattende* tolkninger, kalt religion og livssyn. De har tre ting felles: (1) *Mennesket* er kilden, (2) de *overstiger* fornuftens grenser, og (3) de er *lovreligion* i en eller annen form. Humanismens kjennetegn er troen på mennesketsom er «sin egen lykkes smed». Denne overtro lar det det sekulær-liberale samfunn fremstå som kvasireligion med basis i mennesket «selv».

«Vår hellige tro»

Kristentroens begrunnelse er bevitnede kjensgjerninger: Guds underfulle inngripen i en bevitnet Jesus-historie. Guds løfter ved sine profeter i den gamle pakt er oppfylt i Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt.

«*Kan noe godt komme fra Nasaret?*» spurte Natanael. «*Kom og se!*» svarte Filip, og Natanael kom til tro på Ham som er troens kilde og grunn (Joh 1:46). Da Jesus så Natanael komme, sa han, v 47: «*Se, der er en sann israelitt, en mann uten svik*.» Han vet om oss *før* vi hører innbydelsen og kommer til tro. Troens grunn er bevitnede kjensgjerninger, sett og hørt før vi kommer til tro (Apg 4:20). Årsaken er ikke å finne i kristentroens bekjennere, selv om det ofte kan høres slik ut, som om troen er en troen.

Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie kan etterprøves på Det gamle testamentes skrifter. Det gjorde allerede den oppstandne Jesus, da han repeterte sin undervisning for de to Emmaus-vandrerne. Før var undervisningen om en lidende Messias ubegripelig. Nå fikk de se i påskeperspektivet at Guds løfter i den gamle pakt var oppfylt (Lk 24:26-35). De kjente ham igjen da han brøt brødet. Oppfyllelsen gjorde forskjellen.

Jesu undervisning i Det gamle testamente har hans utvalgte apostler gitt videre til Guds folk i den nye pakt - Guds nådepakt i sitt blod (Apg 20:28). Når vi hører denne utleggelse, hører vi

Kristi ord, og de som hører og tar vare på Kristi ord, de lærer Gud å kjenne og ha evig liv i ham.

En troens bekjenner tror hverken på «min» tro eller på «kirkens» tro. En kristen tror sammen med den troende kirke. Troen er en «sammen-med-de andre-tro». Kilden har i Nytestamentet flere navn: «*Guds evangelium*» eller «*evangeliet om riket*» (Mt 4:21, 9:22, 24:14, osv), også kalt «*Kristi evangelium*» eller «*evangeliet om Jesus Kristus*» (Mk 1:1, jf Rom 1:1, osv).

Evangeliet er ikke menneskers verk (Gal 1:11. 1 Kor 2:9). Det bringer den kommende verden i en lidende Messias. Det var og er et anstøt for jøden og en dårskap for alle folk. Men så står det skrevet, t eks i sangen om Herrens lidende Tjener, Jes 52:13 og ut kap-53. Uttrykket «Guds kraft» (el Guds arm, NO 1930) beskriver ham i en elendig skikkelse, 53:1.

Et godt utgngspunkt er erkjennelsen at «jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus» (forkl LK 3 trosart). Evangeliets kraft er den korsfestede og oppstandne Kristus, «som er Guds kraft og visdom» (1 Kor 1:24). Guds evangelium er «Guds kraft» (1 Kor 1:17f, 2:5, 6:14, 2 Kor 12:9; jf Rom 1:16, Ef 1:19, 3:20, 6:10, Fil 3:10, Kol 2:12, osv).

Den oppstandne Kristus ga apostlene og deres etterfølgere ordren å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47). Når ordet «evangelium» er brukt i Nytestamentet om dette oppdrag, er det brukt i *avgrenset* mening om frelsens gave og troens gjenstand.

> **Ef 1:7, 13** – I ham har vi forløsningen som ble vunnet ved hans blod, syndenes forlatelse /…/ deres frelses evangelium.

Hebréerbrevet fører skriftbevis for evangeliet uten å bruke ordet. Ikke ordet, men innholdet er saken, varslet med ord og hendelser i Det gamle testamente:

> **Heb 10:18** – hvor det er tilgivelse for syndene, trengs ikke lenger noe offer for synd. (Jf Kol 1:14, Apg 10:43, 13:38, 26:18)
>
> Jf Døperen Johannes, Lk 3:3, Mk 1:4, og Jesu løfte og befaling, Mk 16:16 og Mt 28:18-20. Se Apg 2:38, Rom 6:3-11, osv.

Tro i bibelsk mening er ikke de kvalifisertes tro, de som har den rette opplevelse og har gjort de riktige tingene. Lik evangeliet, er også troen en Guds gave, gitt av nåde til dem som hører og tar vare på Kristi ord. Dette sakforhold er uttrykt på flere måter i Nytestamentet:

- Uttrykket «*å komme til tro*» (el troen) møter oss mange ganger under lesningen av Nytestamentet (Joh 4:39, Apg 4:4, Ef 1:13, osv). Det er ham som vi tror på, apostelen sikter til i ***Gal 3:23*** *– Før troen kom, ble vi holdt i varetekt under loven, innestengt helt til den tro som skulle komme, ble åpenbart*.
- Et tilsvarende uttrykk er «*å få troen*» (Apg 3:16, 2 Pet 1:1, osv). Ved troen får vi – lik Abraham - Guds gaverettferdighet, Jesus Kristus (Rom 4:13, Ef 3:17, 6:1|3, Fil 3:9), og med ham til gave har vi adgang til den nåde vi står (Rom 5:2, Ef 3:12). Jesus er troens opphavsmann og fullender (Heb 12:2). Troen er håp til Gud (1 Pet 1:21).
- Evangeliet er «*troens ord*» (Rom 10:8, 17). Den tro vi kommer til og får, får vi også opplæring i (Apg 11:26, 2 Kor 10:15), og vokser i (1 Tess 1:3).

- Guds kirkes tro på jorden er «*den tro som en gang for alle er overgitt*» - vår »høyhellige tro som vi skal oppbygge hverandre på (Jud 3, 20).
- En kristen «*holder fast ved troen*» og blir bevart ved å ta vare på «Guds ord», det vil si apostelordets lære fra Kristus (Apg 2:42, 14:22, 2 Kor 1:21, 24, 2 Tim 4:7, 1 Pet 1:5). Alternativet er å komme bort fra troen, eller falle fra ved å forsømme Guds ord (Rom 15:2, 1 Tim 4:1, 6:10, 21).
- Troen er Guds kirkes tro (Rom 1:12, Ef 4:5, Tit 1:4, 3:15), men enhver må ransake seg selv om jeg «*er i troen*» (2 Kor 13:5), «*lever i troen*» (Gal 2:20), «*blir stående i troen*». Med Kristus som gave øver vi troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Det er å praktisere sin dåp i tillit til Guds løfte, at han vil være meg nådig for Jesu Kristi skyld. I denne øvelse er Kristus vårt eksempel i selvhengivende kjærlighet (Joh 13:15, 1 Tess 1:6, Kol 1:23, 2:7, 2:12, Tit 3:8).

Slike talemåter lar oss forstå *hva bekjennelse handler om i nytestamentlig mening. Vi bekjenner troen fra Gud - Guds tro.* Guds kirke på jorden bekjenner *den* tro som Gud skaper ved sitt ord i dem som hører Kristi ord. Det er disse som hører lesninger fra Den Hellige Skrift, og hører dem utlagt med Kristus som Lærer om sin person og sitt verk (Joh 5:39, 46, 1 Kor 15:1-3 osv). Slik lærer vi åpenbaringsordets levende Gud å kjenne og ha evig liv i ham (Joh 17:3). *Jes 55:3 – Hør, så skal deres sjel leve.*

Døperen Johannes var den siste og den største av Guds profeter i den gamle pakt, *Joh 1:7 – Han kom for å vitne: han skulle vitne om lyset, for at alle skulle komme til troen ved ham***.** Ordene nevner fire vesentlige sider ved kirkens Kristus-bekjennelse:

(1) Kilden er åpenbaringsordets Gud. Hans delegater formidler hans ord.

(2) Innholdet er Guds herlighet stilt fram i Jesu tjenerskikkelse.

(3) Hensikten er troen, som kjenner Gud i hans trofaste kjærlighet og har evig liv.

(4) Midlet er Guds ord, formidlet med begripelige ord på et menneskelig språk.

Sett fra vår side, må vi begynne med bibeltekstene. Her begynner veien til tro og til en grunnfestet tro. Vi må vi lytte til Guds vitnesbyrd ved *profetenes* ord om den kommende Kristus, og høre Guds vitnesbyrd ved *apostlenes* ord om «Den Kommendes» lidelse, død og oppstandelse. Derfor ba Jesus «*også for dem som ved deres (apostlenes) ord tror på meg*», Joh 17:20 (Rom 10:17, 1 Kor 3:5, 15:1f, Ef 2:20).

Bekjennelsens ordbruk

Det gammeltestamentlige *rettsspråk* preger det nytestamentlige bekjennelsesvokabular. Det hebraiske ord for "*tro*" har samme rot som "*amen*" – å holde noe for sant og troverdig, eller avgi et sant og troverdig vitnesbyrd om noe man har sett eller hørt. Hva Gud sier, det skjer (Sal 33:9). Troen legger sitt «amen» dertil, Gud til ære, takk og pris. Under gudstjenesten er «amen» det vikgtigste ord vi tar i munnen.

Karakteristisk er de *lovprisende* tilbakeblikk på Guds verk i naturen og i gudsfolkets historie. Med lovprisning blir Guds underfulle gjerninger proklamert og offentlig forkynt. Tilbakeblikkene stadfester kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud om seg selv, mennesket og verden. Samtidig gir lovprisningen uttrykk for den tillitsfulle kjennskap til den sanndrue og trofaste Gud, lik venn til venn (5 Mos 26:5b-9, Jos 24, Sal 105).

Slike tilbakeblikk har karakter av *påminnelser* (el ihukommelser). Den som ihukommer Guds velgjerninger, anvender dem på seg selv og ber Gud være nådig for Jesu Kristi skyld. Hva vi skylder å gjøre for ham, det er vår skyldighet hver for oss. Det er hva Kristus befaler oss å gjøre når vi mottar alterets sakrament. Andre hensikter avsporer.

Eksempel: 1 Krøn 16:4-13. Hva Guds folk eller kirke bekjenner, det bekjenner "jeg". Troens gjensvar i jeg-form (Sal 22:23 o a) bevitner Guds ord og verk - tilværelsens grunnvoll. Det er hva Guds kirke gjør i himmelen og på jorden. «Vi» priser Gud som forbarmer seg over oss for sitt Navns skyld – og ikke av noen annen grunn (Sal 25:11, 51:3, Jer 14:21, Dan 9:17 etc).

Likheten mellom gudsfolkets bekjennelse i den gamle og den nye pakt er ikke begrenset til formene. Guds folk bekjenner Guds ord og verk i fortid, nåtid og framtid. *Forskjellen* beror på Guds løfter oppfylt i Jesus Kristus. Han er "Ordet ble menneske" i jomfru Marias morsliv og tok bolig iblant oss (Joh 1:14). Hans legeme er den nye pakts tabernakel, og hans troende kirke er hans legemes tempel en Kristus-virkelighet.

Nytt er også Guds vitnesbyrd da han reiste gudmennesket opp fra de døde. Guds vitnesbyrd stadfestet Jesu persons hemmelighet og sin forsoning med verden i hans død. «Den Hellige og Rettferdige» er i kraft av sin lidende lydighet menneskenes eneste hellighet og rettferdighet for Gud. Guds evangelium i denne avgrensede mening handler ikke om noe annet enn Guds løfter oppfylt i Jesu tjenerskikkelse.

> **Heb 1:1** – *Mange ganger og på mange måter har Gud i fordums tid talt til fedrene ved profetene. I disse siste dager har han talt til oss ved sin Sønn*… (Lk 24:44-48. Apg 2:32f, 36. 1 Kor 15:1-5.)

Jesus fra Nasaret - "Gud Amen"

Med sin utleggelse av «Skriftene» gjorde Jesus tre ting: Han *stadfestet* oppfyllelsen, *begrunnet* Kristus-bekjennelsen, og *autoriserte* de tolv og deres etterfølgere i prekenembetet.

Lik Herrens utvalgte tolv, må også prester og predikanter begrunne sin gjerning utsendt av ham for å overgi den himmelske lære, den Sønnen i Jesu skikkelse hadde mottatt fra Faderen. Tilhørerne skal lære å kjenne den eneste sanne Gud og si et rett «amen» til hans ord.

> Mt 5:18 - Amen, sier jeg dere. **2 Kor 1:20** – *Guds løfter, så mange som de er, har fått sitt ja i ham. Derfor får de også sitt amen ved ham, Gud til ære ved oss.*

Hvor «amen, amen» står i grunnteksten, har mange oversettelser et «sannelig, sannelig». Hvor grunnteksten har beholdt ordet «amen» (hebraisk/arameisk), bør også oversettelsen beholde ordet i ærbødighet for ham som **er** Guds amen i alt hva han er, har gjort og gjør.

Guds lov fikk sitt "amen" i Kristus Jesus, da Faderen kastet verdens synder på Sønnen, som led døden i alles sted (Rom 6:23, Joh 18:7, Esek 18:4, Gal 3:13). Samtidig ble Guds nådeløfter oppfylt i ham (Rom 3:25f). Over alt i evangeliene hvor Jesus tar "amen" i sin munn, bekjenner han det oppdrag han var utsendt for å gjøre oppfylle loven og Guds nådeløfter i sin lidende lydighet inntil døden på korset.

Profetordet ***Jes 65:16:*** Det sier om dem som søker velsignelse, at de skal velsigne seg «*i Gud Amen*". Jesus talte og handlet som "*Gud Amen*" og Guds velsignelse i egen person.

I sendebrevet til Laodikea-menigheten omtaler han seg selv som "*Amen, det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk*" (Åp 3:14). Den opphøyede Jesus ved Faderens høyre gjennomskuer hvert menneske. Det samme gjorde han i sin fornedrelse, da han i kraft av sin persons hemmelighet opptrådte som Guds bekjennelse og velsignelse til menneskene (Joh 1:7, 3:32, 37, 10:25, 15:25, 18:37 osv. Jf 1 Joh 5:10, Åp 1:2, 5).

Det gudmenneske vi bekjenner, er den samme Jesus som åt og drakk sammen med tollere og syndere den gang. Han er også den samme på den ytterste dag, da han kommer i synlig herlighet som verdens dommer. Også da skal han være *de velsignedes velsignelse og Guds Amen til det rike som er beredt dem fra evighet* (Mt 25:34, jf Ef 1:4, Rom 8:17).

Jesus talte og handlet som «*Gud Amen*». Tilhørerne undret seg (Mt 7:29). Kristus-bekjennelsen ble til frelse for noen, blant dem fangevokteren i Filippi, *Apg 16:31 - Tro på Herren Jesus!* (Jf 1 Tim 1:15.) Samme oppmuntring fins i Den athanasianske bekjennelse, samtidig som den avviser den falske Kristus-bekjennelse: "*Dette er den allmenkristne tro. Den som ikke oppriktig og fast har denne tro, kan ikke bli salig* (Athan pkt 40).

Den bekjennende kirke følger Jesus - Guds Amen. Han er etter sin menneskenatur kirkens fremste bekjenner og martyr. Kristi kirkebrud deler hans glede med Faderen og Ånden. Kirkens glede er gleden i Gud - samfunn med hans legeme og blod i sakramentets skikkelser, slik hans ord sier. Gleden foregriper Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (Åp 19:9). Dette samfunn er fullkomment og evig liksom Gud selv (Joh 15:11, 16:24, 17:11. Jf Lk 2:10, 52, 15:24, Mt 25:21).

Salme 34 i Caesarea Filippi-hendelsen

Matteus-beretningen i kapitel 16 følger gangen i *Salme 34*:

V 6-10 >Mt 16:17.

V 11-14 > Mt 16:20-22.

V 15-18 > Mt 16:24-26.

V 19-22 > Mt 16:27f.

Redaksjonen gjenspeiler Jesu undervisning, og stiller leseren i et tilhørerforhold til ham. (Jf 1 Sam 21: forholet Saul/David ligner forholdet Peter/Jesus.)

"*Denne elendige*" i salmen er "klippen" i Mt 16:18, dvs Sønnen i Jesu tjenerskikkelse. Han identifiserer seg med de elendige, bærer deres elendighet som sin, og blir kirkens klippegrunn (el hjørnestein, Ef 2:20, jf Sal 118:22, Jes 28:16, Apg 4:11 o a).

Jesu spørsmål til «de tolv» var dette: "*Hvem sier dere at jeg er?*" Peter svarte på deres vegne, Mt 16:16 – *Du er Kristus, den levende Guds Sønn* (se v 13-20, Mk 8:27-30, Lk 9:18-21).

Jesus foretrakk selvbenevnelsen «*Menneskesønnen*» for å unngå forvekslingen med politiske Messias-forventninger. Uansett tittel, avslører svaret Jesu persons hemmelighet foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Dette mysterium er forutsetningen for hans vandring opp til Jerusalem og hans store lidelse der (Rom 1:1-4, 9:5b, Heb 1:3ff). Videre merker vi oss tre ting:

- Jesu saligprisning fremhever Kristus-bekjennelsens *evighetsbetydning* for ethvert menneske (jf Rom 10:1-9).
- Hendelsen bekrefter de tolvs *kronvitne-posisjon* i endetidens gudsfolk.
- Peters innsigelse gjaldt også kallet til *skjebnefellesskap* med Jesus (Mt 16:21ff, Mk 10:32-45, Lk 9:22-27. Jf Joh 6:66ff).

Da *den oppstandne* Jesus utla Skriftenes vitnesbyrd om ham, åpnet han disiplenes sinn til å forstå det som er skrevet om ham i "*Mose lov og i Profetene og i Salmene*", Lk 24:45. Han stadfestet påskebegivenhetenes betydning. De er frelseshistoriske kjensgjerninger. På Pinsedagen oppfylte han sitt løfte til de tolv. Han utrustet dem med Åndens gaver til den kirkegrunnleggende gjerning - å gi videre Kristi lære fra Faderen (Joh 12:24-26, 14:26, 17:20).

En *bekjennelse med forbehold* var Peters protest mot Jesu korsteologi. Jesus hadde sammenlignet Peter med klippemannen (Peter av petra = klippe), han som bygde sitt hus på klippegrunn (Mt 7:24 (jf 1 Kor 10:4, 3:11). Plutselig står Peter på sandgrunn og må høre en forferdelig irettesettelse. På vegne av de tolv hadde Peter fremsagt Kristus-bekjennelsen, gitt fra himmelen. Nå protesterte han kraftig mot Jesu korsteologi. Den stred mot all fornuft. Peters reaksjon illustrerer menneskets avmakt overfor Gud. Jesus hørte satans fristelse i Peters munn: «Gå fra meg, satan!»

Situasjonen lignet farisèernes og de skriftlærdes forhold til Jesus. Med støtte i en sideordnet tradisjon, tok de avstand fra Jesu undervisning i «Moses og Profetene». Jesus svarte med guddommelig autoritet: *Jeg sier dere*. Jf Joh 3:19f, 8:44, Sal 116:11. 1 Kor 1:19f. Jak 2:9f. Kristus-bekjennelse med forbehold er Kristus-fornektelse.

Jesu tilrettevisning treffer vår trang til herlighetsteologi. Vi lar oss friste av den bekvemme reservasjon. Veien er kort fra bekjennelse til fornektelse, selv for en Herrens apostel (Jer 8:4-12, Sal 14,1, Joh 6:66, Kor 1:20-25). Hadde Jesu fiender visst *hvem* Jesus var, ville de ikke ha korsfestet «*herlighetens Herre*», skrev Paulus, seg selv medregnet (1 Kor 2:8).

Menneskets grunnproblem er hverken Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde, eller prekenembetets oppdrag og fullmakter fra den Oppstandne. Menneskets grunnproblem er flukten fra åpenbaringsordets Gud, stilt overfor de omkostninger som bekjennelsestroskap medfører. Vår menneskenatur avskyr omkostningene (Gal 2:19ff, 5:24, 6:14). En troens bekjenner i Jesu spor har en nåderett hos Gud, men ingen rett til å foreskrive Gud hans plan med våre liv. Vi lar oss lett friste av bekjennelse med bekvemme forbehold (Rom 6:6, 14, 7:4, 6, 8:2, 12:1f osv. Joh 12:25f).

Bekjennelsen til Jesu person er fot sagt. Eksempler: Lk 9:20 – Guds Kristus. Mk 8:29 – du er Kristus. Joh 1:29 – Se, Guds Lam. 1 Kor 12: 3 – Jesus er HERREN. Slike Kristus-bekjennelser i kortform sammenfatter Guds Kristus-vitnesbyrd i Det gamle testamente.

> **Eksempler**: Natan-profetien, 2 Sam 7:12, 1 Krøn 17:11. - Davids trøst i trengsel, Sal 16:8-11, 45:8, 89:1-4, 110:1f, jf 132:11ff.

Evangelistenes redigeringer gjenspeiler Jesu påskeperspektiv på sitt liv *før* sin død. Redigeringene lar oss møte «klippen», skjult i «den elendige» og forkastet i alles sted. Vi istemmer Jesu påskeperspektiv *i ettertid,* og bekjenner HERREN ved Guds nådeside, slik Skriftene har sagt. I nåtid er vi henvist til *Guds* vitnesbyrd, både Jesu oppstandelse og opptagelse til himmelen, hvorhan er «*vår bekjennelses apostel og øversteprest*» (Heb 3:1. Jf 4:14, 6:19f, 8:1,

9:11f). Det inkarnerte Guds Ord er skaperverkets midler og gjenløser, og kirkens hjørnestein og lærer. Han styrer og nærer kirken i nåtid med apostelordets lære fra ham og Faderen.

Innholdsbestemte formler om Jesu person og verk

Det fins en *tilslørende* fremgangsmåte. Den beskriver kirkens bekjennelse i et *utviklingsperspektiv*. Man tar utgangspunkt i kristologiske og trinitariske formler i Nytestamentet (Mt 28:19, Rom 1:2f, 1 Kor 12:4-6, 2 Kor 13:13, Ef 2:18). Deretter følger historien om de oldkirkelige bekjennelsers innhold og fremvekst, like fra den enkle dåpsbekjennelse (Apostolicum) til utviklede formularer av liturgisk og dogmatisk art (Nicenum og Athanasianum).

Denne betraktningsmåte tilslører det eiendommelige ved kirkens Kristus-bekjennelse: *Hverken Peter eller kirken er bekjennelsens kilde eller begrunnelse.* Evangelistene forholder seg til åpenbaringshistoriske kjensgjerninger. Matteus markerer at Caesarea Filippi-hendelsen var et veiskille-av betydning for apostlenes liv. Kristus-bekjennelsens kilde medfører troens «*ja*» til *Guds* Jesus-vitnesbyrd, og samme kilde medfører troens «*nei*» til avgudene (det første bud). Det konkret-anskuelige uttrykk er Herrens Hellige Nattverd, både inkluderende og grensesettende til samme tid (1 Kor 10:21f, 1 Joh 5:20f).

Tilslører man Kristus-bekjennelsens kilde og trinitariske struktur må man med stor konsekvens tilsløre det *imperative* forhold. Leseren sitter igjen med inntrykket av *kulturbetingede* vitnesbyrd om kristendomssyn, typisk for sin tid. Tilslørt er Kristus-bekjennelsens guddommelige kilde og trinitariske struktur like fra begynnelsen. Tilbake står tids- og kulturbetingede forsøk å uttrykke et meningsgivende kjerne-evangelium i møte med samtidens utfordringer til kirken. Den *ignorans* som da blir kirkens bekjennelseskrifter til del, rammer deres begrunnelse med kirkeødeleggende kraft.

Kirkens bekjennelsesskrifter fra oldkirken og reformasjonstiden (Konkordieboken) har blivende autoritet, rettskraft og gyldighet i kraft av en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt (GT) og Gud har stadfestet. Denne kirkerettslige status er gammelt nytt fra apostletiden (Mt 16:15-19). Underkjenner man Kristus-bekjennelsens rettskraft like fra begynnelsen, underkjenner man apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærer, Kristus Jesus.

Herrens utvalgte apostler har *kronvitne-posisjonen* i kirkens historie. De var øyenvitner til den oppstandne Kristus, lært av ham og utrustet på Pinsedagen med Helligåndens gaver til å overgi læren fra ham.

> 1 Kor 15:3b-4 – *Jeg påminner dere, brødre, om det evangelium som jeg forkynte for dere, som dere tok imot og som dere også holder fast ved. Ved det blir dere også frelst, om dere holder fast ved det ord som jeg forkynte for dere som et evangelium, så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro. Jeg har i min grunnleggende undervisning overgitt til dere det jeg selv har mottatt: Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt osv***.**

Indirekte viser apostelen Paulus til Jesu undervisning. Han bruken Jesu formel om sin person og sitt verk (Mt 16:21). Altså er det den rett utlagte Skrift fra dens Herre som begrunner kirkens gudgitte Kristus-bekjennelse og apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet i kirken.

1 Kor 12:3 – *ingen kan si "Jesus er HERREN" uten ved Den Hellige Ånd.* (Rom 10:9b) **1 Kor 8:6** – *en eneste Gud, Faderen. Han er alle tings opphav, og i ham har vi vårt mål. Og en eneste Herre, Jesus Kristus. Ved ham er alle ting, også vi*.

Ved å kombinere to ledd istemmer apostelen bekjennelsen til den éne Gud – JAHVE (5 Mos 6:5), og bekjennelsen til mennesket Jesus som sann Gud – JAHVE. Faderen er Gud, og Kristus er Gud, og likevel ikke to guder, men to personer i den ene Gud – den éne alle tings opphav og mål, den andre alle tings midler. Ved Herren Jesus har vi adgang til Faderen, som har gitt sitt vesen til kjenne for menneskene i Jesu tjenerskikkelse. (Jf 1 Tim 2:5)

Heb 3:1, 4:14 – *Dere hellige brødre, som har del i et himmelsk kall, gi derfor akt på vår bekjennelses apostel og øversteprest, Jesus! /…/ Da vi altså har en stor øversteprest som har faret opp gjennom himlene, Jesus, Guds Sønn, så la oss holde fast ved bekjennelsen*.

Guds "apostel og øversteprest" er Sønnen i Jesu skikkelse. Ham vi bekjenner – både personen og verket, er bekjennelsens innhold og vårt himmelske kall. (Jf 1 Joh 4:2, 2 Joh 7 - kommet i kjøtt og blod.)

Andre eksempler er Kristus-hymnene:

Fil 2:6-11. *Jesus er HERRE(N) - JAHVE* - til forskjell fra "kaisar Kyrios". Kol 1:15-20. Ef 1:3-14 (merk den indretrinitariske lovprisning) og 5:14. 1 Tim 3:16. 2 Tim 2:11-13.

Hymnisk preg har også Rom 1:3-4, 1 Kor 15:3b-5, 2 Kor 13:4. Jf Apg 2:36.

Nytestamentets bekjennelsesformler og hymniske stoff uttrykker *den hengivne tilbakemelding* til den treène Gud for hans velgjerninger i Jesus Kristus. Bekjennelsens gjenstand er den Kristus-virkelighet som utelukker menneskers overhøyhetskrav og gudemylder. Denne eksklusivitet blir tilslørt med merkelappen «konfesjonell» i betydningen, vrangvillig, rigid, fordømmende, respektløs, osv.

De første kristenforfølgelser artet seg som *rettstvister* om statsmaktens uinnskrenkede overhøyhet. (Jud 4, 1 Tim 6:15, Åp 17:14) Nytt i modernitetens samfunn er folkesuverenitetens inntog i kirkeorganisasjoner av parlamentarisk type. De bekjenner med forbehold og derfor belastet med uforutsigbarhet.

Den nytestamentlige homologi

Kilde: Walter Bauers «Wörterbuch zum Neuen Testament». 5. Aufl. Berlin 1958.

Det er av grunnleggende betydning å kjenne til ordbruken, vil man fremstå som apostolatets kirke (el evangelisk-luthersk **bekjennelseskirke**). Det er ikke tale om flere former for bekjennelse, men om Kristus-bekjennelen uttrykt på flere måter.

Leksikalske oversikter besvarer ikke spørsmålet: *hvem bekjenner hva?* Oversiktene refererer til hendelser av bekjennelseskarakter og til beslektede ord og uttrykk. Vi er henvist til ordene i deres meningsgivende sammenheng.

Ordstammen til det greske ordet *homologia* signaliserer poenget: Homologi av verbet *homologein = samme-si*. Følgende oversikt belyser kirkens bekjennelse med vekt på illustrerende eksempler uten krav på fullstendighet:

- Å stadfeste, bevitne, forsikre et løfte med ed.

Eksempler: Herodes forsikret med en ed å gi Herodias hva hun bad om (Mt 14:7). I samme betydning talte Stefanus om Guds oppfyl-lelse av sitt løfte til Abraham (Apg 7:17).

- Å vedkjenne seg, kjennes ved, si ja til den bekjennelse man avlegger.

  Eksempler med eskatologisk horisont: Heb 3:1b – *gi akt på vår bekjennelses apostel og øversteprest og apostel* (4:14, 10:23). 1 Tim 6:12 – *søk å vinne det evige liv som du er kalt til og har bekjent deg til med den gode bekjennelse for mange vitner*.

  Jesu bekjennelse på Dommens dag, Mt 10:32f (Lk 12:8f) - *Hver den som bekjenner meg for menneskene, skal også jeg bekjenne for min Far som er i himmelen. Men den som fornekter meg for menneskene, skal også jeg fornekte for min Far som er i himmelen*. - Kristus stadfestet ordene ved aposteltidens slutt, Åp 3:5 – *Den som vinner seier, skal /…/ bli kledd i hvite klær, og jeg skal ikke stryke ut hans navn fra Livets bok. Jeg skal kjennes ved hans navn for min Far og hans engler.* (Jf å være "kjent» el «godtatt» av Gud, 1 Kor 8:3, 14:38.)

  Forholdet mellom de to Jesus-ordene illustrerer *kirkens lærenorm* i nåtid og framtid (Åp 14:4b). 1 Tess 2:13 – *Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er*.

- Å innrømme, erkjenne eller tilstå.

  Eksempler: Døperen Johannes bekjente (innrømmet) åpent: «Jeg er ikke Messias» (Joh 1:20). - Om Guds trosvitner i den gamle pakt sier Heb 11:13 – *de bekjente (el erkjente) at de var fremmede og utlendinger på jorden*. - Paulus «tilsto» for landshøvdingen Felix (Apg 24:14) at «*jeg dyrker fedrenes Gud ved å følge den veien som de kaller en sektlære. For jeg tror alt som er skrevet i Loven og Profetene*».

  Med samme betydning blir bekjennelse (el homologi) også brukt om syndsbekjennelse, 1 Joh 1:9 – *dersom vi bekjenner (el erkjenner) våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss for all urett*.

- Å tale åpent, bekjenne rett ut, erklære, slutte seg til (uten forbehold).

  Eksempler – om Jesu person: Blant rådsherrene fantes de som trodde på Jesus, men av frykt for fariseerne bekjente de det ikke, for at de ikke skulle bli utstøtt av synagogen (Joh l2:42). **1 Joh 2:23** – *Den som fornekter Sønnen, har heller ikke samfunn med Faderen; den som bekjenner Sønnen, har også samfunn med Faderen* (3:3f, 4:3).

  Om å bekjenne med munnen, Rom 10:9-10 - *Om du med din munn bekjenner Jesus som HERREN /…/ Med hjertet tror man til rettferdighet, og med munnen bekjenner man til frelse*. (Til bekjennelse av læren, se Joh 9:22, 1 Joh 4:2, 2 Joh 7.) Tit 1:16a – *De påstår at de kjenner Gud, men de fornekter ham med sine gjerninge*r. (Jf Mt 7:23, Apg 23:8.)

  Illustrasjon: Forholdet mellom Akans bekjennelse, Jos 7:19-21, og Jesu bekjennelse for Pilatus, Joh 18:35-19:16.

- Å lovprise.

  Heb 13:15 – *La oss da ved ham stadig bære fram for Gud vårt lovprisningsoffer, det vil si frukt av lepper som priser (homologunton) hans navn*. (Jf Rom 14:11 (Jes 45:23.)

  «Sangene» (cantes) ved Sakarias, jomfru Maria og Simeon, Lk 1-2. - Hanna Fanuels lovprisning, Lk 2:38. - Jesu lovprisning, Mt 11:25. - Pauli lovprisning, Rom 11:33-36. - Kristus-hymnen, Fil 2:6-11. - Gudsfryktens mysterium, 1 Tim 3:16.

Evangeliets utbredelse blant hedningene utbrer lovprisningen til Guds ære, Rom 15:9.

Apostelens lovprisning belyser forholdet mellom Guds løfte og oppfyllelse, eller Skrift og bekjennelse, 16:25-27 (jf Heb 10:19-25, 2 Kor 1:3, Ef 1:3-14).

Johannes-skriftenes Kristus-vitnesbyrd

Johannes legger vekt på to ting: *Hvem* Jesus er, og *hvorfor* han ble sendt til verden. Han er Guds Sønn fra evighet (Joh 1:15, 34). Og han kom til verden for å åpenbare Guds herlighet i sin lidende lydighet (1:1-9, 5:36f) og gi evig liv (Joh 17:3, 1 Joh 3:15f, 4:14, 5:11).

Med denne vektlegging formidler Johannes evangeliet inn i en gresk tankeverden. Da bruker han to ordgrupper som i hovedsak sammenfaller med «homologia» el «homologein»: Den ene er "*martyrein*" – å vitne, martys - et vitne, og martyria – vitnesbyrd. Av senere opprinnelse er ordet "martyr" i betydningen "blodvitne". Den andre ordgruppen knytter an til verbet "*tærein*" – å ta vare på, holde fast ved noe som er verdifullt.

Vitne-termene

Johannes bruker dem trinitarisk om henholdsvis Faderens, Sønnens og Åndens vitnesbyrd.

Faderens vitnesbyrd om Sønnen: **Joh 5:26, 36** – *Liksom Faderen har liv i seg selv, har han også gitt Sønnen å ha liv i seg selv. /…/ De gjerninger som Faderen har gitt meg å fullføre, /…/ vitner om meg at Faderen har sendt meg. Faderen /…/ har selv vitnet om meg. /…/ Dere ransaker Skriftene fordi dere mener å ha evig liv i dem, og det er de som vitner om meg***.** (Jf 1 Joh 5:9-11).

Altså er Faderen selv årsaken til HERRE-navnet, brukt om Jesus fra Nasaret. Her supplerer Johannes overleveringen Faderens proklamasjoner ved Jesu dåp (Mt 3:17) og på berget (17:5, 2 Pet 1:17, jf 1 Mos 22:2, Sal 2:7, Mt 12:18 = Jes 42:1ff). Proklamasjonene er Faderens bekjennelse, som stadfester løftene om Sønnen.

Sønnen forherliget Faderen med ord og gjerninger fra Faderen (Joh 14:8-14). Sønnen vitnet ikke av seg selv, **Joh 3:32-35** – *Det han har sett og hørt, det vitner han, /…/ den som tar imot hans vitnesbyrd, stadfester at Gud er sanndru. Han som Gud har sendt, taler Guds ord.* Gud gir ikke Ånden etter mål. Faderen elsker Sønnen, og alt har han lagt i hans hånd (jf v 11, 16f, 7:16f, 8:14-16, 18:37).

Sønnen åpenbarte Guds NAVN i Jesu skikkelse (Joh 1:14. Jf JEG ER-stedene: JEG ER den gode hyrde, JEG ER Oppstandelsen og Livet, osv). **Joh 17:6** – *Jeg har åpenbart ditt Navn for de mennesker du gav meg fra verden. /…/ de har holdt fast på ditt ord*. (Jf 2 Mos 33:19-23 og 5 Mos 4:12 med Døperens vitnesbyrd, Joh 1:15-18.)

Jesu utleggelse av Skriftene er av himmelsk opprinnelse, så ganske annerledes enn verdens visdom (1 Kor 2:6ff). Han er Guds rene Lam som bærer verdens synd (Joh 1:29). Merk uttrykkene "*Herrens lære*", Apg 13:12, og "*Guds vår Frelsers lære*", 1 Tim 2:10 (jf Åp 1:2, 5, 9, 12:17, 19:10, 20:4. Jf 1 Kor 1:6, 2 Tim 1:8 osv).

Åndens vitnesbyrd om Sønnen, **Joh 15:26b** – *han skal vitne om meg, sier Jesus, det vil si om Jesu person og verk*. Utrustet med Den Hellige Ånd mer enn andre kristne, kunne Herrens apostler overgi Sønnens lære fra Faderen til kirken i den nye pakt, **14:26** – *talsmannen, Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt Navn, han skal lære dere alt og minne*

dere om alt det jeg har sagt dere. (Tekster som utdyper: Joh 16:7-15, Lk 24:44-49, 1 Joh 5:6-12.)

Ved siden av denne trinitariske bruk av vitne-termene bruker *Johannes* det sammenfattende uttrykk "**Guds vitnesbyrd**".

1 Joh 5:9f – *Vi godtar jo vitnesbyrd fra mennesker, men Guds vitnesbyrd er sterkere. For dette er Guds vitnesbyrd: Han har vitnet om sin Sønn. Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg. Men den som ikke tror Gud, har gjort ham til en løgner, fordi han ikke har trodd Guds eget vitnesbyrd om sin Sønn*. (Se Åp 1:2, 9, 19:10. 1 Kor 2:1f.)

På lignende vis bruker apostelen *Paulus* de sammenfattende uttrykkene "*Guds visdom*" og "*Guds hemmeligheter*". De handler ikke om en okkult viten, tilgjengelig for en innvidd krets, men om den kunnskap som var hos Gud før verdens skapelse og ble åpenbart i gudmennesket Jesus Kristus. Denne kunnskap ble kunngjort i verden ved Herrens apostler, og - etter dem - ved deres etterfølgere i prekenembetet.

1 Tim 3:16 – *Det må alle bekjenne, at gudsfryktens hemmelighet er stor: Han ble åpenbart i menneskers skikkelse, vant sin rett i Ånden, ble sett av engler, forkynt for folkene, trodd i verden, tatt opp i herlighet*. (1 Kor 2:1, 9f, 4:1, 15:1-3, osv)

Altså bekjenner ikke de troen hva de selv mener eller antar, men *hva Gud har bekjent* om sitt hjertelag og sin frelsesvilje, stilt fram for verden i Jesu person og verk. Begrunnelsen er Guds undergjerninger i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Denne gudskunnskap gjør mennesker kjent med den eneste sanne Gud i hans selvhengivende kjærlighet, lik en venn å stole på i liv og død. *Denne tro fra Gud – Guds tro* - gir adgang til Faderen ved Sønnen i bønnens Ånd. Kristus-bekjennelsen drar oss med i den evige lovprisning mellom personene i Den Hellige Treénhet - som i himmelen, så også i Guds kirke på jorden.

Illustrasjon: Ef 1:3-14.

Holde-termene

Det greske *tærein = å overholde, holde fast ved og ta vare på* noe verdifullt. Denne ordbruk hanler om Guds ord og befalinger til kirken i den nye pakt. Holde-termene utdyper vitne-termene med *tosidigheten* mellom bekjennelsens opphav (Faderen) i den treène Gud og den bekjennende kirke.

1 Joh 2:2f – *Han er forsoningen for våre synder, ja, ikke bare for våre, men for hele verdens. Det som viser oss om vi har lært Gud å kjenne, er om vi holder hans bud*. - 4:10 – *Kjærligheten er ikke det at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder. Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre*. (Jf Joh 1:29, 35, 1 Pet 1:19, 1 Kor 5:7, Ef 5:25ff.)

Joh 14:15 – *Dersom dere elsker meg, holder dere mine bud* (v 21, 15:10, 1 Joh 2:5, 5:2). V 23 – *Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord* (15:20, 17:6).

Johannes-skriftene beskriver tosidigheten i sendelsesrekken Sønnen – apostlene – kirken:

- Faderens enbårne Sønn i Jesu skikkelse holdt sin Faders bud og overga læren fra ham – og intet annet, Joh 7:16 – *Min lære er ikke min, men hans som har sendt meg* (8:28f, 55, 12:49, 14:10, 24).

- Sønnens trofaste læreformidling gjorde ham til kirkens fremste martyr og Guds blodvitne for alle mennesker. Korset er Kristi martyr-attributt.

  Åp 5:6, 9 – *jeg så et lam /…Og de sang en ny sang: Verdig er du til å motta boken og åpne dens segl, for du ble slaktet og har med ditt blod frikjøpt for Gud mennesker av alle stammer og tungemål…*

  Guds rene offerlam «på korset ihjelslaget» er Skaperverkets sentrum, nå og alltid og i all evighet. Åpenbaringsboken innskjerper Kristus-bekjennelsens himmelske horisont til trøst for den bekjennende kirke på jorden. Åp 14:4b – *Det er de som følger Lammet, hvor enn det går***.** De er frikjøpt for å være en første frukt for Gud og Lammet. Han er ikke langt borte. Han går mellom de sju lysestakene (Åp 2:1), til stede og virksom i den forsamlede menighet. (Jf 1 Pet 1:19, 2:21ff, 3:9, 15-18, 4:12-16. Heb 12:24)

Her følger noen karakteristiske trekk ved den bekjennende kirke.

- Jesu utvalgte apostler holdt fast ved Sønnens ord fra Faderen og overga læren til kirken. *Apostlenes etterfølgere overgir den sunne lære – og ingenting annet* (1 Tim 1:10, 4:6, 6:3, 2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1).

  Paulus formante især prestene i Korint-menigheten: Følg mitt eksempel, slik jeg følger Kristi eksempel, 1 Kor 11:1. Det samme gjorde Peter, 1 Pet 5:1-3. (Jf Joh 14:23, 17:6-8 (15:20), 18-23, 1 Joh 3:22-24, 5:3.)

- *Den trofaste kirke holder Herrens bud i lydighet* mot Sønnens lære fra Faderen.

  Guds kirke "holder Guds bud og har Jesu vitnesbyrd", Åp 12:17 (jf 14:2, 1 Joh 2:5, Mt 28:20, Apg 2:42). Denne kjærlighet til Jesu ord og bud er troens frukt av Kristi ord (Joh 6:29, 15:1-8, jf Ef 3:14-19).

  Troskapen medfører motsigelse og lidelse, men skjult under korset er den Oppstandne virksom i etterfølgernes liv. (1 Tess 2:13f, 2 Kor 4:7ff, 1 Tim 4:5-8, jf Åp 11:3, 17:6, 21:3.)

  Eksempler: Stefanus, Apg 7. Paulus, 2 Kor 4-5.

Kirkens forhold til Sønnen i hans tjenerskikkelse ligner hans forhold til Faderen (Joh 7:16, 8:44, jf 1:19f. Apg 22:18, Åp 12:11). Den trofaste kirke etterfølger Sønnens kamp mot djevlers lære (1 Tim 4:1), eller fremmed lære (1 Tim 1:3.

En troens bekjenner *holder fast ved apostlenes lære* (Apg 2:42, 13:12). Apostelens lære er Jesu Kristi lære – og omvendt (2 Tim 3:10 - min lære i motsetning til annen lære). Motiveringen er dels menneskenes frelse (1 Kor 15:1-3), dels nådelønnen etter etterfølgelsens tid (Mt 5:12).

I *Lukas*-evangeliet er «de tolv» Jesu vitner i dobbel mening, både ”øyenvitner” og ”trosvitner” til den Messias som er beskrevet ”i Mose lov og i Profetene og i Salmene” (Lk 24:44). Forholdet gjenspeiler Lukas’ motivering – å undersøke Kristus-bekjennelsens begrunnelse i bevitnede hendelser og meningen med dem (Lk 1:1-4, Apg 1:1-3. Apg 1:3a, 3:13-15).

- *Det hefter ingen mangel ved bekjennelsen til”Skriftenes” Kristus-vitnesbyrd*. Det var oppfyllelsen som manglet. Kristus”*måtte*” lide og oppstå fra de døde på den tredje dag, for at omvendelse og syndenes forlatelse skulle bli forkynt i hans Navn for alle folkeslag, ”*og først i Jerusalem*” (v 46f. Jf Joh 5:39, 46 osv. Jf ”måtte”, v 26, 44, 46)..

Siden apostlene var både øyenvitner og trosvitner til løftenes oppfyllelse, fikk ordene ”vitne” og ”apostel” sammenfallende innhold. I sin *kronvitne-posisjon* - og utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne, la de grunnvollen for kirkens liv i tidens løp (Apg 1:21f, Lk 24:48),

Kristnes forbilde og norm

Åpenbaringsordets trofaste Gud er forbilde og norm, stilt fram for verden i Sønnens lidende lydighet:

> Åp 3:14 - *Amen, det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk*. **Ef 5:1** – *Ha Gud som forbilde*.

I Gud fins ingen forandring eller skiftende skygge, Jak 1:17. Utelukket er teorier om kirkens læreutvikling under "læreembetets" ledelse, og utelukket er modernitetens tilpasninger til yndlingsidéer i samtiden.

Kristi delegater stiller med *bundet mandat*: Hva Gud har betrodd dem fra begynnelsen, vil han ha tilbake på den ytterste dag – og ingenting annet. Trofaste forvaltere kjennes på «*hvetekornets lov*» (Joh 12:24). De forvalter «Guds hemmeligheter» i samsvar med Herrens bud (1 Kor 5:1f). Og de fullfører sin dåp i enhet med Kristus i hans død og oppstandelse (Rom 6:5, 8:38, 2 Kor 4:10-12. Joh 13:15, Ef 5:1, 1 Kor 4:16).

I Ordets etterfølgelse er Kristi delegater forbilder. *Vi ser av Guds ord Kristus-bildet* avtegnet i etterfølgernes liv og død. Deres liv med Kristus som gave, oppmuntrer oss til å følge deres eksempel i utholdende bekjennelse og selvhengivende tjeneste (jf Mt 16:21ff, Heb 10:23).

Det fins *ingen reservasjonsrett* i Guds kirke (Joh 10:1, 7f). Det er ikke allmennytten som samler kirken, men kirkens gudgitte Kristus-bekjennelse. Derfor samler Konkordiebokens bekjennelser, men taktiske forbehold gir tapt troverdighet, forvirrer og sprer. De samler i kraft av det Guds ord de bevitner og holder fast ved – og ingenting annet. Det synlige uttrykk er gudstjenestefellesskap i samling om bekjennelsestro prester (Joh 10:4, 9, 17:20). Der høres Overhyrdens røst, tydelig og klart, og Ordets bekjennere følger Ham. På dette vilkår samarbeider troens bekjennere med sin prest, først og fremst i messen, og ellers etter anledning, behov og evne. Samarbeidet medfører et ordnet diakonat (Apg 6)..

Den trofaste bekjennelse i lære og liv utelukker kirkefellesskap begrunnet i «villfarelsens listige kunster» (Ef 4:14). Med påstand om «dypere innsikt» blir menneskepåfunn forsvart og gjort forpliktende med vedtak gjennomført med hjemmel i lov og reglement. Det skjer ofte med henvisning til enighet om "det sentrale" – en forestilling som er Bibelen fremmed. Følgelig blir overtredelser av Herrens bud rangert som «ikke kirkesplittende».

Slike virksomheter *må* late som om Guds ord er utgått fra dem, eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36). De *må* agere som alternativ til den bekjennende kirke og avvise konfesjon med aversjon. Reservasjonens metode (el status-rangering) strider mot Den Hellige Ånds språkbruk, og mot Guds kirke på den ubeskårne grunnvoll.

Bare den *trofaste* kirke har løftet om å triumfere over Guds fiendemakter (Mt 16:18. Jf 1 Mos 22:16f, Sal 86:11-15, 107:14-19, Jes 28:14-22, Jer 1:17-19. 1 Kor 3:11, Ef 2:20, osv).

- ***Problemet er ikke den bibelske begrunnelse, men begrunnelsen omsatt i praksis***.

Kjødet foretrekker bekvemme løsninger, og med dem massens sympati og makthavernes gunst. Tilpasningene forvirrer og forfører «*disse små som tror på meg*», Mt 18:6. Eller sagt med Abraham, Lk 16:31 - *Vil de ikke høre Moses og Profetene, lar de seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde*. Kvasiteologi har sin pris, 1 Kor 14:36 - *ikke godkjent*. (1

Mos 3:1, 1 Kor 14:36, 38, 1 Pet 2:25, jf 3:10-17). Troløshet mot det apostoliske ord blir avslørt med apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Illustrasjon: Paulus, 2 Kor 11. (Jf Mt 15:2, 7-9, Joh 8:44, Kol 2:8 osv.)

Dette var elementær kunnskap i de første kristengenerasjoner, slik det fremgår av «de apostoliske fedre» (f eks Clemens, Didakje, Ignatius o a).

Bekjennelse i nytestamentlig mening ble av grunnleggende betydning for *kirkens wittenbergske reformasjon*. Med homologi ble den rett utlagte Skrift stadfestet – med *confirmatio*. Slik fremstod våre lærefedre den gang som talsmenn for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med dem som forbilder – blant mange andre, hører vi Jesu varselrop mot fariseernes og sadduseernes lære (Mt 16:6, 11), og hører apostlenes formaninger som Guds ord fra Skriftens Herre og kirkens Lærer.

Hører vi Jesu varselrop, søker vi ikke kirkefellesskap på «en bredere plattform», men lar oss oppbygge i Guds kirke på apostlenes og profetenes grunnvoll, hvor hjørnesteinen er Jesus Kristus. Det er ingen selvfølge, som om Jesu Kristi kirke er en fredet plett på jorden. Den trofaste kirke må kjempe for den tro som en gang ble overlevert (Jud 3), og stride «den gode strid» for å holde fast ved bekjennelsen (1 Tim 1:18, 6:12, 2 Tim 4:7).

Mt 16:23 – *Vik bak meg, satan! Du vil føre meg til fall. Du har ingen sans for det som Gud vil, bare for det som mennesker vil*. **Kol 2:8** – *Se til at ingen røver dere bort med sin filosofi og tomt bedrag som støtter seg til menneskelige tradisjoner og verdens tenkemåte, men ikke til Kristus*. (Jes 8:8-15. Mt 4:10, 7:6, 15ff. Joh 8:44, 17:20. Rom 16:17f, 1 Kor 2:11, 1 Tess 2:13f, 1 Pet 2:8b, Åp 14:4f, osv.)

Apostlene Peter og Paulus illustrerer med sine livshistorier bekjennelseskampens vilkår, følger og håp. Utrustet med Ånden på Pinsedagen, bekjente Peter Guds vitnesbyrd om Jesus: Gud var i Jesus og stadfestet med kraftgjerninger Jesu Guddoms person (Apg 2:2-4, 22, 24, 32), og med Jesu oppstandelse fra de døde har han stadfestet sin forsoning med verden i hans korsdød. Jesus er «Livets Fyrste» og «Den Hellige og Rettferdige» (3:14f, 26), som himmelen *måtte* motta som skaperverkets midler og gjenløser (v 21).

Da apostelen Peter på Pinsedagen talte på vegne av apostelkollegiet, fremstod han som bekjenner og øyenvitne til Messias-profetienes oppfyllelse. Da ble det evangeliske prekenembetet – løse- og bindemaktens embete - utøvd for første gang i den nye pakts gudsfolk. Og siden bekjenner apostlenes etterfølgere at Jesus er Herren ved Faderens høyre side. Han er ikke lenger bundet til det endelige, men fri til å utøve med handlende allmakt med Ord og sakrament i den forsamlede menighet. Vi merker oss tre ting:

- Peter utøvet det embete som fører Kristus-bekjennelsen i munnen *med skriftbevis*, lært av Jesus, Apg 2:22-36.
- Peter *proklamerte Guds vitnesbyrd*, som hadde oppreist Jesus fra de døde og gjort ham "både til HERREN og til Kristus", v 36. Og
- Peter *utøvet forsoningens embete i Kristi sted*, da han formante rådville tilhørere til forlik med Gud og deretter forrettet dåpen i Jesu navn til syndenes forlatelse, v 37-40.

Med evangeliet og sakramentene forvaltet i Kristi sted, fremstår Guds kirke som en frukt av Åndens embete på nåderettens grunn, v 41 (jf Joh 14:26, 15:26, 16:7, Apg 1:4.)

Den oppstandne Jesus åpnet Skriftene for Peter og de andre. Senere gjorde han det samme for Paulus, den gang forfølgeren Saulus. Også Paulus fikk nåde til å oppfatte det som stod skrevet om Kristi person og verk (Rom 1-5, Gal 3-4).

Illustrasjon: **Kol 1:15-23** – om Kristi person (v 15-19) og hans verk (v 20-23).

Jesu utvalgte apostler bekjente hva *Gud* hadde bekjent på endegyldig vis. (Joh 1:14, 21:12-14, 1 Joh 1:1-4, Lk 24:30f.) *Guds Jesus-vitnesbyrd i en rekke hendelser begrunner Guds kirkeorden i den nye pakt*: Utvelgelsen av «de tolv», Kristus-bekjennelsen, dåpens innstiftelse, Herrens Nattverd, løse- og bindemakten, apostolatet/det nytestamentlige presteembete, og befalingen om dåp og undervisning.

Med stor konsekvens fulgte samlingen av de apostoliske skrifter i Nytestamentet – *kirkens kánon* (el rettesnor). Alt i Guds kirkeorden dreier seg om den samme uutgrunnelige og eviggyldige hendelse - "*den nye pakt i mitt blod*", gudmenneskets blod (Lk 22:20), som i himmelen så òg på jorden (Åp 7:9ff).

Konklusjon

Åpenbaringsordets Gud er kilden til kirkens bekjennelse og tro, vel begrunnet i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Kirkens tro og bekjennelse er likeså unik som evangeliet selv. Noen **avgrensninger**:

Det fins bare én gudstro – den tro som Gud skaper ved evangeliet.

Vi kommer til troen, som representerer en virkelighet før vi anvender evangeliet på oss selv.

Troens gjenstand er Jesus Kristus, menneskenes eneste hellighet og rettferdighet for Gud.

Med Kristus til gave, tilregnet troen av nåde, virker han det nye livet i dåpens nådepakt.

Målet er ikke trosbekjennelsen, men en gang å skue åpenbaringsordets Gud i all sin herlighet, og lovprise Gud Fader, Sønn og Helligånd i den kommende verden.

Alternativene konfesjon og reservasjon utelukker hverandre gjensidig.

Bibeltroskap er troskap mot det apostoliske ord.

Bekjennelsens autoritet og samlende kraft består i det Guds ord den bevitner og stadfester på apostolisk vis.

Bekjennelsen er det gjensvar på Guds ord som ærer Gud på ulike måter.

Så noen ledetråder for troens bekjennere:

- *Å bekjenne hva Gud har bekjent* om Jesus fra Nasaret: Sann Gud og sant menneske, som led, døde og oppstod på den tredje dag til frelse for hver den som tror.
- *Å stadfeste med skriftbevis den rett utlagte Skrift fra dens Herre*, og dermed en utleggelse av himmelsk opprinnelse, men stadfestet med Jesu oppstandelse og hans befalinger til kirken i den nye pakt.
- *Å bekjenne* gudmennesket Jesus som *vår hellighet og rettferdighet for Gud, og* vår adgang til Faderen, og å vente ham som vår Frelser på Dommens dag..
- *Å bruke apostelordets lære som rettesnor* for prestens gjerning og de troendes liv.

- *Å ta del i den bekjennende kirkes hengivne tilbakemelding* til den treène Gud, som lar syndere kjenne ham ved den han utsendte, Jesus Kristus, og ha evig liv.
- *Å ta del i Sønnens glede* når han i sakramentets skikkelser gir sine venner samfunn med ham i de hellige ting.
- *Å etterfølge Jesus med de omkostninger som Gud tillater*, og med ham til gave vente nådelønnen, og sammen med Guds engleskarer og alle Guds hellige få skue Guds herlighet og lovsynge ham i fullkommen glede, hvile og fred til evig tid.
- *Å ta del i den evige lovprisning mellom personene i Den Hellige Treenhet*, og utbre troens lovsang med kirkens sendelse til folkene.

17. APOSTOLATETS KIRKE I SKRIFTBUNDEN TRADISJON

Romerkirken lærer om den guddommelige åpenbaring at den fins i *både* Skriften *og* i den muntlige tradisjon. Denne sidestilling av «Skrift og Tradisjon» blir forsvart med tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som deres skriftlige undervisning. I praksis hviler kirkens læreautoritet i pavens læreavgjørelser ex cathedra.

Til forsvar henviser Romerkirken til 2 Tess 2:15 og sabbatsbudet. **2 Tess 2:15** – *Så stå da fast, brødre, og ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig*. – Men hva sier Paulus? Meningen fremgår av sammenhengen.

Under sin andre misjonsreise hadde Paulus utlagt Skriftene (GT) i synagogen i Tessaloniki. Tre sabbater på rad hadde han bevist «*at Kristus måtte lide og oppstå fra de døde*», Apg 17:3. De kristne i Tessaloniki hadde på forhånd mottatt en muntlig overlevering og dertil undervisning i brev fra Paulus. Ordene holdt de fast ved som «*Guds ord*» (1 Tess 2:13).

Under menighetens gudstjeneste ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med «Moses og Profetene» (2 Pet 3:16). Opplesningen avsluttet Ordets liturgi (overtatt fra synagogen) før man gikk over til Nattverdens Liturgi (evkjaristien). Apostlenes undervisning i muntlig og/eller skriftlig form er ikke to sideordnede åpenbaringskilder, men «Guds ord».

Sabbatsbudet

Romerkirken lærer med støtte i en muntlig tradisjon fra aposteltiden at søndagen er en erstatning for sabbaten. Det har også andre lært. Under innflytelse fra reformert hold, fikk denne form for erstatningsteologi innpass i kirker som formelt sett var av evangelisk-luthersk bekjennelse. I Luthers Lille Katekisme fikk budet formen «Kom i hu å holde sabbatsdagen hellig». Denne misforståtte bibeltroskap er i strid med den nytestamentlige tro, som begrunner Luthers oversettelse «Feiertag» (el helligdag) istedenfor «sabbat». .

> «- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at

man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig», CA 28:58-60.

I sin motstand mot Jesus, støttet farisèerne seg til muntlige overleveringer fra «de gamle», i den tro at Moses var kilden (Mt 5:21, 27 osv). Denne tradisjon var for dem en sideordnet åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. I dette spørsmål avviste Jesus farisèernes lære som uttrykk for frafall, og opptrådte med den myndighet som tilkommer åpenbaringsordets Herre (Mt:12:8). Han utla hva «Skriftene» sier om hans person og hans lidelse, død og oppstandelse, og med undergjerninger han gjorde, stadfestet han læren fra «*min Far som er i himmelen*» (16:17, jf 11:25-27, 17:5, Joh 7:16-18, 8:28, 12:49. 14:20, 24. 1 Kor 2:10).

I sitt oppgjør med farisèerne bekreftet Jesus sin persons hemmelighet med profetenes domsforkynnelse (Mt 7:22f, 15:1.20, 16:1-12, kap 23). Dette oppgjør fortsatte i apostel-tiden, og følger apostolatets kirke alle dager inntil Dommens dag.

Siden apostel-tiden er kirken på denne jord bundet til apostlenes lære i skriftlig form (Joh 17:20, Jf Rom 10:17, 1 Kor 3:5, Ef 2:20, 1 Kor 15:1f, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13, Åp 3:11 osv).

Apostelens formaning har adresse også til oss, **1 Kor 4:6** – *Gå ikke ut over det som står skrevet*. – Kirkens eneste tilgang til den rett utlagte Skrift er apostelordets lære fra Kristus. Han - ikke Luther! - er kilden til «Skriften alene» (*formalprinsippet*) og «Troen alene» (*realprinsippet*). Med kirkens Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen, stadfester og istemmer vi Kristi undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Det troløse kirkefellesskap består i kraft menneskers reservasjoner mot apostelordets lære fra kirkens Herre. En reservasjon er det forbehold som gir rom for bestemmelser om sabbaten i Moselovens seremonilov.

Se Mt 12 om frihet fra sabbatsloven. Jf Lk 13:14, Joh 5:16, 7:23. Kol 2:16 – La da ingen dømme dere når det gjelder høytid /…/ og sabbat. Jf Gal 4:10, Tit 1:15, osv.

Apostlene var øyenvitner til den oppstandne Kristus, og de var lært av ham kunne de se, **1 Joh 1:1** – *det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på*... Med Sønnens lære fra Faderen ga de videre (traderte) læren om den evangeliske frihet, som Jesus prakiserte.

På grunn av denne overlevering kunne apostelen Paulus - opprinnelig farisèeren Saulus - benytte Jesu formel om hans lidelse, død og oppstandelse, **1 Kor 15:3f** – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt*… (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f, 18:32 osv.)

Illustrasjoner til sammenfattende overleveringer: Peters pinsetale, Apg 2:22-36. – Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41. Jf Apg 20:27, 24:15.

Også i denne sak identifiserte kirkens reformatorer seg med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. De kom ikke med noen ny lære, ukjent i den gamle kirke fra begynnelsen. De holdt fast ved apostelordets lære fra ham som er «Begynnelsen» (Joh 1:1f, 8:25, 58 osv. Jf 1 Mos 1:1, 6f, Ord 8:22f, Sal 33:6. Ef 3:9, Kol 1:15, Heb 2:10, Åp 19:11-16).

Illustrasjon: 1 Tess 2:1-16. Apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon – også kalt «konfesjonell lutherdom».

Apostelordets lære fra Kristus representerer for alltid det ufeilbare læreembete i kirken. Utrustet med Åndens gaver på Pinsedagen var en Herrens apostel ufeilbarlig i læren. Samtidig var han et menneske lik oss og kunne glemme kappen - lik Paulus (2 Tim 4:13), eller falle for fristelsen å hykle for jødekristne - lik Peter (Gal 2:9ff).

Kun apostelordets læreoverlevering fra Herren har løftet om Den Hellige Ånds gjerning. Hverken en Herrens apostel eller senere etterfølger i prekenembetets gjerning har en selvstendig læremyndighet i kirken.

> To eksempler: Læreavgjørelsen under Jerusalem-møtet – den første synode, Apg 15. Delegatene derfra kunne si at «vi og Den Hellige Ånd har besluttet» (v 28). Begrunnelsen fremgår av Jakobs innlegg, som siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16-18). Dermed var lærespørsmålet avgjort - med et skriftord om saken.
>
> Kristus sier om innvidd brød og vin: «Dette er mitt legeme». - Ja, så er det det!

Eksemplene illustrerer forholdet «*Bibel og bekjennelse*». Konkordiebokens bekjennelser fra den gamle kirke og reformasjonstiden handler ikke om sidestilling, men om bekjennelse i nytestamentlig mening (*homologein*) – å stadfeste, bevitne eller vedkjenne seg apostelordets lære fra Skriftens Herre. Denne ordbruk gjør det meningsfullt å tale om «bekjennelsestroskap», og om den økumeniske gyldighet som kirkens bekjennelse har i kraft av det Guds ord den bevitner på apostolisk vis. De som omtaler «Bibel og bekjennelse» som sideordnede åpenbaringskilder, avslører uvitenhet om den bibelske ordbruk og kirkens rettskilde. Eller sagt med Hermann Sasse: Den som er bibeltro er bekjennelsestro, og den som er bekjennelsestro, er bibeltro.

I den reformerte tradisjon er teologiens utgangspunkt menighetens troserfaringer. Følgelig faller det naturlig å tale om troserklæringer og bekjennelse eller vitnesbyrd med status som tids- og kulturbetingede uttrykk for kristentro, typisk for sin tid, alternativt i vår tid. Med slike erklæringer oppretter man kirkefellesskap «på tilstrekkelig grunnlag» i kraft av «menneskelig» rett. Da foreligger den «*bekjennelsessituasjon*» som krever gjenopprettelse av ordnet nådemiddelfellesskap på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den læreformidling som er Kristi vilkår for sitt virksomme nærvær i menighetens gudstjeneste. Den læreformidling som dåpsbekjennelsen i nåtid representerer i sin enkle form, må være apostelordets lære fra Bibelens Herre i fortid (Mt 28:20, Jf Joh 14-17). På dette vilkår trer den nye pakts gudsfolk frem som apostolatets kirke på endetidens arena. Begrunnelsen er alltid det evangelium som også Paulus hadde mottatt og menighetene holdt fast ved til frelse (1 Kor 14:34a, 15:1-3).

Jesu varselrop mot farisèernes og saddukèernes »surdeig» - deres lære (Mt 16:6 og 12), ble fulgt opp i aposteltiden under apostlenes lederskap, slik deres advarsler og formaninger viser. De inkluderer kristne uansett tid og sted (jf sendebrevene, Åp 2-3). Sakens alvor fremgår allerede av påskemåltidets innstiftelse (2 Mos 12:15, 19f).

Troskap mot det apostoliske ord i forandringenes verden

Hvordan formidle gjennom skiftende tider Kristi undervisning i «Skriftene», gitt kirken i begynnelsen? Svaret er gitt med *det evangeliske prekenembete* (el apostolat) som Kristus innstiftet og apostlene utførte, trofaste mot «Herrens bud» (1 Mos 2:15ff, 1 Tim 2:11ff, osv).

Kristi ord – «mine ord» er *det konstante* i kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Kristi undervisning i Skriftene om sin midlergjerning i skapelse og gjenløsning er evig og uforanderlige som han selv (Mt 7:24ff, 16:18f, 1 Kor 10:4. Jf Joh 14:24, 16:14, 17:3, 10, 20).

Sett i det tradisjonshistoriske perspektiv, består apostlenes særstilling i to ting: Deres *kronvitne*-posisjon i første ledd og deres utrustning med Åndens gaver til den kirkegrunnleggende gjerning. De var *øyenvitner* til den Oppstandne, kalt umiddelbart av ham og utsendt med et bestemt oppdrag – å tale og handle som delegater i Kristi sted.

Senere prester og predikanter er kalt middelbart gjennom menighetens kall. Også de er Kristi delegater, men hverken kronvitner eller åndsbegavede lik dem. Likheten består i prekenembetets gjerning i den forsamlede menighet - å gi videre apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre, og å forvalte «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (1 Kor 4:1f). Det burde være nok.

Allerede i aposteltiden samlet de kristne seg om apostlenes etterfølgere. Målestokk og rettesnor var gitt med skrifter som stammet fra Herrens apostler, og hadde bevist sin frelsende kraft. Med status som Guds inspirerte ord (1 Tim 3:14ff), ble resultatet den skriftsamling som er Det nye testamente. Med Messias-løftenes oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie ble resultatet Bibelen i to deler (GT og NT).

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet «*tradisjon*» (el overlevering), brukt om den *nedskrevne tradisjon* (mere nedenfor). Prester og biskoper måtte *legitimere* sin delegatgjerning med skrifter som beviselig stammet fra apostlenes hånd. Ordet tradisjon brukt på denne måte, vender blikket fra begrunnelsen i fortid til embetets gjerning i nåtid, det vil si - fra den Oppstandne Kristus og hans befalinger til hans virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Denne sammenheng gjør det evangeliske prekenembete unikt.

Noe annet er tradisjon i *allmennkulturell* mening, brukt om overleveringer som er eldre enn tregenerasjonsspennet. Denne begrepsbruk vender blikket fra nåtid til fortid, det vil si fra det moderne til det som gammelt er, og kanskje bevaringsverdig, eller gammeldags og bør vike for forandringens vinder. Her handler det ikke bare om skikker og sedvaner, men også om kollektive tradisjoner i betydningen sosiale produkt av samhandling over lang tid. Hvorvidt man bruker ordet tradisjon negativt eller positivt, er avhengig av sammenheng og ideologisk ståsted. Her følger et par eksempler.

Tradisjon i *negativ* mening begrunner rangeringen av kvinneprest-motstandere som representanter for «det gamle synet». Brukt i modernitetens samfunn, virker ordbruken selvsagt, men tilslørende. – Brukt i *positiv* mening fremhever man utad kirkens rolle som tradisjonsbærer, kulturinstitusjon og identitetsgiver. Innad verdsetter man kirkens tradisjon med bruk av liturgiske elementer og kirkesang fra forgangne tider.

> Eksempel: Blant Konkordieformelens forfattere skjelnet Martin Chemnitz mellom *skriftbunden* læretradisjon (sola Scriptura) og kirkens tradisjon i *allmenkulturell* mening. Ved

siden av den prinsipielle fremstilling kunne man tale spesifikt om kirkens tradisjoner, og i praksis velge eller vrake, ikke vilkårlig, men med apostelordets læreautoritet som norm. Under denne forutsetning blir faget kirkehistorie relevant på menig-hetsnivå.

Får kirkens fremtreden som apostolatets kirke normere presteutdanningen, må praktisk teologi være noe annet enn «den praktiske fornuft» (I Kant), og presteutdanningen være normert av dens kilder (jf pastoralbrevene). Da blir Nytestamentet tatt på alvor som kirkens målestokk og rettesnor (kánon). Da er det ikke nok med vedtatte former. bekjennelsen til apostoleordets lære krever sakssvarende uttrykk i gudstjenestelige ordninger.

Troskapen mot det apostoliske ord må også normere bruken av kirkens tradisjon, med frihet for bruk av tradisjonselementer fra den skriftbundne tradisjon. Dette krav fikk følger for praksis, regulert med menighetsagender i den wittenbergske reformasjon. Et nærliggende eksempel for oss er Kirkeordinansen for Danmark-Norge 1537.

Uten nevnte krav om saksvarende forhold (autensitet), blir tradisjonsstudier på menighetsnivå et registreringsarbeid løsrevet fra apostolatets kirke og innordnet religionssosiologi og/eller andre disipliner. Slikt kan kirken klare seg godt foruten.

Åpenbaringsordets Gud taler til menneskets sanser og forstand

I likhet med den gamle kirke, taler også den bekjennelsestro lutherdom om den Gud som taler til menneskets intellekt med begripelige ord. Dette forhold utelukker ikke Helligåndens gjerning i døpte idioter og kristne alzheimere i skyggenes land.

Utelukket er den som tror om seg selv, at Gud vil se i nåde til meg som gjør så godt jeg kan. Men Guds frie nåde er alltid forbundet med Kristi lidende lydighet, som har oppfylt Guds hellige lov i alles sted.

Gud vil ha vår tillit av hjertets dyp, og skaper den med evangeliet om sine løfters oppfyllelse i Kristus og ham korsfestet. Guds domsord og løfter skaper hva de nevner. De måtte fullbyrdes i en dennesidig historie, underfull på grunn av Guds «handlende allmakt» (TWigen), og samtidig begripelig på grunn av Guds trofasthet. Dermed er oppgaven gitt: Å formidle «Guds tanker», åpenbart i og med Det gamle testamentes ordlyd, og virkeliggjort i og med Jesu død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt (Mt 16:23).

Oppgaven er ikke begrenset til fortellingen, for den vet også Guds fiendemakter, men omfatter *tydningen*, gitt en gang for alle med Jesu undervisning i Skriftene. Vi må lære HVEM Jesus er – hans persons hemmelighet, og HVA han har gjort - skjult for verden i tjenerskikkelsen, og HVORFOR Gud lot det skje. Vi er henvist til Guds vitnesbyrd, som oppreiste gudmennesket fra de døde, og henvist til skriftbevis for Jesu person og verk, slik Herrens apostler gjorde, lært av ham (samme v 21).

Jesus måtte repetere sin undervisning for uforstandige disipler. Det nye moment var Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Den er Guds endegyldige vitnesbyrd om Jesu Guddoms person og verk. Sett i ettertid, er påskeperspektivet vår fordel. Vi sitter med facit og vet at Jesus fra Nasaret er Guds rene Lam og eviggyldige offer for verdens synder, slik Skriftene har sagt.

Tungnemhet er også nålevende kristnes problem. Guds vitnesbyrd åpner for et uutgrunnelig dyp, gitt videre til kirken i og med apostelordets vitnesbyrd (jf Lk 24:36ff, 48 – dere er vitner

om *dette*). En saksvarende reaksjon er tilbedelsen av gudmennesket i sin fornedrelse og i sin opphøyelse til Faderens høyre, nærmere sine venner enn de noensinne er seg selv. I sitt nåderike på jorden inntar han konge- og lærer-posisjonen i den forsamlede menighet og underviser dem gjennom sine medarbeidere på troskapens vilkår (Lk 10:16).

Fremdeles stadfester han med skriftbevis og tegnhandlinger Skriftens klarhet og sin troverdighet – med lesningene, prekenen og sakramentene. Med trofasthet i prekenembetets gjerning følger kontraster og motsetninger til falske apostler. De tror ikke «Kristus alene» til salighet, slik Abraham trodde. Falske apostler formidler et Jesus-bilde formet i samtidens yndlingsidéer, og et evangelium tilpasset menneskers omskiftelige behov.

Lukas forteller at Jesus beviste for apostlene «at han levde, da han i løpet av førti dager viste seg for dem og talte om det som hører Guds rike til», Apg 1:3. Ordene begrunner kirkens sendelse for et rike som ikke er av denne verden. Begrunnelsen angår alle mennesker.

Hvordan begrunne menighetens virksomhet?

To engler stadfestet begrunnelsen første gang, **Lk 24:7** – *Menneskesønnen **måtte** bli utlevert i syndige menneskers hender og korsfestet og oppstå på den tredje dag*. - De stadfestet Kristus-bekjennelsen, som første gang lød ved Casarea Filippi: «Du er Kristus, den levende Guds Sønn», Mt 16:16f. Det skjedde ikke umiddelbart. Kristus-bekjennelsen opphav stadfestet Jesu undervisning i Det gamle testamnte om sin persons hmmelighet og det verk han var sendt for å utføre.

Så er det ikke menneskers tanker i ettertid som legitimerer menighetens virksomhet, men kjensgjerninger i en bevitnet Jesus-historie, slik det står skrevet. Jf Apg 4:20 – Vi kan ikke tie om det vi har sett og hørt.

Det var med begripelige ord den oppstandne Jesus utla Skriftene for dem – ved en anledning i nærvær av over fem hundre øyenvitner (1 Kor 15:6). Han talte til menneskers forstand. Evangelisten *Lukas* har lagt vekt på å dokumentere denne form for «åpen» undervisning (Lk 24:25-27, 44-49, Apg 1:2-8). *Johannes* betoner det konkret-kroppslige ved den Oppstandnes lærergjerning (Joh 20:2-9, 17, 20, 24-29, 12-15, 1 Joh 1:1-7).

Vi merker oss kristentroens *begrunnelse* går forut for troen. Begrunnelsen fremstiller Jesu person og verk som frelseshistoriens høydepunkt, slik Skriftene har sagt. Guds frelsesråd fra evighet ble virkeliggjort i Jesu korsdød, da Gud forlikte verden med seg selv i gudmennesket Jesus. Til virkningen hører først Guds englers lovsang og tilbedelse. På Pinsedagen fulgte den virkning som består i prekenembetets opprag og fullmakter fra den oppstandne Jesus. Uten Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde, ville hendelsene på Himmelfartsdagen og Pinsedagen aldri ha funnet sted, og det evangeliske prekenembete vært ukjent.

Det er uttrykk for falsk åndelighet når man forholder seg til Jesus-historien som om den er er avsluttet i fortid. I nåtid fortsetter den i prekenembetets gjerning i den forsamlede menighet. Her er han virksom til stede med sine ord som høres og sakramenter som ses. De er hans tegn som selv er «tidenes tegn» (Mt 16:3). Derfor har det evangeliske prekenembete karakter av bekjennelse.

Trofaste forvaltere av «Guds hemmeligheter» (el mysterier), stadfester at Guds forsoning med verden er et fullbyrdet faktum i Jesu korsdød. Nå er han Herren som lever og har all

makt i himmel og på jord. Med handlende allmakt er han til stede i den forsamlede menighet hvor den enn samles, virksom med ytre jordiske midler som høres og ses (Lk 16:29ff). I kraft av apostelordets lære fra Herren Jesus trer Guds kirke fram som «sannhetens støtte og grunnvoll» (1 Tim 3:16). Noen annen begrunnelse har ikke menighetens virksomhet. Fornuftige legitimeringsmåter tilslører og forfalsker.

Konklusjon

Kirkens tro er *Guds* tro, først gitt med Guds løfter om den Kommende, og til sist oppfylt i Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse. Hans komme i fornedrelse, og han verk fullført i lidende lydighet, inngår i *sendelsesrekken* Faderen, Sønnen og Helligånden. Sønnens disippelundervisning i Jesu skikkelse fortsatte med de tolv apostler. De fikk marsjordren å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47).. Samme ordre har deres etterfølgere i prekenembetets gjerning.

Forholdet lærer og disippel medbestemmer sendelsesrekken i tidens løp, og utelukker læreimporter fra andre kilder unn skinn av dypere innsikter. Guds kirke trer frem som apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament – alltid i den skriftbundne tradisjon med utspring i Kristi ord fra Faderen. Læren er derfor tilgjengelig for alle som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne på disippelvis. Læren er også begripelig for alle som vil tenke Guds tanker og gjøre Guds vilje.

Kristentroens er alltid *Guds* troverdighet, som har oppreist Kristus fra de døde, slik Skriftene har sagt. Følgelig må Ordets tjenere stille med *lånt* troverdighet i den skriftbundne tradisjon. **Tit 1:8** – *(han) må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, slik at han både er i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstanden til dem som er imot*.

18. EN HERLIGHETSTEOLOG ELLER APOSTELORDETS ETTERFØLGER?

Hovedkilde: Teologi i kirkens rom. Menighetsfakultetet som kirkelig og luthersk fakultet. Utredning av Lærerrådet. Oslo 2001.

"*Grekere søker visdom", bemerker Paulus»* (1 Kor 1:22). De søker idèer eller konklusjoner begrunnet i fornuftige resonnement, og havner i blindgater.

Det greske kunnskapsideal

søker den høyeste idé *bortenfor* den verden vi sanser og beskuer – i den idéverden vi forestiller oss. Menneskets søken etter en gud må da gjelde en forestilling om "det høyeste gode" (summum bonum) i en omfattende virkelighetsteori med «gud» som meningsgivende forklaring og mål (teisme). Men blir dette kunnskapsideal overført på kirkens tro, har kirken et "grekerproblem" (Hermann Sasse).

Problemet oppstår med bibelordene. "Grekeren" leser eller hører ordene, men forventer den opplysende mening i en tenkt virkelighet bakom ordene, eller på et høyere plan. Denne

form for gudssøken er krevende. Det trengs kursing og øvelse i denne tankeprosess som består i tre stadier - *abstrahering, generalisering og konkretisering*. Ved hjelp av denne fortolkningskunst (hermenevtikk) blir studenten sin egen bibelfortolker og kirkeautoritetene forvaltere av "kirkens syn".

Det greske kunnskapsideal lar oss lytte med *skepsis* til apostelordets lære fra Kristus – alltid med forbehold. På såkalt "vitenskapelig" metodekurs får studenten innføring i kunsten å bortforklare og problematisere «*det som står skrevet*». Enkelte blir mestere i abstraheringens kunst og i bruk av retorikk i generelle vendinger. Den opplysende mening på et høyere plan er til sist tilgjengelig for en elite.

Innflytelsen på prekenspråket merkes på glidning i begrepene, når lære og liv under skinn av innsikt motsier hva apostelordet sier rett fram. Virkningen ligner ny vin i gamle skinnsekker (Mt 9:17). Et prekenspråk på god avstand fra det konkret-anskuelige bibelspråk sprenger ordene med nytt innhold. *Formalspråket* overtar og bedrar med "kirkens syn" gitt på samfunnets vilkår.

Her trengs edruelighet. Apostolatets kirke lever godt uten denne virksomhet, for kirkens lære og liv er gitt i og med skrevne ord, begripelige i deres sammenheng (kontekst) og stadfestet med bevitnede under og hendelser, slik Skriftene har sagt. Det er sant at ingen kjensgjerning eller mening foreligger uten kommentar, men i Guds kirke på jorden er poenget *den rett utlagt Skrift fra dens Herre*, overgitt til kirken i og med apostelordets lære.

Det er i *disippelposisjonen* vi mottar Kristi undervisning – ellers ikke. Jo mer disipler lærer den eneste sanne Gud å kjenne gjennom Kristus, jo mer vil de søke gudskunnskap hos ordenes Herre og lære å begrunne den med *skriftbevis* (Joh 1:45, 5:46). Lk 24:46-48 – Slik står det skrevet: /…/ Dere er vitner om dette .

"Grekeren" vegrer seg mot å ta på alvor bibelord som sier meningen presist og likefrem. Denne vegring vegring avslører den faktiske avhengighet av prinsipielle og generelle forestillinger, som oftest nedfelt i standpunkt til alles beste (allmennytten). Denne psykososiale virksomhet unngår ubekvemme bibelord, som om Guds ord er utgår fra lærerrådet, bispekollegiet eller det opplyste kirkemøteflertall.

Gudskunnskap - kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud

Nytestamentets skrifter gir gudskunnskap uten forestillinger om en høyeste idé eller upersonlig eksistens, og uten å ty til en tidløs formel eller et tidløst prinsipp. Gud har talt begripelige ord på et menneskelig språk fra person til person, og gitt menneskene den grunnleggende *kunnskap* om Gud, mennesket og verden. Denne kunnskap er alltid innordnet *kjennskapen* til Gud, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse.

> **Eksempler**: Joh 17:3 – *Dette er det evige liv at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte Jesus Kristus*. 10:14 – *Jeg kjenner mine, og de kjenner meg*. Kol 2:3 – *(i Kristus) er alle visdommens og kunnskapens skatter skjult til stede*.

Her merker vi oss tre karakteristiske trekk ved kunnskap i bibelsk mening:

For det første: *Gudskunnskap gis i et subjekt-objekt-forhold mellom den som lar seg erkjenne og den som erkjenner ham*. Gud unndrar seg alle våre forsøk på å avsløre eller avdekke ham

umiddelbart. Gud er alltid den som tar initiativet. Kilden til gudskunnskap er alltid Guds talte, skrevne og forkynte ord, tydet og tolket av ham selv i en bevitnet historie.

Denne åpenbaringsmåte er indirekte og middelbar – også i Jesu undervisning. Derfor sa Johannes Døperen, *Joh 1:26 – midt iblant dere står en dere ikke kjenner.* Eller Jesu selvvitnesbyrd, *Lk 17:21 – Se, Guds rike er midt iblant dere!*

For det andre: *Åpenbaringsordets Gud fremstår som Herren over den som mottar hans ord*. Ordenes Herre legger beslag på dem som hører og anvender ordene, enhver på seg selv. Ordene virker den gudskunnskap som lar oss kjenne Gud, lik venn til venn i et herre- og tjenerforhold.

Dette gudsforhold blir i Bibelen *alltid begrunnet «ovenfra»* - aldri med føleri, synsing eller erkjennelsesteori «nedenfra». Det er Gud som begrunner kirkens tro, undervisning og sjelesorg. Det gjør han med sitt virksomme ord - talt eller skrevet.

For det tredje: *Rekkefølgen i Guds pedagogikk begynner med utenatlæring.* Først må vi lære ordene, sier Luther. Lik kirken før ham, sikter han da til *Budene, Troen og Herrens bønn* (de tre første partene el hovedstykkene i Lille Katekisme).

> Pugging kan foregå på morsommemåter og klart motivert. Jf den treningsiver som barn og ungdom legger for dagen, eller alle de verdslige visene de kan. Så sant som det er sagt fra gammelt av: Repetisjonen er vitenskapen s mor. Et annet eksempel: Ingen lærer dansetrinnene den første gangen. Men etter en stund går dansen av seg selv. Denne erfaring er overførbar på liturgier. Meg instruksjon og repetisjon går deltagelsen av seg selv. Problemet er innlærte holdninger mot repetisjon i kirkens rom.

Under arbeidet med bibelordene tilegner vi oss den kunnskap som utdyper kjennskapen til Ham vi omgås med i gudsord og bønn. Kilden til kirkens tro er Ordet i Jesu skikkelse, utlevert til "verdens visdom" (1 Kor 1:20, 3:19. Jf Rom 11:33, Ef 1:8, Heb 5:13). Troen er gitt fra himmelen. Kirkens gudstro er *Guds* tro.

Gudskunnskap i forening med kjennskap *motiverer* forkynnelse, undervisning og innlæring av bibelord og salmevers. Hensikten er å lære den levende Gud å kjenne stadig bedre, når kunnskapen blir anvendt med påkallelse og bønn i livets skole, f eks "Herre Jesus, miskunne meg", eller "Fader vår, osv". Da skjer to ting: (1) Vi lærer Gud å kjenne gjennom hans ord, og (2) selv blir vi grunnfestet i tillit til Guds trofasthet og nåde for Kristi skyld. Gudskunnskap uten kjennskap blir «bare pugg». (Joh 15:3, 17:20, Rom 10:16f.)

Sammenligner vi det greske og det bibelske kunnskapsbegrep, ser vi *to måter å tenke på* – den ene styrt av fornuft, eller synsing og snusfornuft, den andre styrt av Guds åpenbaringsord. Kirkens grekerproblem er den fornuftsstyrte bibelbruk.

Hvor «grekere» tar hånd om kirkens lære og liv, er virkningen en helt ny oppfatning av hva kristendom er (*Sigurd Odland*: Til trosfeller i Den norske kirke. År 1906). Det er denne virkning vi sikter til med henvisning til den *liberale* teologitradisjon fra omkr år 1800. Den utga seg for å være «vitenskapelig», men metoden strider mot kildens egenart og krever reservasjoner mot apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Den *konservative* variant ved Det teologiske Menighetsfakultet (oppr 1908) viste ansikt ved inngangen til 1970-årene. Konflikten ble åpenbar i lærerrådet da flertallet ga kvinner adgang

til «practicum» og «dissentere» fikk medvirke som andaktsholdere ved fakultetet. Studenter lærte å tenke «aksiomkritikk» og søke «*evangeliets blivende vilje*» (CA 28:66) i betydningen generelle og prinsipielle vendinger på et høyere plan. Fra fakultetet utgikk selvkloke teologer, opplært i kunsten å abstrahere, generalisere og konkretisere Guds blivende vilje.

Impulsene fra hermenevtikk og sosiologi befestet den *deduktive* metodes vitenskapelighet og fakultetets akademiske posisjon. Her rådde filipismen grunnen. Markante unntak var professorene Leiv og Sverre Aalen. Virkningene taler for seg om frafall fra Bibel og Bekjennelse. (Jf Pauli forsvar for sitt apostolat, 1 Kor 14:36-38, 15:1-11, 2 Kor 11:3-6, v 5.)

mot kirkens «grekerproblem» er troskap mot det apostoliske ord i den skriftbundne tradisjon. Den begynner med Lille Katekisme med hovedstykkene i Bibelens innhold kort presentert Medisinen. Samme gudskunnskap blir utdypet i katekismeforklaringen og med den vokser og modnes inntil studentnivå.

> Heb 5:12f – Etter så lang tid burde dere være lærere, men dere trenger noen som på ny kan lære dere de første og grunnleggende ting i Guds ord. Dere må ha melk, og ikke fast føde. 1 Pet 2.2.

Kvasiteologi i falske paradigmer

Jesus sa om fariséerne at de gransket "Skriftene" fordi "*dere mener å ha evig liv i dem*", Joh 5:39. Det gjorde de rett i. Likevel forstod de ikke ordenes vitnesbyrd om Jesus. "*Om dere trodde Moses, skulle dere tro meg, for om meg skrev han*", v 46. *Justin Martyr* (d c 165) skrev senere mot jøden Tryfon, at bare Kristus har gitt den rette utleggelse av Det gamle testamente. (Jf Joh 5 og 8)

Fariséernes *menneskesyn* hindret dem. De lærte at mennesket har evnen til å velge det gode, og har både vilje og kraft til å leve slik Guds kjærlighetsbud krever. Syndefallsberetningen (1 Mos 3) oppfattet de som en eksempelfortelling – slik kan det gå, når man velger feil. Derfor advarer Jesus mot denne "*surdeig*", Mt 16:6 (jf kap 24).

Menneskenes gudskunnskap er vag og forvrengt. Spekulative frelsesveier vitner om svikten-de dømmekraft og om en filosofi som utelukker kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud (Rom 1:20ff, jf Jer 1:10, Kol 2:6-8, 2 Kor 10:4f). Et eksempel er den postmoderne interesse for "overnaturlige" fenomen og menneskers gudserfaringer, fulgt opp med TV-serien «Åndenes makt». Mennesker søker mening med det liv de lever. Sprikende og motstridende svar bekrefter menneskets livssituasjon, innkrøkt i seg selv.

Noe lignende gjelder diskusjonen hvorvidt «gud» fins eller ikke. Står vi for Gud som allting vet, åpner denne erkjennelse for medfølelse med vantroens livsproblematikk uten Gud og uten håp, alltid bundet til egen skyld og skam og håpløshet.

I denne felles erfaring står troens bekjennere sammen med av Adams falne ætt, okkupert og terrorisert som den er av Guds fiendemakter. Vi tar menneskers søken på alvor, og gir det svar som åpenbaringsordets Gud gir, sikkert begrunnet i en bevitnet Jesus-historie (Apg 17:20-23). Da er det tragisk når kirkens representanter opptrer som kvasiterapeuter. En Kriti delegat gir ekte saker.

Læretilpasninger i god hensikt

Troen på de frommes evner for Gud virker bibelbruk på Guds fiendemakters vilkår. Menneskers interesser og idèer overstyrer bruken og forvrenger gudstro, frelseslære, etikk og kirkefellesskap (Joh 8:44, 1 Kor 14:36).

Denne overtro er *reduktiv*. Den søker støtte i dunkle steder, eller steder som handler om noe annet enn meningen uttrykt i klare og likefremme bibelsteder om saken. De blir bortforklart i generelle betraktninger om den egentlige mening. Hensikten med den såkalte "kristosentrisk tolkningsmetode" er den konklusjonsteologi som legitimerer lære og liv i strid med det apostoliske ord.

Resultat: En stadig debatt og aldri avsluttet samtaleprosess om Bibelens «kjerne», alltid på etterskudd av de krav som «samtiden» stiller til kirken. I kjølvannet følger en kirkepraksis som bekrefter menneskene i deres livstolkninger og moralbehov. Denne misforståtte kulturåpenhet underslår ubekvemme eller brysomme deler av "Guds råd" (Apg 20:27). Tilpasningene kan påregne massens sympati – iallfall for en tid, men prisen er ødeleggende for kirken forførelse, forvirring, frafall og en lukket Bibel.

Eksempel 1: *Sønnens underordning* under Faderen, 1 Kor 15:24-28.

Gir man underordningstekster status som tids- og kulturbestemte, må man underkjenne kjærlighetens underordning i åpenbaringsordets Gud: Sønnens underordning under Faderen, og Åndens underordning under Faderen og Sønnen.

Sønnens underordning i Jesu tjenerskikkelse var forbildet for Herrens apostler. De med Guds hjelp i samme selvhengivende kjærlighet - tross egen skrøpelighet (Apg 15:13-18, 1 Kor 15:1f).

Apostlenes etterfølgere i prekenembetet skal etterligne Herrens apostler i tidens løp. Da tjener de som forbilder for Guds menighet (1 Pet 5:1-4). Alle er de kalt til å etterfølge og formidle apostelordets lære og formaninger "i Kristi sted" (2 Kor 5:20).

Eksempel 2: *Prekenembetets oppdrag* å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, Lk 24:47. Jf 1 Kor 6:11.

Det fins ingen gudsord om ektratog til himmelen for teologer som behersker bortforklaringens kunst. Det fins ingen gudsord til forsvar for kvinners adgang til det offentlige prekenembete. Det fins ingen gudsord som forsvarer forholdet Kristus og kirken i et lesbisk parforhold. Det fins ingen gudsord til forsvar likekjønnede samleier og partnerskap. Gud våker over sitt ord i nidkjærhet for sitt verk. En forsonet Gud formaner derfor alle til å vende om og leve forlikt med ham.

Troløse kirkeautoriteter hevder etikken må prøves på det som er godt for mennesker og samfunn (funksjonalisme). Denne ambisjon medfører et annet prekenembete, et annet evangelium og kirkefellesskap på en annen grunnvoll (Ef 2:20). Med hvilken kompetanse og autoritet gjør de det? Hvorfor har deres alternativ til apostelordets lære gyldighet i kirken?

Apostelordets etterfølgere trekker seg unna verdenstilpassede kirkefellesskap, «for hva samfunn har lyset med mørket?» (2 Kor 6:14, jf 2 Tes 2:13f.)

Det helhetlige kirkehensyn i den psykoterapeutiske samtale

(1) Det helhetlige kirkehensyn består i *skjønnsmessige* betraktninger om nytte og tilstrekkelighet. Denne fremgangsmåte tilhører humanismens arv fra antikken og er et typisk uttrykk i en gjennompolitisert kirkevirksomhet. Under skinn av teologi, prioriterer man *påståtte* ansatser i tekstmaterialet (påstått vilkår), for så å trekke den konklusjon som såkalt «*kontekstualisering*» krever (krevd vilkår).

(2) Det er hensikten med den psykoterapeutiske samtale å hjelpe mennesker til livsmestring i nye livssituasjoner. Overført til politiske sammenhenger, blir denne samtaleform et middel til *interessekontroll*.

Den psykoterapeutiske samtale hører sammen med forestillinger om "det åpne samtalefellesskap", hvor individer er åpne for andres argumenter i en fortløpende meningsutveksling, og oppøver evnen til respekt for andres standpunkt. Det oppstår en *dynamikk* som bereder aksept for *konkluderende* vedtak til felleskapets beste med forventning om alles aksept for "spillereglene".

Samtaler i gjensidig respekt blir et middel til å legitimere hverandres lojalitet i paradigmer av ideologisk art. Overført til den folkekirkelige virksomhet (el lignende organisasjoner) betyr denne «åpne» samtale at deltagerne er åpne for dens sosiale dynamikk, og til sist innordner seg resultatet nedfelt i flertallsvedtak med status som «kirkens syn".

> **Illustrasjon**: Biskopene holdt hverandre underrettet om brysomme prester. Det hendte at prester med bekjennermot ble gjort til latter i prestebrødrelag, eller gjenstand for bispejustis «på teppet», innledet med et «jeg har hørt at». Bispesamtalen ble totalitær. Enkelte ble fradømt «kappe og krage», stilt for verdslig domstol. Bibel- og bekjennelsestroskap viste seg uforenlig med allmennytten i folkekirkens ordninger (CA 7, jf 28:23-28).

Når justis øves ved hjelp av den psykoterapeutiske samtale, må den overse kirkerettens grunnregel siden aposteltiden,

> Mt 7:6 – *Gi ikke hundene det hellige, og kast ikke deres perler for svin, for de vil bare /…/ vende seg mot dere og rive dere i stykker.*

I den nytestamentlige ekklesiologi har hverken kirken, synoden eller embetsutøverne noe selvstendig læremandat, annet enn å stadfeste den lære som beviselig er overgitt til kirken fra Herrens apostler.

> **Eksempel**: *Jerusalem-møtet «den første synode»,* Apg 15:15-18. Tvistespørsmålet ble avgjort med et Herrens ord ved profeten Amos, Am 9:11f. Ordets dommerfunksjon i læretspørsmål tilsvarer den virkelighetsorientering som åpenbaringsordet gir.
>
> Åp 12:13, 17 – *Da dragen så at han var kastet ned på jorden, forfulgte han kvinnen som hadde født guttebarnet. /…/ og dro av sted for å føre krig mot de andre av hennes ætt, mot dem som tar vare på Guds bud og har Jesu vitnesbyrd*.

Det er fullt mulig for teologiske utdanningsinstitusjoner å fremstå med luthersk» profil, lik «en kalket grav» (Leiv Aalen h 1977. Jf Mt 23:27). Bak fasaden pågår den psykososiale prosess som munner ut i reservasjoner mot apostelordets lære. I tråd med den liberale teologitradisjon forutsetter virksomheten de frommes evne til å velge rett i sitt gudsforhold, og tje-

ne kirken med det «syn» som best ivaretar «det helhetlige kirkehensyn», det vi alle er best tjent med.

Kristnes samtale

Den kristne samtale kjennes på den uforbeholdne troskap mot det apostoliske ord (1 Tess 2:13). Troen har Kristus til gave og søker hos ham «Guds rike fremfor alt» (Mt 6:33, Joh 8:50. Jf Første bud m forkl). Deltagerne henter fram skriftbevis og eksempler fra en tydet historie, og utveksler erfaringer og innsikter, spør og lytter, hjelper og oppmuntrer med bibelord og eksempler fra bibelhistorien og kirkens historie.

I kristnes samtale er den oppstandne Kristus til stede med «visdommens og kunnskapens skatter» skjult i ham (Kol 2:3, jf Joh 5:39, 46), og med apostelordets lære fra ham sammenføyer han den bekjennende kirke og holder henne samlet (Ef 2:21, 4:16).

Da er et «så sier Herren» nok til lærdom, formaning og trøst, når meningen fremgår umiddelbart av ordlyden. Da er videre diskusjon om læren overflødig (jf Apg 15:15ff, 22). Andre ganger fremgår meningen av sammenhengen (konteksten), eller av klare bibelord om samme sak. Mangler bibelord om saken, står spørsmålet åpent. Når lærer står klar med bibelord, gjenstår det å praktisere kjærlighetens regel i saker om livets vitnesbyrd. Hensikten med kristnes samtale er Herrens ord til «innbyrdes /…/ trøst" (Luther, SA C 4).

Jesu Kristi medvirkning i den kristne samtale har *tre kjennetegn*, som hver for seg er av grunnleggende betydning for gudstjenestefellesskap i Kristi kirke.

1. *Samtalen er historisk begrunnet* i gudmennesket Jesus, som overga læren fra Faderen om sin person og sin lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. (Joh 7:16). Denne bibelforklaring er gitt oss i og med det apostoliske ord Joh 17:20, 2 Pet 1:16ff).
2. *Samtalen er underordnet* kirkens Lærer, Jesus Kristus – og ingen annen (1 Kor 15:1-3, 1 Pet 1:3-12)
3. *Samtalen er sakramentalt forankret* i Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet (Mt 18:20).

Kirkens bekjennelse til den rett utlagte Skrift øser ikke av "sprukne brønner" (Jer 2:13), men av Ham som er skaperverkets Midler og Gjenløser (Jes 12). Derfor advarer Herrens apostel mot superapostler (el herlighetsteologer). Det gjelder fremfor alt å holde fast ved Kristi lære og vokse i kjærlighet til ham som er kirkens Herre og frelser.

> Kol 2:8 – *Pass på at ingen får fanget dere med visdomslære og tomt bedrag som hviler på menneskers tradisjoner og stammer fra grunnkreftene i verden, ikke fra Kristus.*
>
> Ef 4:14f – *Vi skal da ikke lenger være barn som drives hit og dit av hvert et vindkast i læren, ikke kasteballer for mennesker som listig gjør alt for å fremme villfarelsen. Nei, la oss holde oss til sannheten og i alle måter vokse i kjærlighet opp til ham som er hodet, Kristus* (jf 6:10-20). 5:25-27 – *Kristus elsket kirken og gav seg selv for henne, for å hellige henne ved å rense henne i vannets bad ved et ord. Slik ville han stille henne fram for seg, uten flekk eller rynke, eller noe slikt, hellig og uten feil skulle hun være.*

Reservasjoner med kirkeødeleggende virkninger

Det bibelhistoriske perspektiv lar oss oppfatte rotskaden: Reservasjonene mot det apostoliske ord. (Se ovf grekerproblemet)

Under skinn av teologi blir rotskaden *tilsløret***,** både språklig og sosialt: *Språklig* med flertydigheter, begrepsglidninger og generelle betraktningsmåter, - *sosialt* med fortløpende debatt om merkesaker. Eksempler: Kvinneprestdebatt, abortdebatt, debatten om likekjønnet parforhold. Man later som om *noe* er galt og det sant, men *alt* er galt, for ingen kan tjene to herrer (Mt 6:24). Kort sagt: I kirkefellesskapets ordninger er sideordningen ja *og* nei, av bekjennelse og fornektelse, en løgn (jf Henrik Abels addisjonstabell: 1 + 0 = 0).

Anvendt på lærekonflikter i kirken har *den psykososiale samtale fire tilslørende virkninger*:

- Den *tilslører prekenembetets mandat og fullmakter*.
- Den *tilslører at den krenkede part er åpenbaringsordets hellige Gud*.
- Den *tilslører troskapens kriterium* (1 Kor 4:2, jf Joh 10) med en illusjonshistorie kalt "kirkens teologiske utvikling". Kirken dør av irenikere (Daniel Preus).
- *Den tilslører vedtak gjort i et kirkerettslig tomrom*. Den sekulære religionsjus underkjenner prekenembetets kompetanse og autoritet, og dermed den gyldighet som Konkordiebokens bekjennelser har i kraft av det apostoliske ord de istemer og bevitner.

Herlighetsteolog eller korsteolog?

En herlighetsteolog søker Guds goder fremfor Giveren. Han mottar evangeliet i tillit til egen valgfrihet, som om mennesket evner å velge rett i troens saker. Herlighetsteologer forventer sine valg bekreftet med «velsignelser» (blessings) og målbare resultater. Men må de lide for evangeliets skyld, faller de fra, lik såkorn på steingrunn.

En korsteolog har sin glede i Gud fremfor jordisk lykke og fremgang. Utelukket er «det ugudelige og tomme snakk», og «innvendingene fra den såkalte erkjennelse» (1 Tim 6:20). En korsteolog hører «ordet om korset», ser Guds nidkjærhet i «Kristus og ham korsfestet» (1 Kor2:2). Han ser syndens lønn og tar seg selv på alvor, og ser Kristus og ham korsfestet, og tar Gud på alvor (Joh 3:16, Rom 8:32). En korsteolog tror denne frelse, gitt i dåpen til Jesu død (Rom 6:3), forsaker djevelen og alt hans vesen, og bærer frukt i tålmodighet. (Mt 13:20f, 23. Jf 1 Mos 26:1-12, Sal 73:23ff.)

Både herlighetsteologer og korsteologer ber til Gud, og takker og lover ham. Forskjellen beror på troens *gjenstand* og på lovprisningens *årsak* i enhver livssituasjon.

> **Illustrasjon: Ef 1:3, 7** – Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i Kristus har velsignet oss med all Åndens velsignelse i himmelen. /…/ I ham har vi forløsningen som ble vunnet ved hans blod, syndenes forlatelse. (Se nærmere forholdet mellom troens årsak i fortid og godene i nåtid og framtid, v 2-14.)

Åpenbaringsordets Gud er kilden til «korsets teologi» (theologia crucis), men dens kilde ville vært ukjent i verden uten Jesu oppstandele fra de døde. Med Jesu undervisning gjennom prekenen lærer han sine etterfølgere troens glede i Gud, skjujlt i kors og trengsel med det levende håp for øye.

> **Rom 5:18** – Likesom fordømmelse kom over alle mennesker ved den enes synd, så kom også rettferdiggjørelse til liv over alle mennesker ved den enes rettferdiggjørelsesdom.

I sykdom, lidelse og alle slags trengsler setter ikke korsteologer lit til det de ser, men til Kristus og ham korsfestet (1 Kor 2:2). En korsteolog har sin glede i Kristus, vår hellighet og rettferdighet for Gud, for Guds forsoningsverk i ham er gitt oss del i dåpen med løftet om salighet for hver den som tror. (Gal 3:26f.) Korsteologer følger Lammet, hvor enn det går gjennom nød og trengsel. Den korsfestede og oppstandne Kristus går mot Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (Åp 14:4, 19:9, 21:1-4).

En korsteolog ser åpenbaringsordets Gud «bakfra» - på indirekte vis (jf 2 Mos 33:23). Krusifikset er en påminnelse. Det gjenstår å se Guds herlighet ansikt til ansikt. Nå ser vi Guds herlighet bakfra i Kristus og ham korsfestet, og vi ser Guds kjærlighet og trofasthet, slik det står skrevet. Det er denne kjennskap som Kristi kunnskap gir (Joh 17:3).

Korsets teologi lar oss se den kirkevirkelighet som bibelordene beskriver "i Kristus". Da lar vi menneskers målestokker for «det gode ligge». Om dagene er onde (Ef 5:16), arbeider Gud uansett og virker med sitt ord hva han vil. Derfor har alternativet til herlighetsteologi ett kjennetegn: Apostelordets lære etterfulgt som Guds ord, som det i sannhet er. 1 Tess 2:13.

19. «KONSERVATIV» ELLER «LIBERAL»?

I den politiske virksomhet bruker man fløy-metaforen til å besrive grunnholdninger på henholdsvis «venstresiden» og «høyresiden». Denne billedbruk stammer fra tysk politikk i 1880-årene, da man satte politiske standpunkt på en skala fra ultraradikal til ultrakonservativ.

Overført til den kirkepolitiske arena, beskriver man deltagerne som liberale alternativt konservative på motstående fløyer. I midten finner vi deltagerne i et mellomliggende «sentrum». På den liberale siden fremstår man som frisinnet og åpen for tilpasninger til nye idéer og tilhørende livsstil eller moral. På den konservative side fremstår man som bevarende og modererende. Vi oppfatter poenget: Tryggest er det i sentrum, hvor kompromisserende mellomstandpunkt virker samlende. Fløymetaforen gjør den pågående kirkedebatt tilsynelatende begripelig i et kirkedemokrati.

Fløymetaforen anvendt på kirken

Anvendt på den organiserte kirkevirksomhet, virker fløymetaforen tilslørende. Den overser apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Hos ham er ikke forandring eller skiftende skygge (Jak 1:17), og derfor kjennes Guds kirkes lære og liv på troskapen mot det apostoliske ord fra Skriftens Herre og kirkens Lærer.

Hvor kirkefellesskapet er organisert i en parlamentarisk råds- og møtestruktur, der rår «folket» etter mønster fra beslutningsprosesser i det liberale folkedemokrati. Her står kampen om interessekontroll. Av frykt for ikke å vinne frem eller bli isolert, gjør man taktiske forbehold mot apostelordets lære når egeninteresser er truet.

Taktiske forbehold medfører lojalitetsbindinger til «overordnet» myndighet, som våker over tjenestefellesskapets ordninger til vern om allmennytten. I slike sammenhenger er kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden av underordnet betydning. Om man under et kirkemøte skulle argumentere med sitat fra Konkordieboken, må man regne med en pinlig situasjon. En bekjennelse til apostelordets lære strider mot den «åpne» samtale og den psykososiale prosess i påvente av et resultat nedfelt i et flertallsvedtak.

> En illustrasjon: «Professorsaken» i 1903, som gjaldt utnevnelsen av den liberale *Johannes Ording*s til professor ved Det teologiske fakultet. Regjeringsflertallet utnevnte ham, til tross for at hans lære om dåp og nattverd brøt med kirkens grunnlovfestede bekjennelse . Utnevnelsen fulgte ìnnstillingskomitèens mindretall. Hva Ording lærte om dåp og nattverd ble lært i det pietistiske lekfolk under reformert innflytelse.
>
> Da Menighetsfakultetet ble etablert i 1908, var det ikke hensikten å forsvare den nytestamentlige kristendom, stadfestet med Konkordiebokens bekjennelser. Bekjennelsesspørsmålelt var avgrenset til omstridte ledd i Den apostoliske trosbekjennelse (Apostolicum). Fakultetet ga likevel rom for bekjennelsestro lutherdom (eks prof Sig. Odland og senere brødrene Sverre og Leiv Alen).

Alternativene tydeliggjort i læresaker

Fløymetaforen innhyller den pragmatisk grunnholdning i et ullent formalspråk. Denne grunnholdning blir avslørt med de standpunkt som utelukket hverandre på fløyene. Det skjedde som regel i saker som aktualiserte troskapen mot det apostoliske ord, bevitnet med Konkordiebokens bekjennelser.

I både pietistisk og liberal teologitradisjon har *liv* prioritet framfor *lære*, altså *etikk* fremfor dogmatikk, dvs *tjenestefellesskap* fremfor lærefellesskap. Åpne konflikter gir til kjenne motstridende kirkesyn, embetssyn og bibelsyn. Til tross for reservasjoner mot det apostoliske ord, var man enig om å bevare det organiserte kirkefellesskap som *rammeverk* om virksomheten sentrert om kirkehus og bedehujs. Tross det statlige kirkeformynderi, gjaldt det å unngå den formaliserte kirkesplittelse mens man ventet på bedre tider.

Et alibi for medvirkning var tilgangen på «gode prester». Da var to kriterier avgjørende: (1) Evnen til å samarbeide med «bedehusfolket», og (2) samarbeide med liberale prester og biskoper på «et *kirkerettslig* minimum», det vil si uten åpen konflikt. Den bibelske fordring – intet samarbeid (Calmeyergate-linjen) var i praksis dødfødt.

Hva er «kirkerettslig» i denne sammenheng? Ordet tilslørte den statlige religionsjus, begrunnet i den strenge tolkning av Grunnlovens pgf 16 – om Kongens *uinnskrenkede* eller suverene myndighet over kirkens møter og gudstjenestelige ordninger (jf Apg 5:29). Spørsmålet om den bibelske begrunnelse avslører det kirkerettslige tomrom. Den statskirkelige praksis innordnet sekulær religionsjus fra en positivistisk (gudsfornektende) rettskilde, senere innordnet folkesuvereniteten i den «åpne» folkekirke.

Kirken har en annen rett enn statens rett. Kirkens rettskilde er kirkens Herre. Dens art er nåderett, og dens oppgave å verge Guds barns nåderett i gudstjenestelige ordninger. Kirkerett og Kristus-bekjennelse kan ikke skilles uten kirkeødeleggende virkninger. Tvunget til å ri to hester, må man argumentere med både praktisk fornuft og apostelordets lære alt etter som. Det blir i lengden for krevende å hate den ene og elske den andre.

Alternativene tydeliggjort i identitetsaker

Formelt sett var Den norske kirke lenge et evangelisk-luthersk gudstjenestefellesskap. De oldkirkelige bekjennelser, Confessio Augustana og Lille Katekisme var ikke kirkefolkets trosbekjennelser, men beholdt likevel sin formelle posisjon. Tross den formelle posisjon, ble Den norske kirkes basis forstått *reduktivt* i tråd med gruppeinteresser.

Kirkens konfesjonelle fremtreden har i vårt land vært mer tradisjonsbestemt enn kirkesosialt forankret. Avgjørende for det indrekirkelige frafall var ikke konfesjonsstatens nedbygging mot slutten av 1800-tallet, men kristentroens jeg-sentrerte *privatisering* under modernitetens trykk. Denne transformasjon skjedde dels *innenfra* med gruppevirksomheter begrunnet i den opplevde tro, dels *utenfra* gjennom statlig kontroll.

Det vokste fram et mangfold av gruppetradisjoner over hele skalaen fra ytterste venstre til ytterste høyre, samtidig som et kirkelig «sentrum» siden 1920-tallet forsøkte å nøytralisere polariseringen mellom fløyene. *Kirkens bekjennelse samlet ikke,* for bekjennelse ble ikke forstått i nytestamentlig mening. Det personlige vitnesbyrd i nåtid ga Konkordiebokens bekjennelser status som tids- og kulturbetingede erklæringer om den tids kristendomssyn. «Høvdingene» trådte i stedet for Kristis delegaters autoritet og kompetanse i kraft av Kristi ord og fullmakter fra ham.

Anført av «høvdingene», samlet konservative seg om hjertesakene, særlig indre og ytre misjon, bibel- og ungdomsskoler, diakonale institusjoner og virksomheten på bedehuset. Konservative kristne fulgte strategien fra den kirkelige pietisme siden siste halvdel av 1600-tallet: Å etablere virkesomheter med basis i gruppefellesskap innen sognemenighetens ordninger. Med stor konsekvens oppstod en sideordnet kirkestruktur. Slik unngikk man det formaliserte kirkebrudd og gjenopprettelse av nådemiddelfellesskap på kirkens grunn.

Det oppstod et misforhold mellom *påstått* bibeltroskap og *faktisk* kirkefellesskap: den ene bundet til «kristenfolket» i en frivillig, privatrettslig struktur, den andre bundet til «staten» i en borgerlig, offentlig rettslig struktur. Dette misforhold ble synliggjort med Det lutherske kirkesamfunn, stiftet i Jarlsberg 1872, og Den evangelisk-lutherske frikirke med dens første menighet i Moss 1877. Men det samme misforhold fulgte under skinn av «frihet».

Prinsipielt sett tilsier fløymetaforen likeberettigelse. I praksis er det ikke slik. Fremveksten av den sekulær-liberale stat favoriserte liberale læretilpasninger i tråd med brede samfunnsinteresser. Konservative ble drevet på skanseflukt, for til sist å havne i mindretall på kirkemøtet i en Leuenberg-kirke. Sett i tidsperspektivet skjedde den tilpasning (akkomodasjon) som tappet parolen «for Bibel og bekjennelse» for samlende effekt. Foreningen med samme navn rekrutterte ikke lenger prester fra folkekirken. Til sist havnet den i motsetning til sin egen basis, til tross for at den i sin basis fastslo at bibeltroskap er «troskap mot det apostoliske ord».

«Verre enn den liberale teologi»

Historien om lutherdommens ødeleggelse gir en nyttig lærdom: Kompromissmakere og fredsstiftere ødelegger kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Da er det lett å overse at den liberale teologitradisjon formidlet humanismens aktelse for kulturminner, blant dem kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden.

Uten humanismens pietetsfulle aktelse for fornminner, virket konservative kompromissmakere og irenikere mere ødeleggende for den evangelisk-lutherske kirke enn den liberale teologi.

Eksempel: Det teologiske Menighetsfakultet siden 1970-årene. Et uforplikttende forhold til Bibel og bekjennelse i kombinasjon med sekularisert kirkerett (reformbevegelsen) medførte avtaler om kirkefellesskap med kirker i den reformerte tradisjon. Den norske folkekirke fremstod som Leuenberg-kirke i strid med apostelordets guddommelige autoritet, kompetanse og gyldighet. «En hvitkalket grav! - Og verre enn den liberale teologi!» sa den pensjonerte professor Leiv Aalen om Menighetsfakultetet. Han visste av lutherdommens historie unionismens kirkeødeleggende virkninger. Alt i kirken handler om den døptes forhold til sin dåp om livet i forsakelse og tro.

Det kirkepragmatiske paradigme

Fløyene var innbyrdes avhengig av det helhetskirkelige hensyn, forent i en *overordnet* interesse. På den ene side utelukket partene gjenopprettede nådemiddelfellesskap på kirkens ubeskårne grunn. På den annen side delte partene samme premiss: *Tross alvorlige læremotsetninger, er ingen av dem kirkesplittende*. Klassifisering og rangering bekreftet partene gjensidig, fremmede for bekjennelse i nytestamentlig mening. Hva «bekjennelsesspørsmål var, ble overlatt til den enkeltes skjønn.

> Eksempel: Stortingsvedtaket i 1938 om kvinners adgang til presteembetet, frigjorde Den norske kirke fra forpliktelsen på Herrens bud, som om Guds ords basisviten om mannkjønn og kvinnekjønn utgår fra det parlamentariske flertall (1 Kor 14:36). Da tiden var moden i 1961, var nyordningen irreversibel i den folkekirkelige samhandling. Under skinn av kristendom var Den norske folkekirke på gli mot den magisk-terapeutiske deisme i en sekulær-liberal psevdoreligion.
>
> Illustrasjon: Etter attentatet den 22. juli 2011 fulgte TV-overføringene fra sørgeritualene i det liturgiske rom, til sorg for dem som hadde ventet seg ord fra kirkns Herre i sine delegaters munn.

Samhandling om allmennyten i kirkens rom har en iboende dynamikk, belastet med uforutsigbarhet mer eller mindre. Fra før av virket kvinneprestordning og abortsak kirkesplittende. Så fulgte stadig nye avant garde-saker vedrørende likestilling, demokrati, likekjønnet partnereskap, selvbestemt abort, enhetsskolens religionsundervisning, økumeniske avtaleer med kirker i den reformerte tradisjon, felleserklæringen med Romerkirken om rettferdiggjørelsen, osv. Kirketilpasningene demonstrerte hver gang frafallets surdeigskraft.

Det var ikke ”Kongen» som gikk foran og en kirke som fulgte etter, for frafallet var forberedt i hjertene for lenge siden. Kompromisserende ettergivenhet i filipistisk kirkepolitikk banet vei for det politiske enevelde fra 1660. Historien gjentok seg da bispemøtet våren 1977 misbrukte Kongens enevoldsmakt og sørget for høymessereformen iverksatt med kongelig påbud. Biskopene satte til side menighetsmøtets iverksettende myndighet, hjemlet i Kirkeordningsloven vedtatt av Stortinget i 1920. Tendensen i nyordningen varslet endringer allerede i gang, for svekket var bibelske lærestykker om arvesynd, lov og evangelium, forholdet frifinnelse og fornyelse, Guds handlende allmakt, osv. Økumenismen banket på med tilpasninger til Leuenbergkonkordien.

Konservative prester og lekfolk medvirket selv til fragmentering i den kirkelige folketradisjon forankret i Lille Katekisme og knyttet til kirkehusets bruk. En barriére ble brutt da faget kristendomskunnskap i 1968 mistet status som kirkens dåpsundervisning. Kirkeødeleggelsen gjelder kirkefellesskapets gudstjenestelige fremtreden som apostolatets kirke i den bundne skriftradisjon. Reformasjonsjubiléet 2017 ble feiret i frafallets tegn.

"Fariséernes rettferdighet" eller "Guds rettferdighet"?

Jesu undervisning avslører den skarpe motsetning som fløymetaforen tilslører: Den gaverettferdighet som Jesus bringer uten lovgjerninger i motsetning til *fariséernes* lovrettferdighet i troen på menneskets evne til selv å velge mellom rett og galt. Ved siden av denne lovrettferdighet opererte fariseerne med overleveringer ved siden av «Moses», av Jesus beskrevet med ordene " *sagt til de gamle*" (Mt 5). *De skriftlærde* ville overgå farisèerne og viste til overleveringer tilbake til Esra, og derfra tilbake til Moses. Prisen for de forvrengte fortolkninger var en lukket himmel (Mt 5:20, 1 Kor 14:36, 5:1-3).

I den skarpeste motsetning til «farisèernes rettferdighet» står «*Guds rettferdighet*», stilt fram for verden i Jesu persons hemmelighet og verk: "*Men JEG sier dere*". Denne rettferdighet som evangeliet åpenbarer uten lovgjerninger, reiser nærgående spørsmål til Kristi delegater i prekenembetets gjerning: Forkynner dere Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle? Lærer dere de døpte å holde hans kirkebefalinger og leve i hans kirke?

Så mange som er blitt døpt til Kristus, er blitt ikledd Kristus, og har ved troen barnerett hos Gud (Gal 3:26f). Med Kristus til *gave*, er de fri til å tjene Gud med Kristus til *eksempel* i gjerninger etter Guds skapervilje, tydeliggjort i Tibudsloven (Rom 6:1f). Utsendt fra messen, kan deltagere i alle aldre istemme «Herre, nå lar du din tjener fare, for mine øyne har sett din frelse…»

20. «EVANGELISK-LUTHERSK» ELLER «LUTHERSK»?

Lenge før Martin Luther hadde mange sett behovet for kirkens reformasjon, men *hvilken* reformasjon?

Svarene var likeså motstridende som begrunnelsen. *Reformkatolikkene* nøyde seg med reformer av praktisk art. *Bibelhumanistene* ville bryte med pavedømmet og vende tilbake til Bibelen, av mange oppfattet som «Kristi lov». *Spiritualistene* (svermerne) ville synliggjøre den sanne kirke i troendesamfunn. *Zwinglianerne* i Sveits ville organisere den kristne stat (teokrati). *Calvinistene* ville reformere kirken i samsvar med teorien om menighetens opprinnelige organisasjon og rette tukt. Osv.

De som fulgte Luther, ble kalt «lutherister» eller «mertinister». Et ekko fra den tids propaganda blir fremdeles hørt med påstanden at Luther erstattet Romerkirken med en ny kirke. Nei, han formidlet den nytestamentlige tro, bevitnet i den gamle kirke (olkdkirken).

Hvem er vi så? Noen finner den «lutherske» identitet i en samlet fremstilling av Martin Luthers teologi, kanskje fordi de har aversjon mot konfesjon. Det fins mange Lutherkompendieer å velge mellom, og siden reformasjonsjubilét (2017) har mengden vokst.

Vil man finne den «lutherske» identet, må man søke den i tekster som beviselig representerer «Den augsburgske konfesjon» , fremlagt for keiseren den 25. juli 1530 (Confessia Augustana, forkortet CA). Hvilke tekster? Vi er henvist til Konkordieboken utgitt i anledning 50-årsjubileet i 1880 med takk til Gud for kirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro (den wittenbergske reformasjon).

Hva Luther har skrevet eller sagt og andre nedskrevet (og det er mye), ble ikke uten videre godtatt, heller ikke av Luthers medarbeiderne. Selv advarte han mot å sluke rått hans ord fra unge år. Allerede mens han levde fikk han status blant de «evangeliske» som den tids *fremste trosvitne i sin tid*. Likevel er det en kjensgjerning at Den evangelisk-lutherske kirke aldri har antatt (el recipert) Luthers samlede verker Weimarana-utgaven i 42 store bind). De er ikke lutherdommens kirkelære, for Martin Luther er ingen erstatningspave.

Vil vi vite hva «luthersk» er, må vår kirkeidentitet fremgå av Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (utg 1580). Begrunnelsen er gitt i og med det apostoliske ord fra kirkens Herre og Lærer, Jesus Kristus. Det som ikke er apostolisk, er heller ikke bibelsk. Bibeltroskap kjennes på troskap mot det apostoliske ord. Herrens utvalgte apostler ble utrustet med Helligåndens gaver på Pinsedagen, slik den oppstandne Jesus hadde lov. De ble utrustet til oppgaven å gi den rett utlagte Skrift (Moses, Profetene og Salmene), stadfestet med hans lidelse, død og oppstandelse, «slik det stårskrevet».

Det apostoliske ord er gitt videre i de skrifter som er samlet i Nytestamentet. De er kirkens kánon, det vil si målestokk og rettesnor for kristnes lære og liv. Sammen med skriftene i Det gamle testamente er Bibelen eller «Skriften alene» kirkens normerende norm (*norma normans*). Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og den wittenbergske reformasjon istemmer uten forbehold apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærerer Kristus Jesus. Derfor er kirkens bekjennelse en avledet norm (*norma normata*). Dens autoritet, kompetanse og gyldighet består i den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Det er rmed rette sagt at vi er ikke kristne fordi vi er «lutheranere», men lutheranere fordi vi er kristne. En beskrivelse fins saklig sett i 1 Tess 2:1-13.

Historien om Konkordiebokens tilblivelse

Pavens bann mot Luther (kunngjort 3.1.1521) ble opptakten til en dramatisk reformasjonshistorie. Gjennom et par generasjoner ble de bekjennelser samlet som hadde fått bekjennelsesstatus, og de bleutgitt i Konkordieboken på Augustana-dagen *25. juni 1577*. På samme måte som fremveksten av de oldkirkelige bekjennelser, vokste reformasjonstidens bekjennelser fram med «nei» til vrang lære. Dommer var «Kristus alene» med «Skriften alene».

Reformasjonens hovedbekjennelse er *Den augsburgske bekjennelse* (Confessio Augustana = CA), fremlagt for keiseren under riksdagen i Augsburg den 25. juni 1530. Denne bekjennelse hører sammen med den *Apologi* som Filip Melanchton forfattet, fremdeles lojal mot den wittenbergske reformasjon. Senere ble den kompromiss-søkende Melanchton årsak til den kir-

kestrid som etter Luthers død (18.2.1546) truet kirker av «Den augsburgske konfesjon» med splittelser.

Samstemmig enighet ble oppnådd med *Konkordieformelen fra 1577* (Formula Concordiae, utg 25.6.1577). Den utgir seg ikke for noe annet enn en presisering av de CA-artikler som det hadde vært strid om blant «evangeliske» teologer. Konkordieboken har tre skrifter fra Luthers hånd fått: Luthers Lille Katekisme (LK), Store Katekisme (SK) og De schmalkaldiske artikler (SA). Melanchtons traktat «om pavens makt og myndighet» hører med som et tillegg til SA. Traktaten er kirkens lære om det pastorale lederskap som påhviler en ordinert pastor eller evangelisk prest.

Melanchton misbrukte Luthers vennskap til kirkepolitiske formål, inntil Luther før sin død motvillig brøt med ham. Forholdet Luther og Melanchton illustrerer motsetningen mellom en *bekjenner* og en *diplomat*. Luther var bekjenner på nytestamentlig vis, mens Melanchton gikk forsiktig fram for å gjenopprette kirkens enhet med kompromisserende formuleringer.

Med «*filipisme*» siktes til konflikten mellom den gudgitte kirkerett og den humaniserte kirkerett. Konflikten ble ødeleggende for evangeliske kirker innordnet fyrstens territoriale myndighet. Konflikten i vår tid illustreres best med forholdet bekjennelsestro lutherdom og moderne lutherdom, sistnevnte samlet i Det Lutherske Verdensforbund. Kirkerettens kilde i Kristus-bekjennelsen er det nødvendige vilkår, skal det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap fremstå med troverdighet som apostolatets kirke i vår tid. De gudstjenestelige ordninger har ingen annen oppgave enn den å verrne om døpte menneskers nåderett hos Gud. Da er kirkerett og nåderett to sider av samme sak. (Hans Dubois.)

Under kirkens reformasjon i *Danmark-Norge i 1537/39* fantes ingen «luthersk» bekjennelse å samle seg om. Kirkeordinansen nevner Den augsburgske bekjennelse på linje med andre skrifter som til da hadde vunnet en viss autoritet, blant dem de sachsiske visitasjonsartikler.[7] Disse skulle prestene skaffe seg.

Enda skulle det gå drøyt førti år før Konkordieboken i 1580 var tilgjengelig og la grunnlaget for kirkens reformasjon i Sverige-Finland (Uppsala-møtet 1593). Dette forhold skyldes ikke bare ulike forutsetninger for kirkens reformasjon i Norden, men henger sammen med bekjennelsesdannelsens forløp i Tyskland. Konkordiebokens samling av bekjennelser fra oldkirken og reformasjon gir et autentisk uttrykk for kirkens nytestamentlige tro, gitt kirken i og med apostelordets lære. Frelseslæren utdyper og presiserer oldkirkens bekjennelser om gudmennesket Jesus Kristus og Guds treénhet (kristologi og treenhetslære).

De prester og lekfolk som vedkjente seg den rett utlagte Skrift fra dens Herre, og derfor avviste fremmed lære, de omtalte seg selv som "*de evangeliske*" og som representanter for "*våre evangeliske kirker*". Denne identifikasjon markerte kirkens reformasjon i samsvar med det bibelske evangelium om Guds forsoning med verden, fullbragt i Jesus Kristi død på korset. I kraft av sin lidende lydighet i fornedrelsen *er* han nå og i evighet «Guds rettferdighet». Evangeliet åpenbarer ham som er menneskenes hellighet og rettferdighet hos Gud uten noen vår kvalifikasjon. Det er denne rettferdighet Gud for sin godhets skyld tilregner troen til

[7] Ord i rette tid. De saksiske visitasjonsartikler av 1528. Oversatt av Per Nielsen. Oslo 1998.

oppreisning fra døden i våre synder og til nytt liv hos seg. Det er denne nåderett det siktes til med «syndenes forlatelse» i den bekjennelse som vanligvis blir brukt under gudstjeneten.

Nevnte selvbenevnelser gjenspeiler den nytestamentlige «ekklesia», brukt om menighetens felles samling om Ord og Sakrament. Ordbruken minner også om Jesu omtale av "*Abrahams barn*" (Joh 8:39) og «*den lille hjord*» (Lk 12:32), og om hans ord om Natanael - "*en sann israelitt, en mann uten svik*" (Joh 1:47. Jf Paulus, Rom 9:7f, Gal 3:7, 4:28).

> Med Konkordieformelen holder vi fast ved "Guds ords rene lære, slik den er blitt forklart av den salige Doktor Luther". /…/ Den gode Gud har /…/ av særlig nåde ved /…/ Luthers trofaste tjeneste igjen brakt sitt Ords sannhet fram i lyset fra pavedømmets forferdelige mørke" ((FC Sol Regel og rettesnor, kort sammenfatning pkt 2 og 5).

Utsagnet gjelder særlig de skrifter hvor Luther har gitt utførlige forklaringer. Konkordieformelens lærefedre tok det nødvendige forbehold - som også Luther tok, "at ikke noe menneskes skrifter må bli sidestilt med (Guds ord), men alt være underkastet Skriften". Altså er vi "lutheranere" – ikke på grunn av Luther, men fordi Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden er sikkert grunnet på Guds ord, og derfor trosbekjennelser. Deres kompetanse, autoritet og gyldighet består kun i det Guds ord de bevitner på apostolisk vis. Derfor har de økumenisk gyldighet uavhengig av tid og sted.

Kort sagt: En lutheraner tror, lærer og istemmer Konkordiebokens bekjennelser til den rett utlagte Bibel, som dens Herre Jesus Kristus har gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord. Derfor har kirkens bekjennelse til oppgave å samle de troende hvor apostolatets kirke fremstår som et kirkehjem på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll.

«Evangelisk-luthersk» - hva er det?

Våre reformasjonsfedre ville bringe kirkens lære og praksis i samsvar med "*den tro som èn gang for alle er overgitt til de hellige*" (Jud 3). Avgjørende vekt ble lagt på Guds frifinnelse av synderen kun på grunn av Jesu Kristi, Guds Sønns lidende lydighet. Med den tro som Den Hellige Ånd virker ved evangeliet, anvendte døpte mennesker Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. I likhet med Luther, fremsto de ikke med en ny tro, men med den nytestamentlige tro fra Skriftens Herre og kirkens Lærer. De var ingen ny kirke, men den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon siden aposteltiden.

Men hva ville paven eller et alminnelig konsil den gang tillate? Ville de gi frihet for den nytestamentlige tro? Ville konsilet tillate evangeliet i avgrenset mening – om frelsens årsak i *Guds nådige sinnelag* (favor), stilt fram for verden i Kristi lidende lydighet Eller ville konsilet holde fast ved Guds nåde forstått som en legende kraft (donum). Her går veiskillet enn i dag.

Svaret ble gitt under konsilet i Trient med dets «anatema» (forbannet) over den som lærer syndsforlatelsens evangelium begrunnet i Guds nådige sinnelag. Under en audiens hos pave Benedict 16 skal en moderne lutheraner ha gitt uttrykk for ønsket om gjenforening. Da lød pavens hjertesukk (fritt gjengitt): «Ja, hadde det ikke vært for at dere lærer *favor Dei*!» Paven visste godt forskjellen mellom moderne lutheranere og evangeliske lutheranere. Felleserklæringen mellom Vatikanets lærekongregasjon og Det lutherske Verdensforbund ble godkjent av moderne lutheranere, men til sist en arkivsak i Vatikanet.

Romerkirkens uvilje mot den nytestamentlige tro kom til uttrykk i begivenhetenes gang etter pavens bannbulle mot Luther. Denne historie kan vi ikke løpe fra, og derfor vedkjenner vi oss merkelappene "lutheraner" eller "luthersk". Den viser til kirkens evangeliske reformasjon med sentrum i Wittenberg – «det nye Sion». Det «nye» i denne sammenheng var ingen erstatning for Romerkirken. Vi fremstår som apostolatets kirke med den nytestamentlige tro og oppfatter våre menigheter som annekskirker til «det Jerusalem som er der oppe» (Gal 4:26). *Vi er den gamle kirke, og Jerusalem der oppe er vår mor* (samme). Det er denne identitet vi markerer med benevnelsen "*evangelisk*-luthersk".

En lutheraner vedkjenner seg og holder fast ved Guds kirkes ubeskårne grunnvoll, lagt i begynnelsen. Med «ubeskåren» markerer vi to ting med benevnelsen *evangelisk*-luthersk, både «Kristus alene» og «Skriften alene: (1) Her er *Kristus alene* kirkens Lærer og den som våker over sitt ord i liturgier, sanger og sjelesorg, og (2) her er den rett utlagte Skrift fra dens Herre eneste dommer i kraft av det som står skrevet (Skriftens klarhet).

Det gamle og Det nye testamentes skrifter er «*den rene og klare Israels kilde som alene er den eneste, sanne rettesnor som alle lærere og alle lærer skal prøves og dømmes etter*» (FC Sol Regel og rettesnor, kort sammenfatning, 3). Gode hensikter og persons anseelse vedkommer ikke saken (Heb 11:8, jf Joh 14:23, Rom 6:17, 2 Kor 9:13, 1 Tess 2:13).

Trofasthet mot det apostoliske ord betyr i praksis at vi i likhet med Herrens utvalgte apostler har noen selvstendig autoritet eller kompetanse. Skriftens Herre er midleren for skapelse og gjenløsning, og midleren for den himmelske lære, gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord.

21. HVA ER BEKJENNELSESTRO LUTHERDOM?

Svaret er avgitt med Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden: En hengiven tilbakemelding til Skriftens Herre for evangeliet, bevitnet med kirkens bekjennelser fra oldkirken og den wittenbergske reformasjon. Et par eksempler fra Konkordieformelen (kursiv her):

> Evangeliet «lærer *hva mennesket skal tro for at det skal få tilgivelse for syndene hos Gud***,** siden mennesket ikke har holdt Guds lov, men overtrått den. Menneskets fordervede natur, tanker, ord og gjerninger strider mot (loven) og er av den grunn underkastet Guds vrede, døden, alle timelige plager og straffen i helvetes ild. Evangeliet lærer at *Guds Sønn, vår Herre Kristus, har tatt på seg og båret lovens forbannelse, har sonet og betalt for all vår synd, og at vi kun ved ham igjen tas til nåde av Gud, får tilgivelse for syndene ved troen, blir gjort fri fra døden og alle syndestraffer og blir evig salige*.» (FC SD 6:20).
>
> Vi har ikke til hensikt «å prisgi noe av Guds evige, uforanderlige sannhet /…/ for timelig freds, ros og enighets skyld. En slik fred og enighet ville heller ikke bestå, for den ville være i strid med sannheten og sikte på å undertrykke den. Enda mindre har vi i sinne å pynte på eller dekke over noen forfalskning av den rene lære /…/ Men vi har en hjertelig lyst og kjærlighet til enighet, og er for vår del av hjertet tilbøyelige og ivrige til etter beste evne å fremme en slik enighet. Vi ønsker en enighet som /…/ ikke prisgir noe av det helli-

ge evangeliums guddommelige sannhet, /…/ men bringer fattige syndere til rett og sann omvendelse, oppreiser dem ved troen, styrker dem i den nye lydighet slik at de på den måte blir rettferdige og evig frelst ved Kristi fortjeneste alene»… (Samme 11:95f,

«For Guds ansikt og hele kristenheten, både de som nå lever og de som kommer etter oss, ønsker vi derfor å ha bevitnet at denne nå avgitte forklaring /…/ og ikke noe annet, er vår lære, tro og bekjennelse. Med den skal vi også ved Guds nåde med uforferdet hjerte tre fram for Kristi domstol og avlegge regnskap. Mot den vil vi heller ikke tale eller skrive noe hemmelig eller offentlig, men ved Guds nåde ønsker vi å holde fast ved den…» (Samme 12:40. Jf Regel og rettesnor, antitesene 14-17, 20).

Hva Gud har talt med Skriftens ord om Jesu person og verk, og stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde, det bekjenner lutheranere med saksvarende ord og uttrykk i kirkerom og auditorium.

Fjernt fra bekjennelsestroskap i nytestamentlig mening er Den norske folkekirkes mellomkirkelige avtaler i 1990-årene om prekestol- og nattverdfellesskap med kirker i den reformerte tradisjon (anglikanere og metodister). Denne transformasjon ble stadfestet med folkekirkens fremtreden som Leuenberg-kirke og dens knefall for Romerkirken i rettferdiggjørelseslæren (Joint Declaration). Her handler det om et kirkesvik langt alvorligere og mer gjennomgripende enn den liberale teologi.

Bekjennergledens årsak

- Den rett utlagte Skrift fra dens Herre til kirken i og med apostelordets lære.

Lik Herrens utvalgte apostler er heller ikke deres etterfølgere i prekenembetet gitt en selvstendig læremyndighet, men kalt til å være Kristi delegater og forvaltere av Guds hemmeligheter. «Den som hører dere, hører meg», Lk 10:16. Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden hjelper dem til å holde fast ved den den himmelske lære og istemme den med Bibelens ord om Gud, mennesket og verden.

- Den rettferdighet som evangeliet åpenbarer: «Guds kraft til frelse for hver den som tror», Rom 1:16f.

Denne rettferdighet er den rett utlagte Skrift fra dens Herre, om Guds løfter oppfylt i hans lidende lydighet, død og oppstandelse. I kraft av sin lidende lydighet er han Den Hellige og Rettferdige som Gud reiste opp fra de døde, og vår eneste hellighet og rettferdighet for Gud. Med ham til gave, gitt den enkelte i dåpen mottatt i tro, begynner det nye livet (Rom 6).

- Kristi gjerning gjennom sine delegater i løse- og bindemaktens embete.

Den løse- og bindemakt som Herrens apostler mottok fra ham, er også gitt deres etterfølgere i prekenembetet. I den trofaste forvaltergjerning er den Oppstandne virksom i den forsamlede menighet. I Jesu navn blir omvendelse og syndenes forlatelse forkynt for alle, og med sin Ånd sammenføyer han og holder kirken samlet på den ubeskårne læregrunn, lagt i begynnelsen, og lar kirken vokse til et levende tempel til Guds ære.

Guds kjærlighet (agape) «gleder seg med sannheten» (1 Kor 13:6). Gudmennesket Jesus er i sin selvhengivende kjærlighet Guds gave, gitt av nåde. Med ham til gave, er han de troendes eksempel i kjærlighet til sannheten. *2 Kor 4:13 –vi tror, derfor taler vi også* (Sal 116:10).

Nytestamentets skrifter er kirkens *rettesnor* (kirkens kánon). Apostelordets lære er i rettslig mening kirkens *skranke*.

Prestens delegat-posisjon begrunner prekenembetets autoritet, kompetanse og gyldighet i menigheten og ingenting annet. Prekestolen opphøyer ikke presten, men kirkens Herre og Lærer, Jesus Kristus, og markerer prestens oppdrag og fullmakter som Kristi delegat. Prekestolen er ikke stedet for andre formål.

På reformasjonstiden ble det lagt merke til at lutherske prester var ivrige til å holde messen. De oppmuntret folk til å søke dit og forklarte hvorfor. De underviste om Guds ubetingede gave i det private skriftemål og oppmuntrt døpte mennesker til å bruke det i sin forberedelse til Herrens Hellige Nattverd (kommunionen).

Lutheranere ble etter hvert kalt «*nådemiddelkristne*». Gud har i dåpen til Jesu død gitt den enkelte del i Guds forsoning med verden, med løfte om salighet for hver den som tror (Mk 16:16a). Den tro som den treéne Gud gir, beror ikke på vår følelse, vilje eller forstand. De søker til messen fordi «*bare Guds ord skal være å forbli den eneste rettesnor og regel for all lære*» (FC SD Regel og norm, 9).

Denne status har «det rene, ufeilbarlige og uforanderlige Guds Ord» (Fortalen til Konkordieboken). Da siktes ikke til en tenkt idé eller kjerne, men til Bibelen som helhet etter sin ordlyd, utlagt av dens Herre og gitt kirken i og med det apostoliske ord. «Guds Ord er ikke falskt eller løgnaktig» (FC Ep 7:13). «Skriften lyver ikke for deg», sier Luther i Store Katekisme (SK 5:76). Denne status markerer fronten mot sideordnede tradisjoner eller åpenbaringskilder.

Konkordiebokens bekjennelser har sin læreautoritet. rettskraft og økumeniske gyldighet i kraft av *det Guds ord de bevitner* – og ikke fra et annet sted eller en annen tid. Med bekjennelse i nytestamentlige mening stadfester vi og holder fast ved det apostoliske ord fra Bibelens Herre. Bekvemme reservasjoner derimot løsner fortøyningene, og lar oss «*drive med vinden fra enhver lære*», Ef 4:14.

> Illustrasjon: Den norske kirkes transformasjon siden 1800-tallet fra evangelisk-luthersk bekjennelseskirke til såkalt «åpen» folkekirke i en parlamentarisk kirkeorganisasjon tilpasset idéer og livsstil i det sekulær-liberale samfunn.

Vår tids «kirkefremmede» lar seg ikke overbevise av formalspråk av typen «Guds ord sier» alternativt «jeg føler» eller «kirkens syn». De forventer en *innholdsbestemt* ordbruk om kristentroens *begrunnelse*. Situasjonen ligner ofte en misjonssituasjon hvor forkynnelse og undervisning må begynne med historisk bevitnede kjensgjerninger.

Det gudgitte svar er like fra begynnelse den *uredde* bekjennelse, begrunnet i «*det vi har sett og hørt*» (Apg 4:20). Årsaken er den oppstandne Jesus og hans befalinger til sine apostler og kirken med gyldighet i kirken for all ettertid. Tause vitner er allerede kirkerommets inventar: Prekestol, døpefont, skriftestol og alterbord.

Skal tilhørerne ha mulighet til å oppfatte årsak og hensikt med det som skjer under gudstjenester, må identitetsgivende språkmarkører like fra begynnelsen gi tydelige og korte svar.

Presten er en Kristi delegat. Hans oppdrag gjelder bevitnede kjensgjerninger. Her samles døpte mennesker. Hensikten er å høre ord fra den oppstandne Kristus. Det gjelder å benytte sjansen, når den byr seg. Uten identitetsgivende markeringer er forsamlingen utlevert til deltagernes vilkårlige og selvbekreftende tolkninger.

Det økumeniske motiv

Den bekjennelsestro lutherdom er den gamle kirkes talerør inn i den protestantiske kristenhet, så gjennomsyret av skepsis overfor Skriftens ordlyd, og av troen på menneskets evner overfor Gud. I denne situasjon markerer Konkordiebokens bekjennelser lutherdommens økumeniske anliggende: Å fremstå som apostolatets kirke i samlingen om Guds rene evangelium og sakramentene forvaltet slik han har befalt. Det skjer ikke for lutherdommens skyld, men for de troendes skyld, som fins spredt omkring.

Denne samling om kirkens bekjennelse er det rette «amen», som Den Hellige Ånd virker, når og hvor han vil, i dem som hører Kristi ord og tar vare på det (CA 5). Denne samling bevitner den gudskapte Kristus-virkelighet, som er Guds kirke i himmelen og på jorden (ontologisk enhet).

Guds kirke blir oppbygd på apostlenes og profetenes grunnvoll, og holdt sammen av den levende hjørnestein, Kristus Jesus (Ef 2:18ff). Han er den som sammenføyer Kirken ved dåpen og troen, og den som skaper kirkevekst i samstemmig tro på evangeliet.

En virkning er kirke-fellesskap mellom menigheter på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll. Kirkefellesskap i denne mening er en Guds gave, gitt av nåde. Derpå følger troens frukter i samarbeid om saker av felles interesse – av kjærlighet til Guds ords sannhet.

> **Joh 17:8, 11, 20** – *De ord som du gav meg, har jeg gitt dem, og de har tatt imot dem. Nå vet de i sannhet at jeg har utgått fra deg, og de tror at du har sendt meg. /…/ bevar dem i ditt navn, de som du har gitt meg, så de kan være ett likesom vi er ett. /…/ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro på meg.* (Ef 4:3, 1 Kor 1:10, 2 Kor 13:11, osv)

En bekjennelsestro lutheraner istemmer Konkordiebokens bekjennelser til

Apostelordets lære fra Skriftens Herre kan også komme til uttrykk i andre bekjennelsesskrifter, og på sakssvarende vis i liturgiske ordninger. Det kan også vranglære gjøre. Derfor skal all lære innrettes etter den veiledning som Konkordieboken gir i kraft av bekjennelsen til apostelordets lære fra Skriftens Herre. «*Det som er imot denne, skal forkastes og fordømmes som stridende mot det enstemmige uttrykk for vår tro*» (FC Ep, Kort smf, 6).

Årsaken til denne bekjennerglede er Guds Jesus-vitnesbyrd, da han reiste ham opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt. Da stadfestet Gud på eviggyldig vis Jesu undervisning i «Skriftene» om sin persons hemmelighet og sitt verk.

Hva Gud har stadfestet, det stadfester vi med Bibelens ord på apostolisk vis. Ikke noe sted i Nytestamentet lar kjærligheten til Gud romme lærdommer i strid med den rett utlagte Skrift fra dens Herre, for kjærligheten gleder seg med sannheten, 1 Kor 13:6. (Jf Joh 14:24, Mt 28:20 osv. Se artikkelen «Å bekjenne troen» - hva er det?)

Denne hengivene tilbakemelding er en fremmed fugl i det sekulær-liberale samfunn, hvor kun det er sant som er sant for meg, og likeså fremmed i den moderne økumenisme, hvor man søker enighet «på tilstrekkelig» grunnlag» med rom for reservasjoner rangert som «ikke splittende».

Troen har Kristus til gave, som er «Den Hellige og Rettferdige» (Apg 3:14), derfor er apostelordets lære en helhetlig størrelse gjenom hele Nytestamentet. Det er følgelig ingen mangel ved troen, sier Luther. Manglene hefter ved troens bekjennere på grunn av arvesyndens kraft i menneskets innerste. Derfor er livets vitnesbyrd tvetydig, mer eller mindre. Til livets vitnesbyrd hører også de troendes «unyttige meninger» uten å velte grunnvollen over ende (Apol 7:20f).

Denne realisme under syndefallets kår rokker ikke ved «Guds rettferdighet» i Kristi lidende lydighet. Der er den rettferdighet som Gud for sin godhets skyld åpenbarer ved evangeliet og tilregner synderen uten forbehold om lovgjerninger (Mt 5:3, Rom 3:28). Den kirkeødeleggende kommer til uttrykk i kirkefellesskap «på tilstrekkelig grunnlag», hvor menneskers skjønn av taktiske hensyn undertrykker læren fra Skriftens Herre og forvirrer med reservasjoner mot Kristi ord.

Historisk sett er Konkordiebokens dokumentsamling enestående. Det fins ingen erklæring om kirkefellesskap som så uforbeholdent oppmuntrer til omvendelse og tro med frifinnelsen i Kristi offerdød, gitt den enkelte til del i dåpen. Det fins heller ingen erklæring som så uforbeholdent oppmuntrer til troens lydighet i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, for med Kristus til gave er han virksom ved troen og skaper det nye menneske som skal leve evig for Gud i rettferdighet, uskyldighet og salighet (Lille Katekisme, forkl til 2 trosart).

Følgelig er konfesjonelle lutheranere nådemiddelkristne - både evangeliske, katolske, apostoliske og apokalyptiske kristne.

- *Evangeliske* er vi fordi sentrum i vår tro er gudmennesket Jesus Kristus og hans lidelse, død og oppstandelse. Kun hos ham er syndenes forlatelse og det evige liv å finne.
- *Katolske* er vi (katolikæ – allmenn el for alle mennesker) fordi vi ved dåpen og troen er lemmer på Guds ene, allmenne kirke under Jesu Kristi herredømme. Følgelig tar vi gjerne vare på liturgier, hymner og skrifter fra kirkens historie, så sant de hjelper oss til å formidle den gudgitte tro, gitt kirken i begynnelsen.
- *Apostoliske* er vi fordi vi vedkjenner oss apostelordets læreautoritet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Den lære som er apostolisk, er bibelsk (og omvendt). Derfor må liturgi og preken holde fast ved apostlenes lære og være apostolisk.
- *Apokalyptiske* er vi fordi vi tror hva Gud har åpenbart med sitt ord (apokalypse - det som er avslørt, åpenbart). Vi tror og bekjenner underet over alle under - at Gud Faderens Sønn, født av evighet, ble unnfanget ved Den Hellige Ånd i jomfru Marias morsliv. Av samme grunn tror vi at han ble født under Guds lov og i sin lidende lydighet har oppfylt loven som verdens syndebærer, lydig til døden på korset. Dette tror vi på grunn av Guds vitnesbyrd, som reiste ham opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt.

Følgelig er vi nådemiddelkristne fordi vi samles om den oppstandne Jesus Kristus, ikke synlig, men på en indirekte måte virksom med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet. Han er sin kirkes Hyrde og Lærer som vokter og leder sine etterfølgere gjennom endetidens

trengsler da antikristen forfører med villfarelsens kunster. Med sin munns sverd vil han føre sitt folk fram til Guds åsyn i den kommende verden.

22. HVEM HAR REFORMRETTEN I KIRKEN?

Augsburg-freden år 1555

I Det tyske riket var fyrstenes reformasjonsrett (ius reformandi) en anerkjent nødrett, i tilfelle vedkommende biskop forsømte sine plikter overfor menigheter uten prest.

Ved *Augsburg-freden* fikk Den augsburgske konfesjon statsrettslig gyldighet i de områder hvor den ble anerkjent av de evangeliske riksstender. I disse områder ble de katolske biskopene suspendert fra sin jurisdiksjon. Samtidig ble deres rett til å reformere kirken overført til de evangeliske riksstendene i de respektive territorier.

Mange ting ble uavklart og usagt ved Augsburg-freden. Hvilke rettslige realiteter medførte biskopenes suspensjon? Hva betød overføringen av ius reformandi til den øvrighet som hadde brutt med rikets offisielle religion? Var ius reformandi overført fra kirken til øvrigheten i vedkommende fyrstedømme? Eller beholdt de evangeliske biskopene hele reformasjonsretten eller deler av den etter kirkens reformasjon? Var Den augsburgske konfesjon blitt en øvrighetskirke underlagt fyrstens konsistorium eller kirkestyre (das landesherrliche Kirchentum)?

Uklarhet åpnet for vilkårlighet i tolkningen.

Westfaler-freden 1648

Denne fredsslutning etter 30-årskrigen brukte benevnelsene "*partikularkirke*" eller "*konfesjonskirke*" om kirkefellesskap med *basis i bekjennelsesdokument*. Dermed ble det lettere for fyrstens embetsverk å skjelne mellom konfesjoner. Først ved inngangen til 1800-tallet ble de gamle benevnelser erstattet med "*bekjennelseskirke*" i formaljuridisk mening. Bekjennelsestro lutherdom bruker selvbenevnelsen «bekjennelseskirke» i nytestamentlig og reell mening.

Vår identifikasjon med den gamle kirke markerer at vi har en annen rett enn statens rett. *Kirkens gudgitte Kristus-bekjennelse og rett* er to sider av samme sak: (1) Kirkens frihet under Kristi nådige herredømme, fri til å utøve prekenembetets fullmakter i hans sted, og (2) kirkens frihet til å utforme gudstjenestelige ordninger til vern om Guds barns frihet og nåderett. Det kirkerettslige mesterstykke består i å utforme kirkens gudgitte rett i kirkerettslige ordninger. Jf kirkens synodalrett siden aposteltiden, Apg 15. (Hans Dubois.)

Prekenembetets oppdrag og fullmakter fra kirkens Herre medfører at kirkens ordinerte tjenere har reformretten i kirken. I en nødssituasjon kan verdslig øvrighet utøve denne rett for å verge og beskytte kirken (jf keiser Konstantin). Nødssituasjonen gir verdslig myndighet en *innskrenket* myndighet, innordnet kirkens bekjennelse og rett. Illustrasjon: Kirkens reformasjon under Johan Bugenhagens ledelse i nordtyske byer i 1520-årene.

Problematiserende omstendigheter

Reformretten brukt i samsvar med prekenembetets mandat og fullmakter tjener den menighetsbyggende virksomhet kirkens grunnvoll, lagt i begynnelsen. I motsatt blir kirken omdannet til lovreligion og fremtrer som den falske kirke (Åp 17 og 19:2). De problematiserende omstendigheter er uoverskuelige, men noen er typiske. Jeg nevner fem.

- En første omstendighet gjelder «***Nicenum***»:

Kristenhetens basis for læresamtaler var på reformasjonstiden de oldkirkelige bekjennelser – og især Nicenum år 325 (el Den nicenokonstantinopolitanske bekjennelse år 381). Det var ikke 1500-tallet, men 1700-tallet som var kirkesplittelsens århundre, da kirker på reformert hold ble etablert uten Nicenum i sin basis. Det var da den felles basis for læresamtaler gitt tapt.

Dette tap ble katastrofalt for bekjennelsestro lutherdom. Hvordan være den gamle kirkes talerør inn i den protestantiske kristenhet, hvor Nicenums status er underkjent, og "bekjennelse" forbundet med opplevelsesmystikk og umiddelbar tilgang til Skriftens innhold på biblisistisk vis?

På luthersk kirkemark ble problemet forsterket med pietismens frelsesorden, herrnhutisme, vekkelse, deisme, socinianisme, osv. Konkordiebokens bekjennelser ble ikke lenger betraktet som kirkefellesskapets trosbekjennelser, men som bekjennelser av formalitet og av tids- og kulturbetinget betydning. Det er fremdeles situasjonen.

- En annen omstendighet gjelder den moderne ***økumenisme*** (siden 1850-t):

Dens kjennetegn er erklæringer av *privatrettslig* og regional karakter, begrunnet i partenes *erfarte* tilnærming gjennom lengre tid (konvergens). Denne legitimeringsmåte gir rom for *rangering* av motstridende lærdommer med status som «ikke-splittende» og av underordnet betydning.

På nestoriansk vis praktiserer man «det doble bokholderi», hvor *erfart* enighet blir tilskrevet Gud, og *faktisk* uenighet blir satt under administrasjon i «vår kirkes orden» (Den norske folkekirke). I åpne konfliktsituasjoner får «ikke-splittende» uenighet overordnet betydning, mens apostelordets lære får status som tids- og kulturbetinget uttrykk – også kalt «det gamle synet». Med kirkeødeleggende konsekvens får apostelordets lære status som «forsøk» på å uttrykke Bibelens kjerne-evangelium. Påvirkningen fra den moderne økumenisme og reformert kristendom er virksom med kirkeomdannende kraft også blant «konservative».

Begrepsbruk og metode gjenspeiler det sakkyndige *skjønn*. Denne autoritetsbruk unngår kirkebot for vrang lære nedfelt i rettsforpliktende dokumenter fra tidligere tider. Hvorfor denne unnamanøver? Deres rettskraft består. Medfører apostelordets lære åpen konflikt med «vår kirkes orden», må læren vike for tjenesteinstruks og regelverk, og i siste instans vike for den praksis som ivaretar allmennytten (det helhetlige hensyn).

Nestoriansk kirkepraksis etablerer forestillingen om en apostolisitet som fins spredt omkring i tilstrekkelig grad. Med stor konsekvens må man legge avgjørende vekt på tjenestefellesskap fremfor bekjennelsen til apostelordets lære. Slik blir kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden gjenstand for manipulering og fragmentering.

- En tredje omstendighet er ***unionismen***:

I kraft av «menneskelig» autoritet får reservasjoner mot apostelordets lære passere over fellesskapets prekestoler og lærekatedre. Gjennom tilpasninger til yndlingsidèer i samtiden gjennomgår kirkefellesskapet en reduktiv læredynamikk. Tendensen går i retning allmenreligion og - den magisk terapeutiske deisme. Kirken fremstår som politisert velferdskirke, alltid på etterskudd av den enkeltes behov og samfunnets beste. Situasjonen minner om preussiske kirkeforhold tidlig på 1800-tallet.

- En fjerde omstendighet er **uvitenheten:**

I de gamle folkekirker har *synsing* og *taktikkeri* erstattet den elementære kunnskap om den nytestamentlige tro og dens begrunnelse. Få kjenner til lutheraneres identifikasjon med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med tilfeldige sitater blir Martin Luther gjort til syndebukk for all slags elendighet, og mennesker tar vrengebildene for god fisk. Uvitenheten drar fordel av to forestillinger: Den ene fra romantikken - om religion begrunnet i følelser og en privatsak; den andre fra den liberale teologitradisjon om tjenestefellesskapets prioritet fremfor bekjennelseskirken.

- En femte omstendighet er **relativismens** tyranni:

Troen på individers *spiritualitet* (fromhet) utelukker bekjennelsen til Guds ord og undergjerninger i en bevitnet historie, og utelukker Jesu Kristi virksomme nærvær med allmaktsord i prekenembetets gjerning.

Den enkeltes livshistorie gis status som åpenbaringshistorie på linje med den Jesus-historie Gud har bevitnet med Jesu oppstandelse fra de døde (1 Kor 15:1-3). Med stor konsekvens følger relativismens tyranni i den sekulær-liberale stat, hvor evangeliets religion blir sideordnet med andre religioner og livssyn, alle med krav på vår respekt.

Under disse fem omstendigheter må bekjennelsestro lutherdom kjempe for å fremtre som apostolatets kirke i ordnede nådemiddelfellesskap på kirkens ubeskårne grunn. Sett utenfra er denne menighetsbyggende virksomhet både unødvendig og illojal.

Bibelsk sett er det evangelisk-lutherske nådemiddelfellesskap en nødvendighet. I troskap mot det apostoliske ord gjelder det (1) å *bekjenne* i nytestamentlig mening, (2) å *fremtre* som apostolatets kirke, (3) å *forkynne* lov og evangelium til omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, og (4) *konsolidere* fellesskapet på kirkens grunnvoll lagt i begynnelsen.

Konsolideringsoppgaven gjelder især de innstiftelser som er *unike* ved apostolatets kirke: Løse- og bindemaktens embete, dåpens betydning for den enkelte og kirkens liv, den ubetingede absolusjon i skriftemålet, og Guds kirkes samfunn i alterets sakrament.

Bekjennelsestro lutheranere gjør hva alle kristne skylder å gjøre for Gud og sin neste:

- Å fremstille Kristi ord til sin kirkebrud med mannen på prekestolen.
- Å forkynne troens rettferdighet (frifinnelsen) uten forbehold om gjerninger (fornyelse).
- Å holde fast ved det skapergitte forhold mellom mann og kvinne med den indretrinitariske underordning som forbilde (Faderen, Sønnen, Ånden, apostolatet).
- Å kjempe for det ufødte menneskes menneskeverd.
- Å gjenreise katekumenatet med basis i bibelhistorie og Luthers Lille Katekisme.

- Å lære døpte mennesker å holde alle Kristi befalinger til kirkens gudstjenestelige fellesskap.
- Å sørge for presteutdanning med sann teologi.
- Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47).
- Å fremstå som et legende fellesskap hvor det private skriftemål er i bruk.
- Å fremstå som «Guds familie» i den felles samling om Ord og sakrament. Osv.

Illustrasjon: 1 Tess 2:1-13

23. MANIPULERING VED HJELP AV FUNDAMENTALE OG IKKE-FUNDAMENTALE LÆRESTYKKER

Leuenberg-konkordien rangerer «*læreforskjeller /…/ som ikke er å betrakte som kirkesplittende. Til slike spørsmål hører hermenevtiske spørsmål om forståelse av Skrift, bekjennelse og kirke, - forholdet mellom lov og evangelium, - dåpspraksis, - embete og ordinasjon, - toregimentslæren og Jesu Kristi kongeherredømme, - kirke og samfunn*» (pkt 39).

Denne rangering eller betraktningsmåte danner premisset for en omfattende ødeleggelse av det evangelisk-lutherske kirkefellesskap. Med det apostoliske ord for øye, må man spørre: Med hvilken myndighet rangerer man? Hva begrunner det kirkefellesskap hvor partene fremdeles er forpliktet på ulike bekjennelsesskrifter, og likeså hensynet til de respektive «tradisjoner»?

Begrunnelsen er gitt med påstanden om «*den felles forståelse*» som foreligger mellom lutherske og reformerte kirker. Denne forståelse er *avgrenset* til evangeliet, dåp, nattverd, kristologi og predestinasjon (pkt 6-28). Henvisningen til «lutherske» kirker gjelder ikke her den bekjennelsestro lutherdom, som med Konkordiebokens bekjennelser er talerør for den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon (homologi). Henvisningen gjelder den moderne, frafalne lutherdom med dens bruk av økumenismens reduktive metode og avtaler om kirkefellesskap «*på tilstrekkelig grunnlag*». Fortsatt uenighet i læren gjelder lærestykker som anses for å være av underordnet betydning. Samtidig bruker man ord som «bekjennelse» og «vitnesbyrd», men vel å merke på reformert vis om fellelleskap på dette grunnlag. Avskrevet er Konkordiebokens bruk av ordet «bekjennelse» i den nytestamentlige mening (homologi).

Kort sagt: Leuenberg-kirkenes fellesskap ble etablert ved hjelp av manipulerende språkbruk. Ord fra Nytestamentet ble innordnet den normerende *hensikt,* og anvendt i en kompromisserende brukssammenheng gitt et innhold som er apostelordets lære fremmed. Slik oppnådde man å tilsløre det massive inngrep i den lære*helhet* som apostelordet formidler fra Skriftens Herre. La meg først belyse fremgangsmåten med et sideblikk på den historiske bakgrunn.

Benevnelsen ”fundamentalisme”

Siden 1870-årene var talsmenn for evolusjonslære og militant liberalteologi på fremmarsj i USA. Motreaksjonen ble en bred og mangslungen protestbevegelse. Rekrutteringen kom stort sett fra trossamfunn og sekter i calvinsk-reformert tradisjon, men uten en felles lærebasis, utartet motstanden til interne konflikter.

Benevnelsen «*fundamentalisme*» knyttet bevegelsen til tidsskriftet ”*The Fundamentals*”, utgitt i årene 1910-12. Tittelen refererer til formålet - å samle troppene om fem lærestykker eller ”*fundamentals*”, nemlig bibelens ufeilbarlighet, jomfrufødselen, Kristi stedfortredende sonoffer, den legemlige oppstandelse, og Kristi gjenkomst. Noe lignende skjedde i vårt land på «konservativt hold, og førte til etableringen av Det teologiske Menighetsfakultet i 1908. Da var *Apostolicum* det samlende symbol. Et karakteristisk trekk var den svake sakramentforståelse og den perifere betydning av dåp, skriftemål og Herrens Nattverd i kristnes liv.

Senere ble «fundamentalisme» brukt om *kollektive protestytringer av biblisistisk og allianse-kristelig karakter*, alltid rettet mot teologisk liberalisme i kirke og skole, tross en kristentro begrunnet i overgivelse og føleri, beslektet med den religiøse følelse i den liberale teologitradisjon. Oppslutningen ble følgelig avhengig av hjertesaker, verdt å kjempe for. De vendte oppmerksomheten bort fra interne læremotsetninger, og tilslørte den erfaringsteologi som i egne rekker ga rom for bibelkritikk og politikerfornuft ikledd kjærlighetens kappe.

I norsk sammenheng ble benevnelsene «fundamentalisme» og «funfamentalist» flittig brukt under abortstriden fra omkr 1980. Kristen abortmotstand ved hjelp av symbolhandlinger ble da stemplet som ”fundamentalisme” på linje med jihadister innen islam.

Språkmanipulasjon brukt i den offentlige debatt etablerer psykologiserende og moraliserende forklaringsmåter om motparten. Den psykososiale prosess leder menneskers forestillinger i retning ønsket resultat. Et eksempel er ordet «kjerne» brukt om det egentlige evangelium som en del konservative forsøker å formidle, relevant for vår tid.

Et annet eksempel er ordene «konfesjonell» og «ortodoks» brukt i nedsettende betydning i den hensikt å fremme den negative grunnholdning til bekjennelsestro lutherdom. Tilsiktet er forestillinger om dens talsmenn - opptatt av å bygge murer om selvtilfredse fellesskap og utad lite samarbeidsvillige, gjenstridige, ubøyelige, harde, strenge, osv.

Siden tidlig på 1800-tallet ble benevnelsene «separatister» eller «dissentere» brukt i nordisk sammenheng om frimenigheter uten hensyn til begrunnelsen. Blant dem var også «lutheranere» i en bekjennelsessituasjon. Stilt overfor alternativet kirkeordninger uten ordnet læretukt, viste de troskap mot det apostoliske ord, brukte kallsretten og gjenopprettet ordnede nådemiddelfellesskap på kirkens grunn.

Denne troskap i praktisk kirkeomsorg ble tilslørt ved hjelp av manipulerende språkbruk, sosial marginalisering og ignorans. Under modernitetens og økumenismens fremvekst i folkekirkelige sammenhenger ble bekjennelsestro personer og fellesskap betraktet som brysomme elementer, mens representanter for pietismens konventikkelkultur fikk status som foregangsmenn til en folkekirkelig råds- og møtestruktur «til topps» (jf Hans Nielsen Hauge og virksomheten på bedehuset organisert i samsvar med det liberale folkedemokratis rettighetsidéer).

En forskjell nyttig i praksis, og likevel misbrukt på to måter

På den ene side påstår man at det foreligger selvmotsigelser i apostlenes lære, på den annen side at mindre viktige lærestykker er av underordnet betydning. Konklusjon: Vi må stå samlet om «det sentrale» eller «kjernen» i Bibelens budskap. Påstander og konklusjon er Bibelen fremmed.

Livets vitnesbyrd vitnet også om apostlenes skrøpelighet- Også en Herrens apostel kunne feile, slik eksemplet Peter viser (Gal 2:11-14). Og en Herrens apostel kunne glemme igjen kappen (2 Tim 4:13). Men ikke noe sted i Nytestamentet fins belegg for den oppfatning at skrøpeligheter i livets vitnesbyrd dispenserer fra troskapen mot apostelordets lære fra Kristus (Mt 28:20, Åp 2-3, osv).

Nytestamentet formidler syndsforlatelsens evangelium i en *lærehelhet*, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde (Apg 20:27. Jf 5 Mos 17:18-19, Jes 1:8). Den Oppstandne ga sine apostler og deres etterfølgere oppdraget å være vitner «*om dette*» (Lk 24:48). Samme oppdrag fikk Paulus, **Rom 15:4** - *Alt det som forut er skrevet, det er skrevet oss til undervisning* (Jf 2 Tim 3:16, 1 Kor 10:11, Rom 4:23 osv).

Det kan være *praktisk* å skjelne mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker. *Eksempler: Troens fundament* (lat fundamentum) er foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Følgelig er også Jesu lidelse, død og oppstandelse av fundamental betydning for kirkens tro (1 Kor 15:3f). Disse lærestykker begrunner evangeliet om syndenes forlatelse for Kristi skyld, han som er alles hellighet og rettfrdighet for Gud. Altså er rettferdiggjørelsen ved tro *den artikkel som kirken står og faller med,* det vil si av fundamental betydning. Andre lærestykker uten denne betydning hører likevel sammen med den lærehelhet som er gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord. *Eksempler*: Læren om antikrist og englene.

En prøve på trofasthet

> **2 Tim 3:16** – *Alle skrifter som er inngitt av Gud, er også nyttige til å gi opplæring og tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd*.

Reserverer man seg mot lærestykker av mindre betydning, innleder man en glidning i begrepene. Man skyver grensen foran seg av hensyn til andre interesser. Under skinn av kristendom opptrer kristne hver for seg som selvopphøyede lærere. De har i praksis forkastet gudskunnskapens kilde ”Skriften alene” (formalprinsippet), tydet og utlagt av dens Herre, «Kristus alene» (realprinsippet). Går kilden tapt, står kristne i et uforpliktende forhold til apostelordets lære. Parolen «Bibel og bekjennelse» blir et spill med ord, begrunnet i eget skjønn alternativt flertallets skjønn (konklusjonsteologi).

Desto viktigere er bibelkunnskap om de lærestykker som hører sammen med troens grunn – og bevitner den. Kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud lar oss skjønne *hvorfor reservasjonen i ett lærestykke legger en annen grunnvoll for et hvilket som helst lærestykke*.

Bibelkunnskap er særlig påkrevet i følgende emner:

- *Syndens makt og følger*. - Uten denne kunnskap, blir ikke omvendelse og syndenes forlatelse rett forkynt, Lk 24:47. Eksempel: Fariséeren og tolleren i templet, Lk 18:9-14. Jf Jes 57:15, 66:2, Sal 34:19, 51:19, Lk 4:18.

- *Forskjellen mellom lov og evangelium* i Guds sjelesorg går gjennom hele Bibelen (se egen artikkel).
- *Jesu persons hemmelighet*, Mt 22:42, jf 16:13-17, Joh 1:14, 1 Joh 1:1-4. - Den som kjenner Sønnen, kjenner Faderen, Mt 16:17, 11:27a. Og den som bekjenner at Faderen og Sønnen er Herre, kjenner Den Hellige Ånd, Rom 8:115, 1 Kor 12:3, Joh 16:13-15. "Ordet som ble menneske" i Jesu skikkelse, lærer oss den eneste sanne Gud å kjenne i personenes treénhet. - Annen gudstro og andre livssyn beror på spekulasjon og ønsketenkning.
- *Guds forsoningsverk i Kristus Jesus* - mellommannen som ga seg selv til frelse for alle mennesker, 1 Tim 2:5f, Joh 1:29 osv. - Den som søker en annen grunn til forsoning med Gud, stiller seg utenfor Guds nåde, Gal 5:4.
- "*Kjødets oppstandelse og det evige liv*" (3 trosart). - Den som bortforklarer og åndeliggjør Kristi legemlige oppstandelse, har mistet frelsen, 1 Tim 1:19f, 2 Tim 2:17f. Jf Mt 22:29, 1 Kor 15:1ff.
- *Kristus er troens gjenstand og samtidig virksom med handlende allmakt i prekenembetets gjerning* (Åndens embete, 2 Kor 3). - Guds middel til omvendelse og tro er det forvalteroppdrag som apostlenes etterfølgere utfører med nøklemakt fra den oppstandne Kristus. Mk 11:15, 16:15f, Rom 1:1f, 10:17. Om innbilt tro, se 1 Tim 6:3f, 1 Kor 2:1-5.

Rangeringens metode rammer det sakramentale kristenliv

Det skjer på to måter: (1) Man *reduserer dåpen* til "starten på kristenliet". Med en vekkelsesteori om en gjenfødelse nr 2 fortrenger man dåpens betydning i den døptes liv og i kirkens liv. Og (2) man *overhører Kristi skapende ord*, tydningsord og befalingsord, og gjør *Herrens Nattverd* til et selvbekreftende vennesamfunn istedenfor kommunion (el samfunn) med Kristi ofrede legeme og blod og dermed kommunion med Guds Ene Hellige kirke i himmelen og på jorden. (1 Kor 10:16f.)

Kunnskapen om evangeliets ytre, *hørbare* ord omfatter Kristi *synlige* evangelium, som i *dåpen* er "vannbadet i Ordet", Ef 5:26, i *nattverden* Kristi legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. I dåpen er Guds skaperord forent med vannet, og gjør dåpen til et engangssakrament til bruk for troens øvelse i Kristi etterfølgelse. Lik et skip underveis, er den troende kirke om bord i dåpen gjennom endetidens trengsler til håpets havn i den kommende verden.

Lærestykkene om dåp og nattverd henger sammen. Det sakramentale kristenliv er en dennesidig, jordisk historie på linje med Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse. Troen henger fast ved *løftet* som vi hører, og mottar *gaven* som vi ser i både dåpen og Herrens Nattverd. Denne rekkefølge i handling er ingen rangering av innhold. Rekkefølgen består, tross ulikheter med hensyn til nådemidlenes innhold og oppgaver, står vi overfor *to saksforhold*:

- Troen lever av syndsforlatelsens evangelium på dåpens grunn, Mk 16:16. Syndsforlatelsen meddelt i det private skriftemål stadfester Guds nådepakt i dåpen og barneretten hos ham gjennom livet. Gud er trofast, om vi enn er troløse. 2 Tess 2:13.
- Med sitt legemes og blods sakrament styrker og nærer Kristus den troende i kirkens evige samfunn med ham. 1 Kor 10:16f, Apg 2:38, Lk 22:19ff, Mt 26:26ff.

Det er ikke fornuften, men Guds ord som belyser forholdet mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker. I praksis vekker forholdet undring over Guds råd til frelse – hvor rik den er. I denne undring må vi regne med "*lykkelige inkonsekvenser*" og avstå fra slutninger om andres tro.

Bekjennelsestro lutheranere er hverken konservative eller liberale. Med Guds hjelp er apostelordets etterfølgere som Guds ord, som det i sannhet er (1 Tess 2:13). Deres ståsted er kirkens ubeskåtne grunn (eller fundament), lagt i begynnelsen, og der her de sin glede over kirkefellesskap i Kristi kirke, få eller mange. I denne mening bør alle kristne – prester og lekfolk - være "fundamentalister", og tro mot sannheten vokse i kjærlighet til kirkens Herre. Men fanatikere? Nei!

24. DET POSTMODERNE KORREKTIV TIL MODERNISMENS GRUNNIDÉER

Begrepsbruk:

"*Apostolatets kirke*": Kristne samles om de prester og biskoper som i prekenembetets gjerning trofast etterfølger apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre og kirkens Lærer.

"*Moderne*" = det aktuelle og tidsmessige, det som vitner om fornyelse og framskritt. - "*Modernitet*" - her brukt om de idéer som normerer og former den tidsriktige livsstil.

"*Modernisme*" - en paraply-benevnelse, brukt om de idéer som utviklet den sekulær-liberale stat. Synet på *mennesket som naturprodukt* ble normerende for modernitetens livsstil siden opplysningstiden (1700-tallet), og dominerende i det moderne samfunn.

Postmodernisme = Egtl det som kommer "etter modernismen". Benevnelsen signaliserer både kontinuitet og oppbrudd – *kontinuitet* med troen på menneskets fornuft i dens beskrivelse av «virkeligheten», og samtidig *oppbrudd* i tillit til den virkelighet som hvert menneske oppfatter og føler.

Tre karakteristiske kjennetegn ved modernitetens samfunn:

- Fremskrittstroen: Troen på menneskets evne til å forbedre sin livskvalitet med rasjonelle løsninger og tekniske nyvinninger. *Det religiøse moment* er troen på individet «selv» med evnen til å velge mellom det som er rett «for meg» for å realisere «meg selv» og tilfredsstille «mine behov». Markedet må følgelig være tilspasset individers etterspørsel til enhver tid og på alle livets områder.
- Det moralske motiv: Ønsket om å forbedre menneskenes levekår. Resultatet sammenfaller for en stor del med den sekulær-liberale velferdsstat – som for mennesker i den vestlige kulturkrets er den beste styringsform. Ønsket om reformer medfører en indre styringsproblematikk gitt til kjenne i en endeløs debatt om beslutningsprosedyrer, fordelingsspørsmål, naturforvaltning og livssyn.

- Den praktisk-ateistiske livsstil (sekularisme): Troen på individets selvbestemmelse medfører levemåter uavhengig av skapertro og menneskesyn i den judeo-kristne moraltradisjon (Bibelen). Det er da viktig å være klar over at denne løsrivelse *omfatter den humanistiske tradisjon* – troen på det enkelte menneske som er «sin egen lykkes smed» i en fornuftsstyrt og målrettet verden (Aristoteles).

Modernitetens samfunn har innebygget en uløselig *selvmotsigelse*: Et menneske kan ikke være fornuftsstyrt og samtidig være et fritt og selvstendig naturprodukt. Det fins ingen "humanistisk modernist".

Også kristne lar seg friste av tilslørende ordbruk. Utfordret av det sekulær-liberale samfunn, vil de ved hjelp av tilpasninger fremstå som «moderne kristne» eller en «moderne kirke». Denne selvmotsigende bløff tilslører tapt troverdighet og den gudfiendtlige potens i sekularismen.

Fem grunnidèer

- (1) ***Troen på den materialistiske kausalitet*** – at alt har en fornuftig årsak. Med utgangspunkt i det spesifikke – i delene - trekker man omfattende slutninger om "virkeligheten".

Den *postmoderne* reservasjon viser her til tilværelsens mangfold. Tilværelsen henger sammen, men lar seg ikke begripe i et årsak-virkning-forhold.

- ***Troen på det objektive bevis –*** at den verden vi sanser, er en del av en overskuelig virkelighet uten kommentar. Nytt siden 1970-årene er den *postmoderne* reservasjon mot fornuftens hegemoni.

Postmodernister tar utgangspunkt i en helhet som omfatter mer enn delene, og trekker slutninger "ovenfra". Denne betraktningsmåte fremstår med en omfattende normkritikk modernismens virkelighetsforklaringer "nedenfra".

- Troen på utviklingen – at alt inngår i en utvikling mot høyere former (evolusjon). Evolusjonstroen er uttrykk for en universell optimisme. –

Den *postmoderne* reservasjon erkjenner menneskelige begrensninger sett i et historisk perspektiv. Den avslører ideologistyrt forskning gitt til kjenne i den globale problematikk: Befolkningsvekst, fattigdom, klimakrise, våpenkappløp, forholdet rike og fattige land og forsøpling av havene. Ideologistyrt forskning kommer også til uttrykk i mange former for regional problematikk, så som miljøforurensning, ressursplyndring, osv. Et eksempel fra Nordkalottens kirkehistorie er de mange fremstillinger av «Kautokeino-opprøret» 1852 utforhistorien i teologi og kirkehistorie. Forskere flest erkjenner i dag forskningens forutsetninger og begrensninger, i utganspunktet gitt med forskernes evner, problemstillinger, metodevalg og motiv.

- ***Troen på det åpenbaringstomme historieforløp*** – at historien er lukket. –

Den *postmoderne* reservasjon gjelder begrunnelsen: Hvor har de vært, de som vet dette? Modernismens tro på det lukkede rom overstiger naturlovene og tingenes dennesidigheg (el immanens, jf historisk-kritisk bibelkritikk).

- ***Troen på den selvbestemte tro og moral*** – at mennesket er alle tings mål og "sin egen lykkes smed" (autonomi).

Den *postmoderne* reservasjon viser her til språket som sosialt fenomen. Meningen fremgår ikke umiddelbart av ordene, men i den meningsgivende sammenheng (kontekst).

Modernitetens tidsorientering og grunnholdning.

Tidsorienteringen er rettet mot et dennesidig mål, med håp om optimal selvrealisering i et dennesidig lykkeland.

Grunnholdningen er optimistisk, med forventninger om fremskritt og nytenkning i en markedsorientert konsument- og motekultur.

Tilsammen utgjør tidsorientering og grunnholdning et *oppbrudd* fra tradisjon og "konvensjon", som om ingenting er verdt å ta vare på av menneskenes kollektive livserfaring i tidens løp. Denne mentalitet er en stående utfordring til kirkens fremtreden som apostolatets kirke og dens legitimitet i skriftbunden tradisjon.

Den *postmoderne modernismekritikk* siden 1970-tallet varslet oppbrudd fra modernitetens samfunn, men bruddet uteble (jf eksistensialismen). Også postmodernister tror på selvets gud, og fra denne kilde kommer trossetninger eller åpenbaringer om "virkeligheten", og - fremfor alt - om "min virkelighet". Stilt overfor den verden vi sanser, søker det autonome menneske støtte i selvbekreftende gudsforestillinger, menneskesyn, adferd og tilhørighet. Menneskenaturen fornekter seg ikke.

Kristnes modernismekritikk forutsetter konsolidering av kristentroens unike begrunnelse og gudgitte kjennetegn fra den oppstandne Kristus. Kristentro er Guds tro, gitt menneskene i en bevitnet Jesus-historie, allerede beskrevet av Guds profeter i gammeltestamentlig tid - om den kommende Messias og hans verk, og deretter stadfestet med Jesu oppstandelse fra døde. I nåtid kjennes Guds kirke på det rene evnagelium og sakramentene forvaltet av hans delegater i samsvar med Herrens bud.

Religionsteori

Siden opplysningstiden (1700-tallet) har en rekke *erkjennelsesteorier* lagt premissene for modernismens idéer. Banebrytende var filosofene Descartes, Locke, Hume, Kant, Rousseau, og etter dem historiefilosofen Hegel og samfunnsteoretikerne Marx og Engels. Hver for seg presenterte de omfattende *virkelighetstolkninger* begrunnet i menneskets fornuft og begripelig for den. De kunne gi rom for gudstro (teisme), eller henvise til den, men ordet "gud" er her en forestilling om Gud, forvist til huller i fornuftens viten (*hullteorien*). Det er som om den verden vi sanser, er dens skaper og opprettholder uvedkommende, underlagt det autonome menneske.

En motreaksjon var *romantikkens religionsteori* – om **følelsen** som religionens organ, og påstanden om Guds nærvær i menneskets **opplevelser** av ham (el det). Med *Friedrich Schleiermacher* (d 1834) som banebryter, ble teologiens vitenskapelighet forsvart med *religiøsiteten* som teologiens gjenstand. Ved å gjøre følelsen til kristentroens medium, forsvarte teologien sin legitime plass blant de akademiske disipliner på universitetet (jf religionsvitenskapelig institutt). Dermed ble bibeltekstene og kirkens lære, historie og praksis utlevert til teologenes fornuft. Resultat: Kristentroens unike begrunnelse i en dennesidig bevitnet Jesushistorie ble ignorert og underkastet relativismens terror.

Den liberale teologitradisjon vokste fram, samtidig som kirkens tro ble "en privatsak" på siden av den offentlige samfunnsarena. Presten ble henvist til menneskers behov for religionens trøst (jf presten i rollen som sorgterapeut). Modernismen ga rom for presten, for så vidt som han legitimerte sin virksomhet med *behovstilfredsstillelse* som nisjeprodukt. Denne legitimeringsmåte bante veien for overtroen på den rasjonelle orden og struktur som frie mennesker "skaper". I denne sekulær-liberale surrogatreligion bekrefter mennesket seg selv som alle tings mål.

Vi merker oss den *treleddede* tankeoperasjon: Abstrahering, generalisring, konkretisering:

Først *abstrahering* av en tenkt virkelighet eller idé, deretter *generalisering* av den egentlige mening, og til sist *konkretisering* av meningen i legitime former.

De metafysiske implikasjoner blir oversett under skinn av vitenskapelighet (eks vitenskapelig teologi). Ved konservative institusjoner fikk tankeoperasjonen innpass fra sosiologien, og den virket med kirkeomdannende kraft. Den liberale teologitradisjon erobret de konservatives banehalvdel uten evne til å håndheve kirkens rett hjemlet i Bibel og bekjennelse.

Erkjennelsesvei

Den postmoderne erkjennelsesvei arter seg som jeg'ets virkelighetsflukt "innover" i den enkeltes erfaringsverden. Der vil jeg'et regissere "min" fortelling (jf moderne billedkunst, skulptur, teater, arkitektur).

Med front mot modernismens tro på fakta uten kommentar, hevder postmodernisten at all erkjennelse innebærer *kontekstuell* tolkning av sanseinntrykk. Følgelig er objektbetinget viten utelukket, og dermed et farvel til det greske kunnskapsideal og modernitetens erkjennelsesprosjekter! I nihilismens navn fikk kristendomskunnskap i form av bibelhistorie og Luthers Lille Katekisme merkelappen «indoktrinering» og «maktovergrep». Samtidig demonstrerte postmodernister eksistensfilosofiens kulturdannende kraft i praktisk politikk på alle samfunnsarenaer og samfunsnivå.

- Innvending: Postmoderne virkelighetsflukt opphever ikke vår binding til den verden vi sanser.

Eksempler: Vår genetiske arv - tilgjengelig for observasjon og eksperiment. Den onde lyst i menneskets innerste - fra en kilde utenfor menneskelig kontroll.

Man kan late som om bindingen ikke fins. Eksempler: Likekjønnede adoptivforeldre og barn som gjennom eggdonasjon er berøvet retten til å kjenne sitt opphav (far) og sin slektstilhørighet. Kortslutning: Lik funksjon = lik verdi. Den blir ikke opphevet, men tilslørt med likestillingshysteri og likekjønnet «partnerskap» med kirkens velsignelse.

Det postmoderne oppbrudd gjenspeiler stemningsskiftet i den vestlige kulturkrets siden 1970-årene. Aksellererende forandringer på alle livsområder virket rotløshet og fremmedfølelse. Informasjonsteknikkens invasjon i det private rom siden 1980-årene ga tilgang til ufattelige informasjonsmengder og kontaktmuligheter. Avmaktsfølelsen dempet framskrifttstroen. Hvordan finne mål og mening i sanseinntrykkenes kaos?

Postmodernisten fant løsningen i *subjektivitet og fiksjon*: Jeg kan selv gjøre min livshistorie til en sukséhistorie. Her står vi overfor en ledetråd av ikke-etisk art: Er tilflukten det som "funker" for meg, kan fortellingen være en livsløgn begrunnet i bekvemme løsninger.

Til sist røver *døden* den siste rest av selvbestemt mening og håp. Døden avslører selvrealiseringens svøpe. Inntil videre lar man seg more til døde i håp om at en god latter forlenger livet og søker trøst i fart og spenning, opplevelsesjakt, osv. Men ingenting kan overdøve den mollstemte undertone av skyld og skam og håpløshet i det sekulær-liberale samfunn. Surrogat-religionen blir hva den er, inntil «selvets gud» ligger i grav.

Det hender klienten kjenner den levende Gud ved Jesus Kristus, og setter sitt håp til ham – det levende håp, og lært av ham, venter ham som Frelser på Dommens dag. Om terapeuten da henter fram gode minner, for om mulig å bringe smilet fram, kan forsøket virke mot sin hensikt. Det gjør også andres falske nærhet uten Gud og håp i verden.

Den sekulær-liberale stat

Det *liberale* moment er statens basis i «grunnverdier» om individets rettigheter og frihet til selvrealisering. Det *sekulære* moment er religionens forvisning til privatsfæren. Slik tilslører man den skapergitte ansvarsbinding til sosiale relasjoner og den verden vi sanser.

Den sekulær-liberale eksklusivitet kom til uttrykk i krav om handlefrihet for seg selv og likesinnede, men helst ikke handlefrihet for menneskers tro på åpenbaringsordets Gud, vår skaper og gjenløser. Med kulturradikal harselas i offentlige media bekreftet modernister sitt vidsyn og sin frigjorthet i møte med innvandrere fra asiatiske og afrikanske land. Forskjellsbehandlingen ble påfallende med muslimers inntog i norsk offentlighet under dekke av integreringspolitikk og "kulturelt mangfold".

Kirkens fremste motstandere i den vestlige kulturkrets er ikke lenger nazisme og marxisme, men den sekulær-liberale stat med rom for den magisk-terapeutiske deisme og villfarelsen «billig nåde». Statlig kontroll utøves på mange måter ikledd den liberale kappe, f eks budsjettstyring, utnevningspolitikk, skolens undervisning, osv. Den statlige kontroll med statskirkens overgang til fri folkekirke foregikk på sekulære premisser.

Ingen lovgivning sikret handlingsrom for den betrengte part for kirkefellesskap på den grunnlovfestede kirkegrunn uten påtvungne reservasjoner mot apostelordets lære fra kirkens Herre. Den maktbrynde som ble utøvet ved biskoper, bispedømmeråd og kirkemøte drev mange i eksil.

En torn i øyet var lenge Nord-Troms prosti, inntil kvinneprest-reformen vant innpass også der, faktisk det siste av landets prostier. Dressuren heter «gjensidig respekt», som om handlingsfrihet er utelukket for samvittigheter bundet av av apostelordets lære fra kirkens Herre. Nye generasjoner følger etter i en kirkesituasjon som for dem er normalen, uvitende om hva det levende håp de er blitt berøvet. Profeten Hosea`s klage fikk ny aktualitet, *Hos 4:6 – Mitt folk skal gå til grunne fordi det ikke kjenner Gud.*

25. MODERNITETENS KIRKE ELLER «GUDS FAMILIE?

Fem karakteristika ved modernitetens kirker

(1) Den *umiddelbare* tilgang til Bibelens meningsgivende budskap i tillit til fornuft og/eller følelse (biblisisme).
(2) Det *uforpliktende* disippelskap med rom for reservasjoner mot apostelordets lære.
(3) Den *prosessuelle* sannhet nedfelt i de læretilpasninger som "hele kirken" er tjent med og moderniteten forventer (pragmatisme).
(4) *Uforutsigbarhet* belaster læren grunnet forpliktelsen på kirkemøtevedtak.
(5) Stadige *tilpasninger* til en tenkt kirkehelhet med henvisning til medlemstall, til forveksling lik antikkens "societas" – summen av individer, eller medlemmer i en organisasjon.

Hvor modernismen overstyrer menighetene, fremstår kirkerommet som et forsøksrom. «Det som fungerer best», bestemmer valget mellom flere alternativ. Virksomheten bekrefter egokulturens overtro på menneskets evne til å velge det rette «for meg» (jf Mt 15:1-20). Med dunkle forestillinger om menighetens sendelse, legitimitet og kjennetegn følger snusfornuftige tilpasninger til modernismens devise "frihet, likhet og brorskap" for likesinnede.

Moderne kirkeledere legger avgjørende vekt på *former,* egnet til å kommunisere yndlingsidéer i folket. Tar de ord som «synd» og «tilgivelse» i sin munn, unngår de å nevne ved navn djevelens gjerninger, som menneskene skal omvende seg fra og døpte mennesker forsake i troens øvelse. (Lk 24:47). De er mere opptatt av å involvere mennesker i psykososiale prosesser ved hjelp av prosesjoner, lystenning, musikk, sorgarbeid, osv.

Med forventninger om kirkesøkning, anerkjennelse og kirkevennlige reformer, opptrådte man fra kirkens side som støttespiller og samtalepartner for vitenskap og samfunn. Forventningen ble ikke innfridd. Problemet er tapt troverdighet som kirke på den ubeskårne kirkegrunn lagt i begynnelsen.

Modernitetens kirker fortrenger det unike ved menighetens gudstjenestelige fellesskap: Den oppstandne Kristus til stede i menighetens midte, virksom med de handlinger som han innstiftet med befaling om å lære døpte å holde dem. I stedet ble det presteembete oppfunnet som fremstiller Kristus og hans kirkebrud i et lesbisk parforhold. Med hvilken autoritet og kompetanse gjør man det? Samme spjørsmål må rettes til de mange menneskepåfunn i form av aktiviteter og kvasiterapi som profesjonelle utfører mere forlokkende andre steder. Alltid lå modernitetens kirke på etterskudd av markedets behov. Det var meningen å forene messe og folk, men det motsatte skjer: En indrekirkleig fremmedgjøring for det unike og underfulle ved Guds kirkes rene kjennetegn finner sted. Kirken blir alminneliggjort og uinteressant. (Jf Apg 1, 1 Kor 4:1f, 15:1-3 osv)

Problemene oppstår vesentlig av to grunner:

1) Et generelt og vagt formalspråk anvender samfunnsteorier på gudstjenestelige ordninger.
2) Kirkejustis verner om vedtatte former begrunnet i løsaktig åndelighet, løst fra apostelordets lære fra Bibelens Herre og kirkens Lærer. (1 Kor 14:3f, 36.).

Modernistisk kirkepraksis markerer rollefordelingen mellom liberale og konservative. *Avstandsmarkeringer* i sak rammer kirkens framtreden i den apostolisk-lutherske læretradisjon.

Nærhetsmarkeringer til folkemening og lokalkultur markerer kulturbetinget identifikasjon. Kirkeledere av denne type følger "*sin egen ånd*", klaget Esekiel, og likevel håper de at Gud skal stadfeste "*deres ord*" (Esek 13:3, 6).

Den kirkeødeleggende virkning i samtid

Årsaken er *syntheseprosjektet*: Man forsøker å *forene* kristentro og modernitet i en høyere enhet, og dermed *legitimere* den organiserte kirke som samfunnsinstitusjon. Det er rettferdiggjørelse ved hjelp av markedets respons.

Syntheseprosjektets gjennombrudd i europeisk kirkeliv skjedde for en stor del i siste halvdel av 1800-tallet. Kirkens virkelighetstydning og frelsesbudskap ble tappet for åpenbaringsordets substans, av Herrens selv gjort begripelig med sin kirkes rene kjennetegn, rett forvaltet i en dennesidig virkelighet. Den ble gjenstand for historisk-kritisk bibelforskning, selv underlagt modernismens tro på historiens *åpenbaringstomme* forløp. Alt som stadfestet Guds løfter oppfylt i den dokumenterte Jesus-historie, slik Skriftene har sagt, ble luket vekk. Under skinn av "vitenskapelighet" ble den lærde biblisisme ødeleggende for kirkens trosformidling på alle nivå.

Fremgangsmåten kunne være *direkte* frontalangrep mot ledd i kirkens trosbekjennelse (Apostolicum). Mer effektiv var den *indirekte* fremgangsmåte ved hjelp av problematiserende bortforklaringer når man fant tiden moden. Medløpernaturer spilte rollen som "samlende", og i sine maktposisjoner kunne de prioritere allmennytten fremfor apostelordets lære. Den evangelisk-lutherske bekjennelse ble en formalitet, straks bekjennelen til apostelordets lære medførte forfølgelse i massemedias gapestokk. Kongen gikk foran og biskopene diltet etter, er det sagt. Prester i opposisjon til kvinneprest-reform og kirketilpasning til friabortlov og moderne økumenisme oppnådde tilsynelatende «kjøregler», men bordet fanget. Det fins ingen kjøreregler i et kirkefellesskap i strid med den apostoliske læretradisjon.

Den indrekirkelige reaksjon bestod i gruppebaserte virksomheter med selvberging og/eller kirkeredning som mål. Historien om konservatives kampsaker handler om tapte skanser i påvente av den uinnfridde forventning om "den siste spiker i statskirkens likkiste" (biskop Johannes Smemo c 1965).

Stilt overfor kirkerealiteter under statlig kontroll, skulle den konservative prest tjene to herrer (Mt 6:24, 7:6). Posisjonen som Kongens embetsmann (fra slutten av 1600-t) ble etter hvert kraftig redusert med lovendringer for kirke og skole. Samtidig med oppbyggingen av folkekirkens organisasjon, vokste en kommissær-lignende presterolle fram, som utad bekreftet "fellesverdier" med ritualer og opplevelser. (Jf 1 Kor 11:3, Joh 5:19, 8:38 og 42f)

Virkninger i generasjonsløpet

Modernitetens kirkevirkninger vitner om traderingskrise i kirkehusets bruk. Kristen går tilbake til 1700-tallet, da pietismens og rasjonalismens innflytelse svekket Den norske kirkes fremtreden som evangelisk-lutherske bekjennelseskirke med unntak av de liturgiske ordninger: Kirkeritualet fra 1685, Alterboken fra 1688, Graduale fra 1689 og dertil Kingos salmebok.

Etter hvert som modernitetens betraktningsmåte ble vanlig, ble den gammellutherske arv av mange oppfattet som umoderne, men likevel aktet som tids- og kulturbetingede trosvitnes-

byrd fra gamle dager. Den kirkesøkende befolkning ble for en stor del fremmedgjort for bekjennelse i nytestamentlig mening, og dermed for kristentroen s basis i nådemidlenes bruk. I den folkelige sammenheng praktiserte «leserne» husandakt på helligdagene med lesning fra Luthers «Huspostille», utgitt i 1544 av Veit Dietrich. Den måtte mange steder for postiller i den gammel-pietistiske tradisjon.

Lutherdommens konfesjonelle ødeleggelse handler om *lærekonvergens i generasjonsløpet*. Først blenye idéer initiert ved utgrupper. Deretter fulgte konfrontasjon, debatt og mottiltak. Til sist ble utgruppene gitt frihet til å utøve sin praksis i lovregulerte former (jf Hans Nielsen Hauge, Gustav Adolph Lammers).

Nedbyggingen av den konfesjonelle stat var samtidig overgangen til den sekulær-liberale stat. Brødresocieteter og «dissentermenigheter» ble akseptert, og likeså konventikkelvirksomhet i en sideordnet kirkestruktur «innen» Den norske kirke. Nytt i etterkrigstiden var fremveksten av den såkalte «menighetsaktivitet» i menighetsrådets regi, og etter mønster fra aktiviteten på bedehusene (bedehuskulturen).

Gjennom to-tre århundrer ble den konfesjon som kongemakten beskyttet, omdannet til et stats- og folkekirkelig religionsvesen innordnet den evangelisk-lutherske bekjennelse *de iure*. I løpet av 1800-tallet endte kirkens tradisjonskrise i «kulturkampen», da forholdet tro og vitenskap var det sentrale tema.

En rest etablerte seg i 1890-årene som *formålslutherdom* under fanen "for Bibel og bekjennelse". Noen holdt fast ved den bekjennelse som en gang samlet kirkefolket i den skriftbundne tradisjon fra den gamle kirke. Formålet markerte håpet om en indrekirkelig fornyelse. Kanskje var lokale vekkelser et forvarsel? I mellomkrigstiden var håpet om «landsvekkelsen» ennå levende, men paradoksalt nok et utslag av den åndelighet som overser kristentroens begrunnelse i en dennesidig bevitnet Jesus-historie.

Det sosiale vilkår for trosformidling i «Guds familie»

Pietismens konventikkel-tradisjon er en påminnelse om den sosiale motor i enhver gruppeeller kollektivtradisjon: *Smågruppen, hvor samtalen foregår om den autoritative tradisjon.*

Et særtrekk ved kirkefellesskap i krise er den pågående diskusjon. Med den forstummer samtalen (el kristendomspraten) om bibelhistorie og barnelærdom til oppmuntring og trøst.

Det bør være en prioritert oppgave å tilrettelegge «møteplasser» hvor man samtaler om kirkens tro og dens begrunnelse. Samtalen begynner som oftest med en positiv kommentar til det gudsord man har lest, hørt eller sunget.

I kristen trosformidling står barne- og ungdomsgenerasjonen (*førstegenerasjonen*) i en utsatt posisjon. Den vokser opp under forhold som oppfattes som normalsituasjon, det vil si uten de erfaringer som andre- og tredjegenerasjon har. Gruppetilhørighet, identitetssøken og selvstendiggjøring medfører opposisjon mot normtrykk "ovenfra". Og motsatt: Typisk for *tredjegenerasjonens* posisjon under modernitetens trykk er fremmedgjøring overfor den samfunnssituasjon som former ungdommens identitet gjennom mange impulser og veivalg, ukjent for ungdommen "i gamle dager".

I denne sammenheng har mellomgenerasjonens (*foreldregenerasjonen*) den sentrale posisjon i kirkens trosformidling. Menighetens organiserte virksomhet kan støtte foreldrene oppseding med ordnet dåpundervisning og prakiserende tro i menighetens gudstjenestefellesskap. Det forutsetter et samarbeid mellom hjem og menighet begrunnet i formaningen til foreldre/foresatt og faddere og deres løfte dåpliturgiens form. Et **eksempel**:

> Presten: Ved den nye fødsels bad – ved vann og Den Hellige Ånd, er dette barn blitt et Guds ban og Kristi medrving i Guds kirke. Så formaner jeg dere foreldre og faddere i Guds sted:
>
> Bistå barnets opseding med Guds ords lære, kortframstilt i Luthers Lille Katekisme.
>
> Be for barnet i deres bønner.
>
> Og påse at barnet lærer Herrens Bønn, De ti Guds bud og Trosbekjennelsen, og får hjelp til å bekjenne den treène Gud, leve i Guds kirke og blir forberedt til Herrens Hellige Nattverd. – Vil dere gjøre dette?
>
> Svar: Ja.
>
> Presten: Salig er hver den som hører Guds ord og tar vare på det! (Lk 11:28)

Formaningen utvider perspektivet fra dåphandling til dåpundervisning (barnelærdom), med gudstjenestefellesskapet og kommunionen som mål. Til sammen utgjør de den *helhet* som Jesu dåpsbefaling og løfte viser til, **Mt 28:20** – *lære dem å holde alt det jeg har befalt dere, og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende*.

Denne skjematiske oversikt lar oss forstå den utfordring som det etablerte nådemiddelfellesskap står overfor i modernitetens samfunn: **Å samles til messen som Guds familie?**

Den felles gudstjeneste (høymessen) må skje i på en måte som fremmer samtale og gjennomføring i et samarbeid mellom generasjonene. Siden alt i kirken handler om dåpen, kan vi ta utgangspunkt i fadderformaningen.

Formaning og løfte er *en kirkerettslig kontrakt* mellom hjem og menighet. Fadderne er barnets representanter overfor menigheten og menighetens representanter overfor barnet (menighetsfaddere). De fremstår som barnets forbedere og garantister for kristen oppseding. Samarbeidet mellom hjem og menighet gjelder familieliv i Guds rike. Her er vi ikke familie i biologisk mening, men et familiefellesskap på dåpens grunn. Her er elt innordnet den felles samling om Ord og Sakrament.

Biskopens visitas setter fadderformaningen i sentrum for kristen oppseding i Guds familie (el husfolk, Ef 2:19f). En praktisk konsekvens bør være et diakonat for lekfolk som assisterer samspillet mellom prest og menighet under den felles gudstjeneste. Kordiakon? Katekетdiakon? Hensikten må være den samme for alle deltagere: Å oppmuntre døpte til å bruke den samme barnerett hos Gud i den felles gudstjeneste for Gud. Her skal være «åpen hus».

26. LA KIRKEN VÆRE KIRKE I DET SEKULÆR-LIBERALE SAMFUNN!

Moderne kirketilpasninger fremtrer som kompromissløsninger. Når selvrealisering krever endret kirkepraksis, unngår moderne kirker den åpne konfrontasjon. Noe er viktigere: Hensynet til allmennytten. Med stor konsekvens må det moderne kirkeprosjekt bekrefte storsamlfunnets "fellesverdier" og opptre som modernitetens korrelat.

Hvorfor skulle ikke en menighet la seg modernisere i pakt med livssynsmarkedets behov? Markedet er en svikefull partner, for med tilpasninger vil kirken alltid være på etterskudd, og det med tapt troverdighet.

Hvor kirken er til stede som et ordnet gudstjenestefellesskap, må årsaken være menighetens *sendelse*. Svaret gir seg selv: Alternativet til den moderne kirke er menighetens fremtreden som *apostolatets kirke,* trofast mot marsjordren fra den oppstandne Kristus, Lk 24:47 – å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk. Hvor evangeliet får inngang, får døpte mennesker lære å holde Kristi befalinger i menighetens fellesskap med ham, det levende høp. Der fremstår apostolatets kirke i den skriftbundne tradisjon siden aposteltiden og den gamle kirke.

Noen annen identitet eller motivering har ikke det evangelisk-lutherske kirkefellesskap på stedet. Navnet er av underordnet betydning. Troskapen mot det apostoliske ord er avgjørende. Der er den oppstandne Kristus til stede, og virksom med ord bereder han oss til den kommende verden. Her skal døpte lære å holde alle Kristi befalinger til kirken. og praktisere dåpen i forsakelse og tro. Menighetens sendelse står fast, og prekenembetets oppdrag likeså, tross mangler som hefter ved gjennomføringen.

Ateistens innvending er en *omfattende* virkelighetstolkning. Han krever bevis for undere som ingen dødelig kan bevise. Hvor har ateisten vært, som vet å utelukke "*den Gud som gjør undere*"? (Sal 77:15, 86:10). Den lukkede kausalitetstro er en umulig posisjon. Hva er så problemet? Mennesket selv. *Lk 15:31 – Hører de ikke på Moses og profetene, så lar de seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde*.

Motstand og lidelse for Kristi skyld er de kristnes normalsituasjon i verden. Med livet under det kors som Gud tillater, følger også bønnen i tillit til Guds ord og løfte. Ateistens handlingshorisont er dennesidig og lukket. Den kristnes handlingshorisont er åpen-og venter fullendelsen av Guds løfter i den kommende verden. På det medmenneskelige plan samarbeider for å bedre menneskers levekår.

Moderniteten utfordrer den bibelske tidsorientering

Den bibelske tidsorientering omfatter fortid, nåtid og framtid. Underlig nok, alt kretser om Guds forsoning med verden i Jesus Kristus og ham korsfestet (1 Kor 2:2), ikke bare i fortid, men «nå og alltid og i evighet» (Ef 1, Åp 5).

I fortid: Guds Sønn, født av Faderen fra evighet kom i en tjeners skikkelse, "*unnfanget av Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria*". Han var, er og blir i evighet Guds rene Lam, som i

forening med sin menneskenatur har oppfylt Guds lov i alle deler. I ham har Gud forsonet verden med seg selv i Jesu død, og frelst oss "*fra alle synder, fra dødens og djeve-lens makt*" (LK). Dette stadfestet Gud med Jesu oppstandelse fra de døde.

I samtid: Han er ikke stengt inne i en himmelbolig fjernt fra denne verden, men virksom i nåtid hvor som helst menigheten samles i Jesu navn og holder hans befalinger. Der gir han himmelske gaver i jordiske skikkelser, forvaltet på troskapens vilkår.

I framtid: På den ytterste dag kommer han i sin Guddoms herlighet, synlig for alle. Da skal han dømme levende og døde, og la sin troende kirkeskare toge inn i herlighetsriket på den nye jord. Der skal de se Gud ansikt til ansikt, for evig frelst fra det onde.

Evangeliet kunngjør "*et levende håp*" (1 Pet 1:3) fra "den levende Gud" (Apg 14:15 osv): Gud har oppreist Jesus Kristus fra de døde på den tredje dag, "slik Skriftene har sagt" (1 Kor 15:3). Kristus er Guds "*førstegrøde*", gitt i fortid (v 20), nå til stede og virksom i den forsamlede menighet. Fortid, nåtid og framtid løper sammen i ham som er fra evighet og til evighet. Det er ingen forandring eller skiftende skygge i ham. Hans persons hemmelighet er JEG ER – Begynnelsen og Enden, Alfa og Omega.

Evangeliets tidsorientering er ingen verdensflukt. En kristen lever himmelvendt i Guds skaperverk, kalt til å virkeliggjøre Guds gode skapervilje og ære ham med sitt liv. Kilden til den kristne livsorientering er åpenbaringsordets Gud. Han har talt til kirkens fedre i den gamle pakt (Heb 1:1f), og oppfylt Messias-løftene i den historiske Jesus, slik de fire evangelistene dokumenterer. De formidler Jesu undervisning om sin person og sitt verk, og forteller om undergjerninger han gjorde for å bevitne sin persons hemmelighet, slik «Skriftene» (GT) vitner om ham. Denne undervisning har vi mottatt i og med apostelordets lære, fra dem som kjente ham først. Med Kristus som gave, lever kristne med ham til eksempel.

På den rett utlagte Skrift fra dens Herre blir Guds kirke bygd opp i nåtid. Evangeliets adressater er i tidens løp "*alle som på hvert enkelt sted påkaller vår Herre Jesu Kristi navn*" (1 Kor 1:2). Der rettes blikket mot Kristi komme som verdens dommer og gjenløser på den ytterste dag. **Fil 3:20** – *Vi har "vår borgerrett i himmelen, og derfra venter vi Herren, Jesus Kristus, som vår frelser"*. Det synlig uttrykk for den himmelvendte livsstil er er deltagelsen i Herrens Nattverd. (1 Kor 10:16, jf Mt 18:20.) Kristi ofrede legeme og blod mottas brødet og vinens skikkelser, og mottatt med munnen foregriper de Kristi komme i sin Guddoms herlighet på den ytterste dag. Da skal han som dømmer rettferdig, skille den troende kirke fra fortapelsens masse, hevne "ondskapens åndehær" (Ef 6:12) og løse lidelsens og ondskapens gåte. Hans dommer er rette.

Den guddommelige strategi

Strategien er gitt med prekenembetets oppdrag: Å holde fast ved "*vår Herre Jesu Kristi sunne ord*", 1 Tim 6:3 (Joh 14:23, 1 Kor 11:2, 15:2, 2 Tim 3:14). Hebreerbrevets forfatter oppmunter med begrunnelsen, *Heb 10:23 – la oss holde urokkelig fast ved håpets bekjennelse, for han som ga løftet, er trofast*. Det er ikke smak og behag som samler Kristi bekjennere. De samler seg om de prester som forvalter "Guds hemmeligheter" på troskapens vilkår (1 Kor 4:1f, jf Apg 2:42).

Denne strategi fra aposteltiden medfører brudd med kirkefellesskap med rom for reservasjoner mot apostelordets lære fra Herren. Med nødvendig konsekvens blir kallsretten brukt og det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap gjenopprettet.

Den nytestamentlige tro har vi mottatt hel og ubeskåren i *Konkordiebokens* bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (utg 25.6.1580). Kronen på verket er *Konkordieformelen* med læreavgjørelser i kraft av apostelordets lære fra Skriftens Herre. Et lære*system* er det ikke tale om, for det er med rette sagt: Kirken gransker ikke skjulte ting. Kirken istemmer og bevitner i lære og liv den rett utlagte Skrift, som Kristus overga fra Faderen til apostlene han utvalgte, og ved dem til kirken i all ettertid. I sentrum står Kristi lidende lydighet inntil døden i alles sted. Han er den «Guds rettferdighet» som evangeliet åpenbarer til frelse for hver den som tror (Rom 1:16f).

Martin Luther ga den nytestamentlige tro en kort framstilling i *Lille Katekisme* (år 1528). Adressater var «husfedre», som her fikk hjelp til å formidle gudskunnskap i en forenklet form (Heb 5:13). Dette samarbeid mellom *prest og lekmann* fins så lenge kristne samles på Kristi vilkår. Her handler det om underfulle handlinger i Guds nåderike på jorden. De må barn og unge få del i. Det skjer i disippelskap hos den oppstandne Kristus, kirkens Lærer.

27. OPPGAVEN Å BEGRUNNE TROEN

Guds vitnesbyrd

Det er ikke menneskelige behov som begrunner det evangelisk-lutherske kirkefellesskap. Begrunnelsen er de handlinger som den oppstandne Kristus innstiftet og befalte. Ved dem er han virksom til stede i den forsamlede menighet. De lokker og drar på kirkevei.

Så avstår vi fra fornuftige forklaringer. Et under kan man kun bevitne og stadfeste som en kjensgjerning. Den praktisk-ateistiske livsstil utfordrer troens bekjennere til handlingens svar, både gudstjenstelige vitnesbyrd og livets vitnesbyrd.

Den undervisning som Kristus gav før Himmelfartsdagen, gjaldt "*det som har med Guds rike å gjøre*", Apg 1:3. Han gav det apostoliske prekenembete fullmakt til å løse og binde synder. Og da Herren innstiftet den nye pakts måltid «i den natt da han ble forrådt», så han med glede frem mot sitt nærvær i den forsamlede menighet fra Pinsedagen og fram til dagenes ende. Uten den Oppstandnes undervisning og befalinger ville Kristi kirke med dens nattverdgudstjeneste vært ukjent for verden.

Lik de to på veien til Emmaus, må også vi lære av Jesu undervisning å tenke Guds tanker, "*slik Skriftene har sagt*", og gjøre deretter (1 Kor 15:3, jf Mt 16:21-23, Lk 24:36-48). Vår kirkegang bevitner Guds vitnesbyrd på Første Påskedag. Gud har oppreist Kristus fra de døde og stadfestet sitt frelsesverk.

Siden Pinsedagen fortsetter Guds folks historie i den nye pakt. Hvor Guds kirkes ytre kjennetegn blir forvaltet med troskap, vitner evangeliet og sakramentene om den Oppstandnes virksomme nærvær. Gud er troverdig.

Tause påminnelsene fins i det liurgiske rom: *Prekestolen* minner Kristi ord, *døpefonten* om den nye fødsels bad, *skriftestolen* om det private skriftemål, og *Herrens bord* om alterets sakrament. Noen oppfatter tegnene. De hungrer etter samfunn med den levende Gud og samfunn med Guds Ene Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Får de steiner for brød? (Mt 28:20, Joh 14:23, 1 Kor 15:3, 1 Tess 2:13f).

Bruken bevitner Jesu persons hemmelighet - "*sann Gud og sant menneske, født av Faderen fra evighet og sant menneske, født av jomfru Maria*" (LK, forkl 2 trosart). På grunn av Sønnens lidende lydighet errer sin menneskenatur er han «Guds rettferdighet», den rettferdighet som evangeliet åpenbarer uten lovgjerninger. I det Guds rene Lam har Gud forsonet vrden med seg selv. Gud en forsonet Gud, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Nå er han virksom til stede hvor som helst menighetslemmer samles om Ord og Sakrament. Tegnene er gitt for at vi skal dele *Jesu glede*, da han så fram til sin kongeposisjon "ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd" og trone på sølvfast i sine venners midte (HSasse).

Til betraktning: Jf Jes 12. Joh 15:11, 16:22, 24, 17:13 osv. Jf Rom 14:17. 2 Kor 1:24b, 7:4. Kol 1:12, Heb 12:2, Jak 1:2, 1 Pet 1:6, osv.)

Den opphøyede Jesus ved Faderens nådeside bor ikke i et rom fjernt fra vår verden. Det var Guds rådslutning fra evighet å motta ham som *Herren over tid og rom* (Apg 3:21). Nå bruker han sin Guddoms egenskaper til å være virksom alle steder i denne verden, og virksom til stede i sin kirke hvor som helst hun samles og holder alle hans befalinger. Denne tilstedeværelse er likeså underfull som skapelsen, og overstiger tankens muligheter. Likesom evangeliet om Guds velgjerninger i Kristus er *unikt*, så er også Guds kirkes rene kjennetegn unike.

Den praktisk-ateistiske livsstil utfordrer kristne til å handlingens svar. Tydelig må begrunnelse være. Generelle og vage talemåter tilslører og legger til rette for manipulerende usakligheter, allminneliggjørelse og relativismens terror.

Ingen uklar initieringsfase

Det fins utallige kollektivtradisjoner i den globale kulturkrets. Til forskjell fra dem alle er den apostoliske kirke- og læretradisjon uten *en initieringsfase*. På Pinsedagen var Peters tale ingen fornuftig konklusjon på forhåndsdrøftinger av typen «hva skal vi nå gjøre». Apostelen ga videre hva den Oppstandne hadde lært og befalt de tolv.

Like fra Pinsedagen fremsto kirken i den nye pakt med de handlinger som konstituerer Guds folk. De ble hørt, sett og brukt like fra begynnelsen. Det evangeliske prekenembetet er et under. Et under var også kirkens fremtreden på Pinsedagen med de gudgitte kjennetegn (jf den sammenfattende karakteristikk, Apg 2:42). -

Kirkens unike gudstro har øyenvitnene, tegnene og begripeligheten på sin side. Men handler prest og menighet i strid med Herrens bud, da tilslører de det unike ved kirkens tro og kjennetegn. Tilslørende er kirketilpasninger til modernitetens overtro på mennesket i troens saker. Tilpasningene bekrefter "*den såkalte erkjennelse*" (1 Tim 6:20). Med unnfallenhet og bortforklaringer prioriterer man "*egen vinning*" (se 1 Pet 5:1-4). Denne fristelse har fulgt kirken like fra begynnelsen. 1 Pet 3:18 – *Vær alltid beredt til forsvar når noen krever dere til regnskap for det håp dere eier.*

Guds handlende allmakt

I kirkens ordbruk er *allmakt* ingen tenkt egenskap ved en gudsforestilling. I så fall måtte man forsvare åpenbaringsordets Gud med logisk argumentasjon (teodicé el gudsforsvar). Den slags forsvar trenger ikke åpenbaringsordets Gud (Heb 1:1f). Kausalitet og forutsigbarhet i det skapte utelukker ikke Guds skaperord, virksomt i det skapte.

Guds inngripen gjennom frelsens historie vitner om «*handlende allmakt*» (TWigen), uavhengig av menneskers tanker. Åpenbaringsordets Gud lærer vi å kjenne gjennom den han utsendte, Kristus Jesus (Joh 17:3). Underfull er hans nidkjærhet for for sitt verk under syndefallets kår, okkupert som det er av fiende maktene synd, død og satans rike. (Jes 9:6, 28:29, Joel 2:26. Lk 13:17, Åp 15:3. 19:11 osv.)

Det er om Guds suverene maktbruk kirkespråket anvender den greske gudsbenevnelsen *Pantokrator* (allhersker), på hebraisk "*Gud Sebaot*" – "Hærskarenes Gud" eller "Allhærs Gud". Åpenbaringsordets Gud oppfyller sine løfter i en bevitnet historie med skaperverkets gjenløsning som mål. Sal 40:5 – *Salig er den mann som stoler på Herren* (84:13, Ord 16:20).

Trosbekjennelsen (Credo) kaller Faderen "*den allmektige*", men Sønnen er født av Faderen i evighet og Ånden utgår fra dem begge. Dermed er de tre *personene* i enheten allmektige hver for seg. Liksom Faderen er allmektig, er også Sønnen allmektig og Helligånden allmektig, "*og likevel er det ikke tre allmektige, men én allmektig*" (Athanasianum, 13f). Åpenbaringsordets trofaste og allmektige Gud griper inn og handler suverent med evangeliet og sakramentene som midler (1 Kor 4:1f, Joh 17:3, 20 osv).

Under Herrens Nattverd lovpriser vi Faderen ved Sønnen i Den Hellige Ånd, og takker den treène Gud for underet Kristus gjør med sitt allmaktsord over fremsatt brød og vin. Med dette måltid ihukommer vi gudmenneskets død for Faderen "inntil han kommer" (1 Kor 11:26).

Ikke noe sted i Nytestamentet forbinder Den Hellige Ånd med det sakramentale under som Kristus gjør med sitt ord. Også da kommer Ånden oss til hjelp og styrker troen på Kristi tydningsord - om gaven han gir. Derfor bruker vi trosepiklese, som også Luther gjorde (epiklese = påkallelse).

Det er en gammel vranglære å påkalle Ånden for å medvirke i det sakramentale under (forvandlingsepiklese), som om vår «nattverdfeiring» medvirker til det sakramentale under. Denne storhetsånd vitner om falsk åndelighet, den nytestamentlige tro ganske fremmed.

Trosforsvar langs to linjer

Nytestamentet lar oss møte kirkens trosforsvar langs to linjer: (1) *øyenvitnenes* beretninger om den oppstandne Jesus, og (2) *skriftbevis* om Jesu lidelse, død og oppstandelse (1 Kor 15:1-3, jf Mt 16:21, Lk 24:44-48). Vår posisjon er ikke øyenvitnet, men *disippel-posisjonen*.

Lik kristne i aposteltiden, bør tenkende kristne lære å føre skriftbevis. Guds vitnesbyrd – den oppstandne Kristus - oppmuntrer mennesker til å la seg forlike med Gud og stole på Guds ord (Lk 24:44-48, Mk 16:16, Mt 22:4, 1 Kor 15:1-3, 2 Kor 5:18ff). Slik unngår vi det falske trosforsvar med føleri, opplevelsesmystikk og den magisk-terapeutske deisme (herlighetsteologi, 2 Kor 5:7, jf Gal 1:8, Mt 1623). Er jeg en kristen, må det være fordi Guds ord sier så med bevitnede kjensgjerninger.

Paulus måtte forsvare evangeliet for filosofene på Areopagos. De lyttet interessert – også til Guds befaling, at alle mennesker - hvor de enn er - skal vende om, for dagen kommer da Jesus skal dømme verden med rettferdighet. Jesu oppstandelse fra de døde gjorde budskapet troverdig. Da de hørte oppstandelsen nevnt, gjorde fleste filosofene narr av Paulus (Apg 17:31f.)

Ifølge antikkens sannhetskriterier er bare det sant som er gammelt, har stor utbredelse og blir trodd av mange. Samme begrunnelse møter oss, når man legitimerer kirkens nærvær og betydning med kristen kulturarv, medlemstall og menneskers religiøse behov.

Apøstolatets kirke trer fram med Guds sannhetsbevis som reiste Kristi opp fra de døde, og med en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og hans verk, slik Skriftene har sagt. Guds rene evangelium og sakramentene forvaltet på Kristi vilkår, stadfester den Oppstandnes virksomme nærvær med handlende allmakt i den forsamlede menighet.

Guds trosforsvar består i underfulle kjensgjerninger. De lokker og drar på¨kirkevei.

28. KIRKENS TRO - GUDS TRO

> *Joh 6:29 – Det er Gud som virker at dere tror på den som han har utsendt* (Apg 3:16, jf Ef 1:19f, Fil 2:13, Kol 2:12 osv).

Kilden til kirkens tro åpenbaringsordets trèene Gud. Det er ham vi lærer å kjenne gjennom den han utsendte, Kristus Jesus. Denne kjennskap gis i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og det verk han var sendt for å utføre, slik skriftene i Det gamle testamente vitner om ham.

Det altavgjørende vitnesbyrd har Gud gitt med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde på den tredje dag, da han stadfestet sin forsoning med verden i Jesu død på korset. **1 Joh 5:11f** *– Gud har gitt oss evig liv, og dette liv er i hans Sønn. Den som har Sønnen har livet. Den som ikke har Guds Sønn, har ikke livet* (1 Kor 2:1, 15:14-21, 1 Joh 5:9-12).

Evangeliet om Guds forsoningsverk i Jesu død virker den tro som er Guds verk alene (1 Kor 2:9). Og likevel er det en svakhet ved forkynnelsen i vår tid at den synes å overse årsaken til kristentroens begrunnelse. Den må jo være den samme for oss som for de første kristne. Avgjørende var Jesu undervisning i Skriftene de førte dagene før Himmelfartsdagen. Evangeliets troverdighet er hverken føleri eller tankespinn, men bevitnede kjensgjerninger i en dennesidig, jordisk historie.

Jesu utvalgte apostler var blant de mange øyenvitnene til den oppstandne Jesus. Elleve disippelmøter er dokumentert, og ved en anledning var de over 500 tilstede (1 Kor 15). De lyttet til hans undervisning og deltok i måltidsfellesskap med ham. De lærte seg hans befalinger mens de ventet på Pinsedagen. Da ble de utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne. De kunne de gi videre Jesu undervisning på fremmede tungemål og iverksette Kristi befalinger til Guds folk i den nye pakt. Gud har patatt seg alle plikter og gitt menneskene alle rettigheter med adgang til ham på nåderettens grunn i Jesu, Guds Sønns offerdød.

Denne gudskunnskap lar oss kjenne Gud i all hans trofasthet og kjærlighet. Inngangen til denne kjenskap er Jesu persons hemmelighet – Ordet som ble menneske i Jesus fra Nasaret er midleren for verdens skapelse og gjenløsning. Denne inngang ble stilt fram for verden i Jesu tjenerskikkelse. Vil vi lære den levende og sanne Gud å kjenne, må vi bøye oss og søke ham i det lave.

Denne gudskunnskap er omfattende, men sier ikke alt. Vi mottar basiskunnskap om Gud, mennesket og verden. Den viten som Jesus-historien stadfester, overstiger den spesifikke kunnskap som mennesker evner å fremskaffe og formidle. Følgelig er det feil fra kirkens side å foreskrive kunnskap om den verden vi sanser. Kirkens gudskunnskap lar oss kjenne den eneste sanne Gud, men kunnskapen er gitt stykkevis (el fragmentarisk, 1 Kor 13:12).

Å konsolidere læren

Avkristning eller sekularisering er en kirkesosial prosess blant folk i kirkebenkene. Altså må forkynnelsen bli fulgt opp med konsolidering av læren i tilhørerflokken.

Et forbilde er urmenigheten i Jerusalem (Apg 2 :42). Den holdt seg trofast til apostlenes lære, Herrens Nattverd og "bønnene". Med bønnene i bestemt form siktes til resitasjon av tidebønner, en bønnepraksis overtatt fra templet med resitasjon av slmer fra Salmenes Bok, Jesu bønnebok.

Med apostlenes lære fremstod urmenigheten som et kirkefellesskap på den grunnvoll hvor Kristus Jesus er den levende hjørnestein (Ef 2:20). Kirken i den nye pakt fremstod som retttroende (ortodoks) like fra begynnelsen. Denne konsolidering lar grunnvollen bestå hel og ubeskåret hele veien i den apostoliske kirke- og læretradisjon. Hvordan er det mulig i foranringenes verden? To ordninger eller nødvendige vilkår må bli praktisert, skal trosformidling skje i tidens løp: Høymesseliturgi og katekisme.

Den evangelisk-lutherske messeliturgi er ikke misjonsmiddel, men et lødig uttrykk for apostolisk-luthersk kristendom. Liturgien tjener vekselvirkningen – på den ene side Kristi oppbyggende gjerning med Skriftens ord, på den annen side menighetens gjensvar med bønner, takk og lov. Instruksjon, informasjon og jevnlig bruk gjør deltagerne fortrolig med bruken.

Med den felles gudstjeneste i sentrum - og innordnet den, deltar menighetslemmene i bibel- og katekismegrupper tilpasset alder og kunnskapsnivå, og de inviterer andre med. Da følger den kirkevekst som er en frukt av Kristi ord, om Gud vil. Han forener og sammenføyer i den -virkelighet som kalles «i Kristus» eller «Jesu Kristi rike». Med ham til gave praktiserer vi vår dåp – som *liturger* for Gud, og som *diakoner* for vår neste. (Ef 4:14-16. Jf 1 Kor 12:12f, Kol 2:19, Joh 17:3.)

Samarbeidet prest og lekfolk gjelder nådemidlenes bruk. Kallet gjør forskjellen. Eksempler fra liturgien: La oss be, la oss takke, la oss bekjenne vår hellige tro, osv. be, osv). Kirkens bekjennelse samler. Mangt er ønskelig, men ett er nødvendig – *å gi dem mat i rette tid* (Mt 24:45). Føden er "Guds hemmeligheter", som en menighetsprest (pastor) er kalt til å formidle og rekke fram som Kristi delegat i Kristi sted. (**Ef 4:11f**, 1 Kor 4:1, jf Mt 13:11 osv.)

Her er enhver tjeneste en nåderett, for vi er alle uverdige tjenere (Lk 17:10).

Til ettertanke: Mt 10:5, 16, 17:18, 20:21. Mk 3:14, Lk 10:16. Rom 10:15. 1 Kor 4:1f, 17. 2 Kor 5:20. Jf Lk 4:18, Joh 4:34, 5:36, 7:28 osv.

En menighet bør ha et ordnet *diakonat*, så presten kan vie seg til "*bønnen og Ordets embete*" (Apg 6:4). Menigheten kaller etter behov skikkede menn og kvinner til liturgiske, administrative, pedagogiske og karitative oppgaver.

Diakonatets forankring i Herrens Nattverd, gjør siktemålet videre enn hensynet til prestenes behov for avlasting. Guds selvhengivende kjærlighet i Kristus Jesus oppmuntrer troens folk til gode gjerninger. **Tit 3:14** – *Våre egne folk må lære å gjøre gode gjerninger og yte hjelp der det trengs, så deres liv ikke skal være uten frukt*.

Emnet gode gjerninger opptar mest plass i Konkordiebokens bekjennelser fra reformasjonstiden.

Samarbeidet omfatter Kristi tjenere - barn og voksne under hans nådige herredømme. I Kristi kirke gjelder Kristi regel - vil noen være stor, han være de andres tjener (Mt 20:26).

Gudskunnskap i møte med den magisk-terapautiske gudsforestilling

Blir gudskunnskap formidlet?

Et problem er den naïve biblisisme - overtroen på fromme menneskers evne til å utlegge Bibelen . Argumentet er velkjent: «Bibelen sier». Karakteristisk er misbruken av beretningen om skapelse og syndefall (1 Mos 1-3), som om den er en håndbok i naturvitenskap. Istedenfor basisviten om Gud, menneske og verden, foreskriver man facit-svar for astrofysikere, geologer, biologer, paleontologer og andre.

Lik ateismens filosofer konstruerer også den naïve biblisist en *motsetning* mellom tro og viten. Det er ikke tilfeldig, når ateister uten videre forutsetter at kristentroens kilde er menneskets irrasjonelle behov for en «gud» som forklaringshypotese og meningsgivende trøst. Denne forutsetning er blitt seiglivet tolkningstradisjon, også ved universitetene.

Den som bruker "vitenskapen" som argument mot troen på den treène Gud, har forlatt den spesifikke kunnskap og oversteget tankens muligheter. Det er å presenterer et omfattende budskap om "virkeligheten". Ateisten er avhengig av den konstruerte *motsetning* mellom tro og viten. Uten denne forklaringshypotese, ville humanetikeren vært en sjelden fugl. Den naïve biblisist og ateisten bekrefter hverandre gjensidig.

Beretningen om skapelse og syndefall er en tilbakeskuende *læreprofeti.* Budskapet er den grunnleggende viten om Gud, mennesket og verden. Sett fra menneskets side, er det problematisk at denne viten overstiger den verden som er tilgjengelig for observasjon og refleksjon.

Hvordan har Skriftens rette utlegger utlagt beretningene om skapelse og syndefall? Svaret hører hjemme i katekismeforklaringen. Et par kommentarer får her være nok. Troen på den *gode* Skaperen er likeså radikal som evangeliet er unikt. Og den Gud vi lærer å kjenne gjennom Jesus Kristus, er så uendelig mye større og mer underfull enn noen gudsforestilling. Allerede det første ord i Lille Katekisme gir grunn til undring: «Du…» Ingen kjenner hans nidkjærhet for sitt verk uten den han utsendte, Jesus Kristus.

Den bibelske kulturkritikk

Det bibelske perspektiv på menneskelivet er kulturkritisk. Den som kritiserer, skjelner mellom godt og ondt, rett og galt. **Rom 12:2** – *la dere ikke lenger prege av den nåværende verden, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne*. (1 Joh 2:15, Ef 4:23, 5:10, 17, Kol 2:7f)

Kilden til den bibelske kulturkritikk er den gode Skaperen, stilt fram for verden i Sønnens selvhengivende kjærlighet (1 Kor 1:6, 1 Joh 5:9-12). Virkningen er den dristighet som anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. Med ham til gave følger gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt kall.

Da følger *kontrasten* til den dominerende livsstil under alle kulturforhold, men kontrasten er ikke avvisende. Den er kritisk. **Fil 4:8** – *Alt som er sant, alt som er edelt, rett og rent, alt som er verd å elske og akte, all god gjerning og alt som fortjener ros, legg vinn på det!* -

Vi mennesker er kapable til litt av hvert, men den gode Skaperen oppholder sitt verk, også i sosiale relasjoner. Derfor ber vi om fornyede sinn til å gjenkjenne den gode gjerning, medvirke til den og takke Gud for den. Den behager Gud *ved troen*.

29. MODERNITETEN UTFORDRER KRISTI DELEGATER

Kirkestatistikkene vitner om frafall i folket. Journalisten spør: Hva er prestens kommentar?

Presten svarer med samfunnsteori, viser til samfunnsutvikling og kulturmangfold, men ser muligheter i livskriser og overgangsfaser i livet. De gjør kirken relevant, forteller han, og bedyrer at kirken er åpen for alle.

Forstemmende er den tolkningsmakt og tankekontroll som utøves over folkekirkens prekestoler. De mange forsøk på å gjøre kirken alminnelig unngår de kjensgjerninger som like fra begynnelsen gjør apostolatets kirke troverdig under alle omstendigheter. I iveren etter å gjøre kirken alminnelig tilslører man de underfulle kjennetegn ved kirkens gudstjeneste, trofast mot menighetens sendelse.

Allminneligjørelsen har sin pris. Tapt troverdighet og dåpen uten betydning for dagliglivet. Vi forstår. Hensynet til statistikken veier tungt. Da forklarer humanetikeren tallenes tale med høyere refleksjonsnivå blant folk. Det kan han ha rett i.

Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord

Den nytestamentlige tro er ikke blitt til i noe menneskes hjerte (1 Kor 2:8). «Kom og se», sa Filip til Natanael (Joh 1:46). Det er en Guds nåde å være kalt. Ved *«Kristi ord» kommer vi til tro* på ham som led, døde og oppstod for alle, slik Skriftene har sagt (Rom 10:17). Åpenbaringsodets levende Gud er en forsonet Gud, for Kristus er oppstanden. Kristentroens begrunnelse er unik. Vi tror på den Gud som gjør undere. Bevitnede kjensgjerninger i fortid og nåtid begrunner menighetens samling om Ord og Sakrament. Ved dem er den oppstandne virksom til stede i de handlinger han innstiftet og befalte. Kirkens hellige tro står seg mot

relativismens terror, men Guds visdom i en korsfestet Kristus innfrir ikke menneskenes forventninger, hverken jordisk lykke eller tankebygninger tilgjengelig for en elite.

En korsfestet Messias er og blir "en snublestein" for jøder. Vi aner skuffelsen i de to Emmaus-vandrernes svar, Lk 24:25 – «*vi trodde at han var den som skulle forløse Israel*». Kirkens grekerproblem er et annet. Kirkens gudstjenste er en dårskap for alle som krever hva fornuften fatter og godtar. (1 Kor 1:23, jf Joh 5:39, 46. Mt 16:21-23, osv.) I denne forbindelse er det verdt å merke seg to ting i beretningen om Emmaus-vandrerne:

(1) *Jesu skriftutleggelse omfatter det under som han selv er*. Kirkens Lærer bærer navnet "JEG ER", han som talte til Moses i den brennende tornebusken (1 Mos 3:14, jf 24:44-48, Apg 4:33, 10:43).

(2) *Den som lytter til Jesu undervisning, kommer til tro ved hans ord, og lærer Gud å kjenne* (Lk 24:25-27). Altså må vi enten godta eller forkaste at troen kommer "av prekenen, og prekenen ved Kristi ord", Rom 10:17.

Tilbake står den kjensgjerning, at troen kommer til oss gjennom Kristi trofaste delegater i prekenembetets gjerninger. Trofast mot apostelordets lære fra Herren, formidler de Kristi undervisning. Lk 10:16 – *Den som hører dere, hører meg*.

Delegatens gjerning

En *delegat* er «beskikket» til en bestemt oppgave som andre ikke har. Delegaten bringer videre sin herres budskap og handler i hans sted med fullmakter fra ham. Da fremstår delegaten med troverdighet.

Lik tilhørere i fortid er også vi som nå lever, henvist til de handlinger som har den Oppstandnes befaling. Ved dem er han virksom i den forsamlede menighet. Vi forventer ikke surrogater, men ekte saker når vi drar til Guds hus. Den som søker ham, må ikke fare skuffet derfra.

Skeptisismen i modernitetens samfunn anfekter prestens troverdighet. Da ligger fristelsen nær - å gjøre seg interessant og begripelig med selvkloke tilsettinger under skinn av "dypere innsikt». Prisen er Guds troverdighet. (Lk 16:2, 6-8, 1 Kor 4:1f, Tit 1:7, 1 Pet 4:10.)

Skeptikeren definerer situasjonen i møte med prestens oppdrag i ulike livssituasjoner. Desto viktigere er de innledende svar som presten bør gi: Hvorfor er vi her? Hvem er jeg og hva er mitt oppdrag? Svarene gis med korte, identitetsgivende markeringer. Da står tilhørerne overfor utsenderen og må svare for ham. (1 Tim 4:14, 2 Tim 1:18.)

En delegat står ikke til ansvar for oppdragets virkninger, men for oppdraget utført på troskapens vilkår. Dagsordren lyder, *Lk 5:4 – kast noten til fangst!* Guds kirke på jorden er evangeliets tjenerinne. **Sal 46:8, 12** – *Jakobs Gud er vår faste borg***.** (2 Tim 2:19, jf Ef 2:20, Jak 1:17)

Forbilder i delegatens gjerning er Guds Sønn i Jesu tjenerskikkelse, og etter ham de apostler han utvalgte. Apostlenes troverdighet består ikke i personlige egenskaper, kunnskaper og ferdigheter, men i delegat-posisjonen med Jesus som eksempel. De var øyenvitner til den Oppstandne, og - utrustet med Den Hellige Ånd på Pinsedagen - ga de videre den rett utlagte Skrift fra ham. Utsendt av ham, opptrådte de som tjenere i Kristi sted med fullmakter fra ham. Alt skjedde og skjer på troskapens vilkår (1 Kor 15:1-3, Tit 1:9, Åp 3:10f). Den lære

som Kristus overga fra Faderen til apostlene, er "*et troverdig ord*", stadfestet med Kristi legemlige oppstandelse. Skeptisismen er vantroens problem.

Det troverdige ord

En prest skal "*holde seg til det troverdige ord*", Tit 1:9 (1 Tim 1:15, 3:1 osv). Da er Kristus virksom i prekenembetets gjerning og sentrum i den forsamlede menighet. Han er Ordet som går foran personen. Da forstår vi hvorfor Luther lot være å nevne presten i forklaringen til tredje trosartikkel. Med evangeliet og sakramentene som midler, og forvaltet på troskapens vilkår, vokser Kristi kirke i kjærlighet til ham (Ef 4:11-16) og «*har sin glede i sannheten*», 1 Kor 13:6.

Guds ords troverdighet er prekenembetets troverdighet. Kristus bærer navnet «Trofast og Sannferdig» (Åp 19:11). Han innestår for budskapet i tekstens ord. Troens gjensvar er **Sal 31:6** – *du forløser meg, Herre, du trofaste Gud*. Denne sammenheng er den røde tråd i kirkens historie. Kirkens troverdighet i tidens løp er "*den sunne lære*", gitt i begynnelsen.

Pastoralbrevene illustrerer:

Kristus var kilden til den lære som Paulus hadde mottatt og gitt videre til aposteldisiplene Timoteus og Titus (1 Tim 1:10. Jf 2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1. 1 Kor 15:1-5, Joh 15:3-5, 17:20).

Åpenbaringsordets Gud har oppfylt sine løfter i Jesus Kristus, og stadfestet sin troverdighet med Kristi oppstandelse fra de døde. Altså er det Guds troverdighet som gjør apostelordets lære til "*det troverdige ord*", Tit 1:9 (1 Tim 1:15, 3:1, 4:9, 2 Tim 2:11, Tit 3:8).

Prestens legitimitet i det sekulær-liberale samfunn

Kristi delegater i prekenembetet støtter seg ikke til teorier om samfunn, kultur og kommunikasjon, men forvalter «Guds hemmeligheter». Deres legitimitet er den samme som for Peter og Johannes i begynnelsen, da de ble anklaget for det høye råd, **Apg 4:20** – *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.*

Kirkens virksomhet har ingen fornuftig begrunnelse, Mt 4:10 – *For det er skrevet: Herren din Gud skal du tilbe, og bare ham skal du tjene* (5 Mos 6:13). Kristus selv er forbildet, han som "avla den gode bekjennelse for Pontius Pilatus", 2 Tim 6:13.

Etterfølgelsen lar oss ane Kristus-likhet i den utholdende bekjennelse tross motsigelser og lidelser. Etterfølgeren gjør Kristi ord til sine, Joh 7:16 – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg* (jf Mt 16: 17, Joh 8:28 osv). Tro mot prekenembetets oppdrag, fremstår vi med Guds troverdighet og kaster nota. Noen annen legitimitet har ikke det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap i frafallets tider. Lekfolk samles om de prester som uten forbehold istemmer kirkens bekjennelse til apostelordets lære. Denne samling foregriper alle offentligheters offentlighet på Dommens dag.

Fangsten synes liten, men er desto mer dyrebar i Guds øyne. **Lk 12:32** – *Vær ikke redde, du lille hjord. Det er deres himmelske Faders vilje å gi dere Riket. Målet er samfunn med "den levende Gud"* (1 Tim 4:10, 5:5. Jf Lk 24:46-48, Apg 5:29-32, 41f). Derfor våker den bekjennelsestro prest over sjelene for å avlegge regnskap (Heb 13:17).

Gudsfryktens hemmelighet

En Herrens tjener forvalter *gudsfryktens "hemmelighet"* (mysterion). Uttrykket beskriver ingen okkult visdom, tilgjengelig for en lukket krets. Guds hemmelighet var hos Gud før verdens skapelse (Job 8), men ble stilt åpent fram for verden i Jesu tjenerskikkelse (Ef 3:4:f, Kol 2:2, 4:3). Han er "himmelrikets hemmelighet" (Mt 13:11, Mk 4:11, Lk 8:10) - inntil døden lydig (Joh 1:14, 1 Kor 1. Jf Rom 16:25, Ef 3:4f, Fil 2:8, 2 Tim 1:9f osv).

Uttrykket "*Guds hemmeligheter*" beskriver de handlinger som er prestens forvalterkall (Lk 24:46-48, Mk 16:19f, 1 Kor 4:1, Ef 2:8f, Tit 3:4-7). Fletallsformen (mysterioi) ble etter hvert det tekniske ord om de *handlinger som formidler frelsen og det evige liv* (Joh 17:3, 17, 20).

I den europeiske kristenhet siden 1100-tallet overtok ordet "*sakrament*" (sacramentum). Kirkefader Augustin (d 430) var den første som utformet en sakramentlære. Hensikten var å avvise donatistenes vranglære. De påstod at kirkens mysterier er uten virkning om en prest taler og handler i strid med kirkens bekjennelse. Vilkåret er et hellig liv. Noe lignende har forekommet i vekkelseshistorien, når man har nektet å bli tilsagt syndsforlatelsen eller motta sakramentet av en «ugjenfødt» prest. (Noe annet er det å avstå fra kirkefellesskap med vranglærere.)

Fra Augustin har vi uttrykket "*det synlige ord*" (verbum visibile), brukt om den sakramentale forening under dåpen og Herrens Nattverd. Augustins definisjon: "Ordet kommer til elementet og gjør sakramentet" (accedat verbum et fit sacramentum). Definisjonen er mangelfull. Hvordan det skjer, sier Augustin ingening om, og avslører en todelt virkelighetsteori (dualisme).

Her merker vi oss ordbruken siden apostletiden. Den oppstandne Kristus er nærværende og *virksom med sitt ord* og gjør hva ordene sier, ikke bare den gang i sin fornedrelse, men også i nåtid ved Faderens nådeside. I dåpen til Jesu død er han virksom i «vannets bad gjennom ordet» (Ef 5:26), lik perlen innfattet i ringen. Under Nattvrden er han virksom med sitt ord over fremsatt brød og vin, og virker alterets sakrament. Hva Kristi tydnings sier hva han lar rekke frem og altergjestene motta med munnen, det bekjenner vi under nattverdens liturgi, også kalt «takksigelsen» (evkjaristien).

30. TROENS BEKJENNERE I KORS OG TRENGSEL

En troens bekjenner stadfester (konfirmerer) apostelordets lære med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Det er også hva et evangelisk-luthersk gudstjenestefellesskap gjøri det sekulær-liberale samfunn. Da følger kontrasten til den moderne kirkevirksomhet. Hvor døpte etterfølger det apstoliske ord, der fremstår gudstjenestefellesskap med Kristus som Læreren, og avgir den glade tilbakemelding til ham – og ingen annen.

Menneskene søker sitt eget, innkrøkt i oss selv under syndefallets kår. Det faller oss naturlig å late som om vi har en medfødt evne til velge hva Gud vil, og å medvirke til vår frelse med gode tanker, ord og gjerninger for Gud. Og søker vi Gud på denne vei,l søker vi en menighet vi liker. Vi søker etter behov. Dermed unngår vi det kirkehjem som Kristus forener og sammenføyer med apostelordets lære på den ubeskårne kirkegrunn, lagt i begynnlsen. Med unnvikende forbehold søker vi «en bredere plattform». Der er alt galt, som om menighetens virksomhet er innordnet allmennytten og menneskers ønsker og behov.

Guds kirke fremstår ikke som en sosial kontrakt mellom meningsfeller. Det er ikke menighetens kall å kontrollere de interesser som reservasjoner ivaretar. Er Guds ord kommet bare til dere, eller utgått fra dere? (1 Kor 14:36) En bekjennelseskirke er likeså åpen som evangeliet er åpent for alle, og samtidig likeså avvisende som Kristus er mot fariseèernes og sadukeèernes lære. Bekjennere går åpent frem, lik Herren og hans apostler.

Å være disippelfellesskap med Kristus som Læreren

Tar vi for oss Mt 16, øyner vi en ubegripelig sammenstilling. En satanisk fristelsesmakt truer kirken innenfra. Jesus kaller den «kjøtt og blod» og «det som mennesket vil» (Mt 16:21-23). Confessio Augustana art 8 sier om kirken at «mange hyklere og onde er blandet inn i den». Det er en rystende kjensgjerning.

Jesus advarte med sine ve-rop mot farisèernes og saddukèernes lære – saddukèrne med sin tro på menneskets fornuft, farisèerne med troen på menneskets evne til å velge det gode som Gud vil, og samarbeide med Gud om frelsen (samme v 6 og 12). Og Jesus advarte mot falske profeter med deres tegn og undergjerninger (24:24, jf 2 Tess 2:9, Åp 16:14).

I økumenismens tidsalder blir Jesu varselrop som oftest overhørt. Resultatene forfører og bedrar (2 Tim 4:3, jf Ef 4:14, Kol 2:22. Joh 8:44, Heb 13:9. CA 8). La oss se nærmere på beretningen om Caesarea Filippi-hendelsen:

Med undergjerninger hadde Jesus bevitnet sin persons hemmelighet som Skriftens Herre og rette utlegger (v 21). Jesu undervisning ledet fram til det spørsmål han stilte til de tolv, v 15 - *Hvem sier dere at jeg er?* Peter svarte på deres vegne, v 16 – *Du er Kristus, den levende Guds Sønn.* Jesus sa det var et svar "*fra min Far som er i himmelen*", v 17.

Hendelsen lar oss skimte en trinitarisk struktur. Gud Faderen er opphavet til kirkens Kristusbekjennelse, og den samme som stadfestet Jesu persons hemmelighet og hans verk med Jona-tegnet (v 4): Jesus er Kristus, sann Gud og sant menneske, og Gud er en forsonet Gud. Altså fremtrer ikke apostolatets kirke som et meningsfellesskap, men som *bekjennende kirke*, lært av åpenbaringsordets Gud ved Jesus Kristus. Han er vår Lærer og vi hans disipler, kalt til å etterfølge hans ord.

Matteus-evangeliets disposisjon lar oss betrakte Caesarea Filippi-hendelsen i påskeperspektivet: Kristus ved Faderens høyre. Hverken «kjøtt og blod» eller «det som mennesker vil», er opphavet til kirkens Kristus-bekjennelse. Opphavet er den enbårne Sønnens Fader i himmelen.

Kirkens gudgitte Kritus-bekjennelse er gitt videre med apostelordets lære uten menneskelige tilsettinger eller reservasjoner. Apostelordets lære fra Kristus lar oss tenke "Guds tanker" (v 23) og holde alle Guds bud til kirken (28:20). Rens derfor ut fariseernes surdeig!

Matteus vil vi skal ta Jesu skriftbevis på alvor. Og dermed oss selv på alvor. Matteus har lært av Jesu undervisning, slik redaksjonen viser. Guds løfter er oppfylt i den Jesus-historie han dokumenterer. Apostlenes bekjennelse i Peters munn stadfestet *Guds bekjennelse* ved Jesu dåp i Jordan. Guds verk i ham er av evighetsbetydning for "alle folkeslag" (Mt 28:19). Hvorfor denne kraftige markering? Det fremgår av sammenhengen.

Like forut går Jesu advarsel mot «farisèernes lære», og etter Peters bekjennelse følger umiddelbart Peters reservasjon mot Jesu sendelse. Menneskesønnen skulle oppfylle loven med sin lidende lydighet, og til sist være Guds forsoningsoffer i alles sted. Arvesyndens spontanreaksjon var: «*Gud bevare deg, Herre! Det får aldri skje!*» (v 22). Menneskenaturen motsetter seg Guds kjærlighets under og troens rettferdighet – Kristus Jesus og ham korsfestet. Vi takker Gud for Sønnen han gav, men takker nødig for kors og trengsel i Jesu spor. Pass dere for farisèernes overtro på menneskets evner for Gud!

Peter fikk lære korsets vei. Trofaste prester og biskoper kjennes på Kristi undervisning i "Skriftene", gitt videre til oss i og med apostelordet. De er Kristi delegater, utfører oppdraget fra ham med løse- og bindemakt fra ham. De kommer ikke med sitt eget, men lært av Kristus og hans apostler overgir de "Guds tanker" når de utlegger "Skriftene". Deres troverdighet er Guds troverdighet, og disiplene samler seg om Kristus som Læreren med den rett utlagte Skrift fra ham. (Mt 23:8, jf 1 Kor 4:15, 12:28f, Ef 4:11, 2 Tim 2:24.) Bispekorset er et martyrattriutt. Biskopen er kalt til å være troens forsvarer med livet som innsats.

Vårt samlingsmerke er kirkens gudgitte bekjennelse til "den Hellige og Rettferdige" og «Livets Fyrste» ved Faderens høyre – synderes nåderett og evige gledesgrunn (Apg 3:14f, Joh 16:10). Hverken lovlærere eller lykkeprofeter får samle oss.

Med Kristus som Læreren, ligner disippelflokken en søskenflokk. Vi kommer som Guds barn fra dåpen for å leve som Guds barn i Guds kirke på jorden. Like lite som vi kan velge biologiske søsken, kan en kristen velge trossøsken. Gud har utvalgt oss, kalt oss og født oss på ny «*ved vannets bad i ordet*» (Ef 5:26). Denne *forutgående* nåde går over all forstand, for hva har vi fortjent? I så henseende er det ingen forskjell mellom Jesu første disipler og oss.

Kirkeårskalenderen - den himmelvendte tidsbruk

Det sekulære samfunn har utviklet sine fridager og ferietider I skyggen av kirkens høytider. Fristelsen ligger kristne nær – å la seg drive med i den verdslige helligdagsbruk. Dens alibi er glisne kirkebenker, som om dagens betydning er proporsjonal med kirkesøkningen.

Den alminnelige nådemiddelforakt utfordrer kristne. Hva har første prioritet i mitt liv? Guds tjeneste med Ord og Sakrament i menighetens felles gudstjenese? Maria valgte «den gode del» til evig odel og eie (Lk 10:42). Denne himmelvendte livsstil har omfattende følger for vår livsstil. Kristi kirke på jorden er «*de som følger Lammet, hvor enn det går*» (Åp 14:4). Et anskuelig uttrykk er folk på kirkevei, som lik Abraham drar hjemmefra fordi Guds evige velsignelse lokker og drar (1 Mos 12:1-4, Joh 6:44).

Søndagen er «Herrens dag», og en ukentlig påminnelse om ham som er «*førstegrøden av de hensovede*» (1 Kor 15:20f) og den som kommer på den ytterste dag med «*en ny himmel og ny jord*». Der skal Gud selv bo hos sitt folk og de få skue ham ansikt til ansikt i tilstander som overgårall forstand. (Åp 21:1-5, 22:3-5) Det fins ingen sterkere motivering til utholdende

bekjennelse og gode gjerninger. *Åp 22:11 – La den rettferdige fortsette å øve rettferdighet, og la den hellige fortsette i helliggjørelse.*

Kilden og begrunnelsen har menigheten i sin midte, når den samles til gudstjeneste. I sentrum står den Oppstandne, hvor døpte holder alle hans befalinger. Troens lydighet danner kontraster til en menneskeforgudende og kroppsfiksert kultur, «*uten Gud og uten håp i verden*» (Ef 2:12). Da må et hvilket som helst aktivitetstilbud og arrangement komme i annen rekke, hvis ikke plikten hindrer. Det betyr for noen at man søker til morgenmessen eller kveldsmessen, hvor alternativ fins. "*Kom i hu å holde hviledagen hellig*."

Fritid og hviledager kan benyttes til så mangt, men "*gudsfrykt er nyttig til alt*" (1 Tim 4:8). Den himmelvendte levemåte følger troen uansett inntektsnivå, og kommer kirkens velferd og fattige til gode. **Sal 73:26** – *Om kropp og sjel forgår, er Gud for evig min klippe og min del.* (Jf Fil 4:11, 1 Tim 6:6)

Hvor apostolatets kirke trer frem med Kristi evangelium og sakramenter, der fortsetter Jesus-historie midt i blant oss. En kristen er ikke et menneske på opplevelsesjakt. Den kristnes tilflukt er heller ikke den "virkelighet" som naturvitenskapene beskriver. Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie proklamerer den evig aktuelle nyhet: «*Himmelriket er kommet nær! Vend om!*» (Mt 4:17)

Kirkeårskalenderen – en Kristus-kalender

Guds løfters oppfyllelse i Jesus Kristus gjør Kirkeårskalenderen til en *Kristus-kalender*.

Bruken lar oss vandre med Kristus som troens gave, og følge hans eksempel, enhver i sin daglige gjerning. I sentrum for tider og festdager står Jesu person med sin lidelse, død og oppstandelse (juledelen og påskedelen) etterfølgelsen i livets vitnesbyrd (kirkedelen). Her følger noen innspill, verdt å overveie, og kanskje ta stilling til under et menighetsmøte:

Et par uker vår og høst bør være avsatt til private skriftemål.

Verdsliggjøringen av «den stille uke» bør bli fulgt opp med menighetens festdager i Påskeuken fram til 1 s. e. Påskedagen. Hvordan?

De tre *Maria-dagene* – også kalt julens «satelittdager» - gjennomlyser kirkeåret med hovedunderet: Foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Disse dagene er Jomfru Maria's kirkegangsdag (2.2.), Jomfru Maria's Budskapsdag (25.3), og Jomfru Maria's besøksdag (2.7) – om hennes besøk hos Elisabet. Med Maria Budskapsdag feiret på riktig dato, vinner vi tilbake lutherdommens store prekensøndag – 5 søndag i faste som innledning til Den stille uke.

Augustana-dagen den 25. juni skal minne oss om de to store hendelsene under kirkens reformasjon: På denne dagen ble Den Augsburgske bekjennelse overlevert til keiseren i 1530, og Konkordieboken utgitt i 1580. Guds inngripen i kirkens historie virker takk og lov til åpenbaringsordets Gud, «*som erklærer den ugudelige rettferdig, og regner hans tro til rettferdighet*» (Rom 4:5).

Så sant praktisk mulig, bør avkobling og tilkobling gå hånd i hånd. Det bør tenkes nytt om dager og tider, og om høymessen, morgensang (laudes) og aftensang (vesper). Da er undervisning, instruksjon og motivering en forutsetning. Det medfører langsiktig planleggring.

Hvordan vil menigheten virkeliggjøre Kristi befalinger og fremstå som en bedende menighet om 3-5 år?

Med sikte på prestens forberedelser bør forenkling kunne skje med kombinasjonen tidebønn og katekismeforklaring. Skikkede lekfolk – kvinner og menn – bør kunne øves opp til å lede en ukentlig tidebønn. Hvorfor ikke begynne med tenåringer? (Jf Ukens Tidebønner. FBB.ressurs. Merk antifoner fra NT.)

Menighetsbyggende måloppgaver

Modernitetens utfordringer er mange, men besinner vi oss på den ene store oppgave - å være et bedende disippel-fellesskap med Kristus som Lærer. Da bør troens bekjennere tenke igjennom en del måloppgaver med sikte på gjenomføring i prioritert rekkefølge, og alle deltagere være informert om planen for en periode framover:

- Å bruke bibelhistorie og katekismeforklaring til fremstå som apostolatets kirke i den skriftbundne kirke- og læretradisjon,
- Å utnytte de muligheter som kirkeårskalenderen gir.
- Å gjøre høymessen til det ukentlige høydepunkt i menighetens liv. Hvordan involvere barn og unge i forberedelsene? Informasjon, insturksjon og øvelse.
- Å gi menighetslemmene del i en ordnet undervisning tilpasset alder og nivå
- Å fremstå som misjonerende menighet ved hjelp av saklig informasjon og invitasjon. Dette vedkjenner vi oss og bekjenner, men lærer du noe annet og søker noe annet, så holde deg unna oss!
- Å skjelne mellom det guddommelige og det menneskelige ved menigheten. Det krever overbærenhet mellom søsken i Guds familie.

31. APOSTELORDETS LÆREAUTORITET

> Det greske ord apòstolos betyr utsending el delegat, av et ord som betyr å utsende (apostellein). En apostel var i senjødedommen en autorisert utsending, det vil si en delegat som opptrådte med fullmakt i utsenderens sted. (Mt 10:40, Lk 10:16, Joh 13:20. Jf «å beskikke»). I denne betydning var Jesus Kristus Guds utsending (Joh 17:3, Heb 3:1) og hans utvalgte apostler Kristi utsendinger, og deres etterfølgere i prekenembetet likeså.

Prekestolen er stedet for Kristi undervisning. Delegat-posisjonen blir mrkert med «den apostoliske hilsen»: «*Kristi menighet! Nåde med dere fra Gud vår Far og den Herre Jesus Kristus!*»

Sammenlignet med keiserlige delegathilsener markerer nåden «fra Gud vår Far og den Herre Jesus Kristus» en radikal nyhet. Nåden viser til underet over alle under: Foreningen av Gud og menneske i Jesu person, da Gud Faderens enbårne Sønn ble unnfanget ved Den Hellige Ånd i Jomfru Maria's morsliv. Sønnen ble etter sin menneskenatur den førstefødte blant mange søsken (Rom 8:29, Kol 1:15, jf 1 Mos 2:15-24, 1 Tim 2:11-15).

Det er særlig *Johannes* som fremhever *kilden* til apostelordets læreformidling (tradering). Det gjorde han med front mot den falske åndelighet.Den første person i Den hellige Treen-

het – Faderen, er *opphavet* til den gudskunnskap som blir formidlet i sendelsesrekken Sønnen – Ånden – apostlene, og etter dem trofaste etterfølgere i prekenembetets gjerning.

En delegat kommer ikke med sitt eget. Alt han gir videre, kommer «ovenfra». Ef 3:1-12, 6:12. Joh 7:16 etc. Utelukket er læretilpasninger til yndlingsidèer i samtidskulturen. Det som er apostolisk er bibelsk – og omvendt. - Johannes bruker også et annet ord for sendelse, nemlig "*pémpein*" (å sende, sende av sted), antagelig av hensyn til gresktalende kristne.

På bibelsk vis hører ordene og delegaten sammen i et *skjebnefellesskap*. Gud taler med ord i sine profeters og apostlers munn. Teksten blir ikke Guds ord i kraft av delegatens dyktighet, men forblir hva teksten i sannhet er – Guds ord. Delegaten utlegger og stadfester Guds ord med Kristi ord i munnen. Han er kirkens Lærer – ikke delegaten. Den oppstandne Kristus er virksom med sine ord i prekenembetets gjerning. *Lk 10:16 – Den som hører dere, hører meg.*

Læretilpasninger kjennetegner falske apostler (2 Kor 11:5, 13, jf Mt 7:15f, 24:11, Fil 3:2, Åp 2:2, Gal 1:8, 2:6). De øser av «sprukne brønner» sine forbehold kalt «kirkens syn». Den sprukne brønn er visdom av eget bryst, gjort forpliktende for alle med flertallsvedtak. De forkynner den fred som kirken dør av (Jer 2:11, 6:14, 8:11).

To saksforhold av grunnleggende betydning

Kun apostelordets lære fra Skriftens Herre konstituerer samlingen om Ord og Sakrament. På dette nødvendige vilkår fremstår apostolatets kirke. Det er to grunner til det:

(1) Guds endegyldige vitnesbyrd.

Gud har oppreist Jesus fra de døde og stadfestet Jesu persons hemmelighet og hans verk. Han er lovens oppfyller i alle deler og i alles sted, og derfor har Gud forsonet verden med seg selv i ham, det Guds rene Lam og verdens syndebærer.

Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie medbestemmer hver eneste preken og undervisning i nåtid, og hver eneste dåp, absolusjon og Herrens nattverd i tidens løp. Ved apostelordets lære fra Kristus er den Oppstandne virksom til stede i den forsamlede menighet.

Straks merker vi oss et eiendommelig forhold: Opprinnelsen til kollektivtradisjoner ellers skjer på en direkte måte. Opprinnelsen til den apostoliske kirke og læretradisjon skjedde på en indirekte måte: Den har *ingen uklar initieringsfase og påfølgende konsolideringsfase*. Guds folk i den nye pakt fremstod på Pinsedagen med de gudgitte kjennetegn som den oppstandne Kristus hadde innstiftet og befalt, og deretter med Herrens Nattverd, innstiftet i »den natt han ble forrådt» for å være hos sine venner «om en liten stund». Kristus hadde gjort all ting ferdig. Kirken i den nye pakt fremstod med Guds troverdighet. Jf Mt 22:6.

(2) En enhetlig overlevering.

Apostelordets lære fra Kristus gjør Nytestamentets skriftsamling til kirkens kànon (el rettesnor) i tidens løp. Utelukket er konkurrerende tradisjoner eller "menighetsteologier" fra andre kilder.

Nytestamentets skrifter bekrefter sin enhetlighet med varierende uttrykk og tematikk, og med utfyllende tidsperspektiv. Evangelistene fremstiller Jesus-historien i et fremadskuende perspektivi (prospektiv framstilling). Etter dem møter vi samme historie sett i påskeperspek-

tivet (retrospektiv fremstilling). Men nøkkelen til forståelse er den samme – Jesu undervisning i Skriftene. Da er poenget Kristi virksomme nærvær gjennom trofaste medarbeidere i prekenembetets gjerning. Guds forsoning med verden i Kristi død skal bli menneskene til del ved tro og dåp.

Apostelordets lære fra Gud krever sakssvarende utrykk i liturgiske og diakonale ordninger. Denne forutsetning begrunner kallet hver gang apostlenes etterfølgere blir innsatt i forsoningens embete og gitt løse- og bindemakt fra ham (Joh 20:21f, Mt 28:20, 1 Kor 4:1f osv). Den trofaste forvaltning av «Guds hemmeligheter» virker med nødvendighet motstand. Den er den bekjennende kirkes normalsituasjon.

Apostelens troverdighet

Paulus måtte begrunne sitt apostolat, og lik Johannes undervise om troskapens vilkår. I åpenbaringsordets sendelsesrekke gjelder det framfor alt å "ta vare på" eller "holde fast ved" ordene fra Faderen, jf Joh 14:21, 23 (tærein), og fra Kristus og hans apostel, 1 Kor 11:2, 15:2 (katekjein).

Tre kjensgjerninger begruner apostelens særstilling som *Herrens* apostler i Guds kirke på jorden: De er øyenvitner til den Oppstandne, kalt umiddelbart av ham, og utsendt for å kunngjøre «Kristi evangelium»:

(1) De var *øyenvitner* til den oppstandne Jesus, 1 Kor 15:8, jf 2 Kor 9:1, Apg 1:21f.

(2) De *var kalt og utsendt umiddelbart* av ham. Posisjonen er den samme som for Guds profeter i den gamle pakt. **Jer 1:7-10** – Alle jeg sender deg til, skal du gå til, og alt jeg befaler deg, skal du tale. Vær ikke redd for dem, for jeg vil være med deg og berge deg. /…/ Se, jeg legger mine ord i din munn. Jeg setter deg i dag over folk og riker for at du skal rykke opp og rive ned /…/ bygge og plante**.**

Begge kjensgjerninger bevitner Jesu persons hemmelighet og har en forhistorie i beretningene om *Jesu utsendelse av de tolv* til sitt folk (Mt 10:5-31, Mk 7-13, Lk 9:1-6). De ble utsendt som delegater ofr åpenbringsordets Gud (Mt 10:19f, 27, Lk 10:16, 12:11f). I likhet med Herrens profeter i den gamle pakt, medfører apostolatet et skjebnefellesskap med Herren og hans ord, Mt 10:24f – *En disippel står ikke over sin mester, en tjener (doulos egtl trell) ikke over sin herre. Det er nok for en disippel at han /…/ får det som sin herre*. - Jesu utsendelse av de tolv var en forberedelse til den senere apostelgjerning.

Paulus var gitt det samme apostolat med det samme oppdrag og den samme myndighet som Herrens øvrige apostler. Denne delegat-posisjon var avgjørende for ham. Også Paulus praktiserte Jesu regel under forfølgelser (Mt 10:23, jf Apg 9:24f, 14:5f). Også Paulus legitimerte sitt apostelkall med det umiddelbare kall, Gal 1:1 – *Paulus, apostel, ikke av mennesker og heller ikke ved et menneske, men ved Jesus Kristus og Gud Fader, som oppvekket ham fra de døde*. - Da er poenget Herrens virksomme nærvær i apostolatets gjerning. Den Oppstandne var med ham og la sine ord i hans munn (jf Ef 6:19f, Kol 4:4). Mange tekster belyser forholdet (Gal 1:15f, 1 Kor 1:1, 2 Kor 1:1, 11:13, osv. 1 Pet 1:1, 2 Pet 1:1, Jud 17. Jf Fil 2:25: Lekmannen Epafroditus, menighetens utsending).

(3) Også en tredje kjensgjerning begrunner Paulus' oppdrag. Han var utsendt med "*Kristi evangelium*", her i ordets omfattende mening om et budskap fra Kristus og om Kristus. Ut-

trykket refererer til Kristi undervisning i «Skriftene» om det som står skrevet om hans person og verk. Innholdet er gitt med Kristi ord – «mine ord», så utsendingene hans er Ordets tjenere i dobbel mening (Lk 1:2, 24:48, Joh 17:20, Apg 6:4 osv).

Paulus var Kristi «utvalgte redskap» blant hedningefolkene, Apg 9:15 – *(han) «skal bære frem mitt navn for hedninger og konger og Israels barn. Jeg skal vise ham hvor meget han må lide for mitt navns skyld*.» (Jf Rom 15:19, 29, 1 Kor 9:12, 18, osv.) Igjen: Kristi evangelium og hans delegat hører uatskillelig sammen (Gal 1:16, 2:7, jf 1 Kor 1:17, 1 Tess 2:4).

Det er viktig å *sammenholde* de tre kjennetegnene ved Kristi apostler. Blir ett av dem underkjent, blir alle underkjent og dermed Kristi oppdrag og fullmakter. Apostolatet er begrunnet i underfulle kjensgjerninger like fra begynnelsen, det vil si *før* kirkens fremtreden på Pinsedagen. Sett fra Herrens side, er reservasjoner mot apostelordets lære utelukket, men dessverre ikke sett fra menneskers side.

Illustrasjon: **1 Kor 14:34-15:11.**

Her forsvarer Paulus sitt apostolat i konfrontasjon med tilhengere av tidlig-gnostisk «innsikt» i Korint-menigheten. En strengere tekst fins neppe i Nytestamentet. Prinsipielt sett er den et forsvar for apostlenes gudgitte kompetanse og apostelordets læreauoritet og gyldighet i Kristi kirke. Sett i ettertid var kvinners krav på prekenembetet et forvarsel om det «grekerproblem» som siden den gang følger apostolatets kirke som en skygge gjennom historien. Den idè-orienterte grekervisdom forfalsker den gudstjenestelige fremstilling av Kristus og hans kirkebrud, som om forholdet er et lesbisk parforhold, i strid med bibelsk skapertro og underordningslære.

Med adresse til kvinnefrigjørerne spurte Paulus, 14:36 – *har Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* Den som ikke godtar apostelordets lære fra Herren, blir ikke godtatt av ham (v 37f), men den som holder fast ved apostelordets lære fra Herren, blir frelst (15:1f). I samsvar med oppdraget fra Herren, gir apostelen videre den rett utlagte Skrift (v 3f).

Paulus betraktet seg selv som den ringeste blant apostlene, for han hadde forfulgt Guds kirke, og samtidig er han en blivende illustrasjon til Guds nåde – både frifinnelsen og fornyelsen, 15:10a – *Ved Guds nåde er jeg hva jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgjeves*. Når apostelen gir videre Kristi undervisning i Skriftene, da er den oppstandne Kristus nærværende og virksom med sin lære i delegatens gjerning (Lk 10:16, Gal 1:15f, 1 Kor 1:22-24). - Det er en nåde å bli kalt og motta Kristus som gave, og en nåde å erfare ham virksom i tjenesten for ham (v 10f).

Det vil alltid dukke opp ”superapostler”. I tillit til egen innsikt vet de å reservere seg mot apostelordets lære fra Skriftens Herre (2 Kor 11:4f, 12:11, Kol 2:8). Motstrategien er gitt fra begynnelsen – «*å holde fast*» ved apostelordets lære fra Kristus, 15:1-3 (Joh 14:23, 17:8, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13).

Et uttrykk fremhever og bekrefter apostelens delegat-posisjon – «*Kristi trell*» (doulos), Gal 1:10, Kol 1:23. Poenget er ikke tvang, men delegatens skjebnefellesskap med den korsfestede og oppstandne Kristus (Mt 10:24f). Evangeliet kunngjør ikke menneskepåfunn (1 Kor 2:9f, jf v 4f, 7, 13f). Lærens kilde og subjekt er åpenbaringsordets Gud i en bevitnet Jesus-historie.

Dette forhold bekrefter Paulus indirekte med sine råd i spørsmål som Kristus-overleveringen ikke besvarer (1 Kor 7:25, 32-34, 40). Kirken gransker ikke skjulte ting, sier en gammel regel. Dermed er ikke gode råd utelukket. Utelukket er verdens visdom til menneskers behag (Gal 1:10, 1 Kor 9:16f, Kol 1:28).

Ingen selvstendig læremyndighet

Dette forhold ble stadfestet på Jerusalem-møtet – den første synode. Det omtvistede lære-spørsmål gjaldt hedningekristnes forpliktelse på omskjærelsen, hjemlet i Moseloven. Læren ble stadfestet da Herrens bror Jakob leste Herrens ord ved profeten Amos (Apg 15:13-18). Diskusjonen uteble. Læren var avgjort *med et skriftord*! Deretter vedtok man Jakobs råd om hvordan hedningekristne skulle praktisere Hellighetsloven i samsvar med Guds kjærlighets-bud (v 19).

Det var apostelens *skyldighet* å gi Kristi lære videre til kirken. Noe annet er Kristi virksom gjerning ved sin tjener. Den drev Paulus til takkoffertjeneste for Guds evangelium. Med hensyn til seg selv var Kristus hans eneste ros for Gud (Rom 15:17-19). Dette mottakerforhold til Jesus-overleveringen stadfester lærens renhet og ekthet (1 Kor 11:23, 15:3, Kol 1:23). Apostelen har sin troverdighet fra Faderen og Sønnen i Jesu skikkelse, Joh 7:28 – *han som har sendt meg, er troverdig*. - Ved evangeliet kaller Gud til omvendelse og tro på syndenes forlatelse med Dommens dag for øye. Det har Gud gjort troverdig ved å oppreise Kristus fra de døde (Apg 17:30f).

Utelukket er en lære*utvikling* i kraft av menneskelige tradisjoners utbredelse, oppslutning og varighet over lang tid. Og utelukket er lære*tilpasninger* til samtidskulturen (jf Kol 2:6-8, Åp 2-3). Hvorfor denne eksklusivitet? Det er ikke mennesker som er opphavet til apostelordets lære, men Faderen og den han utsendte, Jesus Kristur. Følgelig er enhver reservasjon mot apostelordets lære en reservasjon mot kirkens Lærer, Jesus Kristus og hans trofste delegater i prekenembetets gjerning. Åpenbaringsordets Gud godtar ikke selvbestaltede apostler.

Den uforbeholdne bekjennelsen til apostelordets lære samler kirken, mens reservasjonene forvirrer og sprer. Apostelordets lære er kirkerettens skranke. Den er overtrått når man av-står fra læretukt og i stedet overlater lærekonflikter til debatt og psykodynamiske prosesser. Når tiden anses for moden – blir flertallsvedtak gjort gjort forpliktende, når nødvendig med indrekirkelig justis fra «overordnet» myndighet. Under skinn av indrekirkelig demokrati er Herrens ord og og bud satt til stide. Åpenbaringsordets Gud er krenket og vedtakene uten rettskraft i Guds kirke.

Forholdet «den gang» og «nå»

En apostel gir videre Jesu lære om sin person og sitt verk, ”slik Skriftene har sagt”- Han av-passer formidlingen til tilhørernes kunnskapsnivå, men uten å tilsløre Guds nidkjære kjærlig-het til sitt skaperverk. Dermed virker Guds ord i nåtid det spørsmål som ellers ikke blir stilt, Apg 2:27 – *hva skal vi gjøre?*

Apostelen Peters svar på Pinsedagen var i samsvar med den Oppstandnes løfte, at den som tror og blir døpt, skal bli frels (Mk 16:16). Guds forsoningsverk er fullført (Apg 2:22-24, 36, 1 Kor 2:2), og forsoningen med verden stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde, v 32. Følgelig svarer Peter med det oppmuntrende råd, v 38 – *Vend om å la dere døpe i Jesu Kristi*

navn, hver og en av dere, så dere får syndenes forlatelse, og dere skal få Den Hellige Ånds gave. Denne fremgangsmåte er Jesu egen, Mt 4:17 – for himmelriket er nær! 2 Kor 5:19-21.

For troens bekjennere er Peters svar for barnelærdom å regne. Gud er en forsonet Gud for *alle* mennesker, men dermed er ikke forsoningsverket blitt den e: Forsoningsverket er fullført for alle, men blir gitt den enkelte til del idåpen til Jesu død (Rom 6:3). Mottatt i tro er hensikten oppnådd, Joh 17:3 – *det evige liv ved å kjenne den eneste sanne Gud og den han utsendte, Jesus Kristus* (15:3).- Rom 1:1-5, 10:17.

To sakforhold blir lett oversett eller tislørt: (1) Kontinuiteten apostlenes lære gjennom apostel-tiden. (2)

For det første: Det var ikke mot slutten av apostel-tiden *kirken fremsto som etablert og retttroende kirke. Det skjedde på Pinsedagen*. Forestillingen om en læreutvikling er Nytestamentet fremmed. Dette blir oversett av karismatikernes selektive bruk av Nytestamentet, åpenbart av frykt for renlærighet og et sakramentalt kristenliv. Deres problem er kirkens fremtreden med apostlenes lære i et liturgisk og sakramentalt kristenliv like fra begynnelsen.

Går vi til slutten av apostel-tiden, vitner ikke pastoralbrevene om såkalt «tidligkatolisering» eller «institusjonalisering». Tvert imot. De stadfester læren gitt fra begynnelsen (Apg 2:42). Forklaringen må være Jesu undervisning i Skriftene. Også pastoralbrevene bekrefter kirkens Kristus-bekjennelse, begrunnet i Det gamle testamente.

Like fra begynnelsen ble den Oppstandnes innstiftelser og befalinger gjennomført med umiddelbar virkning for Guds kirke i den nye pakt: Apostelen Peter representerte de tolv da han på Pinsedagen utførte prekenembetets oppdrag med fullmakter fra den oppstandne Kristus. Igjen: Apostolatets kirke- og læretradisjon mangler en initieringsfase.

Apostel-disiplene stadfestet med skriftbevis Kristi himmelske lære, slik apostlene gjorde, lært av ham. Derfor kjennes apostolatets kirke på samlingen om rettskafne hyrder og lærere i prekenembetets gjerning.

For det annet overser mange at kirken *like fra Pinsedagen fremstod med en hierarkisk struktur* (el hode-struktur, også kalt kefalè-struktur). Den har utspring i Sønnens underordning under Faderen, og deretter Sønnens sendelse av de tolv i den kirkegrunnleggende kronvitne-posisjon omgitt av *apostel-disipler*.

I apostel-tiden var apostel-disiplene i praksis overordnet lokalkirkens biskoper el presbytere (prester). Etter hvert som apostlene døde bort, inntok apostel-disiplene en posisjon à la vår tids stiftsbiskoper, f eks Timoteus og Titus (1 Tim 5:19, Tit 1:5). Tittelbruken endret seg, men underordningsstrukturen bestod med formidlingen av «den sunne lære», dvs apostelordets lære fra kirkens Herre. Også etterfølgerne i prekenembetet er kalt til å utføre tjenesten med selvhengivende kjærlighet til Kristi kirkebrud, og i sin gjerning følge såkornets lov (Joh 12:24). Her gjelder fotvaskingens regel (Joh 13:14f). Det er ingen rettighet, men en nåde å få tjene i Guds kirke med Kristus til eksempel.

> Et *eksempel* gir Jesu sendebrev, Åp 2-3. Hvert brev har adresse til «engelen» i vedkommende menighet, trolig lederen for et prestekollegium. *Engel* (av angelos) betyr «budbærer», her brukt analogt med «apostel» om Herrens budbærer. Felles for dem tittelbruken er en lederposisjon *underordnet* Kristus med ham som visitator.

En foreløbig oppsummering: Kirkens grunnvoll var hel og ubeskåret like fra begynnelsen, og den Oppstandne var nærværende og virksom i forsoningens embete like fra begynnelsen. Med gudgitte kjennetegn like fra Pinsedagen bevitnet og stadfestet kirken Kristi lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene» har sagt. Kirken trådte fram med Guds troverdighet og med bekjennelsens hengivne tilbakemelding.

Overser man at kirken like fra begynnelsen fremtrådte med en lærehelhet og hierarkisk struktur (hodestruktur), sitter man igjen med en ubegripelig læreutvikling fra primitivt læremangfold til institusjonell kontroll, for så å postulere en uoverstigelig avgrunn mellom kirken "den gang" og «i vår tid». Under denne forutsetning må man betrakte reservasjoner mot ikke-kommuniserbare lærestykker som rett og rimelig, og med henvisning til «dypere innsikt» tilpasse kirkens lære og liv til religiøsiteten i modernitetens samfunn.

Med stor konsekvens må den moderne betraktningsmåte ta avstamd bekjennelsestro lutherdom i nåtid ved å ved å *markere avstand* til apostelordets etterfølgere i fortid. Konsekvenshistorien taler for seg om «Kristi evangelium» i nye utgaver og kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag (Jf. antinomisme, økumeniske avtaler, sammenblandingen av rettferdiggjørelse og helliggjørelse, osv).

Reservasjonens metode overser den *konstant* som apostolatets kirke overtok fra synagogen og praktiserte like fra begynnelsen, nemlig *synagogens termer for overlevering*. Overført på apostolatets læreformidling i den nye pakt, fikk termene nytt innhold bestemt av Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie. Utelukket var menneskelige overleveringer om hva «de gamle» har sagt (farisèerne).

Kirken i den nye pakt mottok gjennom Herrens utvalgte apostler den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Denne lærekonstant ble bestemmende for den tekniske ordbruk "*å motta*" (paralambànein), "*å overlevere*" (paradidònai) og "*å holde fast ved*" (katékjein) o a. De fire evangeliene viser til sammen at arbeidet med å dokumentere Jesus-historien startet blant Jesus-disipler etter Pinsedagen. Vil man hente vann fra kilden, gjelder det å øse fra dens umiddelbare nærhet. Nedenfor kommer det etter hvert grums fra mange hold. Denne billedbruk fra Luther har et viktig poeng. Reserverer vi oss mot ordene fra Herren, reserverer vi oss med tankegrums fra kirkens historie.

En illustrasjon gir opponentene i Korint, som med sin innsikt (gnosis) visste bedre enn «Herrens bud», som ifølge 1 Tim 2 gjelder Kristi utleggelse av 1 Mos 2. Ordene om den førstefødte Adam er en Kristus-profeti om forholdet Kristus og kirken, og tydningen har blivende gyldighet for forholdet mann og for kvinne. De skal i hvert sitt skapergitte kall bevitne at de har lært å kjenne den gode Skaperen gjennom gudmennesket Jesus Kristus, den inkarnerte skaperen. Bevitner man forholdet Kristus og kirken i et lesbisk parforhold, avlegger man i praksis et forhold med kirkeødeleggende virkninger.

Jesus Kristus – kirkens lærer for livet

Apostelen Paulus står i en særstilling blant Kristi utvalgte apostler. Da forfølgeren Saulus møtte den Oppstandne utenfor Damaskus og ble kalt til Kristi apostel, dro han ikke til Jerusalem for å søke råd der, eller gå i skole hos apostlene før ham. Først etter tre år dro han dit "*for å lære Kefas å kjenne*" under et opphold hos ham, Gal 1:18.

Paulus var blant dem som mottok Jesu undervisning gjennom apostlenes lære fra ham (1 Kor 15:1-7, jf 11:23, Gal 1:9, Fil 4:9). Det samme gjør Kristi disipler i nåtid. I den apostoliske læreoverlevering er Kristus etter sin Guddom åpenbaringsordets Gud inntil den ytterste dag. Men søker man Kristi evangelium i idèer *bakom* ordene, begår man en grunnleggende feil.

Den hellige Ånd opplyser vår forstand med Kristi ord. I den nye pakts kirke er prekenembetet "*Åndens embete*", 2 Kor 3:6. Joh 6:3 - «*De ord jeg har talt til dere, er ånd og liv*». Guds ord er levende og virkekraftig (Heb 4:12). Det fremste vitnesbyrd er apostlenes utrustning på Pinsedagen, mer enn andre kristne (jf 1 Tess 4:15, 1 Kor 7:10, 9:14).

Kristi persons hemmelighet forklarer kirkens bruk av tekniske termer fra synagogen. Faderens enbårne Sønn fra evighet trådte fram i Jesu skikkelse. Han er *første ledd* i en traderingsrekke. Faderen er *opphavet* til den lære som Kristus ga videre til de tolv. Deres *kronvitne*-posisjon begrunner apostelordets autoritet som «Guds ord» og kirkens grunn.

I apostlenes kronvitne-posisjon fikk gamle termer nytt innhold og ny status. 1 Kor 11:23, 15:3, jf 1 Joh 2:23, 4:15, 5:1, 5 osv. Utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne, kunne en Herrens apostel også gi autoritative og forpliktende tolkninger av stoff fra overleveringen. *Eksempler*: 1 Kor 11:23-25, 15:3ff, Fil 2:6ff, 1 Tim 1:8ff.

I Nytestamentet forekommer ingen rangering av *lære og formaning*. Poenget er *rekkefølgen*. Læren om Jesu person og verk motiverer til et liv etter Guds bud og vilje. Rekkefølgen illustrerer forholdet rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Først går Kristus som troens rettferdighet for Gud. Med ham til gave gitt av nåde, følger livet med Kristus som eksempel i gode gjerninger. Sett utenfra, må livets vitnesbyrd bevitne troens rettferdighet, Fil 4:8, 1 Kor 11:2, 1 Tess 4:1-12, Jak 2:18.

Kirkens trove**rdighet - Guds troverdighet**

Hva Kristi apostel har overgitt fra Kristus, er Guds ord og forplikter kristne i lære og liv. Apostelordets etterfølgere etterfølger Kristus (1 Kor 4:16f , 11:1f). Utelukket er andre evangelier eller lærdommer (Rom 9:3, 1 Kor 16:22, jf Mt 16:19). Når preken og undervisning formidler apostelordets lære, mottar tilhørerne troverdige ord fra Herren (Lk 10:16, Rom 10:17). Alternativet er frafall fra åpenbaringsordets Gud (Gal 1:6, 8f, 2 Kor 11:4, jf 1 Tess 2:13).

Illustrasjon: Forholdet *apostel og aposteldisippel*, **2 Kor 5:16-6:2**: De som er betrodd "*forsoningens embete*", v 18, er Kristi sendebud. De taler i Kristi sted, så "*Gud formaner gjennom oss*", v 20. Den opphøyede Kristus gir seg til kjenne gjennom det læreembete som kunngjør løftenes oppfyllelse i Kristi offerdød. Han meddeler frifinnelsen i alles sted med oppmuntring til å vende om, v 19, 21 (Jes 53:6, 9, 12).

Ef 2:20f - Kirken blir oppbygd) *på apostlenes og profetenes grunnvoll, hvor hjørnesteinen er Kristus Jesus selv*…

Den oppstandne Kristus sammenføyer kirken og gir vekst med evangeliet og sakramentene forvaltet på troskapens vilkår. Da setter apostelordets lære spor gjennom kirkens historie like fra begynnelsen (Jes 55:10).

Herrens apostel bruker sporene i form av liturgiske formular og hymnisk stoff fra menighetene (Ef 1:3-12, 20ff, 2:4-10, 14-17, Fil 2:5-11). Andre spor er stoff av bekjennelseskarakter (Kol 1:15-20, 2:9-15. Jf lovprisningene i Åpenbaringsboken).

Konklusjon

Også apostlenes etterfølgere i prekenembetet er kalt til å gi videre (tradere) den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt dem i og med aposteloredets lære. Utelukket er læretilpasninger som mengden krever og makthavere tilgodeser. Utelukket er lære og liv innordnet eget skjønn og andres behov.

Fiendskapet fins alltid der hvor kirken trer frem som apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon. Trengsel er normalsituasjonen hvor apostolatets kirke fremtrer i gudstjenestelige ordninger.

Med Kristus som gave, følger troens lydighet med ham til eksempel. *Åp 14:3 – Disse er de som følger Lammet, hvor enn det går.* De har ingen grunn til å hovere, for hva har vi fortjent?

32. DEN FALSKE LIKESTILLING: «HAR GUDS ORD GÅTT UT FRA DERE?»

Ba'al-profetene talte i ekstase. Herrens profeter var ved sine fulle fem, når de forkynte «så sier Herren». Den samme edruelighet kjennetegnet Jesus og de tolv.

Korint-menighetens hang til ekstatisk inspirasjon hadde sin bakgrunn i hellenistisk religiøsitet, hvor profeter ble oppfattet som passive medier for guddommelig inspirasjon. Hvor denne religiøsitet fikk innpass i aposteltidens menigheter, fremstod representanter for en videreutviklet kristentro, akseptabel for den greske visdom.

Apostelen Paulus tok et oppgjør med «superapostlene» i Korint-menigheten (2 Kor 11:7, 13). I siste halvdel av det andre århundre kjempet *Justin Martyr* (d ca 165) mot et lignende svermeri under ledelse av Montanus i Frygia. Konfrontasjonen medførte læreoppgjør, og i verste fall skisma. Noe lignende skjedde senere i kirkens historie, til eksempel pietismens motiv å føre kirkens reformasjon videre.

Apostelen Paulus spør, **1 Kor 14:36** – *Var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut, eller er det bare til dere det er nådd fram?* - Et bekreftende svar får omfattende følger for kirken. Åndsopplyste kristne og superpostler blir kilden til kirkens lære og rett. Det har kirkeødeleggende følger (jf reformbevegelsens historie i Den norske kirke siden 1840-årene) .

Apostelens spørsmål utfordrer kvinneprest-tilhengerne til et benektende svar. Vil de angre og be om tilgivelse for en lære som underkjenner foreningen av Gud og menneske i Jesu person, og vitne falskt om den gode Skaperen i de gudstjenestelige ordninger?

Tilhengerne av det nye kvinne-apostolat gjør adgangen til prekenembetet til et ordningsspørsmål uavhengig det skaptes orden. De betrakter ordningen som et adiáforon, i betyd-

ningen «likegyldig mellomting» i et moralens ingenmannsland. Denne forestilling er en læreimport fra stoïsk moralfilosofi, og derfor i strid med apostelens lære fra Herren.

I sentrum for kvinneprest-spørsmålet står *praksis*-tekstene **1 Kor 14:32-38 og 1 Tim 2:11-15**. Førstnevnte fra år 55 el 56 hører sammen med *Pauli forsvar for sitt apostolat, 1 Kor 15:1-20*. Denne sammenheng er stort sett blitt oversett, etter alt å dømme på grunn av en misvisende kapitelinneling.

1 Tim 2:11-15 – skrevet noen år senere - utdyper hva førstnevnte antyder med henvisning til allmenkristen kunnskap om «Herrens bud». Siden Paulus ikke var en av de tolv, anvender han i begge tekstene den lære han hadde mottatt og gitt videre, nemlig Jesu utleggelse av 1 Mos 1-3. Jesu Kristi person er skaperverkets midler og Guds førstefødte i den skaperorden som Guds engler våker over (1 Mos 2:18ff, 1 Kor 11:10).

Emnet hører sammen med flere *lære*tekster, i første rekke Rom 5:12ff, 1 Kor 15:21f, 42-49, Ef 5:22ff. Og emnet aktualiserer især kristologi, apostolatet i kirken og kirkens kristokratiske fellesskap. Hertil kommer den skapelsesteologi som forplikter den forsamlede menighet til å bekjenne i sin liturgi den gode Skaperen.

I skarp kontrast til samtidens rabbinere besto Jesu disippelkrets av både menn og kvinner. Blant dem var det nesten utelukkende kvinner som bivånet korsfestelsen, og kvinner som først bar bud om oppstandelsen. Jesus var radikal i sin holdning til kvinner, men kalte likevel ikke kvinner til apostler. De var heller ikke representert da den Oppstandne utsendte apostlene med løse- og bindemakt fra ham. De deltok ikke ved Jesu innstiftelse av Nattverden (Bo Reicke). Ikke engang hans egen mor fikk være med. Men etter Jesu oppstandelse deltok også kvinner i Jesu disippelmøter og måltider (Apg 1:14, 2:42 osv).

Jesu utvelgelse av de tolv var en messiansk handling av grunnleggende betydning for kirken i den nye pakt. (Se nærmere Lk 6:12f, 8:1-3, Mt 27:55-61, Lk 24:1-11, 22-24, Joh 4:27, 7:39, 8:1-11. Jf Mt 10.) - Evangelistene forklarer ikke Jesu praksis, men viser til nevnte *kjensgjerninger.* La oss se nørmere på dem:

For det første: Jesus kalte kun menn til apostler (apostel = utsending, delegat).

Det var dem han ga det offentlige oppdrag å proklamere og meddele himmelrikets frelsesgoder. De fikk myndighet til å stadfeste lærens sannhet med undergjerninger, slik han selv hadde gjort (Mt 10:1). Og de som mottok apostlene, mottok ham selv (Mt 10:40, Lk 10:16, Joh 13:20 osv). Med denne forskjellsbehandling stadfestet Jesus *mannens skapergitte kall*, som er et annet enn kvinnens kall. Og omvendt: Han bekreftet indirekte *kvinnens kall som hustru og mor*.

For det andre: I løpet av de førti dagene før sin himmelfart, samtalte Jesus flere ganger med apostlene "om de ting som hører Guds rike til" (Apg 1:2f, 24f).

Saken gjaldt deres kompetanseområde som hans *delegater*. (Se nærmere 1 Kor 11:23, jf 15:3, Gal 1:12, 2 Tess 2:15, 3:6.) Saken fremgår av to tekster. Kun apostlene var samlet da den oppstandne Jesus ga dem befalingen om å døpe og lære (Mt 28:19f), og da han utsendte dem med løse og bindemakt fra ham (Joh 20:21-23). Apostlene og deres etterfølgere i prekenembetet representerer den Oppstandne. De er hans delegater med et bestemt oppdrag,

og med løse- og bindemakt fra ham. De har løftet om den Oppstandnes virksomme nærvær i prekenembetets gjerning.

For det tredje: Kun de tolv fikk Jesu innbydelse da han innstiftet Nattverden.

Ved andre måltider var både kvinner og barn til stede (Lk 7:32, Joh 12:2). Etter jødisk sedvane deltok både kvinner og barn i påskemåltidet og dessuten i den ukentlige innvielse av sabbaten

Nattverdinnstiftelsen var en skjelsettende hendelse i frelseshistorien: Lovpakten på Sinai ble avløst av den nye pakt – nådepakten i Jesu blod (jf paktsblodet 2 Mos 24:3-8). Ved innstiftelsen representerte de tolv Israels tolv stammer i fortid (Lk 22:30) og Guds kirke i framtid. De mottok den befaling som også deres etterfølgere skal holde – å holde Herrens Nattverd slik han gjorde, *Lk 22:19 – Gjør dette til min ihukommelse*. Kristus gjør underet i messen med sine ord tydelig fremsagt over fremsatt brød og vin. Hans tjenere rekker frem Jesu, Guds Sønns ofrede legeme og blod i sakramentets skikkelser. De som da mottar Guds gave med munnen, har samfunn med Guds Golgata-offer til syndenes forlatelse, liv og salighet, og samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden.

Kirken et kristokrati

Kristokratiets basis er verken folkemening eller flertallsmakt, men apostelordets lære fra HERREN, 1 Tess 2:13 - Guds ord, som også er virksomt i dere som tror" (1 Tess 2:13). «Guds ord» er her det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd, "slik Skriftene har sagt" (1 Kor 15:3f). Ved apostelordets lære fra Kristus er han virksom til stede med midler som høres og ses i den forsamlede menighet (1 Kor 10:16f, Fil 2:7f, Ef 5:25 osv). Bibeltroskap er troskap mot det apostoliske ord som «Guds ord»

Kirkens basis utelukker kirkens fremtreden som interesseorganisasjon til fremme av menneskers ønsker og behov. Nytt er ikke dette. Samme eksklusivitet gjaldt Guds folk i den gamle pakt.

Et eksempel er *Salomos Høysang* , som uttrykker gudsfolkets forhold til HERREN i ærbødig underordning. Kong Salomo er brudgommen – Guds representant og stedfortreder på jorden. Bruden er den gamle pakts gudsstat (teokrati). Samtidig peker forholdet ut over seg selv til kongen i Guds nåderike, og til hans selvhengivende kjærlighet til sin kirkebrud (2 Kor 11:2, Ef 5:24ff, Åp 19:7f, 22:17. Jf Sal 45 og 72).

Vi merker oss at hverken Høysangen eller i Nytestamentet omtaler bruden som dronning. Forklaringen er selvinnlysende: «Du skal ikke ha andre guder enn meg.» Kristi nåderike er ikke av denne verden. Utelukket er likestillings- og rettighetskrav fra vår side. Kristus ved Faderens nådeside sammenføyer kirken som Kristus-virkelighet og lar henne vokse "i HERREN".

Denne enhet opphever ikke det skapergitte forhold mellom mannkjønn og kvinnekjønn. Med Kristus til gave, er mann og kvinne til et liv i tjenende kjærlighet med Kristus og hans kirkebrud til forbilde (Ef 5:22ff). Kristi forhold til sin kirke medbestemmer alt hva han sier om mann og kvinne, og likeså det oppdrag han gav apostlene og deres etterfølgere i prekenembetet. Forholdet Kristus og kirken gjenspeiler Guds gode skapervilje i en dennesidig, jordisk virkelighet. Utelukket er Kristus og kirken fremstilt i et likekjønnet parforhold. Kvinne-

prestordningen er uttrykk for et omfattende gudsopprør med kirkeødeleggende virkninger. Mannens kall på prekestol og for Herrens bord anskueliggjør Guds gode skjapervilje for menneskenes skyld.

Kirkens rett i denne verden er en gudgitt *nåderett*, gitt med evangeliet og sakramentene til bruk i den forsamlede menighet. Bruken i Guds kirkeorden avbilder en underordningsstruktur, gitt med Faderens sendelse av Sønnen, og Sønnens sendelse av de tolv og deres etterfølgere i prekenembetets gjrning, utsendt med fullmakter fra ham. Deres forbilde er Kristus i hans selvhengivende kjærlighet. Joh 13:15 – Jeg har gitt dere et forbilde for at dere skal gjøre som jeg har gjort mot dere.

Kristus har gitt to rettigheter til vern om kirkens nåderett: Den ene er *kallsretten* - retten til å kalle skikkede menn til prekenembetet; den andre er *prøvingsretten* - retten til å prøve Kristi delegater på Kristi ord og utøve løse- og bindemakten fra ham. Kirkens gudgitte rett krever saksvarende former for rettsutøvelse under omskiftelige forhold, både læretukt og kirkerettslige reguleringer av plikter og rettigheter.

Den Oppstandnes kristokrati endevender denne verdens forestillinger om høy og lav, stor og liten. I nåderettens samfunn gjelder tjenerens underordning i *den omvendte pyramide*, enhver i sitt kall. Kristus er "hodet" for sin kirke på jorden. Han styrer sin kirke med sitt ord «nedenfra» – i *tjener*-posisjonen (Joh 13). I denne geistlige orden er Krist delegater i prekenembetet nederst, over dem diakonene, og øverst den bekjennende menighet - Guds husfolk (el familie). En illustrasjon er den geistlige prosesjon med de minste først og biskopen sist. Kvinneprester gjør den geistlige orden absurd.

Guds ordåpenbaring er en avsluttet helhet i Kristus (1 Kor 3:10f). Den tyngste byrde påhviler presten i menigheten som "deres tjener" (Mt 20:26, jf 1 Tim 5:17). Det er hans ansvar å bevare grunnvollen hel og uskadd, så Den Hellige Ånd kan oppbygge menigheten til et tempel på grunnvollen hel og uskadd.

Liksom presten skylder å ta de tyngste tak for menigheten, skylder mannen å ta de tyngste tak for sin hustru (Et 5:25). Til sist følger en desto strengere dom (Jak 3:1), men også den nådelønn som venter trofaste tjenere (Mt 5:11f).

I den Oppstandnes kristokrati fremtrer kirken som *Ordets tjenerinne uten reservasjonsrett*, Det er menighetens kall å stadfeste apostelordets lære fra Skriftens Herre, og etterfølge apostelordets lære som Guds ord. Eller sagt med Luthers forklaring til 2. trosartikkel: Vi har fått Kristus til gave for å leve under ham i hans rike og tjene ham i "evig rettferdighet, uskyldighet og salighet, likesom han er stått opp fra de døde, lever og råder i evighet". Alternativet består i det illusjonsnummer som bygger Guds kirke med menneskepåfunn (Mt 7:26f). Illusjonen er en kalket grav (23:27).

Påstanden om tidsbestemte forestillinger

Påstanden avskriver den lærehelhet som utgikk fra Jerusalem med «apostlenes» lære. Bort med tids- og kulturbestemte lærestykker! I stedet dyrker man forestillinger om en «kjerne» og en læreutvikling fra primitivt til opplyst nivå (Apg 2:42). Dette reduktive overmot overser den kjensgjerning at kirkens Herre og hans apostler utelukket læreimporter under skinn av

nye innsikter (Mt 28:20, 1 Kor 1:2b, 14:34a. Rom 12:2, 15:4, jf v 24). Dette forhold ble stadfestet, da Kristus kalte Paulus til sin apostel (Gal 1-2).

Påstanden om "tidsbestemte" forestillinger tilhører det *moderne* kirkeprosjekt, hvor brysomme apostelord blir sortert bort som "ikke relevante". Men surrogater bedrar (Kol 2:8, 2 Pet 2:3). Typisk for moderne kirker er tre tankeoperasjoner:

(1) **Redefinering**: Man gjør kvinners adgang til presteembetet til et spørsmål om kjærlighet i betydningen frisinn, raushet og likebehandling. (Jf likekjønnet partnerskap.)

(2) **Rangering**: Man prioriterer liv fremfor lære, kjærlighet fremfor sannhet, og tjenestefellesskap fremfor enhet i bekjennelsen til apostelordets lære.

(3) **Relativisering**: Man overlater vranglæren til debatten, som om saken gjelder uenighet til å leve med (1 Tess 2:13f. Jf 1 Pet 5:1, 2 Tim 3:10-14, 2 Kor 1:3-7, Gal 5:7-10).

Det overordnede hensyn til allmennytten gjør kirkefellesskapet til et produkt av *psykososiale* prosesser. "Når tiden er moden" følger konklusjonen, den alle er tjent med. Derpå følger *marginalisering*, og til sist *utstøting* av den rest som holder fast ved «det gamle synet». Utstøtingen foregår som regel i stillhet, når troens bekjennere må forlate sitt kirkehjem. Om ønskelig, forklarer man det passerte med «ulikie bibelsyn». Den falske forbrødring har sin glede i urettferdigheten (1 Kor 13:5).

Allerede aposteltidens kristne ble utfordret til *utholdende* bekjennelse, dels fra judaistisk hold, dels fra tidlig-gnostisk hold. For noen ble apostelordets etterfølgelse en kamp med livet som innsats. I vår tid har "de apostoliske fedre" fått ny aktualitet, særlig kirkerettsskriftet *Didaché* (De tolv apostlers lære) *og brevene fra Clemens, Polykarp og Ignatius*.

Den tids gnostiske skrifter inneholder en speilvendt kristendom. Indirekte bekrefter de apostelordets lære om den gode Skaperen og underordning i Guds kirkes kristokrati. Men selv var gnostikerne overbevist om å formidle den egentlige mening i *skjulte* (apokryfe) overleveringer fra Jesu innerste krets. Men med den rangsnudde kristendom bekrefter de apostelordets lære fra Kristus (Jukka Thurèn om det apokryfe Johannes-evangelium).

Apostolatets utspring i Den Hellige Treenhet

Sendelsesrekken er allerede nevnt: Faderen, Sønnen, de tolv og deres etterfølgere i prekenembetets gjrning. Vi merker oss at utvelgelsen av de tolv er ikke avgjørende for Sønnens kirkerelasjon. Avgjørende er *inkarnasjonens* under - Sønnens underordning av fri vilje i Jesu tjenerskikkelse (Fil 2:7f). Unnfanget av Den Hellige Ånd, og «født av en kvinne, født under loven», oppfylte han loven og kjøpte oss fri (Gal 4:4f). Denne underordning i Gud beskriver ikke rang, men relasjoner: "Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds Guddom er èn, i herlighet like stor, i majestet like evig" (Den athanasianske trosbekjennelse, pkt 6).

Guds selvhengivende kjærlighet – *agape* - åpenbarer Guds innerste vesen. *Kjærlighet fins ikke uten personer*. Guds kjærlighet gir seg til kjenne i personrelasjoner mellom Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd i deres underfulle treènhet. Guds kjærlighet er *selvhengivende for sin egen skyld.* «*Gud er kjærlighet*» (1 Joh 4:8). Dette kan ingen vite uten Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse, og heller ingen kan tro dette uten Helligåndens kall og opplysning ved evangeliet om Faderens utsendte, Jesus Kristus, Joh 17:3. **2 Kor 5:14** – *Kristi kjærlighet tvinger oss*.

Guds kjærlighet innholdsbestemmer Kristi gjerning. Han er «den andre Adam» i forholdet til sin kirkebrud (Rom 5:12ff). Skapt i Guds bilde, er *rekkefølgen «*Adam og Eva*» en beskrivelse og en profeti* (1 Mos 2:18-23). Rekkefølgen beskriver den skapergitte forhold mellom mannkjønn og kvinnekjønn i et underordningsforhold. Profetien peker fram mot Sønnens underordning under Faderen i Jesu skikkelse. Hva denne underordning består i, har åpenbaringsordets Gud avslørt med Sønnens underordning av fri vilje i Jesu lidende lydighet. Denne kjærlighet er mann og kvinne kalt til å gjenspeile som likeverdige personer i hvert sitt skapergitte kall som far og mor, mannen som opphav til det barn som kvinnn føder.

Sønnen underordnet seg Faderen av fri vilje og ga seg selv av kjærlighet til sin kirkebrud. Denne agape setter kjønnsrelasjonene inn i en omfattende og meningsgivende sammenheng. Sønnens kjærlighet i Jesu tjenerskikkelse kommer offentlig til uttrykk i forholdet prest og menighet – først med kall og prestevigsel, senere med den Oppstandnes nærvær i prestens forvaltergjerning, virksom i den forsamlede menighet. Mennesketanker om rang og posisjon vedkommer ikke saken. Likestillings- og rettighetskrav forkludrer den. (Se nærmere Ef 5:20ff, 1 Kor 11:3ff, 14:33-38, 1 Tim 2:11-15, 3:2-12, Tit 1:5-9.)

Grunnmønsteret i forholdet mann og kvinne er gitt i historien om åpenbaringsordets Gud og hans utvalgte folk i den gamle pakt. Dens hovedtema er Guds trofasthet og miskunn mot sin troløse ”hustru” (jf profeten Hosea, Salomos Høysang om utvelgelsen, osv). Dette tema er ingen høyeste idé, for Guds kjærlighet utspiller seg i et dennesidig, jordisk drama, hvor siste akt fremstiller Guds selvhengivende kjærlighet i «Kristus og ham korsfestet» (1 Kor 2:2; jf Joh 3:16, Ef 1, osv).

Med Kristus til gave, blir underordning et gode. Likeverdige kjønn i deres skapergitte ulikhet følger Kristi eksempel i selvhengivende kjærlighet. Tilbake står *to handlingsmønstre* som utelukker hverandre gjensidig: På den ene side *tjenerens* vitnesbyrd om åpenbaringsordets Gud i hans hellighet og kjærlighet, på den annen side *selvets* søken etter «sitt eget» (1 Kor 13:5), men fremmed for Guds nådepakt i Jesu død, og «uten Gud og uten håp i verden” (Ef 2:12b).

Apostelens spørsmål gir anledning til selvbesinnelse. Paulus gir videre Visdommen ovenfra, med det mål for øye å gjøre mennesker kjent med dens innerste hjertelag, ellers ukjent for menneskene. Etter Herrens apostler skal denne tradering fortsette ved de menn som kirken finner skikket, kaller og innsetter som forvaltere av «Guds hemmeligheter» (1 Kor 4:1f, jf Mt 10, Joh 20:22f).

Vi går nå videre til den basiskunnskap som tyder forholdet mannkjønn og kvinnekjønn. Jeg starter med teksten i 1 Tim 2 fordi den gir innblikk i den kunnskap som forutsettes kjent i Første Korinterbrev.

1 TIM 2:11-15

Kapitlene 2 og 3 viser ”hvordan man skal forholde seg i Guds hus, som er den levende Guds kirke, sannhetens søyle og grunnvoll” (3:15). Teksten er en forskrift om kvinnenes adferd i menighetens felles gudstjeneste, men sammenhengen viser også til felles oppgaver.

Vi merker oss først at *både mann og kvinne kan lede menighetens offentlige bønn* (v 8-10. Jf 1 Kor 11:5 - Hver kvinne som forretter bønn eller profeterer…) For ordens skyld: Kvinner kan lede tidebønn og bønner under messen. Dette beror på kirkens enhet «i Kristus», som stadfester kjønnenes likeverd i deres ulikhet (Gal 3:28 – merk relasjonen «mann *og* kvinne»). Frelsen gis alle i dåpen (Gal 3:28, Tit 3:4-8). Mann og kvinne har samme barnekår hos Gud, med samme adgang til ham i bønnen (1 Tim 2:1-6a). Den liturgiske praksis skal anskueliggjøre Guds skapervilje med mennesket i mannkjønn og hunkjønn.

Dernest merker vi oss at *begge kjønn deltar i menighetens diakoni* (1 Tim 3:11, Rom 16:1f). Eldre kvinner ble kalt til å undervise yngre kvinner (Tit 2:3f). Evodia og Syntyke hjalp apostelen i kampen for evangeliet (Fil 4:3). Apostelens hilsener gjenspeiler kvinnenes betydning for trosformidling i den private sfære (jf Rom 16, jf 2 Tim 1:5, 3:15, 1 Tim 1:5). Mønsteret var gitt med de tjenende kvinner i Jesu disippelkrets, og medførte i aposteltiden en kallspraksis i klar kontrast til samtidens religioner og tidlig-gnostiske sekter.

I aposteltiden og senere var det *arbeidsfordeling mellom diakoner og diakonisser*. Diakonene bistod prestene/biskopene under gudstjenesten, og ellers med praktiske og økonomisk-administrative tjenester. Diakonissene arbeidet primært med pleietjenester (karitative oppgaver) og assisterte ved dåp av kvinner. (Se Apg 6:2f, 1 Tim 3:8-12, 5:9f - "enker" og senere diakonisser samme oppgaver?) I tidlig middelalder forfalt den kvinnelige diakoni, vesentlig fordi noen kirker i øst lot kvinner forrette eller assistere ved Herrens Nattverd. Den kvinnelige diakoni kom i vanry.

Så til apostelens tilnærming til emnet - mann og kvinne i den forsamlede menighet. Forskjellen mellom ulike kall markerer han først med apostolatet, *v 6b - for å frembære dette vitnesbyrd i den tid som er bestemt til det (kairos), er jeg innsatt til herold og apostel*…. Et prekenembete forbeholdt menn, bekrefter mann og kvinne i hvert deres skapergitte kall, *v 8 - Jeg vil altså at mennene, når de forretter bønn*… Deretter utvides perspektivet til spørsmålet om kvinners adgang til prekenembetet i menighetens samlinger (v 11-15).

V 11:

Apostelen innleder med et påbud, begrunnet i Guds ordning: "*En kvinne skal motta undervisning (manthaneto, imperativ) i stillhet*". "Stillhet" er her den lærvillige lytting som stadfester Guds ordning, at mannen er gitt lederansvaret i hjem og menighet. Hun skal ikke råde over mannen, men være lydhør for den Kristus-undervisning som mannen formidler. Til sammenligning var synagogens undervisning forbeholdt gutter og menn. Påbudet svarer helt til Jesu undervisning for både menn og kvinner.

Om en kvinne utfører oppgaver som tilhører prestens/biskopens oppdrag, vitner hun falskt om den gode Skaperen, og ferdes ikke rett i Guds kirke. Denne ansvarsfordeling i kirkens offentlighet blir indirekte stadfestet i privatsfæren, når kvinner underviser barn (2 Tim 1:5, 3:15), og når eldre kvinner underviser unge kvinner (Tit 2:3f). Så følger flere begrunnelser.

V 12:

Første begrunnelse: *Jeg tillater ikke en kvinne å være lærer*… På grunn av jeg-formen har man forsøkt å svekke forbudet. Men det er ingen privatperson som her befaler og forbyr.

Det er Herrens utvalgte apostel, utrustet med Den Hellige Ånd for å overgi Kristi lære i hans sted (jf Joh 14:26, Rom 12:3-8, Gal 4:14b).

Det står ikke "sin mann". Forbudet gjelder *generelt* om forholdet mann og kvinne i hjem og menighet. Det forplikter alle, både gifte og ugifte. Opptrer en kvinne som "lærer" i Kristi sted, opptrer hun med en myndighet som hun ikke har, og vitner falskt om Skaperens godhet, det vil si i strid med Kristi kunnskap (1 Mos 1:27 (2:21-24, jf Mt 19:4f).

"*Å lære*" (didaskein = å undervise, lære) er her et teknisk ord om utøvelse av det offentlige prekenembetet i menigheten (derav ordet "lærer" = didaskalos). Denne ordbruk innskjerper mannens oppdrag i den felles gudstjeneste (3:14f). Kvinnen skal ikke "*råde over*" sin mann (autentein) med den myndighet som en prest/biskop har (3:2, 5:17).

Vi merker oss *menighetens posisjon*. Stilt overfor Herrens utvalgte og autoritative kronvitner, er menigheten den aktive *mottager*. Menighetslemmene lytter til Kristi lære og omsetter den i hellig adferd. Denne *tjener*-posisjon er en gudgitt konstant gjennom kirkens historie. Hvor Guds kirke trer fram som apostolatets kirke på troskapens vilkår, der er Kristus alltid Læreren ved de menn han har kalt til prekenembetet gjennom menighetens kall (jf 1 Mos 2:21-23, Jes 52:7-10, Lk 10:161 Kor 4:1f, 2 Kor 5:19f , Ef 5:22ff).

Mottakerposisjonen gjenspeiler disippelflokkens forhold til Jesu undervisning. I kraft av sin person var han Guds engel (angelos) og sendebud (apostel), sendt for å lære Guds folk hva Moses og Profetene vitner om ham og hans verk. En *illustrasjon* gir Lk 4:15-22, om Jesu opptreden som Læreren i Nasaret-synagogen. Han foreleste Skriftene og utla dem med guddommelig myndighet. Denne lærergjerning fortsetter Jesus med apostelordets lære fra ham, *Lk 10:16 – Den som hører dere, hører meg*. (Jf Mt 28:20 og sendebrevene til menighetsenglene el biskopene, Åp 2-3).

Når en prest/biskop foreleser og utlegger bibeltekster, utøver han oppdrag og fullmakter i Kristi sted. Da er mannen "*Kristi medarbeider og forvalter av Guds rikes hemmeligheter*" (1 Kor 4:1). I kraft av Kristi lære og fullmakter utøver han gudgitt myndighet – ikke bare i menigheten, men *over* menigheten. Denne myndighet utøver han som Kristi delegat og tjener i Kristi sted. Forbilder er Herren Jesus og apostlene hans (Joh 13:15f, 1 Pet 2:21, 1 Kor 4:16, 2 Tim 1:13, jf 1 Tim 1:16 og 4:12 - Timoteus som forbilde). Stilt overfor åpenbaringsordets Gud, handler samarbeidet mellom prest og lekfolk om innbyrdes kjærlighet, *enhver i sitt kall* (Tit 2:15, Heb 13:17).

V 13F:

Andre begrunnelse: *Adams førstefødte-posisjon*. Apostelen formidler begrunnelsen i 1 Mos 2 fra Skriftens Herre. Teksten om den første Adam er en Kristus-profeti (typos el skyggebilde) om den andre Adam – Guds førstefødte (Rom 5:12ff, jf Joh 5:39, 46f).

Forholdet mellom Gud og hans folk gjennom bibelhistorien viser tilbake til skapelsen. Mennesket fremstår i Guds bilde som motstående kjønn, først mannen, så kvinnen. Likeverd i ulikhet fremstår i Bibelen som en kjensgjerning Gud har tydet (1 Mos 1:27, 2:23, Ef 5:31-33). Sinai-pakten tydeliggjorde hva *førstefødt*-posisjonen innebærer. Den førstefødte sønnen har odelsretten (1 Mos 25:31-34), og blir med tiden familiens overhode og "prest». Sønnen er

ifølge sin Guddoms natur Faderens førstefødte fra evighet, og etter sin menneskenatur kirkens hode og prest i evighet (Kol 1:15-18, Rom 8:29, Heb 1:6, Åp 1:29).

Adams førstefødt-posisjon medbestemmer myndighetsforholdet mellom mann og kvinne. Gud skapte Adam "av jordens støv" (1 Mos 2:7). Hans medhjelp Eva, ble skapt av Adams ribben, det vil si likeverdig med ham (v 22). Dette forhold ble første gang markert da Gud ledet Eva til Adam, som kalte henne "manninne" (v 23). Den som gir navnet, har også lederposisjonen, senere stadfestet da Adam ga hustruen navnet "Eva" (3:20).

Apostelen innledet sin undervisning med det skapergitte myndighetsforhold i menighetens gudstjeneste, **1 Kor 11:8-10** – *Mannen kommer ikke av kvinnen, men kvinnen av mannen. Og mannen ble ikke skapt for kvinnens skyld, men kvinnen for mannens skyld. Derfor bør kvinnen ha en makt på sitt hode for englenes skyld*. - Hva ordet "makt" sikter til, er uklart, men ikke poenget. Kristne kvinners adferd under gudstjenesten bevitner Guds skaperorden. Dette kall består under alle kultur- og samfunnsforhold. Lik kvinnen, bevitner menigheten med sine ordninger Guds skaperorden. Her utøver mannen prekenembetet som Kristi medarbeider og talerør. Kvinnen underordner seg Kristus som kirkens Lærer, og underordner seg mannen som for Kristus - "for englenes skyld", som overvåker Guds orden.

V 14:

Tredje begrunnelse er hentet fra syndefallskapitlet, 1 Mos 3. Apostelen unnskylder kvinnen, som ble lurt. Utleggelsen er knapp, og forutsettes kjent og forstått, i det minste av Timoteus. Vi er henvist til læretekstene Rom 5:12ff, 1 Kor 15:21f, 42-49 og Ef 5:22ff, som belyser Adam-Eva-relasjonen som oppfylt profeti i forholdet Kristus og kirken. Den første Adam syndet med åpne øyne og bærer ansvaret for skaperverkets nød under syndens og dødens lov. Den andre Adam har oppfylt loven med sin lidende lydighet, og «ved vannets bad med ordet» er han kilden til en ny menneskehet (Ef 5:26. Jf 1 Mos 2:16f, 3:9).

V 15:

Kvinnen blir frelst, "hvis hun holder fast ved tro, kjærlighet og helliggjørelse og fører et ærbart liv". Den som tror frelsen - gitt av nåde for Kristi skyld, øver troen i de gjerninger som kallet medfører. Med sin adferd i hjem og menighet vitner den kristne hustru og mor at hun kjenner den gode Skaperen ved midleren Kristus Jesus (Joh 17:3). Troen går foran, livet følger etter. Guds ubegripelige kjærlighet er ikke skjult, men åpenbart i Kristus – den andre Adam - som oppfylte Guds lov i alle måter da han"ga seg selv til gjenløsning for alle" (1:5f). Kvinnen er frelst av nåde, lik mannen, men bekjenner kirkens tro i den gjerning som bare en mor kan - med graviditet, fødsel og omsorg for barn og hjem.

En kristen hustru er en *Herrens tjenerinne*. Hun underordner seg mannen i hjem og menighet som for Herren Kristus, og ikke av noen annen grunn. Det er den kristne manns skyldighet å utøve lederskap som *Herrens tjener* i Kristi sted. Da bevitner de begge - hver i sin skapergitte posisjon, den gode Skaperen (jf jomfru Maria, Lk 1:38, 48).

Den kristnes kvinnes adferd i menighetens gudstjeneste er troens vitnesbyrd med lyttende stillhet for Kristi ord (jf Maria, Lk 10:39, Joh 2:5). Hun vedkjenner seg kvinnens kall som hustru og mor, og bevitner ekteskapets verdighet til gagn for alle mennesker (Tit 3:8, jf Apg

18:26, Tit 2:3-5). Troen går foran - gjerningen følger etter. I motsatt fall trer hun inn i en annens kall og vitner falskt om den gode Skaperen.

Et prekenembete forbeholdt menn, *fristiller* kvinnen til undervisningsoppgaver i menigheten (1 Tim 3:2, 4:11, 16. Jf 1:5, 2 Tim 3:15, Tit 2:3f). I den private sfære kunne Priska og Akvilas undervise Apollos om troen (Apg 18:26. Priska el Priskilla nevnt først pga sin sosiale posisjon). Andre eksempler på driftige kvinner er Tabita, Lydia, Damaris og Filips døtre. Ikke noe sted i Nytestamentet gir belegg for den slutning at deres posisjon omfattet den læremyndighet som en prest/biskop har. (Se nærmere Apg 9:36, 17:34, 18:2, 21:9 m fl.)

Når apostlene innsatte prester/biskoper, innsatte de menn. Hver gang er det uttrykkelig tale om *menn*, til tross for at både menn og kvinner deltok i menighetens gudstjeneste (jf synagogen. Se 1 Tim 3:2, Tit 1:5f, Apg 1:21). - Det fins ett vitnesbyrd i Nytestamentet, men det handler om frafall fra Jesu og apostlenes lære. I Tyatira-menigheten opptrådte den falske profetinnen Jesabel (Åp 2:22. Didaskei – samme betydning som i 1 Tim 2:12).

En kristen kvinne tar sitt morskall på alvor. Hun er sin manns medhjelp, oppmuntrer ham til lederansvar etter Kristi forbilde, og underordner seg "i Kristus". Når begge lever ham underordnet, hver i sitt kall, blir kjønnenes likeverd stadfestet i deres komplementære ulikhet. Alt som angår mannen i prekenembetets gjerning, angår kvinnen som lem på "Kristi legeme" – kirken, så alt som angår kvinnen, angår mannen.

Det er ikke syndefallet, men Guds skaperorden som begrunner menns adgang til prekenembetet under fallets kår (1 Mos 1-2). Guds kirkeorden stadfester Guds skaperorden, 1 Mos 2-3. Men søker man på antikkens vis visdom i en idéverden, går man glipp av Guds visdom, stilt fram for verden i mannen Jesus Kristus og ham korsfestet.

Visdommen «ovenfra» eller visdommen «nedenfra»?

Første Korinterbrev er kalt kirkens eldste kirkerettsbelæring. Vi må ofte lese ordet «brødrene» i avgrenset mening, med særlig adresse til menighetsprestene (presbyterne). Foranledn ingen til apostelens skarpe tilrettevisning er den tidlig-gnostiske åndelighet blant menighetslemmene. Paulus viser indirekte til en rangsnudd visdomslære (14:37), typisk for grekere. «Grekerne søker visdom», bemerker han (1:22). Selv forkynner han Guds visdom i Kristi korsdød til frelse for hver den som tror (1:21). Selvforløsningsidèer er null verdt.

Antikkens filosofer søkte en omfattende virkelighetstolkning gjennom argumentasjon i estetiske former. Retorikk ble oppfattet som tegn på visdom. Paulus unngikk bevisst å forkynne evangeliet med «talekunst og visdom» (1:17, 2:1 og 4, 2 Kor 1:12). Den slags har «*ord på seg for å være visdom*» (Kol 2:23), men gjør troen avhengig av «*menneskers visdom*» (1 Kor 2:5, 13 - menneskelig visdom). Evangeliet om korset avslører «*verdens visdom, som er uforstand i Guds øyne*» (3:19, jf 6:5f)). I andre sammenhenger viser Paulus til "*mørkets ufruktbare gjerninger*" (Ef 5:11; jf 2:1-3), og "*tomt bedrag*" med utspring i menneskelige tradisjoner (Kol 2:8, jf 1 Kor 11:1). Poenget er misbruken, når mennesker ved sine fulle fem misbruker sin forstand og later som om Guds ord er utgfått fra dem eller kommet bare til dem.

Visdommen «ovenfra» er ingen spekulativ idèlære (1:23), men Guds forsoning med verden i en korsfestet Kristus. Troens vilkår er Visdommen i egen person, med følger for kristnes vandel og rettsutøvelsen i menigheten. Jf Jak 3:13ff – det kristne ethos). Både Paulus og Ja-

kob formidler Jesu undervisning om Guds visdom, slik «Skriftene» vitner om ham, og især Ordspråkene (Ord 8. Jf Mt 11:19, 12:42, 13:34, Lk 11:49).

Visdommen «nedenfra» underkjenner Pauli aposteloppdrag fra den oppstandne Kristus, og dermed retten til å leve av evangeliet (4:1f, 9:17, 9:1-14). Anstøtelig er også apostlenes ekteskapelige samliv (9:5), og likeså kirkens kroppslige fremtreden med ord som høres og ting som ses (2:2, 3:16f, 4:1f, 5:9ff, 6:12ff, kap 7, 9:24-10:11, 16-17, osv).

Det samlende tema i *kapitlene 11-15:20* er Guds godhet som verdens skaper og gjenløser. Undervisningen kan betraktes som en innledning til «oppstandelseskapitlet», som starter fra 15:21ff. Guds kirkeorden hverken avløser eller opphever Guds skaperorden, men stadfester og anskueliggjør den med saksvarende uttrykk i menighetens liturgier. De bevitner i ord og handling Guds nåderike *midt i blant* oss, og foregriper herlighetsriket som kommer med den nye jord (Lk 17:21. Sammenhengen krever oversettelsen «midt i blant» el «blant»).

I denne sammenheng inngår **kap 13** – kjærlighetens høysang med dens beskrivelse av Guds selvhengivende kjærlighet – hans agape - stilt fram i Sønnens lidende lydighet (2:2). Denne visdom gjør ikke krav på «all innsikt» (merk bestemt form – pasan tæn gnosin) i «alle hemmeligheter» (13:2). Den opptrer ikke skrytende eller oppblåst, men «gleder seg med sannheten» (v 6 - her med vekt på adferdssiden). Guds kirkes glede på jorden er Jesu glede ved Faderens høyre – nærværende og virksom i menighetens midte. Guds agape opphever ikke Guds skaperorden, men formidler Guds frelsesgoder med ytre midler i det gjenløste skaperverk.

Menneskenes forestillinger om kjærlighet er begrenset til eros og sexus, kanskje offervilje og vennskap. Evangeliet lar oss kjenne den eneste sanne Gud i hans **agape**, så ganske annerledes enn mennesker forestiller seg. Den er en bevitnet historie om Guds selvhengivende kjærlighet i Kristus Jesus. Sett fra menneskers side – og især hans kirkebrud, er Guds agape ufortjent og ubegripelig. Den Hellige elsker *for sin egen skyld*, for han er den han er – agape. Han tilregner synderen frifinnelsen, fullbrakt i Jesu, Guds Sønns korsdød. Han er frifinnelsens årsak – og ingen annen eller noe annet (Ef 5). Vi forstår Peters reaksjon, da Herren opptrådte som trell og ville vaske føttene hans (Joh 13:8): *"Aldri noen sinne skal du vaske mine føtter!" Da svarte Jesus ham: "Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del i meg."*

Fremdeles bøyer Sønnen seg ned i tid og rom. Det skjer ikke med fanfarer, pomp og prakt, men med evangeliet og sakramentene i Guds kirkes orden - og hans venner lar seg betjene av ham. Kirkens gudstjeneste er fremfor alt Guds tjeneste for oss. Med Kristus til gave, følger livet i hans tjeneste med ham til eksempel, enhver i sitt kall. Det kan ingen gjøre uten å kjenne den eneste sanne Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3).

Kvinnefrigjørernes alternativ til «Herrens bud» var en kulturbetinget visdomslære utbredt med overtalende retorikk.

1 KOR 14:34-38

Gresktalende kristne supplerte apostelens evangelium med spekulative frihetsidèer (1:22, jf formaningen v 9f). De konfronterte apostelen med en åndelighet løst fra det skapte, og kvinner demonstrerte sin «innsikt» som predikanter i menighetens gudstjeneste, som om

kjønn ikke vedkommer prekenembetet og menighetens gudstjeneste. Noen viser her til kvinnenes vitnesbyrd om Jesu tomme grav (Lk 24:1-12, 22f). Deres vitnesbyrd handler om noe annet - de troendes prestedømme som alle kristne utøver ved troen.

Paulus forsvarte sitt apostolat med den lære han hadde mottatt og gitt videre fra Kristus Jesus, og fra dem som kjente ham først. Problemstillingen «for eller mot kvinnelige prester» avleder. Konflikten gjelder «Herrens bud» og skapervilje. Har den ingen blivende gyldighet, har heller ikke apostelens kompetanse og autoritet blivende gyldighet i kraft av Kristi ord.

Dermed var den problemstilling reist som preger brevets disposisjon og innhold. Med utgangspunkt i inkarnasjonen og en korsfestet Kristus (kap 1-2), underviser apostelen om det *kroppslige* ved kirken, når den samles til gudstjeneste og får del i Kristi gaver (10:16f). Deretter følger "oppstandelseskapitlet" (15:20ff alternativt 12ff). Foranledningen er den falske åndelighet som avviser overleveringen om Kristi legemlige oppstandelse, og øyenvitenes møter med ham. Kirkens gudgitte rett er gitt med bekjennelsen til den inkarnerte Guds Sønn i Jesu skikkelse, hans lidelse, død og oppstandelse. Ham vi bekjenner, er kirkens rettskilde.

Teksten er svært streng - på linje med Jesu verop over fariséerne (Mt 23:13ff. Jf domsprofetene i den gamle pakt). Kvinnens forhold til prekenembetet er ingen likegyldig sak, men et *frelsesspørsmål* (jf Johannes, Åp 2:20-23). Alvoret kommer til uttrykk i en opphoping av fire kjensgjerninger:

- Den **økumeniske** kjensgjerning, v 34a: Den lære som Paulus har overgitt og forsvarer, begrunner kirkens praksis i "*alle de helliges menigheter*".
- **Åpenbaringsordets** kjensgjerning, v 34b: Skriftens Herre er kilden til den rett utlagte Skrift, her om Guds gode skapervilje, tydeliggjort i "Loven". Apostelen presiserer, v 37b, at "*det jeg skriver til dere, er Herrens bud*", det vil si Loven.
- Den **apostoliske** kjensgjerning, v 36a: Spørsmålet han stilte – *var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut*? - har han allerede besvart (11:2f). Med tekniske termer fra synagogens praksis, viser han til "*de overleveringer (paradòseis) som jeg har overlevert (parédoka) til dere*". Paulus har gjort sin skyldighet som Herrens apostel.
- Den **pnevmatiske** kjensgjerning, v 37: De som er utrustet med profetånd (el Kristi skriftvisdom), erkjenner Herrens formaning gjennom sin apostel (jf 11:3, 7ff, og 5 Mos 18 om Profeten og falske profeter). Åpenbaringsordets Gud godtar ikke dem som vraker hans ord (jf Jer kap 2, 7:1-15, 8:4-12, 23:9-32, 26:1-16.) La oss se nærmere på teksten.

V 34:

"Å tale i menigheten" er et teknisk uttrykk om den offentlige preken, som Kristi delegater utøver i hans sted (jf Mt 9:18, Lk 9:11, Apg 4:1, 17:17, 19, 18:25, Rom 15:18f). Kristne har ingen reservasjonsrett overfor Gud, heller ikke kristne kvinner (v 36).

Apostelen innskjerper loven for dem som med henvisning til en dypere innsikt (tidlig-gnosis) mener seg fritatt fra Guds skapervilje. Apostelen konfronterer dem med åpenbaringsordets absolutte myndighet. De har lært den gode Skaperen å kjenne ved evangeliet om Kristus og ham korsfestet. Kristne har Kristus til gave, og derfor underordner de seg av fri vilje Guds kjærlighet i Guds orden for skapelse og kirke. De lytter til apostelordets lære fra Kristus, og de gjør gode gjerninger, enhver i sitt kall – kvinnen i sitt kall som hustru og mor. Men bryter hun inn i mannens kall som prekenembetets utøver, er hun ingen Kristi delegat. Hun repre-

senterer et abstrakt-funksjonelt apostolat oppfunnet av mennesker, og opptrer som talskvinne for idèer om likestilling og likeverd i like funksjoner.

Heller ikke her er taleforbudet absolutt. Også kristne i Korint visste av apostelens overlevering at også en kvinne kan lede menighetens bønner (1 Kor 11:4f). Forbudet gjelder den tale da kvinnen trer ut av Guds skaperorden og opphever den skapergitte underordning (v 34b). Som vi har sett av 1 Tim 2, er det særlig steder i 1 Mos 2 og 3 som begrunner taleforbudet. Det lar menigheten bekjenne i handling Guds blivende vilje med forholdet mann og kvinne – til gagn for menneskene (Tit 3:8). Samtidig utfyller de troende hverandre med hver sine skapergitte gaver, som Ånden helliger. (Se nærmere 1 Kor 11:3ff, 12:1ff, 14:1ff. 1 Tim 2:8-12, 3:1-13, 5:1-22. Tit 1:5-9, 2:1-8. 1 Pet 4:10f.)

Sett i lys av 1 Tim 2:12, må forbudet gjelde kvinnens opptreden i prekenembetet (presbyter/episkopos, dvs "prest"). Bryter hun forbudet, opptrer hun *som om* hun har Guds kall og fullmakt til å utøve læremyndighet over menigheten (og mannen). Denne liksom-representasjon gjør kirken, embetsutøverne og mennesket til en lek med idéer og en kamp om interessekontroll. Gud skaperen har gitt kvinnen et annet kall, og dermed utelukket henne fra prekenembetet og stilt henne fri til å utøve sitt morskall (liksom Gud har utelukket mannen fra morskallet og fristilt ham til å utøve sitt farskall med Kristus som forbilde). Dette gjensidige forhold fremgår indirekte av tjenestedifferensieringen (12:28f), og av prestenes (de eldstes) takksigelsesbønn i Nattverdens liturgi (evkjaristibønnen, kap 14).

V 35:

Lik 1 Tim 2:12, utvides perspektivet (partikkelen dé retter oppmerksomheten mot det som nå kommer). Kvinnen har også andre muligheter til å opptre som mannens leder, i strid med taleforbudet. Hva det konkret siktes til, er uklart. Forbudet kan gjelde deltagelsen i den læresamtale som gjerne fulgte etter gudstjenesten i form av spørsmål og svar. En annen mulighet er den samtale som vurderte profetienes innhold (v 29).

Hovedsaken er klar: Kristne kvinner opptrer ikke i menighetens gudstjeneste som om de har fått gudgitt myndighet over menn. Ved evangeliet har de lært den gode Skaperen å kjenne i Kristus Jesus, og vet at de har et annet kall. Derfor sømmer det seg ikke (er en skam) for kristne kvinner å opptre offentlig som lærer for menigheten, eller som deltager i en læresamtale. Årsaken er ingen kulturbetinget sedvane, men Guds skaperorden, som kristne tydeliggjør i hjem og menighet. Sett utenfra, tjener gode gjerninger til å bevitne troens rettferdighet for Gud, den gode Skaperen (Jak 2:24-26).

Kvinnefrigjørerne i Korint fulgte den rangsnudde orden i selvbestemt frihet fra det skaptes orden. Ingenting kunne manifestere dette tidlig-gnostiske evangelium tydeligere enn kvinner som agerer prester/biskoper. Men hva de oppfattet som frihet, er usømmelig for kristne kvinner – ikke på grunn av et sedvanebrudd, men som uttrykk for opprør mot den gode Skaperen ved å forgripe seg på mannens kall. Denne kvinneadferd er uttrykk for gudsopprør og «død tro» (Jak 2:17).

V 37f:

- *"om noen ikke erkjenner (el godtar) dette, blir han ikke selv erkjent»* (el godtatt, jf 8:2). Noen håndskrifter krever oversettelsen "så får han la være å erkjenne" (godta), fritt oversatt - "så får det være hans egen sak". Denne oversettelse svekker sammenhengen. Den kan bero

på feil skrivemåte, eller være tilsiktet av hensyn til "marcioniter och montanister" (Nils Johansson). Oversettelsen må følge de tekstvitner som bekrefter sammenhengen (til den hører også fortsettelsen). En rekke bibelsteder krever den håndskriftvariant som vår oversettelse følger: 5 Mos 18:20ff, Jer 23:16, 25ff, Esek 13:3-6, Joh 14:24, 1 Kor 16:22, 1 Tim 2:8ff, osv.

Kvinnens inntreden i prekenembetet representerer den falske profetisme, i strid med kvinnens skapergitte morskall. Også denne ytterst strenge advarsel har adresse til "*alle dem som påkaller vår Herres Jesu Kristi navn på hvert sted*" – også i framtid (1 Kor 1:2b. Jf kjennetegnet på falske profeter, Esek 13:3-6). Saken gjelder kirkens blivende rett.

Anm. Første Korinterbrev - kirkens eldste kirkerettsskrift.

Adressat: Guds kirke på jorden den gang og i ettertid (1:2. Jf kirkens samfunn, 10:16, og Den Hellige Ånds samfunn, 2 Kor 16:13).

Brevet har særlig adresse til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Lekfolk (idiotæs!) må kunne si et rett "amen" til prestens takksigelsesbønn i nattverdens liturgi, 14:16.

En Kristi delegat har myndighet til å "*opptre med strenghet*", når nødvendig, 2 Kor 16:10 (apotòmos chræsthai). Uttrykket henspiller på den strenge myndighetsbruk som ofte forekommer i Ordspråkenes bok og i Jesu virksomhet, f eks i oppgjøret med fariséernes lære om mennesket og dets evne til å samarbeide med Gud om frelsen. Paulus forsøkte i det lengste å vinne sine motstandere med vennlig tilrettevisning, men uten å underkjenne den myndighet som en apostel har fra Herren (jf 1 Kor 4:21, 2 Kor 2:3, 10:2, 8, 12:20f. Kilde: Svensk Kyrkobibel (Per Jonsson), s 381. Ref Hugo Odeberg.)

Et annet eksempel er Pauli myndighetsbruk mot de kvinner som praktiserte emansipasjonsidéer i menighetens felles gudstjeneste, 1 Kor 14:34-38. De ble stilt overfor alternativet – enten godta Herrens bud eller bli forkastet (ikke godtatt) av Herren. Jf alternativet oppblåst innsikt (gnosis) eller kjærlighet til Gud, 8:1-3, 13:6 og 12 (være godkjent/ forstått).

Situasjon: En menighet i krise på grunn av tro på troserfaringer og refleksjoner over egen tro (visdom, 1:22b). I sentrum står indre, "åndelige gaver" fremfor Guds gjerning gjennom ytre, hørbare ord og synlige ting. Denne selvrefleksjon og rangering ble for mange en nøkkel til å forstå hvem de rette "åndelige" er, med påstand om at trosytringer må være tegn på indre, guddommelig liv og umiddelbar tilgang til gudskunnskap (el innsikt). Spontane ytringer var i ferd å fortrenge kirkens samfunn (el kommunion) i de hellige ting, 10:16 (jf 16:13 den apostoliske hilsen eller fredshilsenen – pax, brukt ved overgangen til nattverdens liturgi). Med stor konsekvens oppstod skiller mellom de åndelige og dem som holdet fast ved apostelordets lære og Kristi virksomme nærvær med ytre midler - evangeliet og sakramentene (mysteriene, 4:1).

Menigheten risikerte å forkaste Kristi sannhetskriterium, som er apostelordets lære fra ham, 1 Kor 15:1-3, jf 11:23a (Gal 1:12, 2 Tess 2:15, 3:6b, Kol 2:6-8). Med henvisning til menneskers idèer om kjønnsrelasjonen, begrunnet man gudstjenestefellesskap med erfaringsbevis og dypere innsikt enn den Herrens apostel formidlet (tidlig-gnostisime). Jf Joh 7:16, 17:20, Rom 10:16, Ef 2:20 osv.

Paulus innskjerpet Kristi medarbeideres posisjon som hans delegater på troskapens vilkår (15:1-11). Mannens kall til prekenembetet har Kristi mandat og fullmakter. Kallet stadfester Guds skaperorden. Pauli fremgangsmåte gjør ham til et forbilde for prester som må hanskes med "kirkens grekerproblem" (Hermann Sasse).

Korinterbrevene gir et bilde av Kristus-mønsteret i apostelens lære og liv. Jf 1 Kor 4:15ff, 11:1, 1 Tess 1:6,1 Tim 1:16, osv. Kristus-mønsteret fremkommer i den trofaste læreoverlevering, når "Guds rikes hemmeligheter" blir forvaltet og frelsen forkynt eller rakt frem og mottatt gjennom ørene og munnen. I denne konkret-anskuelige formidling var apostlene Herrens etterfølgere forbilder for prester/biskoper i all ettertid, 2 Tim 1:13f, 1 Pet 2:21, 5:3.

Joh 13:15a – *Jeg har gitt dere et forbilde.* **2 Tess 3:9** – *for å gi dere et forbilde i oss.* **1 Tim 4:12** – *vær et forbilde for de troende, i tale, i vandel osv*.

Frigjøringsidèen omsatt i handling, lot kvinner opptre som prester/predikanter under gudstjenesten. Denne adferd utga seg for å være «åndsfylt», til forskjell fra den underordningslære som apostelen hadde overgitt og menigheten mottatt. Konflikten står i skarp kontrast den mottagelse Paulus fikk første gang, **1 Kor 11:2f** – *Dere skal ha ros for at dere /…/ holder fast på de overleveringer jeg har gitt videre til dere. Jeg vil dere skal vite at Kristus er enhver manns hode, mannen er kvinnens hode, og Kristi hode er Gud*. (Jf 3:23, Ef 5:23.) De holder fast, men reserverer seg til samme tid. De har mottatt evangeliet, men praktiserer frihetsidèer i strid med apostelordets lære fra Lovens Herre.

«*Herrens bud*» regulerer kvinnens forhold til prestenes forkynnelse og takksigelsesbønn under nattverdens liturgi (14:13-17; jf 1 Tim 2:8). Saken gjelder ikke forstyrrende småprating under gudstjenesten, men frelsens goder i Guds kirkeorden. Men heller ikke her er befalingen om å "tie" absolutt å forstå (jf Apg 1:14, 12:12).

Kristi formaninger og befalinger til de tolv omfatter etterfølgerne i den apostoliske tjeneste (Mt 10, 28:19f, Joh 17:20, 1 Tess 2:13). Hans delegater er trofaste forvaltere av «Guds hemmeligheter». Men «superapostlene» (hyperapostoloi) i Korint-menigheten lot seg ikke tilrettevise (jf 2 Kor 11:5, 12:11, jf 15:11, Gal 2:6). De har avvist som den rene dårskap Pauli ord om den åndelige gudstjeneste som er kroppslig (Rom 12:1, 1 Kor 3:16 osv), og likeså Pauli undervisning om «menneskets ånd», som hverken kjenner til eller tar imot det som hører Gud til (1 Kor 2:11ff; jf undervisningen i 2 Kor 3 om «Åndnes embete»).

Åpenbaringsordets Gud stadfester sin skaperorden ved å kalle menn til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Lik Herrens apostler er de *fedre i Kristus* (1 Kor 4:15, jf 2 Kor 6:16-18), til forskjell fra kvinnens morskall. Denne forskjellsbehandling medbestemmer det kristne ethos (el menighetsetikk). For menneskenes skyld bekjenner menigheten den gode Skaperen i liturgisk handling, og akter hverandre høyere enn seg selv (Fil 2:3; jf 1 Tim 2:12-15).

Oppsummering

1. Konflikten oppstod på grunn av læretilpasninger til yndlingsidèer i samtidskulturen. Krav om endringer i gudstjenestepraksis og adferdsnormer medfører åpen konflikt med den lære apostelen har mottatt og overgitt fra kirkens Herre. Apostelens reaksjon er forbilledlig – ikke

læretilpasning (akkomodasjon), men kontrasterende undervisning og formaning med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Eksempler: Kap 6 - ekteskapsetikk, kap 10 og 11 – Herrens Nattverd og forholdet til avgudene, kap 12 – dåpen som innlemmer i kirken som Kristi legeme – den nye Kristusvirkelighet, kap 15 – den legemlige oppstandelse fra de døde.

2. I apostletidens menigheter fantes kvinner med stor innsikt i kirkens tro, i stand til å veilede og rettlede andre. Det gjorde de i den hjemlige sfære uten å anfekte sitt kall som hustru og mor. *Eksempler* er Priskilla, også kalt Priska (Apg 18:26, Rom 16:3-5), og purpurkremmersken Lydia (Apg 16:14, jf 2 Tim 1:5, 3:15).

3. Skjelningen mellom profet og lærer (didàskalos. 1 Kor 12:28, Rom 12:6-8, Ef 4:11). Med profet siktes etter alt å dømme til menn med innsikt i Kristi utleggelse av "Skriftene", og derfor i stand til å formidle den "*til oppbyggelse og formaning og trøst*" (1 Kor 14:3, jf 13:2a, Apg 15:32). Dermed var sammenblanding med det offentlige prekenembetet (didàskalos) utelukket, for "Skriften kan ikke oppheves" (Joh 10:35; jf v 38 og 8:44).

4. Apostelens undervisning gjelder den forsamlede menighet (ekklesia). I sentrum står mideleren for Guds skaperverk og alles gjenløser, som tjener menigheten med «Guds hemmeligheter» (1 Kor 4:1 – mysterioi) og gir sine himmelske gaver i jordiske skikkelser (Mt 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1, 5:1-6, 10:16, 11:23ff, osv). Frelsens årsak er den samme for mann og kvinne. *1 Tim 1:15 – Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere*. Også forbudet mot å spre vrang lære i menighetene omfatter dem begge og har samme mål, *v 5 – kjærlighet som springer fram av et rent hjerte, en god samvittighet og en oppriktig tro*. Men med hensyn til livets vitnesbyrd, beror forskjellen på ulike kall - mannen som familiens leder og menighetens prest (eldste), og kvinnen i sitt kall som hustru og mor.

5. Evangeliet stadfester Guds gode skapervilje med syndenes forlatelse på grunn av Kristi fortjeneste. Men blir troen skilt fra kroppslige uttrykk i gjerning og adferd, blir syndenes forlatelse til syndenes tilatelse. Det falske frihetsevangelium tilslører Guds skapervilje, og dåpen til Jesu død og oppstandelse blir uten betydning i den kristnes dagligliv.

Karakteristisk er misbruken av *1 Kor 13:13 – Tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten*. Misbruken later som kjærligheten har prioritet fremfor læren, men kjærligheten er størst fordi troen er rett. Troen har Guds selvhengivende kjærlighet i den inkarnerte Gud og mann, Jesus fra Nasaret. Troen har Guds agape og mangler ingenting (v 1-3). Kjærligheten har alltid Guds ord og befaling for seg og gleder seg med sannheten i hellig adferd.

6. Den oppstandne Kristus er alle dager kirkens Lærer med apostelordets lære fra ham. Denne læreformridling opprettholder kirkens grunnvoll hel og ubeskåren (Joh 14:23, 17:20, Ef 2:20, 1 Tess 2:13, 4:1f, 8). Apostelen formaner alle døpte til å forsake forførende filosofi og tomt bedrag (Kol 2:8. Jf Rom 12:1f, Gal 4:3, 9, Kol 2:8, 20 osv). Kirkens prekestoler og lærekatedre er ikke til for tjenernes skyld, men for kirkens Lærer i apostolatets kirke.

PAULI FORSVAR FOR SITT APOSTOLAT: 1 KOR 15:1-20

Paulus besvarer sitt veiskille-spørsmål med å forsvare sitt apostolat. Dette ble som regel oversett i kvinneprest-debatten. Læreoverleveringen fra den Oppstandne Kristus (15:1-11) begrunner apostelens kompetanse, autoritet og apostelordets gyldighet. Når begrunnelsen ble oversett, kan kapitel-inndelingen være en forklaring.

15:1-5:

Også Paulus var øyenvitne til den Oppstandne. En språklig markering er Jesu formel om sin undervisning i "Skriftene" (Mt 16:21, 20:18, Mk 10:33f, Lk 20:17-19, 24:26). Også Paulus overga evangeliet om Kristi lidelse, død og oppstandelse, "slik Skriftene har sagt" (v 1-4). Ved dette evangelium "*blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg (Paulus) I forkynte – så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro*" (v 2).

Dette forhold har ikke motparten forstått, eller tatt på alvor. Det var ikke menneskers visdomslære som førte menighetslemmene til troen (2:4). Midlet var Kristi evangelium, gitt videre med livet som innsats (v 2 b. Jf Apg 14:26, Rom 15:18f, 2 Kor 11:23-28, 12:11-13).

Flere ganger i brevet viser Paulus til sin apostelgjerning og anvender troskapens vilkår på seg selv (jf 4:1f, 7, 17, 16:20 osv). Spørsmålet om «Herrens bud» gjelder det prekenembete som Kristus innstiftet og overga til de tolv (Mt 10:40, Lk 9:48, 10:16, Joh 10:20). Kristi ord (el lære) er prestens/biskopens kompetanse og autoritet.

Herrens apostel representerer sendelsesrekken Faderen – Sønnen – Helligånden. Denne representasjon i Kristi sted er konkret å forstå – først om mannen Jesus som sann Gud og sant menneske (jf 10:16), deretter om apostlene og deres etterfølgere i den apostoliske tjeneste.

Kvinnenes inntreden i prekenembetet hadde en annen begrunnelse. Uten oppdrag og myndighet fra den Oppstandne var deres utøvelse av prekenembetet en religionsimport, fremmed for kirken fra dens begynnelse (jf Joh 7:16-18) og et falskt vitnesbyrd om Gud Skaperen. Denne kjensgjerning forsterker det økumeniske argument (14:34).

I likhet med de andre apostlene forkynner også Paulus Kristi evangelium (her i vid mening om Kristi lære). Åpenbaringsordets Gud har ikke gitt noen annen vei til tro, *v 11 – Enten det nå er jeg eller de andre, er det slik vi har forkynt, og slik dere er kommet til tro*. Ordene innskjerper og presiserer saken i 14:38. Denne konklusjon beror ikke på sannsynlighetsbevis og overtalelser, men på Guds vitnesbyrd da han oppreiste Jesus fra de døde (15:4-8, 20). Øyenvitnenes beretninger om sine møter med den Oppstandne, bekreftet Guds vitnesbyrd, "*slik Skriftene har sagt*" (15:3f).

En Jesu Kristi apostel har ingen selvstendig kompetanse i kirken. Paulus legitimerer seg som Kristi delegat med Kristi utleggelse av «Skriftene». I den aktuelle sak anvendte han den rett utlagte Skrift på forholdet mann og kvinne. Den tydning som forutsettes kjent for Korintmenigheten, er presisert i 1 Tim 2. I begge situasjoner viser Paulus indirekte til idéer som løser kvinnen fra hennes skapergitte morskall (jf det apokryfe Johannes- evangelium).

Jesus er det inkarnerte Guds ord som led, døde og oppstod (v 3f). Når menn forvalter «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (4:1f), bekrefter de i handling Guds vitnesbyrd, som oppreiste den korsfestede Kristus fra de døde. Han er Faderens enbårne Sønn fra evighet, skaperver-

kets midler og gjenløser, og kirkens Lærer. Med bibelkunnskapen fra ham, lærer mann og kvinne den eneste sanne Gud å kjenne i hans godhet for sin egen skyld, og får tydet sin relasjon. Hva evangeliet overgir, er ellers ukjent for menneskene. Det er unikt, men blant sammen med emansipasjonsidèerm blir det et annet evngelium. (Gal 1:8. Se Sal 50:16f, Jer 35:13-16, Esek 18:21-25. 2 Tess 1:8-12.)

V 7-9:

Paulus betraktet seg selv som "*den ringeste av apostlene, ja, jeg er ikke verdig til å kalles apostel, for jeg har forfulgt Guds kirke*". I likhet med de andre apostlene, hadde også Paulus mottatt Guds nådige kall umiddelbart. Hans særstilling berodde dels på hans fortid som farisèer og kristenforfølger, dels på Kristi underfulle inngripen, da han stoppet Paulus utenfor Damaskus og kalte ham til sitt «*utvalgte redskap*» (Apg 9:15).

V 10f:

Kristus hadde bekreftet med nådevirkninger at Paulus var hans apostel, og hans undervisning i "Skriftene" Kristi lære. Hva en Herrens apostel overgir fra den oppstandne Kristus – "*enten det er meg eller de andre*", har evig gyldighet for hvert menneske i kraft av Jesu oppstandelse fra de døde (v 3f). Frelsen står og faller med dette evangelium, om "*dere holder fast ved det ord jeg forkynte for dere som et evangelium*" (jf 14:38).

V 12-20:

"Noen» - det vil si kvinnefrigjørerne i Korint-menigheten (v 12) underkjente Pauli apostolat ved å reservere seg mot Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. De lærte som saddusèerne, "*at det ikke er noen oppstandelse fra de døde*" (jf Apg 23:7f). Men stammer ikke apostolatet (el prekenembetet) fra den oppstandne Jesus, er budskapet for "*intet*" å regne, kristentroen er "*meningsløs*" og apostlene «*falske vitner*» (v14f). Da formidler også Paulus dårskap og hans autoritet sosialt betinget av antall tilhengere.

Apostolatets troverdighet (og prestens!) er Guds troverdighet i en bevitnet Jesus-historie. Hva Jesus forkynte om sin persons hemmelighet og om den gjerning han var sendt for å utføre, står skrevet hos Moses og Profetene. Dette stadfestet Gud på endegyldig vis da han reiste Jesus opp fra de døde. Guds forsoningsverk er fullbrakt i Kristi død og alle er vi frikjent i den Ene for alle, og derfor er han Guds førstefødte fra evighet også "*førstegrøden av dem som er sovnet inn*" (v 20). Denne unike kjensgjerning omfatter den Oppstandnes utsendelsesord, **Joh 20:21** – *Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere*. Og til utsendelsen hører de handlinger han innstiftet for å være virksomt til stede med sin Ånd i den forsamlede menighet. Guds kirke på jorden lever av de ting som er unike ved kirken og hører Guds rike til. (Se nærmere Apg 4:20, 5:39; jf 2 Kor 13:8, 2 Pet 1:16ff, 1 Joh 1:1-3.)

I likhet med "de tolv", har heller ikke Paulus noen selvstendig autoritet i kirken. Også Paulus må legitimere seg som Herrens delegat, utsendt av den Oppstandne til et bestemt læreoppdrag, utrustet med fullmakter og Åndens gaver fra ham. Begrunnelsen stadfester "Herrens bud" (14:37), senere presisert i). 1 Tim 2 (se ovenfor).

Jesus er det inkarnerte Guds ord som led, døde og oppstod, "slik Skriftene har sagt", v 3f. Når menn utøver prekenembetet, utøver de det autentiske apostolat, innstiftet av det inkarnerte Guds ord (Joh 1:14). Deres embetsgjerning på troskapens vilkår stadfester Guds Jesusvitnesbyrd i den forsamlede menighet, og tyder og innholdsbestemmer forholdet mann og

kvinne med basisviten fra den gode Skaperen. Denne viten er ellers ukjent for menneskene oggjenstand for spekulasjon. (Se nærmere Sal 50:16f, Jer 35:13-16, Esek 18:21-25. 2 Tess 1:8-12.

Konklusjon

Den sekulære likestillingsidè stiller troens bekjennere overfor to konsekkvensrekker: Enten praktisk teologi underlagt den kritiske fornuft, eller praktisk teologi underlagt Herrens bud gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord.

Kvinneprest-reformen har virket med kirkeødeleggende siden 1960-årene. Emil Brunners ord om «heresi» er blitt anskueliggjort i det doble bokholderi i en «*nestoriansk*» kirkepraksis: Gudstjenestelige ordninger blir innordnet generelle idèer, når det passer, eller innordnet apostelordets lære med forbehold om allmennytten, når det passer.

Herrens bud forplikter oss på Guds kirkeorden i en dennesidig, jordisk historie. Gud vil vi skal vitne sant om hans gode skapervilje, og sant om Guds selvhengivende kjærlighet i Jesu Kristi forhold ltil sin kirkebrud.

1 Kor 15:1f – *Jeg kunngjør for dere /…/ det evangelium jeg /…/ har mottatt og står på. Gjennom det blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg forkynte – så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro*. – **Lk 46f** – *Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg over Gud, min frelser, for han har sett til sin ringe tjenerinne*.

33. UNIKE TREKK VED APOSTOLISK LÆRETRADISJON

På den ytterste dag venter dåpsbefalingens Herre å motta den lære han ga i begynnelsen. Det *nødvendige* vilkår er alle dager de befalinger han ga sine utvalgte apostler. I tidens løp skal døpte lære å holde alle Kristi befalinger for å leve med ham til gave i Guds kirke på jorden. Dette motiv fremgår av skriftene i Nytestamentet.

Problemet er forholdet *kontinuitet og forandring.* Dette problem omfatter alle formr for kollektivtradisjon, både tilblivelse, etablering og senere formidling (tradering) på ulike nivå, like fra smågruppe-samtalen til den felles samhandling som alle deltagere «kan».

Tradisjon er ikke «noe gammelt» som gjentas etter behov, lik et depositum i banken. En tradisjon er en sosial og dynamisk. Gjentagelse og variasjon går hånd i hånd fra gang til gang. Noe består, annet faller bort. Kirken i den nye pakt fremstod på Pinsedagen *uten en initieringsfase.* Denne kjensgjerning er i seg selv enestående. Likevel er forholdet kontinuitet og forandring et påtrengende problem gjennom kirkens historie. Den apostoliske kirke- og læretradisjon krever stadig tilsyn og fornyelse, både undervisning, instruksjon og korrigering.

Døpte må lære å holde de befalinger som Kristus gav i begynnelsen, om vi i nåtid skal leve som som Kristi disipler. Fadderløftet må være en kirkerettslig kontrakt med biskopens visitas for øye. Overhøring ved menighetens prest bør være et jevnlig innslag under gudstjenester fordelt på kirkeårets hoveddeler juledelen, påskedelen og kirkedelen.

Her gjør jeg et forsøk på å presentere noen ledetråder etter mange års arbeid med kristelig folketradisjon. Da er det naturlig for meg å gi noen ledetråer i et tilbakeskuende perspektiv..

Kirkens unike fremtreden i begynnelsen

1. Unik var kirkens fremtreden uten en forberedende fase.

Urmenigheten i Jerusalem fremstod like fra begynlsen med de kjennetegn som Kristus hadde innstiftet og befalt: Herrens Nattverd, innstiftet «i dennatt han ble forrådt», og i tiden mellom oppstandelsen og Hommelfartsdagen apostelenes oppdrag å forkynne i Jesu Navn omvendelse og syndenes forlatelse, dåpen til Jesu død og løse- og bindemakten. Guds kirkes underfulle lokker og drar dit hvor Gud tjener oss med Ord og Sakrament forvaltet på troskapens vilkår, Mt 4: 17 - Vend om, for himmelriket er nær.

2. Unik var kirkens *fremtreden* som etablert kirke på Pinsedagen.

Nytestamentet vitner ikke om en utvikling fra det opprinnelige og enkle til det etablerte og institusjonelle kristenliv i liturgiske ordninger. Urmenigheten fremstod like fra begynnelsen som en frukt av prekenembetets mandat og fullmakter fra den oppstandne Kristus (Lk 24:47). Like fra begynnelsen levde kristne et sakramentalt og liturgisk liv på dåpens grunn. *Apg 2:42 – Trofast holdt de fast ved apostlenes lære og kirkefellesskapet, brødsbrytelsen og bønnene.* Det normale kristenliv i begynnelsen i aposteltiden var det normale i fortsettelsen, og skal så være älle dager. Problemstillingen mye eller lite liturgi vitner om en lovisk grunnholdning til døptes barnerett hos Gud.

3. Unik er menighetens *legitimitet*. Dens gudstjenestelige virksomhet har ingen fornuftig begrunnelse, annet enn Guds løfter oppfylt i Jesus-historien «sett og hørt» (Apg 4:20).

Den oppstandne Jesus er «HERREN», virksom til stede i de handlinger han befalte (1 Kor 10:3). Menighetens legitimitet består i Guds kirkes rene kjennetegn, som ses og høres i prekenembetets gjerning. Hverken samfunnsnytte eller behovstilfredsstillele legitimerere menighetens samling om Ord og Sakrament. «Du skal ikke ha andre guder foruten meg». (Merk advarselen mot avgudene forut for Nattverdens Liturgi, 1 Kor 10:14-17, 1 Joh 5:20f.)

4. Unikt er det oppdrag som påhviler presten i menigheten: Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle (Lk 24:47), og å forvalte «Guds hemmeligheter» på troskapens vilkår (1 Kor 4:1f, jf Apg 20:28, 1 Pet 5:2).

Prestens gjerning som skriftefar hører med til nattverdberedelsen. Han har tilsyn med en ordnet dåpsundervisning for menighetens barn og unge, og er ellers en studerende prest, opptatt med Guds ord og bønnen (Apg 6:4, 1 Tim 4:13, Lk 5:5). Denne konsentrasjon krever et ordnet diakonat alt etter behov. Det er ødeleggende for kirken, om prester opptrer som om deres kall er et annet.

5. Kirkens læretradisjon i nåtid beror på Jesu apostlers *kronvitne-posisjonr* i begynnelsen.

Ifølge prestnes kall i menigheten, forventer de troende at deres prest gjør som Herrens apostler, gjørJesu ord til sine, *Joh 7:16 - Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg* (jf Joh 8:28, 12:49, 14:10, 24). Hvor den himmelske lære blir formidlet i nåtid, kommer mennesker til omvendelse og tro ved å høre Kristi ord. (Jf Esek 13:2, Joh 7:18, Rom 10:3).

Apostolatets kirke er *Ordets tjenerinne*. Hun etterfølger apostelordets lære som Guds ord i en dennesidig, jordisk historie (Regin Prenter). Hun holder fast ved Ordet og blir stående i Guds dom (Mt 6:20f, 7:24f, 1 Tess 2:16, Kol 2:3, 2 Tim 1:14, osv). Åp 20:12, 21:27, osv).

6. Åpenbaringsboken er *historieteologi* om kirken sett fra Guds side. Det slaktede Guds Lam er renningen i historiens vev og sentrum i det folk som gjennom endetidens trengsler følger Kristus, hvor enn han går (Åp 14:4f, 22:1f).

De syv sendemenighetene representerer i tidens løp kirken på jorden. Laodicea-menigheten mottok en av de strengeste advarsler som fins i Nytestamentet (Åp 3:14ff). Årsaken var likegyldighet for læren (indifferentisme). Den apostoliske læretradisjon fra Kristus er eneste rettesnor for lære og liv under alle forhold. Den største trussel er hverken naturkatastrofer, pest, hunger, dyrtid eller islam, men anikristens forførende virksomhet under skinn av kristendom (Mk 2 Tess 2).

7. Kilden til den apostoliske kirke- og læretradisjon er åpenbaringsordets trofaste Gud i sin handlende allmakt. Åp 22:1f:

Kilden og treet markerer sammenhengen mellom kilden i Guds tronhimmel og apostolatets kirke iendetidens trengsler. Her er den trofaste Gud virksom, så troen lever av «av hvert ord som går ut av Guds munn», Mt 4:4. Merk: Elven er konstant, uten tilsig fra jordiske kilder! (Jf Jes 12 og 55:1. Joh 7:38f, Apg 1:8, 2 Kor 1:4, osv).

> Jesus er i tidens løp kirkens Lærer i og med apostelordets lære fra ham. Han er Begynnelsen og Enden, Åp 21:6, 22:13, «den første og den siste», 1:17, 2:8, jf Joh 8:25, 17:14, 17, 20). Senere ble ordet «apostolisk» brukt for å beskrive den rett-troende kirkes utbredelse i tidens løp. Utbredelsen beror ikke på personlighetenes kvaliteter og egenskaper, heller ikke på menneskers interessekontroll, men på bekjennelsen til apostelordets gudgitte lære.
>
> Andre steder til bibelstudium: 5 Mos 32:4, 1 Sam 15:29, Sal 19:8, Sal 89:3b, 93:5 osv. Jf Lk 1:54f, 2 Kor 1 :20, 1 Tess 5:23f, 2 Tess 3:3, Heb 10:23, 1 Joh 1:9, Åp 3:14, osv.

8. Apostelordets lære fra Kristus er *kirkens skranke* overfor vranglæren.

I nåtid utøver Herrens apostler sitt dommerembete med Kristi ord (Mt 19:28, jf Dan 7:9f, Lk 22:29f, Åp 3:21, 5:11, 20:4, 11f). Apostelordets lære omsatt i liturgiske ordninger er kirkens skranke mot vranglæren (Mt 7:6). Deres oppgave er å verne om Guds barns frihet og nåderett hos Gud (Hans Dubois).

9. Troskapen mot det apostoliske ord binder kristne til *en hel Bibel*, utlagt av dens Herre og gitt kirken i og med det apostoliske ord (sola Scriptura, solus Christus, sola fide).

Åpenbaringsordets Gud våker over sitt ord - først i den gamle pakt (Jer 1:12, 55:10f), deretter i den nye pakt (Mt 5-7, Joh 8, Åp 2-3, osv). Gud våker i nåtid over den bibelske lærehelhet, gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord fra Skriftens Herre, Kristus Jesus. Tit 1:10, jf 2 Tess 4:14, 2 Tim 4:3).

En bevitnet Jesus-historie er historien om Herrens lidende Tjener (Jes 49-57). Gjennom sin lidende lydighet bringer han frelsen til hedningefolkene (Jes 49:6, 50:6, 53:4-6, jf 54:1).

10. *Troskap fins ikke i mindre grad*. Guds kirkes unike kjennetegn, gitt i begynnelsen, medfører et «nei» til kirkefellesskap «på tilstrekkelig grunnlag».

Mt 16:17, Apg 19:9, Gal 1:8f osv. Se Åp 3:14ff.

11. *Kristus-bekjennelsen ble gitt først*, deretter prekenembetet under utøvelse av kirkens løse- og bindemakt, og til sist samlingen av Det nye testamentes skrifter (kirkens rettesnor/kànon).

Med apostelmøtet i Jerusalem som forbilde (Apg 15), måtte Nicea-konsilet år 325 erkjenne konsilets *delegerte* myndighet, kompetanse og autoritet i læresaker: Å stadfeste den lære som beviselig er formidlet og praktisert i kirken siden aposteltiden. Derfor kunne ikke konsil-fedrene gjøre annet enn å *stadfeste* hvilke de skrifter er som beviselig stammet fra Herrens apostler. Med det apostoliske ord som rettesnor fremtrer den apostoliske kirke i tidens løp.

12. Apostelordets lære fra Skriftens Herre danner kirkens *språklige* kontinuitet.

Ordets virkningshistorie er den bekjennende kirkes hengivne tilbakemelding til kirkens Herre (Åp 14:4). Utelukket er reservasjoner og læreimporter (1 Kor 14:36, for utelukket er over-troen på egne evner i troen saker.

13. *Jesus-historien fortsetter* med Guds kirkes kjennetegn i den forsamlede menighet.

Kirkens kjennetegn fra den Oppstandne bevitner Kristi handlende allmakt i tidens løp. For-valtet på Kristi vilkår, er han virksom til stede i menighetens midte. Skjult i jordiske midler – i ord som høres og i tegn som ses, gir han forsoningens goder og foregriper den kommende verden. (1 Pet 4:11, 1 Tim 1:3. Jf Esek 13:2, Joh 5:43, 7:18, 8:44, Rom 10:3, osv.)

14. Kirkens trosformidling handler hele veien om dåpen – rettferdiggjørelsens sakrament.

Kristenlivets basis er Guds løftepakt med den enkelte i dåpen, for at vi skal tro på Jesus Kris-tus og etterfølge ham (1 Mos 6-8, Rom 6, Fil 1:6, 2 Tess 1:11f, osv). Alt i kirken handler om praktisere dåpen i forsakelse og tro i dennesidige livshistorier. Syndenes forlatelse er hele veien støttestaven.

15. *Prekenembetets oppdrag medbestemmer* menighetens virksomhet og Kristi virksomme nær-vær i de troendes livshistorier med den kommende verden for øye.

Lk 24:47. Jf Apg 3:19. Jf Kol 2:23, 1 Tim 5:24f.

Kritus bor ved troen og nyskaper de troende innenfra. Når de øver troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, erfarer de at et kristent menneske er både synder og rett-ferdig for Gud. Med bønn til Gud må de støtte seg til syndenes forlatelse hele veien. Hva vi er i Krizstus – hellige og rettferdige for Gud, det skal vi bli fullt og helt på den ytterste dag. Da «vil han oppvekke meg og alle døde, og gi meg og alle som tror på Kristus et evig liv (forkl 3 trosart, LK). Kristus – det levende håp, må vi stadig ha for øye.

Rom 12-16. Jf Mt 18:17, Tit 3:8, Kol 3:16f, 4:17, 1 Pet 3:8ff, 2 Kor 5:15ff, osv.

34. NYTESTAMENTLIG ORDBRUK OM TRADISJON

Læreformidling og trosbekjennelse

De er i Nytestamentet to sider av samme sak.

Den trofaste kirke formidler hva hun har mottatt fra Herren, og bekjenner det hun formidler. Noe lignende er forholdet mellom Gud og hans folk i den gamle pakt;

> **3 Mos 6:4f** – Hør, Israel! HERREN, vår Gud, HERREN er én. Og du skal elske HERREN, din Gud, av alt ditt hjerte og av all din sjel og av all din makt (Mk 12:29f).

Denne bekjennelse omfatter Guds *lovpakt* med sitt folk, hvor Gud har alle rettigheter og folket alle plikter. I Guds *nådepakt* med sitt folk har folket alle rettigheter og Gud alle plikter.

Forskjellen mellom den gamle og den nye pakt

Den beror på oppfyllelsen av Guds løfter om sin lidende Tjener (eks Jes 53). Løftene er oppfylt i «Jesus Kristus og ham korsfestet», 1 Kor 2:2. Gjennom ham lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne i all hans trofasthet og kjærlighet, og ha evig liv i ham (Joh 17:3). Jesus Kristus er vår hellighet og rettferdighet for Gud, og med ham til gave blir Guds doble kjærlighetsbud oppfylt i de troendes liv, når troen øves i kamp med arvesyndens motstand i vårt innerste.

> Profetordet om Herrens Tjener i Jes 53:11 er "krystalliseringspunktet" i den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Denne tolkningsnøkkel til Det gamle testamente har Gud stadfestet på eviggyldig vis med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Derfor kjennes bibeltroskap på troskapen mot det apostoliske ord fra Bibelens Herre, som også er kirkens fremste martyr (1 Pet 2).

Opphøyd til Faderens høyre, bringer den oppstandne Kristus forsoningens goder i den forsamlede menighet. I samsvar med løftene i den gamle pakt er han virksom med Ord og Sakrament.

> Se nærmere: Jes 43:37, Heb 11:23-29, Apg 8:26-35, 17:3, 11. Mt 5:17, Mk 10:45, Joh 1:29, 1 Joh 4:9-11, 1 Kor 2:2, 15:1-3, 11 ("vi"). Rom 3:10-26, 10:4, 1 Pet 2:24, osv.

Kristus Jesus er menneskenes eneste hellighet og rettferdighet for Gud. Med ham til gave, trives troen sammen med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt kall.

Den stadig aktulle Markion

Men blir Guds ubetingede nåde løsrevet fra den gammeltestamentlige bakgrunn, blir følgene omfattende. Med stor konsekvens tar mennesker seg den frihet å konkretisere evangeliets «kjerne» i kjærlighet til sin neste.

Med kjerne-forestillingen følger man *Marcion* (d ca 160), han som skilte loven fra Jesu evangelium om kjærlighetens Gud. Med evangeliets kjerne som tolkningsnøkkel, ble evangeliet en ny lov – om Guds kjærlighet omsatt i nestekjærlighet uten Guds gode skapervilje, tydeliggjort i Tibudsloven.

Med stor konsekvens reduserte Marcion Bibelen til 10 Paulus-brev og en redigert utgave av Lukas-evangeliet. Pastoralbrevene har han enten forkastet eller ikke kjent til. Og apostlene og evangelistene påstod han hang fast i jødiske fordommer.

De tekniske termene for formidling (el tradering)

I Nytestamentet møter vi språkbruk overtatt fra synagogen og overført på apostolatets kirke i den nye pakt:

- Å *motta* (paralambanein), dvs apostelordets lære som Guds ord frå Kristus. 1 Kor 11:23, 15:3, Gal 1:9, 12, Fil 1:9, Kol 4:17, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:16). Brukt om mottagelsen av prekenembetet, se Kol 4:17.
- Å *overgi* el gi videre (paradidonai) apostelordets lære (Rom 6:17, 1 Kor 11:23, Gal 1:9, 13, Kol 4:17, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:16). Brukt om prekenembetet: 1 Tim 1:18-20 (bannlysing av heretikere); samme 6:20 ¬ det som er blitt deg betrodd (paratækæ).
- Å *holde fast ved* el beholde (katekjein) det man har mottatt. Trofasthet er en forutsetning for frelsen. 1 Kor 15:1f. Brukt om bekjennelsen, Heb 4:14, 10:23, Åp 3:8, osv.
- Å *bevare el ta vare på* (tærein), fremhever lydighet og etterfølgelse. Brukt om Kristi ord fra Faderen, se Joh 14:23. Brukt om å holde Kristi befalinger, se Mt 28:20.

Termene gjenspeiler Guds paktstroskap (Joh kap 7 og 17, 16:13a, Mt 11:27. Jf Apg 2:42, 1 Kor 10:12f, 1 Tess 2:13, Åp 2:25, 3:11, 14:7, osv).

Den nytestamentlige tro – fedrenes tro

Den nytestamentlige tro er ingen ny tro med *bakgrunn* i Det gamle testamente. Den nytestamentlige tro er fedrenes tro på Kristus – Herren - i den gamle pakt. Nytt er Kristi løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans lidelse, død og oppstandelse. (1Kor 13:6, Ef 4:15). Guds trofasthet oppmuntrer Guds folk til trofasthet på nådepaktens grunn, gitt den enkelte til del i dåpen til Jesu død.

Følgelig gjelder termene for trosformidling den *uforbeholdne* bekjennelse til apostelordets lære fra Skriftens Herre og rette utlegger. Denne trofasthet er det *nødvendige* vilkår, skal den forsamlede menighet fremstå som apostolatets kirke på stedet.

Se nærmere: 1 Kor 2:9, 11:2, 14:36-38/15:1-3 (se sammenhengen 14:36-15:17). Jf Mt 27:11, Mk 5:2, Lk 23:3, Joh 18:37, Apg 17:25. Fil 2:16, 1 Tim 6:3, 2 Tim 3:14. Åp 2:25, 3:8, 11, 20:4.

Døpte mennesker med sine evner i behold, skal lære å holde Kristi befalinger (1 Kor 15:1f, 1 Tess 2:13. Jf Åp 2-3).

Kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud er stykkevis (el fragmentarisk), tilpasset menneskets-ankens muligheter og samtidig begripelig i Guds tolkningssirkel (pkt 16). (Lk 24:26f, 44-46, 1 Kor 15:3, Åp 21:1-4.) Hjemme hos Gud skal troens bekjennere forstå fullt og helt (1 Kor 13:12). Nå gjelder det å holde fast ved bekjennelsen til det apostoliske ord.

- Den sosiale motor i kollektivtradisjonene er *smågruppen* på 2-3 deltagere. Deres samtale om budskap og praksis formidler tradisjonen i generasjonsløpet. Stilner samtalen mellom generasjonene, dør tradisjonen ut i det hus eller på det sted.

Apostolatets kirke fremtrer som «Guds familie» (Ef 2:19), hvor Kristus er dens overhode og alle er ham underordnet, enhver i sitt kall. Sentralt i kirkens trosformidling står familiene i den private sfære. Menighetsliv er familieliv:

Joh 4:53, Apg 16:32, 34, Rom 16:10f, 1 Tim 3:12, 5:4, 8, 2 Tim 4:19, Heb 11:7.

Samtalen forutsetter informasjon, instruksjon og samhandling på smågruppe- og gruppenivå. Da følger samtalen om bibelhistorie og barnelærdom, eller om «det Guds ord vi har hørt». Da er Den Hellige Ånd virksom med Kristi ord, «kaller, samler, opplyser og helliggjør» (Mt 18:20. 1 Tess 1:5f, 2 Tim 3:15. Jf Lille Katekisme, forkl 3 trosart).

Så er ikke kilden til Guds familieliv våre behov og tanker om Gud. Kilden er den oppstandne Kristus, virksom med sitt ord. Her gjelder såkornets lov (Mt 13:18-23). Den som tar vare på Guds ord, blir bevart i Guds tro til salighet.

> Se nærmere: Sal 44:5, 71:15-17, 78:1-6. Lk 24:14f. 1 Tim 3:4f, 12, 5:4, 8, 2 Tim 1:5 (Loïs, Evnike og Timoteus), 3:15. Jf Rom 16:1-16. Apg 16:34, 18:26 (Priskilla og Akvilas). Jf 17:21f (Paulus om atenernes samtale),

Guds evangelium og nådemidler er uatskillelige

Evangeliet hører uatskillelig sammen med *Guds nådemidler* (el nådemidler), forvaltet i rekken av pastorer (series pastorum). Dette meningsgivende samspill krever identitetsgivende markører i menighetens liturgi.

Til presten: Hvem har sendt deg? Hvorfor preker du? Hvilken erkjennelse har du? Til forsamlingen: Hvem er vi? Hvorfor er vi her? Markørene (konnotasjonene) er nødvendige for «kirkefremmede», og ønskelige for troens bekjennere.

Guds familie i nåtid har en forhistorie i den gamle pakt. Den bør Guds barn vite for å unngå vilkårlige tolkninger. Mange trosvitner til etterfølgelse fins i den gamle pakt (Heb 11) og senere i den nye pakt. Kirkens fremste vitne (el martyr) er Guds enbårne Sønn i tjenerskikkelsen i den selvhengivende kjærlighet.

Apostolatets kirke fremtrer i gudstjenestelige ordninger på nåderettens grunn. Det fremste nådemiddel er *Guds ord*, virksomt i alle nådemidler. Ordets nådemiddel er av grunnleggende betydning for kirkefellesskap på dåpens grunn. Sann teologi formidler Guds tro og lar oss reflektere over bibelteksten med påkallelse og bønn. Utelukket er vår egen eller andres kreative evner og innfall (herlighetsteologi).

Uatskillelig er også evangeliet og skriftbeviset

Skriftbeviset fra Herren begrunner prekenembetets myndighet, kompetanse og autoritet ¬ og ingenting annet (Apg 15:15-17). Ett bibelord kan være nok til å begrunne en lære, f eks. «dette er mitt legeme». Kort sagt: Gud har talt, og hans ord står fast i himmelen til evig tid (Sal 119:89).

Utelukket er idéer over eller bakenfor ordene. Jesus Kristus åpner Skriften for oss med den utleggelse han har gitt videre i og med det skrevne ord. Vi lar klare steder belyse uklare, og tier hvor Skriften tier. Vi går ikke ut over det som står skrevet (1 Kor 4:6).

Tilbakemeldinger fins i form av intervjusamlinger fra kristen folketradisjon. De bekrefter betydningen av sakssvarende uttrykk, som lik en billedbok anskueliggjør hva «nådemiddelkristendom» er eller burde være. Uten det sakssvarende uttrykk blir det menneskesentrerte program en parodisk erstatning for den evangelisk-lutherske messe og bønnetradisjonen med bruk av Jesu bønnebok Salmenes Bok. Også avsporingene etablerer forestillingr gjennom de deltagerne ser og hører.

Selvklok bibelbruk eller Jesu disiplers bibelbruk?

Kristi disipler har et karakteristisk kjennetegn: De etterfølger apostelordets lære som Guds ord (1 Tess 2:13). Der har de sin inngang til skriftene

> 1 Kor 11:1, 15:1-4. Jf Joh 8:31f, 14:21, 23f. 1 Joh 2:4, 19-21, 26-28. Apg 2:42, 1 Kor 16:22, Gal 1:8, osv).

Den *selvkloke* bibelbruk kommer til uttrykk på tre måter:

(1) Tillit til eget eget eller andres skjønn i troens saker (Jer 23.28, Joh 8:31f, 1 Pet 4:11, osv).

(2) Bekvemme forbehold overfor apostelordets lære med henvisning til «Guds ord» i generelle vendinger (jf Joh 10:35, 17:20, Sal 119:105, osv).

(3) Sannhetsbevis i generelle vendinger om kristendommens "egenart", for så å overlate til enhver å konkretisere evangeliet i møte med samtidens utfordringer. Det er å detronisere Kristus (Mt 23:8, 28:19f, 1 Kor 3:4-6, osv).

35. NYTESTAMENTLIG ORDBRUK OM BEKJENNELSE

> Først en *avgrensning*: I reformerte tradisjoner fra Zwingli, Calvin og Bucer bruker man benevnelsen «bekjennelse» om troserfaringer. De begrunner avtaler om kirkefellesskap med et regionalt og privatrettslig særpreg. I slike sammenhenger er ikke Guds Ene Hellige Kirke bekjennelsens subjekt.

Den reformerte ordbruk skinner igjennom hvor Bibelens status som «Guds eget ord» beror på fellesskapets *skjønn*, og Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden betraktes som tids- og kulturbestemte vitnesbyrd om den tids kristendom, men likevel gode og nyttige veivisere for oss. Den skjønnsmessige betraktningsmåte er problemet, fremmed for nytestamentlig ordbruk.

Avtaler om kirkefellesskap «*på tilstrekkelig grunnlag*» viser til partenes erfaringer, som over tid viser tilnærming (konvergens). Denne fremgangsmåte er Bibelen fremmed. Overført på Konkordiebokens bekjennelser, tilslører ordbruken at bekjennelsens gyldighet består i kraft av det apostoliske ord, som de stadfester og bevitner med en hel Bibel. Troskapen mot det apostoliske ord gjør forskjellen mellom formålslutherdom og bekjennelsestro lutherdom. Jf 1 Tess 2:1-16.

Åpenbaringsordets Gud er ingen lunefull Allah (Sal 21:8, 31:6, Heb 2:17, 10:23, 1 Kor 1:9, osv). Den korsfestede og oppstandne Jesus er Begynnelsen og Enden (Åp 21:6, 22:13), Trofast og Sannferdig (Åp 19:11). Det er ingen forandring eller skiftende skygge i ham (Mt 7:11, 1 Joh 1:5, Jak 1:16-18.

- *Bekjennelse i bibelsk mening stadfester uten forbehold den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med det apostoliske ord om Jesu person og verk i en bevitnet historie.*

Sentralt i det nytestamentlige vokabular står *homologein* (egtl å samme-si) i ulike betydninger alt etter sammenhengen: å stadfeste (el konfirmere), bevitne, istemme, vedkjenne seg, osv. Se ovf pkt 15: Ordbruk om tradisjon/tradering.

Mt 2:5, jf Joh 5:39f, 46, 8:44-47,10:35, 20:31. Rom 1:17, Gal 3:10, osv.

Trofast mot det apostoliske ord fremstår menigheten som apostolatets kirke, lært av Herren. Evangelisk-luthersk kristendom handler om homologi, beskrevet i 2 Tess 2:1-12. Vi er ikke kristne fordi vi er lutheranere, men lutheranere fordi vi er kristne.

Mt 16:22f, Apg 2:14-36, 42, 10:34-43, 1 Tess 2:13f ,1 Kor 15:1, osv.

Bekjennelsestro lutherdom begrunner læren på samme måte som lærevedtakene under de fire første økumeniske konsil: Den lære som beviselig er gitt kirken i og med det apostoliske ord, er også vår tro og lære.

Illustrasjon: Etter Luthers død var de evangeliske landskirker truet av splittelser, men lite opptatt av det organiserte kirkefellesskap. De var på nytestamentlig vis opptatt av *lærens* enhet, koste hva det koste ville. Enhet foreligger som en Guds gave i den uforbeholdne bekjennelse til den rett utlagte Skrift gitt, kirken fra dens Herre og kirkens Lærer.

Bekjennelse i nytestamentlig mening (homologein) må avvise lærdommer i strid med apostelordets lære. Slik ble Konkordieformelen til med dens presiseringer av Den uforandrede augsburgske bekjennelse fra 1530. I kraft av den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære fra Kristus har Konkordieformelen økumenisk gyldighet i likhet med de tre oldkirkelige bekjennelser. Jf Konkordieformelen: FC SD Regel og rettesnor, 14, 16, 20, og FC SD 11:95-96.

- *Kirkens bekjennelse er den hengivne tilbakemelding til Gud for troen han gir og bevarer med evangeliet.*

Gud har gitt sitt innerste vesen til kjenne gjennom Ordet som ble menneske i Jesu Kristus, så de som hører hans ord og tar vare på dem, lærer Gud å kjenne som en venn å stole på, og ha evig liv i ham (Joh 17:3).

Med Herrens apostler som forbilder skal heller ikke etterfølgerne i prekenembetet formidle "fremmed lære", men "den sunne lære" (1 Tim 1:1, 3f, 10, 4:6). Prutningsmonn fins ikke (1 Tim 6:14, 20, 4:6, Jud 3, osv. Jf Joh 18:36. Ef 5:20ff, Heb 2:17f).

- Det er *bekjennelsens oppgave å samle de troende*.

Det skjer ved å stadfeste og holde fast ved Kristi ord fra Faderen, gitt videre til oss i og med apostelordets lære. Den trofaste og sannferdige Gud og den bekjennende kirke hører sammen lik treet og grenene (Joh 15:1-9).

Det strider mot Guds ord å bekjenne med forbehold for så å agere kirke på tilstrekkelig grunnlag. Igjen: Troskap fins ikke i mindre grad. Denne illusjon forvirrer og åpner for maktmisbruk i troens saker. Kristne følger Ordets regel. De hører Den gode hyrdes røst, men leiesvennenes reservasjoner skyr de (Joh 10, Rom 16:17). Hvor apostolatets kirke fremtrer med det prekenembete som forkynner Guds rene evanglium og sakramentene forvaltet slik Kristus har befalt, der er den oppstanden Kristus virksom til stede i den forsamlede menighet. .

Kirkens bekjennelse samler i kraft av den uforbeholdne bekjennelse til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt kirken i og med det apostoliske ord. Gode ordninger sikrer formidling av hele Guds «plan og vilje», Apg 20:27 (boulæ. NO 2001).

Eksempler: Tekstrekkene, kirkeårets tider med deres søn- og helligdager og tilhørende fargebruk, osv. Sakssvarende uttrykk gjelder ingen «kirkeskapt virkelighet» (HHognestad), men en Kristus-virkelighet.

- *Kirkens bekjennelse har sin rettskraft fra apostelordets skranke-funksjon mot vrang lære. Problemet er ikke skranken, men overtredelsen.*

2 Pet 1:19 – *desto fastere har vi det profetiske ord* (jf 1 Pet 1:10-12). **2 Tim 2:19** - *Guds faste grunnvoll står* (jf 1 Tim 3:15). Apostelord av denne type er ingen garanti mot vrang lære. Årsaken er Guds onde fiende alliert med arvesyndens motstand i vårt innerste: «Har Gud virkelig sagt», 1 Mos 3:1.

Rangerer man Konkordiebokens som et tids- og kulturbetingede *forsøk* på å ta vare på det «egentlige» evangelium, vitner rangeringen om hjertenes frafall *forut for* det åpne frafall fra apostelordets lære. Nevnte rangering er i seg selv en skranke-overtredelse. Overtredelsen rammer ikke bare Konkordiebokens bekjennelser, men samtidig den rett utlagte Skrift fra dens Herre, som begrunner Konkordieboken.

- *Bibelens hovedsak er Guds løfter om sin Tjener, oppfylt i Jesu Kristi lidende lydighet.*

Han er Bibelens sentrum og hovedsak, virksom gjennom Israels historie i den gamle pakt, deretter synlig virksom da Gud oppfylte løftene i en bevitnet Jesus-historie, for så å være usynlig til stede i den nye pakt, virksom til stede hvor som helst apostolatets kirke trer fram samlingen om evangeliet og sakramentene. Følgelig er det en grunnleggende feil å gjøre til hovedsak *tids- og kulturbetinget* språkbruk og uttrykksforme som vitner om ulike personligheter. Vi bekjenner verdens Frelser med skriftbevis på apostolisk vis. Noe annet evangelium fins ikke.

Gal 1:8. Jf Tit 1:10, 2 Tess 4:14, 2 Tim 4:3. Rom 12:16, osv.

Apostelordets *skranke-funksjon* verner om Guds barns nåderett i gudstjenestelige ordninger (Hans Dubois). Denne motivering medfører ordnet læretukt. Det hender at bibel- og bekjennelsestro prester/biskoper kommer i mindretall, så vranglæren blir tålt i gudstjenestelige ordninger. Da formaner Herren og hans apostler til åpent brudd og kirkefellesskapet gjenopprettet på «Guds faste grunnvoll», lagt i begynnelsen (Mt 7:15-21, 1 Joh 4:1, Rom 16:17, osv). Tro mot menighetens sendelse, bekjenner den rest som er tilbake, Guds tro gitt i og med apostelordets lære. Der fremstår et kirkehjem for Guds barns skyld.

Ord om verdigrunnlag, lojalitet og embetsplikt tilslører med kirkeødelggende kraft skillet mellom sann og falsk teologi. Sekularisering og frafall er først og fremst et indrekirkelig problem i generasjonsløpet.

- *Den eldste og korteste Kristus-bekjennelse er «Jesus er Herren» (1 Kor 12:3). D*

Det er en bekjennelse i omfattende mening. Jesus fra Nasaret er Guds lovede Messias, sann Gud og sant menneske, midleren for Guds skapelse og gjenløsning, og troens gjenstand i den gamle og den nye pakt.

Jes 49-57. Apg 17. Heb 11. Jf Joh 1:1-5, 1 Kor 12:3, Fil 2:11, 2 Tim 1:11, Tit 1:9, osv.

Bekjennelsen i sin kortform viser til Det første bud i Tibudsloven: Du skal ikke ha andre gudr foruten meg. Det gjør også Luthers forklaring «*han er min Herre*» i Lille Katekisme (forkl 2 trosart). Ordene bekjenner ham som førte Guds folk ut av trelldommen i Egypt (5 Mos 5:6). Dermed oppstår den «sirkelbevegelse» som gjentas gjennom hele katekismen og forklaringene til den.

Noe lignende skjer når vi lærer av det apostoliske ord å lese Det gamle testamentes vitnesbyrd om den kommende Messias, og ser oppfyllelsen i Jesu person og verk, og deretter hans virksomme nærværi den nye pakts gudsfolk inntil hans synlige gjenkomst som verdens Dommer pjå den ytterste dag.

Det hender teologer innbyr til åpen debatt om kristen trosformidling i møte med samtidens utfordringer. Straks står vi overfor to problem: (1) Med hvilken myndighet ser de bort fra den bibelske lærehelhet og tolker Bibelen innskrenkende? (2) Hvilke utfordringer gjør Konkordiebokens bekjennelser uegnet i vår tid?

På humanistisk vis kan vi beholde de gamle bekjennelser som aktverdige fornminner om det rådende kristendomssyn i sin tid. Forsøkene på å gjøre kirkens tro relevant og aktuell for vår tid, blir velmenende kristne fanget i den liberale teologitradisjon og utsatt for økumenismens «tinnitus-plage». Kol 2:8.

Eksempel: Historien om Det teologiske Menighetsfakultet i et interaktivt samspill med «kristenfolket» og fremveksten av en folkekirke organisert i en råds- og møtestruktur «til topps». Hensynet til allmennytten ga rom for den liberale teologitradisjon gjennom lærerrekruttering og fremstå som vitenskapelig høyskole i den akademiske sammenheng.

Mt 15:18f, 16:23, 23:27f. Gal 1:8. Ef 4:14, 1 Tim 4:2, 2 Tim 4:3. 2 Pet 2:7, 1Joh 3:3f, osv. Jf CA 2.

- *Det er en viktig oppgave å **avsløre** almenreligion under skinn av kristendom, og å **konsolidere** troens bekjennere på kirkens ubeskårne grunnvoll (jf katekismeorklaringens oppgave).*

Vitenskapelighet krever samsvar mellom metode og kildens egenart. Det er kvasireligion å kreve «akademisk frihet» til å utlegge Bibelen som man vil. Sann teologi bruker metoder ellers vanlig i humaniora-fag, men innordnet den kunnskap som åpenbaringsordets Gud har gitt om seg selv, mennesket og verden. Denne viten er gitt i en bevitnet historie. den *overstiger* mennesketankens muligheter og har omfattende karakter.

Denne *guds*kunnskap gir innsyn i den treène Guds vesen og Guds handlende allmakt. På på den ene side: Kunnskap om Guds skapelse og oppholdende gjerning under syndefallets kår, okkupert og terrorisert av Guds fiendemakter synd og død og djevel. På den annen side: Kunnskap om Guds frelseshistorie – om Guds utvelgelse av sitt folk i den gamle pakt, og Guds løfter gjennom sine profeter om den kommende Messias.

I en tjeners skikkelse skulle han i kraft av sin Guddoms person oppfylle Guds lov i selvhengivende kjærlighet og være verdens syndebærer, inntil døden lydig. I ham har Gud forsonet verden med seg selv. Guds fred med menneskene er «Kristus Jesus og ham korsfestet». Guds eviggyldige og endegyldige vitnesbyrd er Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje

dag. I denne bevitnede historie har Kristus foregrepet den kommende verden hvordan Guds rettferdighet bor..

I den skarpeste motsetning til denne gudskunnskap «ovenfra» står overtroen på menneskets evner i troens saker, ateismen medregnet. Motsetningen til avgudene blir tydelig hvor apostolatets kirke samler og konsoliderer Guds husfolk på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll.

Her er kilden til det *samspill* som foregår mellom prest og husfedre om kristentroens formidling offentlig og privat. Kristne alenemødre tar ansvar for trosformidling i husfarens sted. På troskapens vilkår er den oppstandne Jesus Læreren med det apostoliske ord fra ham. Med ham til lærer, lærer vi å leve det liv vi er skapt til å leve i Guds skaperverk og kirke.

Joh 14:23. Apg 2:42. 2 Tim 1:12-14, 2:2, 3:14-17. 1 Joh 1:1-3. Åp 3:20, osv.

Siden kirkens reformasjon har bibelhistori, salmebok og Katekisme vært avgjørende hjelpemidler i arbeidet med å formidle kristendomskunnskap i generasjonsløpet (Ef 3:15f). I samlinger av privat karakter har Luther-postiller spilt en stor rolle, især Huspostillen. I den sørnorske bedehuskultur siden 1800-årene medvirket den organiserte virksomhet til en sideordnet kirkestruktur. Siden etterkrigsårene medvirket den såkalte «menighetsaktivitet» til lojalitetsbindinger under menneskers kontroll.

Mt 7:24, 26f. Jf Mt 16:12, 23:13ff. 2 Kor 11:5, 13, 1 Pet 5:1-3, osv.

- *En bevitnet Jesus-historie i fortid begrunner i nåtid kirkens bekjennelse til den treéne Gud i alt hans verk som Skaper og Gjenløser.*

  1 Kor 15:1f, 1 Tim 3:15f, Mt 25:34, Åp 21:1-4, osv.

En understrøm av håpløshet preger menneskelivet under syndefallets kår, okkupert av synd og død og satans rike. Det sekulær-liberale velferdssamfunn bringer goder for denne verden, men Giveren får lite takk for gaver ufortjent. I katastrofe- og ulykkessituasjoner blir håpløhetens understrøm blottlagt hvor den magisk-terapeutiske deisme rår grunnen. Vantroens helter møter sin egen og andres død med falske trøstegrunner.

I slike situasjoner er det kristnes oppgave - og især prest og predikent, å forkynne det levende håp som en bevitnet Jesus-historie bringer i menighetens midte, og oppmuntre til omvendelse og tro på Guds oppreisning fra døden i våre synder. Det er kirkens oppdrag å bringe håp med forsoningens goder.

36. «HOVEDSAK» ELLER «KJERNE»?

Billedspråk om kristentroen appellerer til fantasien. Uten nærmere begrunnelse sløver de tanken. Overført på apostelordets lære, bærer det lett galt av sted. Metaforen «kjerne» etablerer forestillingen om en idé bakenfor bibeltekstene, og det med forførende virkning.

Ordet «kjerne» fins hverken i Bibelen eller i den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter fra oldkirken og reformasjonstiden (Konkordieboken). De bruker ord som «hovedsak», «hovedstykke» og lignende i den lærehelhet som er gitt videre til kirken siden Pinseda-

gen. Kilden til denne ordbruk er den historiske Jesus, Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48. Joh 3:14f, 12:32f, 18:32, osv.

Eksempler: Peters pinsetale, Apg 2:22-36. Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41.

Hovedsaken består i syndenes forlatelse kun på grunn av Jesu Kristi fortjeneste, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Han er den Guds rettferdighet som evangeliet åpenbarer uten lovgjerninger, Mt 5:17, Rom 1:16f, 3:28, 31, 10:4.

Guds løftee ved profetene i den gamle pakt hører sammen med oppfyllelsen i Jesu Kristi, Guds Sønns lidende lydighet. Denne gaverettferdighet opphever ikke, men stadfester Guds gode skapervilje eller morallov. Hovedsaken hører uadskillelig sammen med Jesu utleggelse av «Skriftene» om sin person og sitt verk, og gitt videre i og med det apostoliske ord. Den oppstandne Jesus er kilden til denne ordbruk om hovedsaken i den bibelske lærehelhet: Jes 53, Lk 24:25f, 44.

«Hovedstykket» i den gudgitte lærehelhet

Apologien 4:2, 5

Striden om forholdet Guds lov og løfte handler «*om hovedpunktet i den kristne lære. Når det blir forstått rett, kaster det glans over Kristi ære og gjør den stor, og gir de gudfryktige samvittigheter den trøst de trenger i rikelig mål. /…/ Hele Skriften bør deles i disse to hoveddeler: Loven og løftene. Noen steder fremstiller den loven. Andre steder fremstiller den løftene om Kristus, enten i det den lover at Kristus skal komme, og tilbyr forlatelse for syndene, rettferdiggjørelse og evig liv for hans skyld, eller i det Kristus, etter at han er kommet, i evangeliet lover syndenes forlatelse, rettferdiggjørelse og evig liv. Med «lo-ven» mener vi i denne diskusjon De ti bud, hvor som helst de forekommer i Skriften.»*

Sitatet markerer ingen idè om Guds nåde, men Guds nådetilsagn begrunnet i en dennesidig historie, avsluttet i fortid og tilsagt med ord forkynt i nåtid.

Apologien 28:13

Den augsburgske bekjennelse art 4 sier «*at syndenes forlatelse blir mottatt av nåde, ved troen, for Kristi skyld. Dersom ikke dette er evangeliets egen stemme /…/ da må vi med rette bli straffet. Men din død er et vitne, din oppstandelse er et vitne, Den Hellige Ånd er et vitne, hele din kirke er et vitne om at denne sannhet er evangeliets mening, at vi får del i syndenes forlatelse, ikke for våre fortjenesters skyld, men for din skyld, ved troen.»*

Hovedsaken er «evangeliets stemme»: Syndenes forlatelse for Kristi fortjenestes skyld, mottatt av nåde, ved tro. Denne «stemme» henviser ikke til «noe» vi skal forestille oss, men til-Guds gaverettferdighet begrunnet i foreningen av Gud og menneske i Kristi person og hans lidende lydighet (art 3), stadfestet med Guds vitnesbyrd som reiste Jesus opp fra de døde. Vi anvender Guds verk, enhver på seg selv, men Guds verk henger sammen i den bibelske lærehelhet.

Store Katekisme, andre artikkel, 27-31.

«Hvis noen spør deg: «Hva tror du om Jesus Kristus etter den andre trosartik-kel?» Da skal du svare ganske kort: «Jeg tror at Jesus Kristus, den sanne Guds Sønn, er blitt min Herre.» /…/ Det betyr at han har gjenløst meg fra synden, fra djevelen, fra døden og fra alt ondt. Før

dette hadde jeg ingen herre og konge, men var fange under djevelens makt. Jeg var dømt til døden og fanget i synd og blindhet. /…/ Det fantes intet råd, ingen hjelp, ingen trøst for oss – før denne Guds enbårne og evige Sønn i sin grunnløse godhet forbarmet seg over vår jammer og elendighet og kom fra himmelen for å hjelpe oss. Slik er disse tyran-ner og fangevoktere blitt fordrevet, og i deres sted er Jesus Kristus kommet, han som er Herre til liv, til rettferdighet, til alle goder og til frelse. Han har revet oss elendige, fortapte mennesker fra helvetets gap; han har vunnet oss, gjort oss frie, og bragt oss på nytt inn under Faderens behag og nåde. Han har gjort oss til sin eiendom og tatt oss under sitt vern og sin beskyttelse for å kunne styre oss med sin rettferdighet, visdom, makt, liv og salighet.

Så kan vi uttrykke hovedinnholdet i denne artikkel slik: Det lille ord «Herre» betyr ganske enkelt det samme som gjenløser (frelser). Og det betyr at han er den som har ført oss tilbake fra djevelen til Gud, fra død til liv, fra synd til rett-ferdighet, og som nå bevarer oss der.

De andre delene i artikkelen tjener ganske enkelt til å klargjøre og uttrykke hvordan og med hvilke midler denne gjenløsning er skjedd – det vil si hvor mye den kostet ham, og hva han gjort og våget for å vinne oss og føre oss inn under sitt herredømme.»

Her viser Luther at bekjennelsen til Jesus som «Herre» er ubegripelig uten ord om Jesu persons hemmelighet og frelsens omkostninger (jf LK forkl 2 trosart).

Schmalkaldiske Artikler, B del 2 art 5

Denne artikkel markerer hovedsaken ved hjelp av skriftbevis. Jesus Kristus vår Gud og Herre er «død på grunn av våre synder og oppstått på grunn av vår rett-ferdighet», Rom 4:25 (e lat tekst). Luther siterer også Joh 1:29, Jes 53:5f, Rom 3:23-26, 28, Apg 4:12, som hver for seg og til sammen begrunner konklusjonen:

«Ettersom nå slike ting må tros og ikke kan nås eller fattes på annen måte ved gjerning, lov eller fortjeneste, er det klart og sikkert at kun en slik tro gjør oss rettferdige /…/ Fra denne artikkelen kan man ikke vike eller gi etter om så himmel og jord falt /…/ Av denne artikkelen avhenger alt det som vi lever og lærer mot paven, djevelen og verden. Dette må vi være fullvisse om og ikke tvi-le. Ellers er alt tapt og paven, djevelen og alt som er mot oss, beholder seieren og får rett.»

Tankevekkende er henvisningen til **Jes 53**. Den stiller Kristi verk i Bibelens sentrum. De andre henvisningene ser dette sentrum i lys av oppfyllelsen, hvor syndenes forlatelse for Kristi skyld hører sammen med Kristi person og lidende lydighet. Åpenbaringsordets Gud har gitt kunnskapen om sine løfter oppfylt i Jesu offerdød og seier på korset.

Uten Det gamle testamentes vitnesbyrd blir Jesus-historien utlevert til vilkårlige tolkninger. Vi er henvist til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt kirken i og med apostelordets lære. Alt henger sammen i denne frelseshistoriske tolkningssirkel.

Konkordieformelen, Grundig forklaring 3:6

Henvisningen til Apologiens ord gjelder «hovedpunktet i hele den kristne lære» (ovf Apol 4:2): ¬ *«uten den kan ikke noen engstelig samvittighet ha en varig trøst eller kjenne rett rikdommen i Kristi nåde. Slik har også Dr. Luther skrevet: «Hvor denne ene artikkel blir bevart ren, der forblir også kristenheten ren, uten noen sekter. Hvor den derimot ikke blir bevart ren, der er det ikke mulig å verge seg mot en eneste villfarelse eller sektånd.»*

Luther-henvisningen gjelder en utleggelse av Salme 117, fulgt opp med bibel-steder om fariseismens surdeig (1 Kor 5:6, Gal 5:9) og ord om apostelens bruk av avvisende uttrykksmåter (uten lov, uten gjerninger, av nåde). Uten nei til vrang lære, åpner man for et annet evangelium som ikke fins (Gal 1:8).

Eksemplene fra Konkordieboken viser til «hovedstykket» Jesu person og verk alltid innordnet den tydning han har gitt med sin undervisning i «Moses, Profetene og Salmene».

Noen eksempler fra Martin Luther

Jeg følger opp med eksempler fra min samling Luther-sitater til katekismebruk (digitalt tilgjengelig på FBB's ressurssider under vignetten «katekisme»):

Fra en preken over Joh 15:5-15 (14.5.1525).

«Det er rettferdiggjørelsens hovedstykke at jeg tror Kristus er gått til Faderen, selv om jeg ikke ser det. Deretter kommer et annet lys i hjertet, hvor dette blir forkynt og jeg tror. /…/ Dette er et kristenmenneskes rettferdighet: Jesus Kris-tus, som er død og oppstanden og sitter ved Guds høyre som Herren over alle ting. Der er vår rettferdighet.

Verden ser den nedenfra i vår egen gjerning, gir enhver hva hans er, men slikt gjelder ikke for Gud. For ham er bare èn rettferdig - Kristus som er død og har gått til Faderen. Så er all min rettferdighet ingenting på jorden, men skjult i troen. Si derfor: Min rettferdighet sitter ved Guds høyre, for Kristus er min egen, han som døde. Der er min trøst. Jeg har ingen annen gjerning, ingen an-nen fromhet. Kun ved denne Kristus er jeg rettferdig /…/ Altså blir ikke en kris-ten født ved gjerninger, men ved prekenen ¬ kun ved å høre, for kraften er Den Hellige Ånd.»

Fra Store Galaterbrevskommentar. Gal 3:2.

De som innehar bispeembetene (den tids kirkefyrster) ville presse de evangeliske til den innrømmelse «at vi ikke blir rettferdiggjort ved troen alene, men ved den tro som er formet av kjærligheten. Men imot dem setter vi boken om Apostlenes gjerninger. Måtte de lese den og begrunne de ting som der fortelles. Da skulle de finne at hovedinnholdet og den samlende linje i denne bok er nettopp den setning, at vi blir rettferdiggjort kun ved troen på Kristus uten gjerninger, at Den Hellige Ånd gis utelukkende ved troens preken ¬ ved evangeliets ord, og ikke ved lovens ord eller dens verk.»

Rom 5:15. Epistelpreken, Andre Påskedag (28.3.1524).

«Dette er hovedstykket: Skal man forkynne at Kristus måtte lide, må følgen være at alt som har noen glans for verden, ingenting er. Gud omgås ikke med ord, men med gjerninger. Ved ham må du komme til herlighet og alt ditt gå under. /…/ Ved gaven, dvs med Den Hellige Ånd, er lovens oppfyllelse begynt i den kristne, men ved nåden er den oppfylt, nemlig med syndenes forlatelse."

Fra en preken over Joh 10:12-42. (5.5.1538).

«- når du kommer til Kristus, som ren, hellig og uskyldig er, da kan du si: Selv om jeg ikke har holdt budene, så har Kristus oppfylt dem. Men hva angår det deg, sier djevelen, at Kristus er hellig. Vel, det angår meg fordi han ikke døde for seg selv, men for meg, for han gav sitt liv for sauene og sier: Jeg gjenoppstår for sauene. /…/

Hovedlæren må bestå, for den er Den hellige kirkes preken. Derfor må den bestå inntil verdens ende, om det så var bare spotterne ved korset som forkynte den. Og de som forkynner den, de er de sanne apostler og biskoper fordi de forkynner den Herre Kristus, slik Herren sier til apostelen: «Det er ikke dere som taler, men det er deres Faders Ånd som taler i dere.» (Mt 10:20.) Og atter: - «Jeg vil i samme stund gi dere hva dere skal tale.» (v 19b). Munnen er vel deres, men jeg vil lage det slik at den er min munn, og jeg vil gi dere en slik visdom, at hverken ulven eller andre motstandere kan stå imot. For alt som ikke har dette ene til innhold ¬ at Kristus døde for oss, det er forgjeves og hjelper ikke til salighet.»

Fra en epistelpr 2 Juledag. (Tit 3:4-7)

"Dåpen renser og frelser mennesket helt og på en gang, så ingenting trengs mer til troens hovedstykke og vår frelses arv enn troen på denne nåde. Dette gjorde dåpen for at vi alltid må bli frelst av ren nåde, uten gjerning og fortjeneste, og for at det til evig tid må finnes en ren kjærlighet i oss, med lov, takk og ære for en slik Guds barmhjertighet, uten det minste behag i vår egen evne eller medvirkning. Gud frelste oss "ikke på grunn av rettferdighetsgjerninger som vi hadde gjort, men etter sin barmhjertighet" (Tit 3:5a). /…/ Han overfører saken helt til den nye fødsels bad ¬ fornyelsen, Den Hellige Ånd, Kristus og hans nåde. /…/

La derfor alle, både verdslige og åndelige representanter skinne som best de kan! La messeprester, munker og nonner skinne! La alle rettskafne menn og kvinner glimre med ærbart liv så mye de kan, ja, la dem endatil oppvekke , for er ikke troen på Kristus der, så er det en ren nullitet. /…/ Derfor: Pass deg for ulvene i saueham, og lær deg å holde fast ved Kristus i en tro som er rett og fri."

Fra en preken over 1 Kor 11:23-25. (6.4.1534)

Hovedsaken i Herrens Nattverd er ikke vår lovprisning. Kristus «kan si: Jeg trenger ikke din lovprisning. Jeg kan godt unnvære den. Jeg er den samme enten du lovpriser meg eller ikke. Jeg er Guds Sønn.» – Han forblir den samme, hverken bedre eller dårligere med min lovprisning. Men vi befinner oss i nød. Derfor innstiftet han nattverden oss til gode.»

Metaforen «kjerne» anvendt på evangeliet

En metafor er et språklig bilde som fremhever likhet mellom to ulike ting ved å si at det ene er det andre.

Billedbruken består av tre elementer: (1) Emnet eller det som sammenlignes med noe annet. (2) Bildet eller det som emnet blir sammenlignet med. (3) Likhetspunktet eller det som emnet og bildet har felles. Metaforen trer istedenfor det emnet som skal beskrives, og er følgelig noe annet enn en sammenligning ved hjelp av ordene «som» eller «lik» (simile).

Det er sagt om bildende kunst at «et bilde lyver mer enn tusen ord». En kjerne får vi tak i ved enten å knuse skallet eller fjerne fruktkjøttet. Anvendt på det bibelske evangelium, trer metaforen istedenfor den bibelske lærehelhet og fremtvinger følgende spørsmål:

Hva må rangeres som mindre viktig, uviktig eller vrakes for å få tak i det «opprinnelige» evangelium i Bibelen og bekjennelsesskriftene?

Med hvilken myndighet eller kvalifikasjon sorterer man, og hvilke interesser skal denne sortering tjene?

Eksempel: «Den Jesus evangeliene forteller om, er ett med Herren i Det gamle testamente. Han er Guds ansikt for oss, og gjennom ham viser Gud seg for oss som den som møter oss med ubetinget nåde og kjærlighet. Han som er himmelens og jordens Skaper, ser hver enkelt av oss og vil oss vel.» (Kilden i FBB-sammenheng lar jeg være unevnt.)

Erklæringen minner om Markions kjerne-evangelium (d 160),som medførte en sterkt redusert Bibel. Noe lignende skjer i vår tid med villfarelsen «billig nåde» og prof. Jakob Jervells solidaritetsevangelium (d 2014). Kontrasten til ovenstående sitater fra Konkordieboken og Luther aktualiserer prekenembetets gudgitte oppdrag og fullmakter fra kirkens Herre.

Kjerne-metaforen danner premisset for den åpne samtale og psykososiale dynamikk i retning ønsket konklusjon. Fenomenet kalles *metaforisk manipulasjon*.

Konklusjon

Åpenbaringsordets Gud har ikke utlevert evangeliet til våre forventninger og tolkningsnøkler, men gjort sin person og sitt verk begripelig i en bevitnet frelseshistorie, slik den står skrevet.

Det var først da den oppstandne Kristus forbarmet seg over Peter og gjeninnsatte ham i apostelembetet, at Peters Messsias-forventning ble endevendt med kunnskapen om «vår Guds og Frelsers Jesu Kristi rettferdighet», 2 Pet 2:1. Utrustet med Helligåndens gaver på Pinsedagen, formidlet Peter korsets visdom med livet som innsats. Guds profeter i den gamle pakt profeterte «om Kristi lidelser og herligheten der-etter», og tjente oss med den rettferdighet som evangeliet åpenbarer i Guds Sønns lidende lydighet, 1 Pet 1:10-12 (jf Joh 17:3, Rom 1:2-5, 1 Kor 2:2, Jud 1:3).

I denne sammenheng står kristentroens hovedsak, først stadfestet med Guds vitnesbyrd fulgt av den Oppstandnes undervisning. En hel Bibel bevitner hovedsaken: Syndenes forlatelse kun på grunn av Guds forsoning med verden i gudmenneskets lidende lydighet i alles sted.

Konkordiebokens bekjennelser står i en blivende delegat-posisjon: De har kirkerettslig gyldighet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre (jf Lk 24:47). I likhet med Konkordiebokens bekjennelser har de blivende gyldighet i kraft den bibeltroskap som består i troskapen mot det apostoliske ord. Denne troskap må tilkjempes under nådens himmel. Den oppstandne Jesus oppmuntrer: «Vær trofast til døden, så vil jeg gi deg livets krone», Åp 2:10b.

Vil vi fremstå som Bibel- og bekjennelsestro, må vi tale på sakssvarende vis om «hovedstykket» i den bibelske lærehelhet.

37. FRIMODIG MED «GOD TEOLOGI»?

Hvordan forsvare medvirkning i et kirkefellesskap som ikke lenger befinner seg pjå kirkens ubeskårne grunnvoll, lagt i begynnelsen? Jo, jeg medvirker sammen med andre som står for «god teologi», sier noen. Hva er «god teologi»?

Skal begrunnelsen være kristelig, må den på nytestamentlig vis etterfølge apostelordets lære og avvise fremmed lære. Apostelordets lære er «kirkens skranke» mot den selvbestemte autoritet, kompetanse og gyldighet. Frafallskirkens myndighet er selvbestemt. Lik farisèerne på Jesu tid, opptrer også farisèer kirken i nåtid som om overordnede kirkemyndighetspersoner har en medfødt evne til å skjelne mellom sann og falsk teologi med allmennytten som rettesnor. Den kristne frimodighet har en annen begrunnelse og andre kjennetegn:

Den består i den rett utlagte Skrift fra dens Herre, er utilslørt og likefrem, frimodig og fryktløs, gir seg til kjenne for andre og venter Kristus som Frelser på Dommens dag..

1. Kristen frimodighet består i den rett utlagte Bibel fra dens Herre, Jesus Kristus

Joh 7:16 – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg*. Denne lære har Herrens utvalgte apostler gitt videre til den nye pakts gudsfolk. Ved apostelordets lære er vi kommer til tro og døpt til Jesu død for å etterfølge den himmelske lære med Jesus til forbilde.

Denne lære fra ham som åpner Skriftene for oss, er «*den sunne lære*» (2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1). Apostelen kaller den også for «*den gode lærdoms ord*» (1 Tim 4:6), eller «*det troverdige ord i samsvar med læren*» (Tit 1:9). Hvorfor er apostelordets lære sunn, god og troverdig? Jo, læren er den rett utlagte Skrift fra dens Herre, Kristus Jesus, gitt videre fra Gud Faderen. Han er lærens opphav. Ved Sønnens ord fra Faderen er Den Hellige Ånd virksom og skaper troen på den treène Gud Fader, Sønn og Hellige Ånd, som er god, sunn og troverdig i absolutt mening. Alternativet er «en annen lære» (1 Tim 1:3). Dens kilde er Guds fiende, djevelen, som er en løgner og manndraper like fra begynnelsen (Joh 8:44).

Det er den eneste sanne Gud vi lærer å kjenne gjennom den han utsendte, Jesus Kristus. Han er kirkens Lærer. Han underviser oss gjennom apostelordets lære fra ham. En «god» prest eller predikant kjennes på apostelordets lære fra kirkens Herre, ubeskåret og uten tilsettinger. **Lk 10:16** – *Den som hører dere, hører meg*. På dette vilkår er Herren eneste årsak til frimodighet for Gud og mennesker (Joh 14:23, Ef 2:20 osv).

2. Den kristne frimodighet er utilslørt og likefrem

Forbildet fremfor noen er en bevitnet Jesus-historie om hans offentlige virksomhet i selvhengivende lydighet. Selv om Jesus visste den store lidelse som ventet ham, talte han *åpent* om sin persons hemmelighet og om sin lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag (Joh 7:26, Mt 16:21). Han talte med frimodighet *likefrem* om hensikten med sitt komme i en tjeners skikkelse. Det kunne øyenvitnene bekrefte (Joh 7:14, 18:20 osv). Like utilslørt og likefrem talte han om livet under syndefallets kår, **Joh 11:14** - *Lasarus er død*.

Det er særlig evangelisten Johannes som betoner *Jesu frimodighet* i et utfyllende forhold til de andre evangelistene. I skarp kontrast til Jesu frimodighet står disiplenes feighet (Joh 7:8, 13, 11:54 osv). Av frykt for jødene, valgte de bekvemme løsninger. Et par generasjoner se-

nere bekreftet Jesus i syv sendebrev at han er etterfølgernes fremste forbilde gjennom endetidens trengsler (Åp 2-3).

Lærerik er hendelsen ved Cæsarea Filippi (Mt 16). Først avla Peter en frimodig Kristusbekjennelse på vegne av de tolv (v 16f). Deretter talte Jesus like åpent og frimodig om den lidelse, død og oppstandelse som ventet ham i Jerusalem. Utsendt av Faderen, «*måtte*» han oppfylle det som var skrevet om ham hos Moses og Profetene (v 21f). Straks lød den sataniske refs i Peters munn, men umiddelbart avvist med Jesu strenge ord.

Det fins ikke noe kompromiss mellom sann og falsk teologi. Uten noen form for tilpasning til en politisk Messias-forventning, gikk Jesus åpen fram og omtalte seg som «Menneskesønnen» i Daniels bok (Mt 7:6, 18:27 osv). Med undergjerninger i Faderens navn stadfestet Jesus sin persons hemmelighet. Med lignelser underviste han disiplene om seg selv og sitt verk, og utla innholdet for dem (Joh 10:6).

Dagen nærmet seg da han skulle undervise kirken med apostelordets lære, gitt videre fra ham. På dette vilkår er Helligånden virksom og leder mennesker til samfunn med den levende Gud. Med Jesus som forbilde holder døpte mennesker alle hans befalinger til kirken. Hvor det skjer uten påtvungne forbehold, der er den Oppstandne til stede i den forsamlede menighet. Virksom med sitt ord sammenføyer han og sammenholder handen Ene Hellige Kirke på den gudgitte læregrunn (Ef 4).

3. Den kristne frimodighet er fryktløs

På Pinsedgen gikk Peter rett på sak: David er både død og begravet (Apg 2:29). Det fins ikke noe håp å hente der. Da Peter og Johannes stod tiltalt for Det høye råd, unngikk de å legitimere sin virksomhet med fornuftige argumenter. **Apg 4:20** – *vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt*.

Begrunnelsen var den oppstandne Jesus, som ved flere anledninger underviste disiplene og apostlene sine befalinger til dem og deres etterfølgere i prekenembetet. En gang var de samlet over fem hundre, fortalte apostelen Paulus. Annerledes møter han sine venner i ettertid. Vi møter ham ikke direkte, men på en indirekte måte i de handlinger han innstiftet i begynnelsen. Hvor Guds rene evangelium blir forkynt og sakramentene forvaltet slik Kritus har befalt, der har han all grunn til fryktløs frimodighet for Gud og mennesker.

I Efesus-synagogen talte jøden Apollos fritt og åpent om Jesus, men kunnskapen var så som så. Priskilla og Akvilas gav ham grundigere kjennskap til «Guds vei», og snart kunne Apollos i åpen diskusjon med jødene «bevise fra Skriftene at Jesus var Messias» (Apg 18:26ff). I Efesus møtte Paulus disipler av Døperen Johannes. Paulus gikk åpent frem, underviste dem om dåpen i Herren Jesu navn, og de lot seg døpe.

I Efesus-synagogen talte Paulus med frimodighet i tre måneder, inntil noen snakket nedsettende om «veien» mens andre hørte på. Da praktiserte Paulus «Jesu regel» og ristet støvet av sine føtter (Mt 10:14, Mk 6:11, Lk 9:5, 10:11). Han skilte lag med dem og holdt samlinger i et annet hus (Apg 19:1-10). Samme utskillingsregel gjelder kristne i nåtid (Jos 24:15, Rom 16:17f, Gal 1:8f, osv).

I Lystra ble Paulus steinet nesten til døde, men han reiste seg opp og fortsatte sin virksomhet i Derbe. Deretter vendte Paulus og Barnabas tilbake til Lystra, Ikonium og Antiokia. Paulus

forklarte: Det er gjennom mange sorger vi må gå inn i Guds rike (Apg 14:19-22). Under sitt toårige fangenskap i Rom forkynte Paulus Guds rike og «lærte frimodig om Herren Jesus Kristus» uten at noen hindret ham (28:31. Med samme fryktløse frimodighet talte Paulus til kong Agrippa (26:26).

Eksemplene taler for seg. Det er ikke den tilsiktede virkning, men etterfølgelsen som kjenner kristen frimodighet. Guds folk følger Lammet hvor enn det går gjennom endetidens trengsler (Åp 14:4 osv). Etterfølgelsen synliggjør veiskillet, så også i nåtid.

Vi merker oss i denne sammenheng den nytestamentlige bruk av preposisjonen «i», brukt om prekenembetets gjerning «i Gud». Denne språkbruk maarkerer kilden til den fryktløse frimodighet. Derfor ba Paulus Efesus-menighetens om forbønn at de rette ord måtte bli gitt ham, en Herrens apostel (Ef 6:19f, jf 1 Kor 15:1-3). Fryktløshet kjennetegnet Paulus like fra begynnelsen, da han ved første anledning kunngjorde evangeliet for jødene i Damaskus, og likeså senere under motstand, i lidelser og i livsfare (Apg 9:27f, 1 Tess 2:2 osv).

Den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, er Kristus i hans lidende lydighet. Han er menneskenes eneste hellighet og rettferdighet hos Gud. Med ham til gave *vinner* vi troens frimodighet i etterfølgelsen, enhver i sine daglige gjøremål. Vi øver troen i tillit til ham som «er den usynlige Gudens avbilde», virksom med sin Ånd i etterfølgernes liv (Kol 2:15, jf Joh 14:9, 2 Kor 4:4 osv). Da aner vi konturene av Kristus-bildet i etterfølgernes liv og takker Gud for hans gjerning i deres liv. Minnedagene i en evangelisk-luthersk kirkeårskalender handler om Kristus, som bor ved troen, virksom i etterfølgernes liv. (Ef 3:17.). Kirkeårskalenderen er en Kristus-kalender.

4. Kristen frimodighet gir seg til kjenne i omgang med mennesker

Den frimodighet som Peter og Johannes la for dagen, kan forbause noen og hver. De var jo ulærde menn (Apg 4:13). Det er en Guds gave å forkynne hans ord med frimodighet, tross motsigelser og vanskeligheter (Apg 2:29,4:29. Jf Paulus under fangenskapet i Rom, 28:31). Denne frimodighet i trengsler blir andre til trøst og oppmuntring (2 Kor 7:4, Fil 3:20).

Vi er ikke i stand til å tenke ut noe, som om budskapet er grunnet på visdom av eget eller andres bryst (1 Kor 2:4f). I Guds kirkeorden skal mannen i prekenembetets gjerning utøve «Åndens embete» eller «rettferdighetens embete», som er kilden til frimodige tjenere (2 Kor 3:4-12, jf Rom 1:f, 16f).

Vi som istemmer Konkordiebokens bekjennelser er ingen ny kirke. Vi er den gamle kirke i den skriftbundne læretradisjon siden aposteltiden. Vi er skriftbundne med all grunn til frimodig bekjennelse. Årsaken er apostelordets lære fra Bibelens Herre, stadfestet med Guds vitnesbyrd som reiste Jesus opp fra de døde. Vår frimodighet består i Guds troverdighet.

5. Kristen frimodighet venter Kristus som frelser på Dommens dag

Gud er en forsonet Gud. Med Kristus til gave, er Lovens oppfyller virksom ved troen (1 Joh 3:18-21). Vi har frimodighet på Dommens dag (4:17).

> **Heb 3:6** – Vi er Kristi hus, så sant vi holder fast ved håpets frimodighet og ros like til enden (jf Mt 25:13, Ef 2:21f osv).

Ved Jesus Kristus har vi adgang til Faderen i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12, 2 Pet 1:11). Vi trer fram som Guds kjære barn, påkaller og ber. Når vi ber om noe som er etter Guds vilje, hører han oss (Ef 5:14). Til sist venter nådelønnen i Guds fullendte rike (Mt 5:11f, Heb 10:35).

> **Heb 4:14** – Da vi nå har en så stor øversteprest som har gått gjennom himlene, Jesus, Guds Sønn, så la oss holde fast ved bekjennelsen (jf 10:19-21, 35).

En bekjenner holder fast ved apostelordets lære fra Skriftens Herre og stadfester lærenpå apostolisks vis. Et forbilde er Konkordiebokens bekjennelser fra reformasjonstiden. De er ikke tids- og kulturbetingede vitnesbyrd om den tids kristendom. Deres gyldighet består i det Guds ord de bevitner på apostolisk vis.

Ordet som ble menneske i Jesus Kristus er «*dørens teologi*». Han fører oss inn i den rett utlagte Bibel og lar oss finne føde til evig liv i ham (Joh 10:9, 14:6). Hans siktemål er klart: Å lovprise ham med all frimodighet i våre legemer. Tjenerens frimodighet er Kristus i hans selvhengivende tjeneste for oss alle (1 Tim 3:13, jf Mt 25:21).

Til slutt: Frimodighet og skam utelukker hverandre i de troendes liv

Apostelen skrev under sitt fangenskap:

> **Fil 1:20f** – jeg har det håp og den forventning at jeg ikke i noen ting skal bli stående med skam, /…/ For meg er livet Kristus og døden en vinning (jf Gal 2:19ff).

Skammen er det «gjeldsbrev» som gikk oss imot. Det har Kristus tatt bort på korset (Kol 2:14f, jf Fil 3:7-10). Det skjedde i full offentlighet. Ingen så det, men det skjedde «slik Skriftene har sagt». Like utilslørt var «Guds vitnesbyrd», den oppstandne Kristus som før Himmelfartsdagen ved flere anledninger underviste sine disipler og hadde måltidsfellesskap med dem. Uten den Oppstandnes befalinger intet apostolat, intet prekenembete med gudgitt løse- og bindemakt, ingen dåp til Jesu død, ingen Herrens Nattverd, ingen samling om Ord og Sakrament, kort sagt ingen grunn til frimodighet for Gud, uten Gud og uten håp. (Rom 1:4-6.)

Den kristne frimodighet fins ikke der hvor menneker søker trøst i «visdomslære og tomt bedrag, begrunnet i menneskers tradisjoner», 2 Tess 2:1f. De vitner om antikristens virksomhet gjennom åndsåpenbaringer og falske apostler (Mk 13:3-27, osv). Deres kirkefellesskap består i kraft av reservasjoner mot apostelordets lære. Medvirkning avler frykten for å bli forført, og til sist bli vist bort med skam (1 Joh 2:28).

I Guds kjærlighet fins ikke frykt, for Ånden gleder seg med sannheten (1 Kor 13:6). Den bekjennende kirke har ikke sin frimodighet i «god teologi», men i apostelordets lære fra ham som er «Trofast og Sannferdig», Åp 19:11.

38. ADIÁFORON - INGEN LIKEGYLDIG SAK

Antikkens stoïkere tenkte seg et moralens ingenmannsland hvor ingenting synes godt eller ondt, rett eller galt. Her er alt like gyldig, og derfor likegyldig.

> Det latinske ord «indifferentia» (engelsk: indifferent) innbyr til begrepsglidning - fra «mellomting» til en «likegyldig» handling (res et actus indifferentes).
>
> Den greske ordbruken er flertydig: Adiaforéo = er likegyldig; adiaforía = likegyldighet; adiàforos/-on = ikke forskjellig. Uten negasjonen à-, handler diaforá om forskjellighet når én ting er forskjellig fra en annen. Adjektivet diáforos/-on har tre betydninger - 1) forskjellig, 2) uenig, 3) viktig, nyttig.

Pietismens forsøk på kasuistikk-moral om synd eller ikke synd forutsetter to ting: Synd er en fare som truer utenfra, og «gjenfødte» kristne evner å unngå den. Radikalpietister opptrer som om de er nådemidler, seg selv nok.

Problemstillingen

Saken gjelder den liturgiske orden, både skikk og bruk uten hjemmel i apostoliske påbud. Martin Luther tok gjerne vare på sakssvarende skikker fra den gamle kirke, f eks korstegnet, elevasjonen, klokkeringing, sakrament-fremvisning (ostensio), sakrament-tilbedelse med kneling (O Guds Lam). Det gjorde han av to grunner: Dels for å markere enhet med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, dels for å anskueliggjøre kontrasten til vranglæren.

Evangelisk-lutherske menigheterbefinner seg i en bekjennelsessituasjon da de bør bruke nevnte identitetsmarkeringer for å tydeliggjøre kontrasten til den frafalne lutherdom (Borgå-avtalen, Leuenberg-avtalen og tilslutning til Frelleserklæringen med Romerkirken).

Til forskjell fra Luther, var andre imot alt som minnet om papisme og vraket liturgiske skatter i samme slengen. Under forberedelsene til konsilet i Mantua (som det ikke ble noe av) var flere på den evangeliske side åpen for enighet med Romerkirken, hvis paven ville tolerere det nytestamentlige evangelium. Andre ville vise imøtekommenhet ved å gjeninnføre «adiàfora» uten at man var kommet til enighet om evangeliet. Denne problematikk kan spores tilbake til 200-tallet og følger kirkens historie.

Oversettelsen "*mellomting*" kan oppfattes på to måter: Enten overlatt til menneskers *skjønn* om hensikt og nytte, eller innordnet Guds kirkes rene kjennetegn i et *sakssvarende* forhold. Forholdet er ikke nærmere presisert hverken i CA 7 eller Apologien.

Filip Melanchtons skjelning mellom kirkens «indre» og «ytre» ble lett oppfattet på stoïsk vis, som om kirkens ordninger tilhører fornuftens område, med frihet for fyrstemakten til å fremme reformasjonen med påbud el forbud. Men kirkereformer gjelder mer enn «formene».

Motivene orden og fred, sømmelighet og disiplin er i og for seg etisk legitime. Påbud derimot er uforenlig med *den evangeliske frihet* og lokalmenighetenes posisjon som Guds kirkes *handlende* subjekter. Denne posisjon medfører *iverksettende* myndighet i gudstjenestelige reformsaker, men dette moment overså Melanchton da han førte Den augsburgske bekjennelse i pennen. Forståelig nok, for det ville ha forkludret forholdet til pavens fyrstebis-

koper og utsiktene til enighet. Av samme grunn unngikk han forholdet mellom kirkens *lære og rett*, alternativt kirkens bekjennelse og kirkerett.

Luther – den gang i varetekt på Wartburg, måtte forholde seg til Melanchtons forsiktige strategi. Brevvekslingen med Melanchton gir til kjenne spenningen mellom *bekjenneren* Luther og *humanisten* Melanchton på den kompromisssøkende linje. Luther var i gang med studier i oldkirkens konsilrett og været kirkerettens fallitt i det politiske spill.

Melanchtons *øvrighetskirkelige* perspektiv på samfunnets orden, ro og tukt var realisert allerede fra slutten av 1520-årene i evangeliske fyrstedømmer i Danmark-Norge realisert i årene 1537/39. Læren om reformretten (ius reformandi) tilsa at man i mangel av evangeliske biskoper overlot reformretten til vedkommende konsistorium (jf Bugenhagens virksomhet som reformator i nordtyske byer). Tanken var at reformretten ville bli tilbakeført når man fikk evangeliske biskoper.

I 1540 utga Melanchton Den augsburgske bekjennelse i en ny versjon (*Augustana Variata).* Der ga han til kjenne sin tolkning av Kristi nattverdord, denne gang med sikte på enighet med de reformerte. Hans fremstøt overfor Romerkirken i 1548 ga som resultat *Augsburger Interim* i februar og *Leipziger Interim* i desember samme år. Virkningen ble ødeleggende for den wittenbergske reformasjon i Sør-Tyskland. Sett i ettertid, viste «filipismen» styrke i praktisk politikk.

Når bekjennelsestro prester og lekfolk bryter med den frafalne lutherdom, gruker kallsretten og gjenoppretter de nådemiddelfellesskap, da er Luther-leseri og Konkordiebok en uuttømmelig kilde. Det er iallfall to grunner til det – (1) Luthers *menighetsorienterte* grep om kirkens bekjennelse og rett, og (2) *Konkordieformelens presiseringer* av CA. Avgjørende er begrunnelsen i apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærer. Kirkens reformatorer viser vei ikke med skjønn, men med troskap mot det apostoliske ord, lært av Herren. De var bekjennere i ordets nytestamentlige mening. Nytestamentlig lære om kirkefellesskap og dets vilkår er et forsømt lærestykke i folkekirker uten ordnet læretukt. Den filipistiske kirkepolitikk rår grunnen.

Filipismen

Ved hjelp av sin adiàfora-lære fant Melanchton med flere et *handlingsrom* for enighet på tilstrekkelig grunnlag til alles beste (*pragmatisme*). Strategien forutsetter to påstander:

(1) Kristne kan gjenopprette kirkefellesskap uten at man er kommet til enighet i læren (jf folkekirkenes økumeniske avtaler med kirker i den reformerte tradisjon (se ovenfor).

(2) Kristne kan ”med uskadd samvittighet” gjeninnføre ”avskaffede seremonier som i seg selv er mellomting, og hverken påbudt eller forbudt av Gud” (FC SD 10:2).

Under disse forutsetninger ble den rettstradisjon innledet som i hovedsak overlot til fyrstens kirkestyre å sørge for de nødvendige endringer i kanonisk rett, og dermed innholdsbestemme konfesjonsforpliktelsen i kirkens praksis. Enn så lenge viste man respekt for kirkens bekjennelse.

Eksempler: Kirkeritualet utgitt i 1685, Alterboken i 1688, og dertil Kingos Salmebok og Graduale i 1689. Norges Grunnlov 1814 viser i til indirekte til Kirkerutualet og Den uforandrede augsburgske konfesjon.

Problemet av filipismens humanisering av kirkeretten. Forholdet kirkens rett og lære (Mt 7:6, 16:16-19) ble uthulet, for til sist å forveksle kirkens rett med statlig religionsjus. Få oppfattet kirkens gudgitte rett utformet i gudstjenestelige ordninger. Siden 1840-årene arbeidet reformbevegelsen for en kirke organisert «til topps». Resultatet ble en kirkerettslig fiasko – et indrekirkelig demokrati i folkekirkens råds- og møtestruktur, men under folkelig og statlig kontroll.

De to ovennevnte påstander medførte sammenblanding av åndelig og verdslig myndighet. I Grunnloven fra 1814 beholdt Kongen den uinnskrenkede eller suverene myndighet over kirkens synoder og gudstjenestelige ordninger (Grl pgf 16). Selv om kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden ikke lenger var fellesskapets trosbekjennelser, beholdt de sin formelle status. Slike lands- eller statskirker fremsto som *lutherske av formalitet*.

Under oppløsningen av den konfesjonelle stat siden 1840-årene fulgte en rekke lære- og ordningstvister. De blir fremdeles løst ved å rangere dem som alvorlige, men «ikke kirkesplittende». Denne tankeoperasjon er typisk for filipistisk kirkerett. Under skinn av «praktisk teologi» ble gudstjenestelige ordninger innordnet den «praktisk fornuft» (jf I. Kant) fremfor kirkens bekjennelse til det apostoliske ord fra kirkens Herre. I presteutdanningen hadde ulike parter felles interesse av å tilsløre det kirkerettslige havari.

Den filipistiske posisjon i adiàfora-saker overlot til fyrstemakten å bestemme hva som er viktig, uviktig eller likegyldig i kirken. Luthers studier i oldkirkens økumeniske konsil munnet ut i synodalrettslige teser (publ 1539). Disse studier forklarer Luthers initiativ under den dansk-norske reformasjon. Luther og flere med ham ville en selvstendig kirke hvor synoder utformet kirkens rettspraksis i samsvar med kirkens bekjennelse og rett, og representert med en erkebiskop overfor fyrstemakten. Motiveringen var skjelningen mellom kongens ordinans og Kristi ordinans. Skjelingen markerer prekenembetets kompetanse, autoritet og gyldighet, gitt fra kirkens begynnelse (jf Apg 15).

Luther ville sikre kirkens økonomi ved hjelp av domkapitlenes eiendommer, ikke minst av hensyn til utviklingen av et skolesystem. Et inntrengende fremstøt overfor Christian 3. strandet av to grunner: En slunken statskasse og Bugenhagens øvrighetskirkelige perspektiv, som han i praksis delte med Melanchton. Med stor konsekvens fremtrådte prestene som embetsmenn i Kongens territorielle *forvaltningskirke* inndelt i sognemenigheter, som oftest i vidstrakte prestegjeld.

I CA 7 hører *kirkens rene kjennetegn sammen med løse- og bindemaktens embete i de helliges forsamling* (jf CA 5, 14 og 28). Med en treffende formulering har Melanchton gjengitt Luthers (og Nytestamentets) lære om kirken (ekklesiologi). Problet oppstår når man *skiller* det institusjonelle moment fra menighetens gudgitte bekjennelse og rett. Da skiller man hva Gud har sammenføyd under Kristi herredømme. Derfor måtte Luther i et senere skrift tilføye tegnene «bønn og lovprisning», og «korset» (Om konciliene og kirken 1539).

Blir læretvister avgjort med maktbruk (menneskelig rett), istedenfor å avvise vranglæren og avsette vranglæreren, må begrunnelsen være hensynet til *allmennytten* (formålslogikk). I ordningssaker må myndighetspersoner *rangere* den omtvistede ordning som en sak av underordnet betydning. Under skinn av evangelisk frihet påbyr man den ordning som best tjener fellesskapet som helhet.

Med forskjønnende ordbruk tillegger man seg selv den kompetanse og autoritet som apostelordets lære har i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre (Apg 15). Med overtro på egne evner i læresaker vender man det døve øret til Jesu advarsel, *Mt 16:6 – Pass dere og ta dere i vare for surdeigen til farisèerne og saddusèerne*. La oss se nærmere på Konkordieformelens stillingtagen.

KONFLIKTENS GJENSTAND

Hvorfor strides om «*seremonier og kirkelige skikker som verken er påbudt eller forbudt i Guds Ord*»? Hvorfor strides om slikt som med «*god hensikt er blitt innført i kirken for god orden og sømmelighets skyld eller for å bevare kristelig tukt*»? Konfliktbeskrivelsen er denne:

> «Den ene part har ment at man i en forfølgelsestid og i en bekjennelsessituasjon, når fiendene av det hellige evangelium ikke er kommet til enighet med oss i læren, likevel med uskadd samvittighet igjen når motstanderne forlanger og krever det, kan innføre noen avskaffede seremonier som i seg selv er mellomting og verken er påbudt eller forbudt av Gud; og at man på den måten kan komme til enighet med dem i slike adiàfora eller mellomting.
>
> Den andre part har imidlertid hevdet at i en forfølgelsestid og i en bekjennelsessituasjon, og særlig når motstanderne forsøker enten ved makt eller tvang eller ved list å undertrykke den rene lære og litt etter litt igjen få innsmuglet sin falske lære i vår kirke, kan det heller ikke på noen måte skje med uskadd samvittighet og uten skade for den guddommelige sannhet selv når det gjelder mellomtingene.» (FC SD 10:2-3)

Uenigheten gjelder forholdet mellom kirkens kjennetegn og «menneskelige» overleveringer, skikker og seremonier fastsatt av mennesker. Den ene part *innskrenker* apostelordets lære til fordel for skjønnsmessige betraktninger om orden, sømmelighet og disiplin. I strid med nytestamentlig språkbruk, får bekjennelsen privatrettslig, regional og tidsbetinget karakter.

Med stor konsekvens følger kirkerettens humanisering innordnet «menneskelig» rett, enten statens lovgivning eller folkestyret i en kirkeorganisert råds- og møtestruktur. I slike sammenhenger kan den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelser beholde sin status som fellesskapets formelle status og kirkemedlemmenes *formelle* adgang til Herrens Nattverd, med rom for private reservasjoner. (Jf 1 Kor 11:27-32.)

Den annen part oppfatter kirkens kjennetegn og ordninger i et *omfattende* saksforhold, hvor *alt* i kirken – også mellomtingene - bevitner «læren» eller «den guddommelige sannhet» som *helhet*. På nytestamentlig vis holder man fast ved kristen frihet fra menneskebud, med frihet til å utforme Guds ord og befalinger i *saksvarende* uttrykk. Kort sagt: Den ene part sikrer makthaverne handlingsrom i et tenkt ingenmannsland underlagt fornuften, mens den annen part *bevitner «evangeliets sannhet» med ulike former i skriftbunden tradisjon*. (Se nærmere min artikkel «Å bekjenne troen – hva er det?»)

Begge parter hevder å gå frem på rett vis «*i en bekjennelsessituasjon*» (in statu confessionis). Hvorfor? Et svar handler om såkalte «*åpne spørsmål*». Uttrykket dekker den kjensgjerning at apostelordets lære fra Skriftens Herre gir stykkevis (fragmentarisk) beskjed om læren fra Gud. Uten bibelord om saken, står saken «åpen». Andre sikter med «åpne spørsmål» til

ikke avgjort, når debatten stilner av. Årsaken beror på mennesker som tenker, tolker og argumenterer ulikt. Mange unngår å etterfølge klare bibelord om saken ved å forholde seg til et flertydig «skriftmateriale». Hvor denne fremgangsmåte vinner fram, etablerer man et tiltagende *læremangfold hvor kirkens grunn «tilstrekkelig enighet» i saker av overordnet betydning*.

Hvordan man oppfatter «åpne spørsmål», beror på *det tolkende subekt:* På den ene side den rett utlagte Skrift fra dens Herre gitt med likefremme og klare ord, på den annen side standpunkt hjemlet i problematiserende bortforklaringer. De mange «syn» på saken *tilslører* den apostoliske skjelning mellom læreutsagn fra Skriftens Herre (*troens regel*) og et kristenmenneskes frihet i et tjenende forhold til andre (*kjærlighetens regel*). (Apg 15.)

Forskjellen aktualiserer en rekke lærestykker - Skriftens klarhet, kirkens bekjennelse, apostolatets kompetanse, autoritet og gyldighet, osv. Fins ikke bibelord om saken, står spørsmålet åpent. Men dermed er det ikke gitt at *normen* mangler for den adferd som sømmer seg for kristne, slik Nytestamentet viser.

SømmElighetstermene i apostolisk språkbruk

Under kvinneprest-debatten ble det nytestamentlige sømmelighetskrav brukt som argument *for* nyordningen. Sømmelighet ble oppfattet som et nøytralt ord, og nyordningen av mange oppfattet som et adiàforon. La oss se nærmere på den nytestamentlige ordbruk:

a) Det som kreves for å oppfylle et bestemt formål (prépo).

> **Heb 7:26** - *En slik øversteprest trengte vi, osv.* (NO 1930: "For en sådan yppersteprest måtte vi og ha".) Det siktes til Guds inngripen for å innfri løftene i den gamle pakt. **1 Tim 2:9f** – *kvinnene skal ha en fin fremtreden; de skal ikke pynte seg utfordrende, men sømmelig, ikke med flotte frisyrer, gullsmykker, perler eller dyre klær. Deres pryd skal være gode gjerninger, slik det passer seg (prepèi) for kvinner som vil leve gudfryktig*.

Apostlenes etterfølgere i prekenembetet skal tale «i samsvar med» apostlenes læreoverlevering – «den sunne lære», Tit 2:1. Da følger de normen for kristen adferd.

> **Ef 5:1-7** – *Ha Gud som forbilde, dere som er hans elskede barn. Lev i kjærlighet, slik som også Kristus elsket oss og gav seg selv for oss som en offergave, et velluktende offer for Gud. Hor, all slags urenhet og pengejag må det ikke engang være tale om hos dere, slikt sømmer seg ikke for kristne. Råtten snakk, dumt prat og grove vittigheter er også upassende. Si heller takk til Gud! For dere skal vite at ingen som driver hor, lever i umoral eller er pengegrisk og altså dyrker en avgud, skal få del i Guds og Kristi rike. La ingen narre dere med tomme ord! For det er slikt som gjør at Guds vrede rammer de ulydige. Gjør ikke felles sak med dem!*

Det fremgår av sammenhengen at formaningen er en *dåpsformaning* med Kristus som eksempel (v 24ff). Årsak: Den troende består av to deler – det gamle og det nye menneske (4:17ff). Med Kristus som *gave*, blir kristne oppmuntret til å følge Kristi *eksempel* med takksigelse. Altså er kilden til kristen livsstil (ethos) Sønnens lære fra Faderen, omsatt i Sønnens selvhengivende kjærlighet inntil døden på korset. Slik har han oppfylt Guds lov i alle deler og

i alles sted. Med ham til gave, bevitner Den Hellige Ånd læren i deres liv som etterfølger Kristi ord og eksempel. Joh 14:23, Ef 5:27, 1 Kor 1:27ff.

Kravet til sømmelig adferd er innordnet livet som et *takkoffer* til den eneste sanne Gud i Kristi lidende lydighet (jf Ef 1:15ff og tempel-perspektivet, 2:8ff). Kristi eksempel medbestemmer det kristne ethos. De troende har lært av Kristus å forstå «hva Guds vilje er», 5:17, og kan bedømme hva som er «velbehagelig for Herren» og fremstår som "Guds etterfølgere og hans elskede barn", v 10. (Jf Rom 12:1f. Til Jesu dåp, se Mt 3:15, Heb 2:10-13.) .

Ved hjelp av apostlenes lære skal Guds gode skapervilje komme til uttrykk i forholdet mann og hustru gjort anskuelig i den gudstjenestelige ordning. Formaningen er rettet dels mot den enkelte, v 5:1-7, 15-21, dels til gudstjenestefellesskapet, v 21-33, hvor forholdet mann og kvinne skal anskueliggjøre forholdet mellom Kristus og hans kirkebrud. Denne bevisstgjøring setter dåpens betydning inn i en omfattende sammenheng.

Den døptes liv med Kristus til gave omfatter livet med Kmstus til eksempel i forholdet til Gud, mennesker og det gudstjenestelige fellesskap (jf 2:8-10). Etterfølgelsen medfører kontraster til hedensk livsstil, særlig i forholdet til materielle goder og det annet kjønn (jf 2:11-13, 4:1-6, 17ff, kap 5). Tilpasninger til vantroens "tomme ord" (5:6) medfører falske vitnesbyrd om åpenbaringsordets Gud og nedkaller hans vrede.

Kristnes liv er innordnet Guds visdom i kirkens kristokrati, hvor den gudstjenstelige ordning gjør anskuelig Kristi selvhengivende forhold til sin kirkebrud stadfester Guds gode skapervilje for mann og kvinne. Kristi eksempel er normen for mannens lederskap i forholdet til sin hustru, og kirkens forhold til Kristus er normen for hustruens forhold til sin mann «som til Herren», 5:22-24, og vise aktelse for sin mann, v 33.

b) Det som er anstendig, respektabelt, vel ansett, verdig (evskjæmònås).

Kirkens fremtreden som Guds kirke under fallets kår skal bevitne Guds ulike kall til mann og kvinne. Denne fremtreden krever en kjønnsbestemt adferd som er kirken "verdig", v 40.

> 1 Kor 14:40 – *Men alt må gå sømmelig og ordentlig for seg!* (jf 12:23).

I motsatt fall gir gudstjenesten rom for frigjøringsidèer som er kirken uverdig og en skam (aiskjros) for kristne kvinner, v 35 (jf 1 Tim 2:11f). Begrunnelsen er firfoldig:

(1) Apostlenes lære, gitt videre til "alle de helliges menigheter", v 33f.
(2) Guds lov, v 34b, "Guds ord", v 36, og "Herrens bud", v 37.
(3) Apostolatet. Kvinner som opptrer i det offentlige prekenembete, opptrer som om Guds ord er utgått fra dem, v 36. Ved å underkjenne apostlenes kall og læreautoritet fra kirkens Herre, agerer de Gud.
(4) Kristi gjenkomst til dom. De blir ikke godtatt, v 38 (jf 15:1f, 8:2f. Joh 14:17, 23f, Rom 13:13, 1 Tess 4:12). Underforstått: Det sømmer seg for kristne kvinner å bevitne sitt skapergitte kall som hustru og mor (presisert i 1 Tim 2).

c) Det som er passende eller verdt en sak (aksios)

Apostelens *lære* fra Herren er troverdig og verdt å bli mottatt (1 Tim 1:15a, 4:9). Læren gir frukter som er omvendelsen verdig (Mt 3:8, Lk 3:8, Apg 26:20).

> **2 Tess 1:3** – *Vi må alltid takke Gud for dere, brødre. Det er bare hva rett er (axiòn), for troen vokser stadig hos dere, og den innbyrdes kjærlighet blir større hos hver og en av dere* (jf 1 Kor 16:4).

Brukt om *personer*: Arbeideren er verdt sin mat (Mt 10:10, Lk 10:7), eller verdt sin lønn (1 Tim 5:18b). Den som elsker sine egne mer enn Kristus, "er meg ikke verdig" (Mt 10:37, jf Heb 11:38a osv). Guds navn og lære normerer kristne slavers forhold til sin eier (1 Tim 6:1).

Brukt som *adjektiv*: Å vandre Gud verdig, som kaller oss til sitt rike og sin herlighet (1 Tess 2:12, jf 3 Joh 6, Kol 1:10). Det er å leve slik det sømmer seg for hellige (Rom 16:2 – om Føbe), og med en livsstil som er evangeliet og kallet verdig (Fil 1:27, Ef 4:1).

d) Å være standhaftig, iherdig, urokkelig (evparedros).

> **1 Kor 7:35** – *Jeg sier dette til deres eget beste /…/ for å fremme det som er sømmelig (evskjæmon): å holde urokkelig fast (evparedron) ved Herren.* (Jf Joh 14:23).

Den kristne livsstil kommer av trofasthet mot Kristi bud, og med ham til forbilde.

e) Å være respektabel, ærbar, edel, oppriktig (semnos).

Menighetens *prest* (episkopos) må oppfylle følgende krav,

> **1 Tim 3:4** – *lede sitt eget hus på en god måte, så hans barn viser lydighet og respekt* (semnotætos). (Jf kravet til en diakon, 1 Tim 3:8, 11.) **Tit 2:7** – *Vær selv et eksempel for dem i gode gjerninger! La læren være uforfalsket og båret fram med alvor* (semnòtæta). Jf formaningene til eldre menn, Tit 2:2.

Formaningene oppmuntrer til en respektabel adferd i stil med den sunne lære fra Kristus.

Hva sømmelighetstermene lærer oss

1. *Jesu Kristi person og verk er kilden til sømmelighet for kristne*. Med ham til gave, øves troen i en livsstil med ham til eksempel.

2. *Kristi eksempel krever saksvarende adferd, enhver i sitt kall*. Uttrykkene varierer, men bevitner Guds kjærlighetsbud, tydeliggjort og skjerpet i Kristi undervisning og selvhengivende kjærlighet. *Sammenfall* viser seg i sedvaner som bevitner den gode Skaperen, og *motsetninger* når livet motsier Guds gode skapervilje med usømmelige og troløse adferd i tråd med menneskers idèer om anstendighet og sømmelighet.

3. *Utelukket er den enkeltes godtykke*. Apostlenes formaninger gjør bruk av dyds- og lastekataloger i samtidskulturen, men setter dem inn i en ny sammenheng, innordnet Guds eksempel i Jesu selvhengivende kjærlighet. Det er kristnes skyldighet å bekjenne troen i Guds ordninger for skaperverk og kirke (1 Joh 4:11).

4. *Utelukket er en livsstil innordnet den gode hensikt (formålslogikk), som kan begrune hva som helst.* Forestillingen om et handlingsrom for fornuften underkjenner apostelordets gudgitte kompetanse, autoritet og gyldighet fra kirkens Herre. En livsstil innordnet den gode hensikt, utelukker kirkens fremtreden som apostolatets kirke.

5. *Utelukket er forestillingen om den nøytrale, kulturrelative sømmelighet*. Denne betraktningsmåte skiller Kristus som gave fra Kristus som eksempel, som om troens rettferdighet

tillater frihet i valg av «formene». De apostoliske formaninger til døpte mennsker handler om troens øvelse i gjerninger som vitner om den gode Skaperen med Kritus til eksempel.

Under den forutsetning at formene ikke vedkommer saken, følger kortslutningen: Siden vi ikke påbyr noen å rettferdiggjøre seg for Gud med «de nye formene», kan vi godta en ordning eller livsstil som vitner om «raushet», «kjærlighet», osv. Med stor konsekvens følger en kirkeorganisert justis i vedtatte former med krav om gjensidig respekt.

Med Kristus til gave er bindingen til menneskebud utelukket i menneskets gudsforhold (Mt 15:9). Troens lydighet følger Kristi eksempel med bønn om dømmekraft (Rom 12:2).

> I kirken handler alt om dåpen, **Rom 6:3** – vi ble begravet med Kristus ved døpen til døden, for at likesom Kristus ble oppreist fra de døde ved Faderens herlighet, så skal også vi vandre i et nytt levnet.
>
> Jf «for at», LK forkl 2 trosartikkel, og forkl til dåpen, pkt 4: - «den gamle adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot, og dermed alle synder og onde lyster, og at det derimot daglig skal fremkomme og oppstå et nytt menneske, som skal leve evig for Gud i rettferd og renhet.

Den apostoliske læreformidling fra Skriftens Herre krever to ting: (1) En livsstil bestemt av *Kristi eksempel* i gode gjerninger, og (2) gudstjenestelige ordninger i et saksvarende forhold til den inkarnerte Guds Sønn i hans selvhengivende kjærlighet til sin kirkebrud.

Løsningen

Den eldre Melanchton drev sitt kompromiss-søkende diplomati i ly av Luthers vennskap. Luthers velmente forsvar for sin venn virket strid og forvirring. Motstrebende så han realitetene i øynene før sin død. Senere medvirket Melanchtons kompromiss-linje til oppløsningen av lutherdommens oppløsning som konfesjonell enhet i tradisjonen fra den gamle kirke.

Etter Luthers død ble det nødvendig å konsolidere kirkens reformasjon. I spissen for dette arbeid gikk de fremste teologer i den wittenbergske reformasjon. I likhet med Luther var også de bekjennere i nytestamentlig mening. Med Konkordieformelen fra 1577 presiserte de den Den augsburgske konfesjon fra 1530. Det var nødvendig fordi den ble tatt til inntekt for bortforklarende tolkninger. Blant dem hørte spørsmålet om den rette bruk av kirkens kjennetegn i en bekjennelsessituasjon (art 10).

Først presenterer jeg deres standpunkt som anser mellomting «som forbudt av Gud» (pkt 5)

- når man vil innføre «seremonier» (el liturgier) under skinn av mellomting, selv om de «i grunnen er imot Guds ord».
- når man for å unngå forfølgelse gir «skinn av at vår religion ikke skiller seg så mye fra den pavelige eller at denne ikke er oss sterkt imot».
- når bruken gir inntrykk av enighet med Romerkirken, eller underveis med avvik fra evangeliet, eller forespeiler en retur med endringer «litt etter litt» (jf f2 Kor 6:14, 17).
- når de hverken tjener «god orden, kristelig tukt eller evangelisk sømmelighet i kirken», men er «unyttige, narraktige skuespill» (pkt 7).

Rette adiàfora

er «seremonier som i og for seg ikke innebærer noen gudsdyrkelse» eller en del av den, til forskjell fra den gudsdyrkelse som består i «menneskebud» (Mt 15:9).

> Derfor har «Guds menighet på ethvert sted og til enhver tid /…/ rett, myndighet og makt til på ordentlig og sømmelig vis, uten lettsindighet og anstøt å forandre, minske eller øke seremonier slik som det til enhver tid anses mest nyttig, gagnlig og godt med hensyn til god orden, kristelig tukt, evangelisk sømmelig og kirkens oppbyggelse» (pkt 8-10).

Det fins bare ett legitimt forbehold - hensynet til «de svake i troen» (Rom 14. Eksempler: Apg 16 og 21 og 1 Kor 9).

En bekjennelsessituasjon

Troens bekjennere befinner seg «i *en bekjennelsestid*» (in statu confessionis), når motstanderne ved hjelp av mellomting «søker å undertrykke det hellige evangelium». Hva er da deres plikt å gjøre?

> Da plikter alle kristne, men særlig de som er forstandere for Guds menighet, «fritt og offentlig å bekjenne i ord og handling læren og det som hører til hele religionen». Da skal de ikke vike eller tåle at mellomting blir påtvunget dem og den rette gudsdyrkelse svekket og «avgudsdyrkelsen innført eller befestet». (Gal 5:1, 2:4f, 1 Kor 7:18, Apg 16:3, Rom 14:6, Kol 2:16, Gal 2:11ff. (Pkt 10-13) Det er to saker denne *kristenplikt* skal verne om:
>
> For det første og fremfor alt *hovedartikkelen* i vår kristne tro*»,* slik som apostelen vitner: «for at evangeliets sannhet skulle bevares» (Gal 2:5).» Med påbud og tvang blir «denne sannhet fordunklet eller forvendt /…/ for å bekrefte falsk lære, overtro og avgudsdyrkelse og for å undertrykke den rene lære og den kristne frihet, eller de (mellomtingene) blir misbrukt til dette**...**» (Pkt 14)
>
> For det andre «*den kristne frihet*». Den Hellige Ånd har gjennom apostlenes munn befalt kirken å bevare denne frihet. Blir kirken påtvunget menneskebud «som noe nødvendig som det er urett og synd å la være, er veien for avgudsdyrkelsen allerede beredt. Tallet på menneskebud vil ved dette etter hvert øke, og de vil ikke bare bli satt på lik linje med Guds bud /…/ men endog over dem. Slik blir avgudsdyrkerne bekreftet i sin avgudsdyrkelse ved slik ettergivenhet og overenskomst i ytre ting, når man ikke først er kommet til kristen enighet om læren, mens de sant troende derimot blir bedrøvet, tar anstøt og blir svekket i sin tro. Begge disse ting er enhver kristen pliktig å unngå for sin sjels frelse og salighets skyld…» (Mt 18:6f, 10:32) (Pkt 15-16)

Konkordieformelens løsning

tok stilling til den adiàfora-strid som oppstod, da Melanchton og flere av Wittenberg-teologene ga etter for Romerkirkens krav og sluttet seg til Leipzig Interim (1548). Løsningen bruker benevnelsen «*bekjennelsestid*» istedenfor «bekjennelsessituasjon», men støtter i hovedsak motparten, anført av *Mattias Flacius* (1520-75). Flacius ble fra 1544 utnevnt til professor i hebraisk ved universitetet i Wittenberg, hvor han opptrådte som kraftfull antihumanist. Han ble tvunget av Melanchton til å forlate Wittenberg på grunn av sin skarpe kritikk av Interimene i Augsburg og Leipzig.

Konkordieformelens artikkel 10 holder uttrykkelig fast ved Luthers *Schmalkaldiske artikler av 1537* (SA C 12:1 og 10:1f), og likeså deres anhang - *Traktaten om pavens makt og overhøyhet.* I traktaten gir Melanchton en saklig fremstilling av luthersk lære, tross sin reservasjon i spørsmålet om pavens overhøyhet. Konkordieformelens fedre har nok også benyttet *Flacius' bok fra 1550 «Om sanne og falske mellomting*…»

Med hensyn til sømmelighetskravet, merker vi oss en tolkning i brukssammenhengen (*kontekstuell* tolkning): En liturgisk adferd eller handling som ikke er noen gudsdyrkelse i seg selv, *kan bli* det. Avgjørende er hensikten. Selv om en mellomting ikke er uttrykkelig forbudt i Guds ord, skal man betrakte den som forbudt når bruken tilslører eller bagatelliserer motsetningen til vrang lære, og når de er helt uten bibelsk begrunnelse og kun for «narraktige skuespill» å regne.

Løsningen ivaretar på nytestamentlig vis *lokalmenighetens* posisjon som Guds kirkes handlende subjekt. Den har iverksettende myndighet i ordningssaker, og der bør undervisningen foregå om mellomting og kjærlighetens regel.

I samsvar med bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi), gis *ikke rom for kompromiss eller ettergivenhet i en «bekjennelsestid*». Da har hensynet til «evangeliets sannhet» og «den kristne frihet» høyeste prioritet. Kirkefellesskap «på tilstrekkelig grunnlag» var for reformasjonsfedrene – i likhet med Herrens apostle – uforenlig med prekenembetets oppdrag og fullmakter. Kristus er Læreren, virksom i den forsamlede menighet med apostelordets lære fra ham.

Kamp om interessekontroll

Konkordieformelens lærestandpunkt gjenspeiler en politisk *kamp om interessekontroll* – på den ene side pavens fyrstebiskoper, på den annen side evangeliske fyrster. Løsningen forutsetter en *synodal* kirkeordning, hvor prekenembetets utøvere bekjenner apostelordets lære fra Kristus og utøver kirkens rett som hans delegater. Luther og andre har sett for seg evangeliske biskoper og helst en erkebiskop som fyrstemakten kunne forholde seg til og samarbeide med.

Artikkelens henvisning til *menighetens rett «etter omstendighetenes behov*» (pkt 8) forutsetter at fyrstemakten ga handlefrihet i samsvar med toregimentlæren. Som nevnt tidligere, strandet det synodalrettslige fremstøt under kirkens reformasjon i Danmark-Norge, vesentlig fordi fyrstemakten var nesten fallitt.

Kontrasten til kirkens reformasjon i Sverige-Finland er slående, til eksempel liturgistriden under Johan 3. – da *Abraham Andreae Angermannus* i ord og handling forsvarte den nytestamentlige tro i en bekjennelsessituasjon, og likeledes *Uppsala-møtet i 1593*, da Konkordieformelens innflytelse var merkbar.

Under arbeidet med *Kirkeordinansen* for Danmark/Norge, var spørsmål om viktige eller uviktige saker et forhandlingsspørsmål. Kongen fikk kontrollen med geistlige utnevnelser og kirkens økonomi. Kontrollen fremmet kirkens reformasjon «ovenfra» i Norge gjennomført med «Lempe och Føie», for øvrig i samsvar med Luthers pedagogiske fremgangsmåte i Sachsen.

Modererende virkning fikk *de danske bispesynoder* gjennom kirkerettslige vedtak. Kongens innstilling og engasjement for den wittenbergske reformasjon påvirket den kirkelige virksomhet. Dette motiv lå til grunn for *embetsutnevnelsene* i tiden før eneveldet fra 1660.

Sett i et historisk perspektiv, inngår Konkordieformelen i en allmenn tendens til «konfesjonalisering». Frontene ble tydelige. Men sett i det nytestamentlige læreperspektiv, var det nødvendig *å konsolidere kirkens reformasjon på nytestamentlig grunn* under avvisning av vrang lære. Da hører Konkordieformelen hjemme i kampen for Kristi kirkes fremtreden som apostolatets kirke like fra begynnelsen (Apg 2:42).

Ved inngangen til 1700-tallet var situasjonen en annen. Fra da av var ikke kirkene av Den augsburgske konfesjon en bekjennelseskirkelig enhet. Motkreftene ble for sterke – filipistisk kirkepolitikk, reformert innflytelse, pietismens psykologiserende frelsesskjema, foruten opplysningstidens menneskesyn og virkelighetstolkning.

Kirkens fremtreden som rene-kjennetegn-kirke forutsetter bekjennere i nytestamentlig mening - både prester og lekfolk. I en bekjennelsessituasjon har adiàfora-artikkelens begrunnelse og anliggende den største betydning i det menighetsbyggende arbeid. Vi fekter ikke i et kirkerettslig vakuum. Andre har arbeidet før oss i den skriftbundne tradisjon siden apostoltiden og oldkirken.

Illustrasjon: «Liturgistriden» og «liturgisaken» (1977-87)

Konkordieformelens konfliktbeskrivelse treffer godt Den norske kirkes høymessereform fra 1. s i advent 1977. Bispemøtet mars samme år la til grunn den *omfattende* tolkning av Grunnlovens paragraf 16, da biskopene besørget reformen gjennomført med kongelig påbud. De så bort fra Kirkelovens bestemmelse fra 1920, om menighetsmøtets iverksettende myndighet (pgf 32b). Loven forutsatte den *innskrenkende* grunnlovstolkning. I klartekst: Av *helhetskirkelige* hensyn benyttet biskopene en fremgangsmåte hjemlet i gudsfornektende (positivistisk) rettsteori om kongemaktens suverene myndighet over kirkens gudstjenestereformer.

Departementets kirkejurister vegret seg først, men ga etter for biskopelig press. Fremgangsmåten aktualiserte det uavklarte forhold mellom Kirkeregjeringens utøvende myndighet og Stortingets lovgivende myndighet (Kirkeordningsloven pgf 32b). Denne problemstilling var saksøkernes eneste mulighet til å vinne fram. Dermed ble liturgisakens gang for Oslo Byrett og Høyesterett ingen sak om menighetsretten i Den norske kirke, men en *statsrettslig* sak om myndighetsfordelingen mellom statsmaktene Regjering og Storting, for første gang prøvd for norske domstoler.

Det var opposisjonen påstand med henvisning til Confessio Augustana, at kirkens bekjennelse utelukker påbud i slike saker. Konkordieformelens artikkel om «mellomtingene» presiserer den nytestamentlige begrunnelse. Videre hevdet opposisjonen med henvisning til sammenlignende undersøkelser (bl a prof Sverre Aalen), at menighetene ble påtvunget "*svekkelser*" i læren, især læren om menneskets syndeforderv og Helligåndens suverene gjerning i frelsestilegnelsen.

Et par nyformuleringer Herrens Bønn og syndsbekjennelsen ble anført som uttrykk for en tendens i reformen: Den ene var byde- og passivformene «la ditt navn holdes hellig" - iste-

denfor «helliget vorde ditt navn», nær grunntekstens lovprisende ønskeform. Den andre var syndsbekjennelsens formulering "lysten til det onde" – som om synden er en fare som truer mennesket utenfra, istedenfor «den onde lyst i mitt hjerte» som uttrykker arvesyndens motstand mot åpenbaringsordets Gud (CA 2).

Samlet sett var *læren om troens rettferdighet og frifinnelsens årsak hos Gud uklar*, og dermed forholdet mellom frifinnelse og fornyelse (rettferdiggjørelse og helliggjørelse). Var reformen en styrt tilpasning til reformert kristendom? *Mistanken om en skjult agenda* var begrunnet i «Prøveliturgien» og Leuenberg-konkordien. Antagelsen ble senere stadfestet med Den norske kirkes økumeniske avtaler og Kirkemøtets støtte til «Felleserklæringen» med Romerkirken om rettferdiggjørelseslæren.

Oslo Byrett feilberegnet sakens interesse. Saksøkerne var over 60 i tallet, de fleste lestadianere fra Nord-Troms og Vest-Finnmark. Den kristelige dagspresse lot være å dekke saken. Benkeradene stod tomme i Store Rettssal, for øvrig i skarp kontrast til avskjedssaken mot friabort-motstanderen sogneprest Børre Knudsen. Flere prester skulle bli fradømt kappe og krage. Noen oppfattet selvmotsigelsen: På den ene side aksept for kirkeregjeringens uinnskrenkede myndighet over menighetens gudstjenesteordninger, på den annen side protestaksjoner mot lovfestet rett til selvbestemt drap på ufødte mennesker.

Det ble for mye å ta stilling til på en gang. Liturgisaken illustrerer i hovedsak to ting: (1) Den filipistiske kirkerettstradisjon i en gjennompolitisert folkekirke, og (2) pietismens likegyldighet for ordninger som på stoisk vis blir oppfattet som «likegyldige» ting, eller saker av underordnet betydning. Tausheten i den kirkelige offentlighet var betegnende for en folkekirke i oppbrudd fra «den evangelisk-lutherske Religion», formalisert i Norges Grunnlov. Fortøyningene var for lengst løsnet blant folket i kirker og bedehus.

Høyesteretts kjennelse i Liturgisaken (9. april 1987) fastslo at menighetens iverksettende myndighet, hjemlet i lov, var i strid mot Kongens (Kirkeregjeringens) *uinnskrenkede* myndighet over kirkens gudstjenesteordninger (prerogativlæren). I saken mot Børre Knudsen hadde Høyesterett allerede fastslått (i 1983) at Grunnlovens pgf 2 ikke forplikter Stortinget, men den kirkelige lovgivning. Siden den uinnskrenkede kongemakt utelukker Stortingets kirkelige lovgivning fra bestemmelser om gjennomføring av liturgireformer, må den «kirkelige» kvalifikasjon være Kirkeregjeringens uinnskrenkede myndighet over gudstjenesteordningene.

I det folkekirkelige etablissement hadde mange interesse av den interessekontroll som opphevet menighetens iverksettende myndighet, og mange hadde interesse av å forsterke presenes lojalitetsbinding til «kirkens ordninger» (ordinasjonsløftet. Jf Lk 19:l6). Ved hjelp av delegering fra Kirkeregjering til kirkemøte ble den suverene myndighet tilslørt med ord om «indrekirkelig» selvstyre. Men avgjørende for en kristen er lydigheten mot Gud fremfor mennesker (Apg 5:29), og budet: «Du skal ikke ha andre guder utenom meg.»

Grunnlovsendringen fra 21. mai 2013 – gjennomført i hast, lik et kupp - gjorde *kristen og humanistisk tradisjon* til statens verdigrunnlag, men vel å merke uten å berøre den statsrettslige kirkekontroll.

Anm. Høymessereformen 1977 og Borgå-avtalen (1992) befestet bekjennelsessituasjonen i Den norske kirke siden "professorstriden" ved forrige sekelskifte. Da utnevnte kir-

keregjeringen den liberale Johannes Ording til professor i dogmatikk ved Det teologiske fakultet (27.1.1906). Professor Sigurd Odland gjorde sin skyldighet for Gud og søkte avskjed. Det samme gjorde kirkestatstråden Christoffer Knudsen (fhv hjemmesekr i Det Norske Misjonsselskap). Ny statsråd ble Eivind Berggravs far.

Ifølge en opplysning fra en av professor Ole Hallesby's studenter, skal kong Haakon 7 ha kommentert resolusjonen med følgende ord: "*Mine herrer! Dere har brutt konstitusjonen*!" (Oppl prost em Per Nielsen.) På forhånd hadde biskopene, Indremisjonsselskapets hovedstyre og andre instanser varslet at et brudd med kirkens bekjennelse ville få alvorlige følger for kirken.

Unionsoppløsningen i 1905 fremmet nasjonsbygging. Unionistisk tankegang ble derimot ødeleggende for kirkens fremtreden som evangelisk-luthersk folkekirke i gudstjenestelige ordninger. Nytt med liturgisaken var biskopenes brudd med «konstitusjonen».

Til ettertanke: *Hvordan gå seirende ut av en adiàfora-strid?*

Kirkeregjeringen ga dispensasjon til bruk av "1920-liturgien" inntil videre, men en dispensasjon er mer egnet til å fange enn å vinne en adiafora-strid. Dette pusterom ville noen utnytte til en alternativ reform, men tankeløs tradisjonalisme sementerte stat.

Samarbeidet mellom prest og lekfolk har avgjørende betydning for utfallet i en adiàfora-strid og gjenopprettelsen av det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Denne erfaring sammenfaller med Konkordieformelens adressater – de som bekjenner evangeliets sannhet.

Gjenopprettelsen av evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap er skjer ikke ved hjelp av merkesaker (f eks motstand mot kvinneprestordninger og kampen mot fri abort). Alternativet fremgår av Konkordieformelen. På apostolisk vis grep forfatterne fatt i «evangeliets sannhet» og «den kristne frihet» fra menneskebud i troens saker. Læren først og deretter de praktisk-kirkelige følger for menigheter i et bekjennelseskirkelig fellesskap. Der skjer det kontinuerlige arbeid med å kosolidere læren og kommunisere Guds kirkex underfulle kjennetegn.

Kirkens Herre er kirkens rettskilde. (Mt 16:16f.) Å tilskrive eget skjønn kirkemyndighet i lære- og ordningssaker, det er å antaste Guds majestet og herlighet, og forgripe seg på evangeliets sannhet og kristnes frihet fra menneskebud (1 Kor 6:9-20).

Guds kirkes kristokratiske struktur medbestemmer kirkens fremtreden som renekjennetegn-fellesskap. Her styrer Kristus med sitt ord "ovenfra". Kristi lære – gitt kirken i og med apostelordet, har den avgjørende myndighet i alle læresaker (troens regel). Kristi eksempel i tjenende lydighet viser vei i kristnes ferd (kjærlighetens regel) – også i mellomting. Hverken stat eller folk er kirkens rettskilde. Kirkens Herre er kilden til menighetsrett, pastoralrett og synodalrett.

Pastoralt lederskap - med Kristus og apostlene som forbilder, leder til kirkefellesskap i en synodal ordning. Ved tro og dåp er kristne kalt til å leve under Kristi nådige herredømme, og tjene og lyde ham, enhver i sitt kall. Det er prestens kall å *stadfeste* apostelordets lære fra Skriftens Herre. Mangler denne begrunnelse - eller gjelder saken mellomting, må kirkestyret begrense seg til *anbefalende* (el godkjennende) myndighet av hensyn til menighetens *iverk-*

settende myndighet. Martin Luther brukte med glede mellomting fra den gamle kirke, når de anskueliggjør Kristi ord og lar oss bekjenne dem i kontrast til gamle og nye svermerier.

Pastoralt lederskap innebærer tilsyn med Guds hjord (episkopè) i en episkopal struktur, avledet fra pastor loci til en erkebiskop som talsmann for fellesskapet.

Evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap har samme legitimitet som i begynnelsen, **Apg 4:20** - Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt. I sentrum for et bedende, tjenende og legende fellesskap står den oppstandne Kristus, nærværende og virksom med Ord og Sakrament, forvaltet i Guds kirkeorden på troskapens vilkår. Men den som søker noe annet, får lete på et annet sted.

39. KRISTUS, KIRKEN OG HÅPET I JESU ÅPENBARING FOR JOHANNES

Ifølge Irenéus (c 130-200) skal apostelen Johannes ha skrevet boken mot slutten av keiser Domitians regjeringstid. Noen år før sin død i år 96 innledet keiseren rettsforfølgelse mot de kristne, da ledende kristne ble dømt til forvisning. Johannes ble forvist til øya Patmos «for Guds ords og Jesu vitnesbyrds skyld», 1:9.

Boken er med andre ord skrevet år 95 eller 96. Justin Martyr (c 100-165) oppga apostelen og evangelisten Johannes som forfatter. Den ble senere opptatt i det muratoriske kánon fra slutten av 200-tallet. Tittelen «Johannes' åpenbaring» er misvisende. Ifølge innholdet er den Jesu åpenbaringer for Johannes.

Åpenbaringsboken er kirkens *historieteologi*. I likhet med Nytestamentets skrifter for øvrig, gir boken innblikk i Guds kirkes fremtreden i ordnede gudstjenestefellesskap på historiens arena. Derfor er kirkens historie først og fremst historien om kristnes gudstjenestefellesskap, samlet om Jesu virksomme nærvær med sine frelsbringene handlinger i menighetens midte. Menighetene fremtrer hver for seg som handlende subjekter i Guds Ene Hellige kirke, men denne underfulle sammenheng er skjult for oss.

Et kritiksk blikk på Aimo T Nikolainens «Det nye testamentes teologi»

Åpenbaringsbokens gjenspeiler den apostoliske læreformidling mot slutten av aposteltiden, dels med direkte henvisninger, dels med indirekte tradisjonsbruk. Jeg støtter meg til professor *Aimo T Nikolainens* presentasjon av Det nye testamentes teologi (= N), sentrert om tre temakretser ¬ læren om Kristus, frelsen og håpet (tre påfølgende artikler).[8] Jeg presenterer her i fire artikler hans fremstilling av Kristus, kirken og håpet i Åpenbaringsboken. Tross innvendinger fra min side, anser jeg Nikolainens gjennomgang verdifull med mange fine observasjoner. Min tilnærming er tradisjonsforskerens tilbakeskuende perspektiv. Jeg gjør et sammendrag med noen kritiske merknader.

[8] Aimo T Nikolainen: *Uuden testamentin tulkinta ja tutkimus*. Uuden testamentin teologian kokonaisesitys. Porvoo 1971.

Nikolainen presenterer Nytestamentet som en samling *teologier*, representert ved synoptikerne, apostelen Paulus, senapostolisk tid og sist Johannes-skriftene. Denne kategorisering i en *utviklingshistorie* plasserer forfatteren i den liberale teologitradisjon, den gang sentralt plassert i Kirkenes Verdensråd.

Det er min *hovedinnvending* at fremstillingen tilslører kontinuiteten i den lærehelhet som Nytestamentets skrifter bevitner med benevnelsene «apostlenes lære», «Kristi evangelium», «Kristi ord», osv. Paradoksalt nok, står Nikolainens helhetsfremstilling i motsetning til den lærehelhet som Nytestamentes skrifter bevitner. Denne motsetning legger premisser for den moderne økumenisme fremfor den helhetsfremstilling som en troslære representerer i både kort og utførlig form. Nytestamentet er hverken katekisme eller domatikk, for kristentroens innhold er gitt stykkevis (fragmentarisk). 1 Kor 13:12, jf 4 Mos 12:8, Mt 5:8, Joh 17:24, 1 Kor 8:1-3, Jak 1:25, osv.

I den apostoliske læretradisjon var den gamle Johannes et *autoritativt kronvitne*, den gang forvist til øya Patmos. Han var en av «de tolv» som Jesus hadde utvalgt til apostelembetet, og dertil var han øyenvitne til den Oppstandne. Og utrustet på Pinsedagen med Helligåndens gaver mer enn andre kristne, kunne han på Kristi vegne gi videre til kirken Jesu undervisning i «Skriftene» om sin person og det verk han var sendt for å utføre. (Jf N)

Den gamle Johannes representerer den apostoliske læretradisjon, som også Paulus viser til i pastoralbrevene med benevnelsene «den sunne lære», den han hadde «mottatt» og «overgav». 1 Tim 1:10, 6:5, osv. Jf Joh 17:20, Lk 24:27, 44, Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3, Gal 1:8. Johannes og Paulus var spesialister som utfylte hverandre, Paulus den lærde jøden, Johannes med inngående kjenneskap til gresk filosofi og tidlig-gnostiske omtolkninger av kristentroen begrunnet i en dennesidig, bevitnet Jesus-historie. (Jf N)

Sett fra et tradisjonsvitenskapelig ståsted, gir Åpenbaringsboken et tilbakeskuende perspektiv på den apostoliske læretradisjon med dens utgangspunkt i den Jesus-historie som evangeliene har dokumentert. Johannes var blant vitnene til Jesu ord og undergjerninger, og en av dem som kjente ham først. Han var dessuten blant øyenvitnene til den oppstandne Jesus, hørte hans undervisning, osv. Siden Pinsedagen var han en av de tolv som formidlet Kristi lære og la Guds kirkes grunn i den nye pakt, slik sendebrevene viser, Åpb 2-3.

> **Åp 3:11** – Hold fast på det du har, så ingen skal da din krone. 2:10, 25, 3:20. Joh 14:21-24. Jf Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3.

Johannes har formidlet Jesu undervisning i «Moses, Profetene og Salmene» - om sin person og der oppdrag han var sendt for å utføre (Lk 24). Denne undervisning omfatter Guds folk i den nye pakt og det levende som Kristus Jesus er, virksom til stede med evnagliet og sakramentene i den forsamlede menighet.

Læreformidlingens gjennom aposteltiden ble senere stadfestet under Nicea-konsilet år 325. Konsilfedrene godtok og stadfestet de skrifter som gjennom de første kristen-generasjoner hadde fått status som apostolisk skrift. Normgivende var apostlenes lære fra Kristus, for ved det apostoliske skrift var mennesker kommet til tro på ham. Slik ble Nytestamentets skriftsamling til som hellig skrift, og dermed kirkens rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv (kirkens kánon). Trofast mot apostlenes lære fra kirkens Herre, fremtrer apostolatets kirke

alle dager, like fra Salomos søylegang, Apg 2:42. Kontinuiteten i denne lærehelhet er mitt anliggende.

Åpenbaringsbokens foranledning, formål og særtrekk

Forholdet mellom synagogen og kirken tilspisset seg etter keisermaktens erobring av Jerusalem år 70. Striden gjaldt Jesu utleggelse av Messias-løftene i Det gamle testamentes skrifter. Johannes ble forvist til øya Patmos.

"Jesu Kristi vitnesbyrd" (1:2) er den GT-utleggelse som apostlene hadde mottatt fra Herren og gitt videre til kirken. Dette vitnesbyrd inngår i kirkens lærebasis i den nye pakt: Messias måtte lide, korsfestes og oppstå fra graven den tredje dag, for så å være Herren i et evig gudsrike. Det har åpenbaringsordets Gud stadfestet, da han reiste Jesus opp fra de døde.

Vitnesbyrdet korrigerer jødisk tolkningstradisjon og markerer samtidig *sammenhengen* i gudsfolkets historie i den gamle og den nye pakt. Menigheter som holder fast ved denne læretradisjon, fremstår som *apostolatets kirke* i den nye pakt. Det er denne identifikasjon med medfører de omkostninger som trofasthet medfører (jf N) Trengslene varsler Kristi synlige gjenkomst i sin Guddoms herlighet, når han kommer som verdens dommer og bringer den kommende verden.

Historieteologi om lokalkirker

Åpenbaringsboken er kirkens *historieteologi* av to grunner: (1) Boken beskriver kirkesituasjoner som den gang lot seg rekonstruere med deltagende observasjon og andre kilder, og (2) boken plasserer lokalmenigheten i et omfattende endetidsforløp.

Jesu tilbakeblikk på menighetenes lære og liv gir anledning til ros og advarsler med oppmuntring og trøst. Ulike kirkesituasjoner blir tydet, forstått og diagnostisert. Det skjer ikke på samtidskulturens vilkår, okkupert som den er av Guds fiendemakter og går mot sin undergang. Ros og advarsler skjer på den Oppstandnes vilkår.

> Åp 1:17f – Frykt ikke! JEG ER den første og den siste og den levende. Jeg var død, og se, jeg lever i evighetenes evigheter og har nøklene til døden og til helvetet (e Sv Kyrkobibel). 3:7.

Hensikten med Åpenbaringsboken

Den fremgår av boken som helhet og av enkeltutsagn: (1) Å oppmuntre de menigheter som risikerte å bli forfulgt da keiser Domitian innledet en rettsforfølgelse like før sin død. (2) Å gi en detaljert og helhetlig fremstilling av det kristne håp, som trengslene innleder før håpet går i oppfyllelse (1:1, 19, 22:6).

Åpenbaringsbokens *særtrekk* er dens avvik fra senjødisk apokalyptikk, ifølge Nikolainen:

- Forfatteren bruker ikke psevdonym, som ellers vanlig i apokalypser, men bruker eget navn med selvstendig autoritet i menigheter som kjenner ham.
- Johannes avslører lokalkirkenes tilstand med nåtidig kunnskap, samtidig som retter oppmerksomheten mot endetidsbegivenheter som er nær forestående.
- De syv menighetsdiagnosene (kap 2-3) er tilegnet hele kristenheten, som går vanskelige tider i møte (eks kap 7, 14, 22).

- Johannes sidestiller Åpenbaringsboken med de gammeltestamentlige profetbøker (22:18f; 1:1-3), og han utga derfor boken som hellig skrift. Lært av Jesus, bruker han løfter og forbilder i den gamle pakt. Johannes omtaler seg selv som "profet" og vil at hans "medtjenere" (menighetsprofeter?) skal bruke boken (1,3, 9; 9,10; 22,6-9).
- Misvisende bokens tittel "Johannes' åpenbaring". Den er Jesu Kristi åpenbaring for Johannes, eller "Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd" (1,2).

Trefase-teorien

Denne teori handler om læreutvikling i aposteltiden. Teorien lar oss betrakte Nytestamentets innhold i ulike sjikt el. lag, hver med sine utvidelser el. nyheter, alt etter skiftende omstendigheter og utfordringer i samtid. Men teorien overser den *trofaste* tradering under apostlenes ledelse og tilsyn.

Teorien hevder at profetene i aposteltidens menigheter er kilden til budskapet om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (parusi). I klartekst: Dette innslag i Nytestamentet stammer ikke fra den historiske Jesus, men fra den opphøyede Jesus, fremført i Jesu navn og utviklet i tre faser (N 293).

Fase 1: De dødes oppstandelse og dommedagen.

Fase 2: Begivenhetene forut for Kristi gjenkomst legges til. Stikkord: Frafall og antikrist. Disse emnekretser viser påvirkning fra jødisk apokalyptikk, som hadde utviklet et skjema for messiastidens fødselsvéer.

> *Eksempler*: Den synoptiske apokalypse i Mk 13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser i samsvar med kirkens situasjon i Palestina på 60-tallet. 2 Tess 1:5-10 forutsettes å bygge på en jødisk domsteofani. (MDibelius, N 293.)

Fase 3: Helhetlige fremstillinger imøtekommer undervisningsbehov. Dette forklarer hvorfor Åpenbaringsboken er det eneste profetskrift i Nytestamentet.

> Med Mk 13 som modell følger en situasjonsoversikt med følgende disposisjon: Verdens situasjon (kap 5-8), kirkens situasjon (9-13) og til sist endetiden som innledes med Jerusalem-templets ødeleggelse år 70 (14-23) og avsluttes med Menneskesønnens plutselige komme, omgitt av kosmiske katastrofer (24-27).

Trefase-teorien hevder at aposteltidens profeter i den andre fase er kilden til Åpenbaringsbokens budskap om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst og omgir den. I klartekst: Budskapet om disse hendelser er et fremmedelement i Jesus-overleveringen. Nikolainen antar at kilden er et budskap fra den opphøyede Jesus (N 293). Hva kan da være årsaken til at Nytestamentet skrifter gjennom *to generasjoner konsekvent avviser profeter med en åpenbaringskilde på siden av den apostoliske læretradisjon fra Jesus?*

Andre fase med tilfang av tekster om frafall og antikristens komme skal ha skjedd under påvirkning fra jødisk apokalyptikk. Karakteristisk er «fødselsveene i den messianske tid. Kroneksemplet skal være 2 Tess 1:5-10 med bruk av jødisk domsteofani (MDibelius, N 293). Mk 13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser, og noen eksegeter hevder de er referanser til kirkens siuasjon i Palesina på 60-tallet (en generasjon senere enn Jesu virksomhet).

I *3. fase* utviklet man ¬ med Mk 13 som modell ¬ helhetsfremstillinger til bruk i undervisningen om kirkens situasjon i endetiden. Det påstås at menighetene hadde et forklaringsbehov, men dokumentasjon mangler. Også denne påstand bryter med den lærekontinuitet som Åbenbaringsboken innskjerper i et tilbakeskuende perspektiv på aposteltiden.

Trefase-teorien er en *evolusjonsteori om en Jesus-tro som i løpet et par generasjoner gjennomgikk en utvikling fra det enkle til det sofistikerte læreinnhold*. Da forutsetter man at aposteltidens menigheter i løpet av to-tre generasjoner utviklet læren ved hjelp av læreimporter i forkynnelse og undervisning. Denne utvikling må ha begynt mens førstegenerasjond Jesus-disipler ennå levde, og blant dem de mange øyenvitner til den Oppstandne, ved en anledning over 500 på en gang (1 Kor 15:6). Denne integrering av nye lærdommer gjør Jesu sendebrev ubegripelige (jf N).

Nytestamentet dokumenterer lærestrid til forsvar for apostlenes lære fra Herren og under avvisning av fremmed lære. Denne eksklusivitet gjelder hele tiden en lære*helhet*. Allerede pastoralbrevenes formaninger - å ta vare på «den sunne lære», vitner indirekte om de motsigelser og frafall som truer kirken med undergang i en fremtid uten apostlenes personlige nærvær. Den samme motivering har Jesu formaninger i sendebrevene. (Se ovenfor art 32: Unike trekk ved den apostoliske læretradisjon.)

Lar man Mk 13 være modell for Åpenbaringsboken, må man spørre: Hvordan kan Mk 13 være modell og samtidig nedslag av en parusiforkynnelse omkr år 90? I likhet med annet stoff fra Jesu undervisning, er også Mk 13 (og paralleller) anvendt lærestoff med Jesus som kilde, trolig med apostelen Peter som forteller og mellommann (jf N).

Kort sagt: Åpenbaringsboken anvender Jesu disippelundervisning i Mk 13. Trefase-teorien må avvises.

Situasjonsbetinget bruk av læreoverleveringen fra Jesus

Åpenbaringsboken anvender og utdyper Jesu disippelundervisning i GT, formidlet i den apostoliske læretradisjon. Trefase-teorien faller på sin egen urimelighet. (Jf N 294.)

Også apostlenes etterfølgere var Kristi delegater i prekenembetets gjerning. Lik dem er heller ikke senere menighetshyrder gitt en selvstendig læremyndighet, annet enn den kompetanse og autoritet som en delegat har fra sin herre. Troverdighet beror på den trofaste overlevering.

Aposteltidens profeter legitimerte sin virksomhet med skriftvisdom fra Herren, lært av Jesu undervisning i Skriftene. Derfor hørte profetenes virksomhet med i den menighetsbyggende virksomhet på *profetenes* og apostlenes grunnvoll (1 Kor 15:1-3, Ef 2, osv).

Mennesker har ulike forutsetninger for å motta evangeliet og begrunne troen. Endrede levekår og livssituasjoner medfører nye problemstillinger og perspektiver på mennesker i fortid. Slike ulikheter medfører forskyvninger i menneskers erindringer. Det gjelder alle former for kollektivtradisjoner. Da blir krav reist om å vende tilbake til den lære og praksis som kronvitnene konsoliderte etter en uklar initieringsfase. Hvis ikke, stiller tradisjonsforvaltere med tapt troverdighet, det vil si uten den kompetanse og autoritet som kronvitnene gir. Strid og splittelser oppstår om lære og praksis uten gyldighet.

Sammenlignet med aposteltiden, finner vi *i Nytestamenets skrifter ingen krav om konsolidering med henvisning til Herrens utvalgte apostler.* Forklaringen er åpenbar. Ingen uklar initieringsfase gikk forut for Kristi kirkes fremtreden på Pinsedagen. Hverken Peter eller andre apostler fremstod da som avgjørende beslutningshavere. Tvert imot! De iverksatte den Oppstandnes befalinger. Dermed fremstod kirken like fra begynnelsen som Guds folk i den nye pakt, hvor den enkelte blir innlemmet i dåpen til syndenes forlatelse i Jesu Kristi navn.

Det er fem grunner til apostlenes *autoritative kronvitne*-posisjon gjennom kirkens historie: De var (1) Kristi utvalgte apostler, (2) øyenvitner til den Oppstandne, (3) utsendt av ham til det kirkegrunnleggende oppdrag å gi videre til kirken Kristi lære, (4) gitt løse- og bindemakt fra ham og (5) trustet med Helligåndens gaver til kirkegrunnleggende oppdrag.

Lik de utvalgte tolv, har heller ikke deres etterfølgere i prekenembetet en selvstendig læreautoritet. Delegat-posisjonen er den samme, kalt til en formidler- og forvaltergjerning på Kristi vegne. Forskjellen beror på apostlenes autoritative kronvitne-posisjon. Senere pastorer/biskoper skal ikke formidle annet enn apostelordets lære fra Herren. På dette vilkår er Jesus Kristus den levende hjørnestein, virksom i den forsamlede menighet (Sal 118:22, Jes 28:16. Mt 21:42, Mk 12:10, Lk 10:16, 20:17. Apg 4:11, 1 Pet 2:7).

Minneforskyvninger skjer også i det *tregenerasjonsmiljø* som en menighet normalt er. Tendensen til seleksjon er alltid til stede, t. eks under bibellesningen og når man mottar undervisning og hører Kristi ord. Uten den *helhetlige* læreformidling, kan døpte vanskelig lære å holde alle Kristi befalinger (jf Sal 78:1-11). Den korte fremstilling, f eks i Lille Katekisme, og dens utdyping i katekismeforklaringen har en *sammenbindende* funksjon på kirkens grunn hvor enhver skal kunne finne føde i rette tid (Mt 24:45).

I Nytestamentet merker vi fordelingsoppgaven løst på flere måter. Det er prestens oppgave å formidle «hele Guds råd», Apg 20:27. Oppgaven omfatter både bibellesning, formaning og undervisning, 1 Tim 4:13. Vi merker oss dessuten skjematisert lærestoff i kortversjon, f eks hymner, bekjennelsesformular og tekster som gjenspeiler menighetens liturgiske ordninger. Vanlig var den situasjonsbetingede læreformidling etterfulgt av formanende oppmuntring til døpte (jf rekkefølgen læredel og formaningsdel).

Markus-evangeliet gjenspeiler en forenklet dåpsundervisning med sikte på et liv i årvåkenhet med Jesu gjenkomst for øye.

Paulus legger i 2. Tessalonikerbrev vekt på de ting som først må skje før håpet går i oppfyllelse. Foranledningen er en svermerisk forventning om Jesu snarlige gjenkomst.

Peter bekjemper i sitt andre brev den falske kunnskap (el gnosis) som vil fjerne endetidsbegivenhetene fra kristentroen (2 Pet 3:5). Han anfører tre momenter til støtte for overleveringen om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (3:1f):

- Gud deler ikke menneskets tidsbegrep. Én dag er i Guds øyne lik tusen år (3:8).
- Jesu gjenkomst lar vente på seg. Ventetiden vitner om Guds langmodighet og frelsesvilje (3:9).
- De troende kan fremskynde Herrens dag ved å leve i hellighet og gudsfrykt (3:11f).

Peter anvender endetidsforventningene som en del av den lære han har fått i oppdrag å gi videre fra Herren. Forut for verdens nyskapelse går verdens oppløsning, her skildret mere detaljert enn andre steder i Nytestamentet. Her gis ikke rom for skaperforakt og selvforløsning. (2 Pet 3:5-7, 10-13.) Dette motiv deler Peter med Markus og Paulus, og samme motiv medbestemmer Jesu åpenbaringer for *Johannes* i Åpenbaringsboken.

Denne læreformidling hos de nevnte fire gjenspeiler Jesu undervisning i Det gamle testamente om sin personog det verk han var sendt for å utføre i sin lidende lydighet (Mt 16:21). Denne undervisning omfattet også hans fremtidige nærvær i den forsamlede menighet. I nåtid er han virksom på en indirekte måte, inntil til sitt synlige komme som verdens dommer på den ytterste dag.

De handlinger som Kristus innstiftet før Himmelfartsdagen, er Guds kirkes unike kjennetegn i verden. Forvaltet på troskapens vilkår, fremtrer apostolatets kirke i tidens løp. I nåtid viser tegnene bakover til Guds løfter i den gamle pakt. Samtidig peker tegnene fremover, for midleren i verdens skapelse og gjenløsning er «førstegrøden av de hensovede» (1 Kor 15:20).

Den Oppstandnes virksomme nærvær i den forsamlede menighet skjer i prekenembetets gjerning. Guds rene evangelium og en rett sakramentforvaltning foregriper og varsler de dødes oppstandelse, den endelige dom og den kommende verden. Sentrum og høydepunkt i denne frelseshistorie er evangeliet om Guds universelle nåde, stilt fram for verden i Guds forsoning med verden i Jesu Kristi død. Han er i evighet Guds slaktede Lam og er en forsonet Gud, ellers ukjent for menneskene. Hovedsak og lærehelhet hører sammen og utgjør kontinuiteten i apostolatets kirke.

Situasjonsbetinget læreformidling medfører ulikheter. Herrens apostler ga videre til kirken den lære de hadde mottatt fra Herren, men ikke alt på en gang. De førte tilsyn med læreformidlingen i menighetene. Det er flere grunner til dette. Ulike menighetsforhold, ulike interesser og ufordringer, ulike erfaringer i generasjonsløpet og uønsket seleksjon. Det fremgår av Nytestamentet at visitas-oppgaven skal sikre den trofaste læreformidling:

Markus, Paulus, Peter og Johannes viser til sammen - indirekte og direkte - til en felles kilde: Den historiske Jesus med sin undervisning i «Moses og Profetene», vitnet med det som stod skrevet om sin persons hemmelighet og det verk han «måtte» gjøre som Faderens utsendte.

I Nikolainen presentasjon av et læremangfold i tre faser gir ikke rom for det tilbakeskuende perspektiv på den apostoliske læreformidling i menighetene. Det er dette tilbakeblikk Jesus anvender i sendebrevene. Norm og rettesnor i Jesu visitas er apostelordets lære fra ham. Det læremangfold Nikolainen har presentert i tre faser, tilslører kontinuiteten i den apostoliske lærehelhet like fra begynnelsen. Ubegripelig blir Åpenbaringsbokens tilbakeskuende perspektiv på Jesu undervisning i «Skriftene».

Bokens adressater

Den gang var mang en jøde og greker fortrolig med den apokalyptiske genre og reglene i nyplatonsk estetikk. Det var også Johannes. Det fremgår av Åpenbaringsbokens avvik fra jødisk apokalyptikk og av den trinnvise oppbygging av synene i en trinnvis oppstigning og nedstigning. De oppfattet straks bokens anliggende og trøstemotiv. Boken ble tatt med allerede i Muratoris kánon, laget en gang i det 2. år-hundre.

Adressater er syv menigheter i Lilleasia (kap 2-3). Justin Martyr (d ca 165) oppgir apostelen og evangelisten Johannes som bokens forfatter. Mang en leser den gang var fortrolig med den apokalyptiske litteraturgenre og kjent med nyplatonsk estetikk.

Tallet syv representerer en totalitet: Guds kjempende kirke i endetidens trengsler, representert ved lokale menigheter. Hver for seg representerer de den den universelle kirke. Følgelig har Åpenbaringsboken adresse til den enkelte menighet uansett tid eller sted.

I denne todimensjonale samtidighet vandrer Menneskesønnen (el gudmennesket) mellom lysestakene. Han vil med sin visitas prøve lokalkirkens trofasthet mot ham som er kilden til apostelordets læretradisjon, hvor Kristi ord er Åndens middel og virkefelt, og kriteriet for omvendelse og tro.

I sendebrevene vender Kristus seg til «engelen» for vedkommende menighet. Ordet engel betyr budbærer, sendebud, delegat (gr aggelos, lat angelus, nuncius). Adressat er etter alt å dømme prestekollegiets leder. Benevnelsen signaliserer et hyrde- og lære-embete i gudmenneskets sted, og under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham som selv var Faderens engel og sendebud i tjenerskikkelsen, Joh 13:16, 17:3.

Jesu Kristi visitas

Kristi visitas innskjerper den utholdende bekjennelse til Kristi ord, som menigheten lever av. De må hver for seg høre den diagnose som Kristus stiller med sitt ord, og hver for seg innrette seg etter Kristi lære: «Den som har ører, hør hva Åndens sier til menighetene!» (2:7, 11, 17, 19, 3:1, 7.19.)

Fremgangsmåten bekrefter menighetens sendelse og prekenembetets fullmakter og forvalteroppdrag fra kirkens Herre. Praktisk teologi handler ikke om praktisk fornuft, men om troens lydighet i døptes liv. Trofasthet i forvalteroppdraget er det nødvendige vilkår, skal Guds Ene Hellige kirke bestå og bli utbredt på jorden. Følgelig krever «Kristi visitas» en dokumentasjon til menighetens historie med sikte på etterfølgelsen i samtid.

Det var gjennom en engel Gud gav Johannes det budskap som han skrev ned og gav videre til menighetsenglene og til kirken på jorden. Johannes plasserer seg selv i denne traderingsrekke med utspring i himmelen (1:1, 22:6, 16, jf Joh 7:16, 8:28f, 12:49, 14:10, 24, 17:3, 8, 14, 17, 20). Guds inkarnerte Logos i Jesu tjenerskikkelse er nå det slaktede Guds Lam ved Faderens høyre side (kap 5), virksom i lokalkirken på jorden. Han garanterer selv for budskapets troverdighet (19:13, Joh 1:1, 14). Dette motiv er gammelt nytt:

> **Joh 4:34** ¬ Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** ¬ De gjerninger jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg (6:44, 7:28, 8:26, 29, 42, 10:36, 12:45, osv). **Apg 3:26** ¬ Gud sendte sin tjener først til dere (Rom 8:3, 1 Joh 4:9, osv).

Også det himmelske læremotiv er gammelt nytt:

> **Joh 17:18** ¬ Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. V 21, 23, 20:21. **2 Kor 2:17** ¬ sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f. 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv.

Liksom troen kommer fra Gud ved Kristi ord, kommer «det nye Jerusalem» ned fra himmelen, fra Gud. Den høye bymuren har tolv porter og tolv engler ved hver av portene (21:10-12), og med de tolv apostel-navnene skrevet på bymuren (21:14). Portene og bymuren er beskrevet med en ufattelig rikdom.

Billedbruken fremhever den grunnleggende betydning som apostelordets lære har for menighetens sendelse (apostelordets skrankefunksjon) og menneskenes frelse (v 15ff). *Elven* med «livets vann» utgår fra «Guds og Lammets trone». Der er kilden til apostelordets læretradisjon i tidens løp. Denne læreformidling fra «livets tre» bringer «legedom for folkene» (22:2. Jf 1 Mos 2:9, 3:22, 24. Joh 15:1-9). Vi merker oss at elven er uten tilsig fra andre kilder på jorden. Denne enhetlige kontinuitet blir anvendt under Kristi visitas i sendebrevene:

> **Åp 21:27** – ikke noe urent skal komme inn, og ingen som farer med hedensk styggedom og løgn, men bare de som er innskrevet i Livets bok hos Lammet. Jf 3:5.

Hva menighetsliv handler om, fremgår av *tolv*-tallet brukt om «det nye Jerusalem». Det kommer ned fra himmelen, fra Gud, med tolv porter og tolv engler ved portene (21:10-12), og har navnene på de tolv apostlene skrevet på bymuren (v 14). Portene og bymuren er beskrevet med en ufattelig rikdom og fremhever den grunnleggende betydning som apostelordets lære har for menneskenes frelse og kirkens liv på jorden (v 15ff).

Efesus-kirken: Uttrykket «*de første gjerninger*» forutsettes kjent og forstått, for her har døpte mennesker lært å holde alle Kristi befalinger til kirken (Jf Joh 14-15, jf Mt 28:20). Troens lydighet i lære og liv kommer til uttrykk i den utholdende bekjennelse med front mot falske apostlers lære (2:2. Jf 1 Kor 11:5f, 13-15). Men uten kjærlighet til Herren, risikerer menigheten å sette menneskers interesser og behov i sentrum. Da vil gudstjenestefellesskapet forvitre og Kristi virksomme nærvær opphøre.

Smyrna-kirken: Hun er fattig, men rik i sin trofasthet mot apostelordets lære. Menighetslemmene er de sanne jøder. De holder fast ved Messias-løftene oppfylt i Kriti lidende lydighet, tross de omkostninger som trofasthet medfører, 2:9. Med «livets krone» i sikte, blir menigheten oppmuntret til utholdenhet (2:9f). Alternativet er den troløshet som kjennetegner «Satans synagoge».

Pergamon-kirken: Under en forfølgelse har hun holdt fast ved apostelordets lære fra Herren. Det fremste vitne var blodvitnet Antipas ¬ «mitt trofaste vitne», 2:13. Samtidig ga menigheten *rom for* fremmed lære (Bileams lære, nikolaiïttene), 2:13-15, jf v 6. Men trofasthet med forbehold fins ikke. Det visste etterfølgeeren Antipas.

Tyatira-kirken: Hun tar vare på Kristi gjerninger (v 19, 24f). Hun formidler apostlenes lære fra Kristus, men avfinner seg med «kvinnen Jesabel», v 20, og «hennes gjerninger» i menigheten, v 22. Hun «opptrer som lærer» med profetinne-status, og tillegger seg selv dypere innsikt i «satans dybder», v 24. Menigheten lot henne «råde» over menighetens tjenere (prestene/presbyterne). Hun fremstod som Herrens apostel, utsendt av ham, men forvirret Kristi tjnere til vranglære (bedrive hor og ete avgudsoffer), v 20.

Jesabel vitnet falskt om Gud med påstand om dypere innsikt. Hun krenket prekenembetets læreautoritet og fullmakter fra Herren, og dermed kirkens gudgitte tro på den gode Skaperen og hans vilje med mannkjønn og kvinnekjønn. Denne skapergitte forskjell var stadfestet

med det inkarnerte Guds Ord i Jesu skikkelse, og denne tilsynekomst tilhører Kristi gjerninger i kirkens offentlige prekenembete forbeholdt skikkede menn.

Guds straffedom rammet Jesabel i hennes morskall. Straffen vitner om Guds nidkjærhet for sitt verk og om hans ransakende allvitenhet. Herren vedkjenner seg ikke en kvinne som opptrer i menigheten med et selvbestemt kall (jf 1 Kor 14:38 – ikke godkjent, 1 Tim 2:15 – skal bli frelst). Tyatira-menigheten illustrerer den falske innsikt (gnosis) som er eksponert i 1 Kor 14:34-38 og 1 Tim 2:8-15, hvor «Herrens bud» er Kristi utleggelse av 1 Mos 2:18ff.

Menigheten oppmuntres til å holde fast ved «det dere har», nemlig det apostoliske ord med Kristi gjenkomst for øye, 2:28 (jf 22:16, Joh 14:23). Kristus vil gi «makt over hedningene» til den som tar vare på «mine gjerninger». Hvis ikke, vil han trekke sitt løfte tilbake. V 25f. Kristi formaning må gjelde de handlinger han har innstiftet og befalt, for ved dem er Guds Sønn virksom i menigheten med sin handlende allmakt fra Faderen, v 27f.

Sardes-kirken: Hun representerer et gudstjenestefellesskap med en *mangelfull* læreformidling med unntak av noen få som holder fast ved Kristi befalinger, 3: 2-4. Kristus vedkjenner seg ikke et kirkefellesskap begrunnet i et minimum i læren. Redningen består i den kirkebot som erkjenner manglene og vender tilbake til apostelordets lære fra Herren for så å holde fast ved den, v 3a, 5.

Filadelfia-kirken: Hun *tok vare på* Herrens ord med den frontmarkering som Kristusbekjennelsen medfører; den gang overfor falske jøder og deres Messias-tro i «satans synagoge», 3:8, 10f. Kristus oppmuntrer også denne menighet til å holde fast ved «det du har», det vil si læren mottatt fra ham, v 11.

Laodikea-kirken: Hun er *den indifferente kirke*. Tilfreds med sine læretilpasninger og sin virksomhet, mangler hun ingenting, 3:17. Et kirkefellesskap på den beskårne kirkegrunn er Jesus fremmed, og derfor mottar denne menighet det strengeste sendebrev. Det selvtilfredse kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag tilslører sin egen nødssituasjon, nemlig den nød som Jesus avslører med målestokken apostlenes lære fra ham, v 17. Dens selvbedrag vitner falskt om kirkens Herre, kilden til apostelordets lære og kirkens ubeskårne grunnvoll. Brevet rammer alle teorier om en læreutvikling i aposteltiden (jf N).

Etterfølgelsens mål er samfunn med Sønnen på Faderens trone. Jf Joh 1:1-7. 1 Kor 12:3, Ef 1:13f, 2:20-22. 1 Pet 2:5. Bare den som «hører min røst», oppfyller det avgjørende vilkår for samfunn med ham, Åp 3:20 (jf Joh 10:4f, 14:21, 23). Dette sannhetskriterium blir neglisjert hvor menighetens virksomhet er målet. Kristus vil stå i sentrum og ikle menighetslemmene Guds fullkomne rettferdighet ved troen, og gjøre menigheten rik og seende, og (jf 22:11).

Sendebrevene beskriver de fristelser som kirken er utsatt for i denne verden (jf Mt 4:1-11). Oversikten viser at seks av de syv menighetene formidlet den apostoliske lære fra Kristus, men hver for seg på skrøpelig vis. Denne lemfeldighet krever omvendelse og troens lydighet. En ekte Kristi menighet er beredt til bot og reformer i samsvar med Kristi ord og befalinger. De skal døpte holde i kjærlighet til ham i ord og gjerning.

Laodikea-kirkens likegyldighet for læren beskriver kirketilpasninger underveis mot allmennreligion. En Laodikea-kirke på denne kurs blir sist forkastet, 3:16. Nå er tiden inne til kirkebot: «Vær derfor nidkjær og vend om», for den Herren elsker, tukter han, v 19. Den kirkere-

form som omvendelsen medfører, må nødvendigvis bestå i troens lydighet mot Herrens bud i liturgiske ordninger. Med dem står Kristus i sentrum og verger de troendes nåderett hos Gud med apostelordets lære fra ham, v 20.

Bokens lære- og trøstemotiv

Lære- og trøstemotivet fremgår av bokens disposisjon og indre struktur (kap 4-22:5). Ovenfor er nevnt den trinnvise oppstigning og nedstigning, hvert trinn avsluttet med en lovprisning. Bokens høydepunkt er også dens bokstavelige midtpunkt, nemlig paktskisten sett i Herrens tempel (11:19, jf 15:8). Det blir forklart at templet «er Herren Gud, den Allmektige, og Lammet», 21:22. Skapelse og gjenløsning handler om paktstegnet, lik en aksling som alt dreier seg om.

Under Israels vandring i ørkenen «bodde» Herren i tabernaklet. Paktskisten med nådestolen og kjerubene var stedet for Herrens nådige nærvær i sitt folk (2 Mos 25:8-22, 40:34ff, osv).

> **2 Mos 40:34f** – Herrens herlighet fylte helligdommen. 1 Kong 8:10f, 21, Jes 6 og 11:10, osv.

Dette nærvær skjedde på lovpaktens vilkår, som gir Gud alle rettigheter og hans folk alle plikter. Med overtredelsene ble lovpakten brutt, og med bruddet fulgte straffen. Det hjalp ikke ha paktskisten i sin midte under slaget med filistrene. De tok kisten og plasserte den ved siden av avguden Dagon, men til ulykke for dem. 1 Sam 4-5. Gjennom sine profeter varslet Gud at han igjen ville bo hos sitt folk i en ny pakt på nåderettens grunn.

> **Esek 43:7** – Menneskesønn! Dette er stedet for min trone /…/ Der vil jeg bo blant Israels barn til evig tid. Sak 2:9. Jf **Joh 1:14** – Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss. Joh 2:11, 20-22, 1 Kor 3:16, osv. Jf Åp 1:13, 14:1-3, 19:6-8.

Paktskisten er sett i det tempel hvor Gud bor. Synet stadfester Guds evige nådepakt i Lammets blod. Denne pakt er en endegyldig og eviggyldig kjensgjerning. Gud vil med den være til stede i menighetens gudstjeneste, virksom med himmelske gaver i jordiske skikkelser.

> **3 Mos 16:2** – soningsstedet som er oppå paktskisten. **Åp 19:13** – Han er kledd i en kappe dyppet i blod og hans navn er «Guds Ord». **7:15** – «Se, Guds bolig er hos menneskene. Han skal bo hos dem, og de skal være hans folk, og Gud selv skal være hos dem. **Rom 3:25f** – Ham har Gud stilt synlig frem som en nådestol ved troen i hans blod for å vise sin rettferdighet ved å forlate synder som før var begått og som han hadde båret over med i tålmodighet. I den tid som nå er ville han vise sin rettferdighet, både at han selv er rettferdig og at han erklærer den rettferdig som tror på Jesus.

Trøstemotivet i Jesu visitas er Guds virksomme nærvær i den forsamlede menighet, hvor han – den allestedsnærværende, bor og er å finne. Der lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne i hans handlende allmakt og selvhengivende kjærlighet.

Tiden mellom Pinsedagen og Dommedagen er, da Guds Ene Hellige Kirkes herlighet er skjult under den Oppstandnes kirketegn. I dem har troen sitt skjulte samfunn med Gud, og sin glede på nådepaktens grunn, underveis mot den kommende verden. (Joh 16:33, Apg 20:28, Rom 8:37, Fil 1:21, osv.).

40. JESU PERSON OG VERK I ÅPENBARINGSBOKEN

Jesu person

Titlene fremhever Jesu menneskelige avstamming. Han er den *davidiske* Messias, 3:7, 5:5; 22:16.

Et par ganger er han omtalt som *Herrens Salvede* i den opprinnelige betydning, 11:15, 12:10. Denne tittel er mer enn en ærestittel. Jesus er også *Guds Sønn*, 2:18, som i johanneisk stil taler til sin Fader, 3:21.

Jesu davidiske avstamning blir understreket flere ganger. Jesus har Davids nøkler, 3,7, og han er løven av Juda stamme og renningen av Davids rot, 5,5; 22,16. Disse referanser medfører ingen begrensning i Jesu messianske posisjon. I egenskap av Herrens Salvede er han "*herrenes Herre og kongenes Konge*", 17:14; 19:16. Referansene er anvendt læretradisjon fra Jesu undervisning i Skriftene.

I åpenbaringene bærer Jesus kun én gang det egentlige gudsnavn *HERREN***,** 11,8. Hans Guddoms vesen blir betont med bokens sentrale gudsbenevnelse «*Herren Gud Allmektige*», 1:,8; 4:8, 11; 11:4, 17; 15:3f; 16:7; 18:8; 19:6; 21:22.

Forøvrig er Herre-navnet brukt om Jesus i bokens innledning og avslutning, 1:10 og 22:20f, men da om søndagen som "Herrens dag" og i et par liturgiske ledd: Kom, HERRE Jesus (maranata-bønnen), og nådehilsenen: "HERREN Jesu Kristi nåde være med dere alle". Også denne bruk av Herre-navnet er anvendt tradisjon.

Ifølge Nikolainen, skulle språkbruken i apokalyptisk tradisjon tilsi at *Menneskesønnen* var bokens dominerende tittel. Så er ikke tilfelle. Vi møter skikkelsen i et par viktige sammenhenger hvor Dan 7:13 ligger under, først som en markering av Åpenbaringsbokens tema: "Se, han kommer med skyene", 1:7, deretter i Johannes' kallssyn: - "og midt imellom lysestakene en som lignet en Menneskesønn", 1:13, og senere i 14:14 - et sentralt sted i boken: - "og se, en hvit sky, og på skyen satt en som var lik en Menneskesønn".

Underlig nok, Menneskesønn-tittelen er ikke brukt i skildringen av Jesu gjenkomst, 19:11-21. Den avslører Jesu egentlige navn ¬ han "er kalt *Guds Ord*", 19:13. Han som kommer er Guds inkarnerte *Logos* - det gudmenneske som vinner sin endelige seier med Ordet som utgår fra hans munn. Navnet Logos ¬ Ordet, er en karakteristisk tittel i johanneisk kristologi.

I denne sammenheng hører også Jesu selvpresentasjon som *Alfa og Omega*, tilværelsens opprinnelse og siktemål. Det sies ikke direkte at han er skapelsens midler. Poenget er at altets opphav i siste instans tilhører Ham som sitter på tronen, 4:11; 10.6; 14:17. Logostittelen stadfester Jesu Guddoms preeksistens, Joh 1:1-3 og Kol 1:15, 18. Han er den som «var og som er og som kommer», Åp 4:8; jf 1:4, 8, 16:5, Jes 6:2f, Esek 10:12. Jf Ord 8.

Viktig er skildringen av den overnaturlige, *himmelske fødsel*. I en profeti om kirken har Johannes benyttet mytisk stoff om "himmeldronningen" som føder verdensherskeren og blir forfulgt av mørkets englefyrste, "den gamle slange, han som kalles djevelen og Satan, han som forfører hele jorderiket", 12,1-9. Dette er ingen juleberetning, for fødselen fant sted "i

himmelen", 12,3. Billedbrukens poeng er *Guds kirkes himmelske opprinnelse og hennes skjebnefellesskap med Kristus*. Messiasbarnets mor er ingen jordisk Maria, men en kvinne "kledd i solen /…/ og med en krone av tolv stjerner på sitt hode", 12:1. Kronen er gudsfolkets tegn. Kirken i den nye pakt er det sanne Israel, det vil si *den sanne jødedom hvor Messias nedstammer etter sin menneskenatur*. Jeg viser til Ef 2, Apg 10:36, 15:11-18.

Den dominerende Jesus-tittel i boken er «*Lammet*» ¬ som oftest brukt i bestemt form og i absolutt mening. Sammenhengen med johanneisk tradisjon er tydelig, tross bruken av ulike synonymer på gresk (Joh: ho amnos, Åp: to arnion). Denne tittelbruk har i Åpenbaringsboken er oftere brukt enn ellers i Johannes-skriftene, og *betoner den apostoliske læretradisjon* som ikke kjenner noen annen Jesus enn den bevitnede Jesus-historie om en korsfestet Kristus (jf N). Den Menneskesønn som kommer i skyene, bærer den korsfestedes sårmerker, 1,7. Kirkefedrene oppfattet meningen og tegnet bildet av den kommende Jesus som "svever" med et kors, som er Lammets martyrattributt.

Tittelbruken tilhører kirkens gudgitte Jesus-bekjennelse. Han er «Kristus, den levende Guds Sønn», Mt 16:16, Joh 6:68f. Ved siden av bokens tittelbruk fins Kristus-bekjennelsen i *generelle* utsagn. Han er "det troverdige og sanndrue vitne, opphavet til Guds skapning", 3:14. Bekjennelsen stadfester det altavgjørende *hovedunder* - foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Dette hovedunder var det nødvendige vilkår for Guds forsoning med verden i Jesu død, og for skaperverkets gjenløsning fra Guds fiendemakter.

Åpenbaringsbokens Jesus-titler er anvendt læretradisjon fra Jesu undervisning i Skriftene, stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse og ellers brukt gjennom aposteltiden, slik Nytestamentet viser. Denne kontinuitet korrigerer Nikolainens framstilling.

Jesu verk

Åpenbaringsboken betoner at Jesus er stått opp fra de døde og lever i all evighet, 1,17f; 2,8; 3,21. Likevel er det frelseshistoriske høydepunkt Jesu offerdød som Guds Lam. Denne begivenhet er vendepunktet i Guds kamp for å virkeliggjøre sin frelsesplan for verden. "Lammet som er slaktet" er Åpenbaringsbokens nøkkelbegrep, 5,12; N 5,6-7; 6,1, 3, 7, 9, 12; 8,1. Det er flere grunner til det. Med sin offerdød har han

1. "*fridd oss* fra våre synder med sitt blod", 1,5. GT taler om blodrøde synder. Johannes bruker bildet av Lammets blod som renser fra synd og gjør klærne hvite, 7,14. Jesu offerdød rettferdiggjør synderen ved troen på ham, 7,10, 14f, 22,14; N innseglet, 9,4 og 12,11.

2. *kjøpt* mennesker fra alle folkeslag til Gud og skapt endetidens gudsfolk – Guds kjempende kirke på jorden. Han har "gjort oss til et kongerike, til prester for Gud og sin Fader", 1,6; 5,9f.

3. *beseiret* Satan. Ved Jesu død ble "våre brødres anklager" kastet ut og det ble mulig for Kristi vitner å seire ved Lammets blod, 7,10f.

4. *vunnet* en seier med kosmisk rekkevidde, 4,8-14 og 14,3f. I alle synene er Jesus "Lammet som er slaktet". Også den levende og opphøyede Jesus er Guds offerlam. Med sin himmelske virksomhet er han kirkens anfører i endetiden. Det er han i kraft av den seier han allerede med sin korsdød. Da beseiret han Guds motstander og menneskenes fiende. Nå styrer han verdenshistorien mot sitt endemål.

Kristi seiersdød er en påminnelse om kirkens strid i denne verden, men ikke på verdslig vis. Det ordnede gudstjenestefellesskap representerer et rike som ikke er av denne verden. Kirkens Herre er det seirende Guds Lam, og hennes våpen er Ordets sverd, 5:9f. Evangeliet om Riket og seieren begrunner menighetens sendelse før enden kommer, 6:11; 11:15 og 12:20.

Menighetens sendelse er likeså unik og usammenlignbar som evangeliet selv og det endelige sluttoppgjør. Paralleller fins ikke. Nikolainen opplyser at i den jødiske apokalyptikk har Messias-skikkelsen en passiv rolle i endetidshistorien. Kirkens oppstandne Herre er virksom med handlende allmakt gjennom alle endetidens faser. Det Guds Lam som nå er omgitt av den triumferende kirke i den himmelske verden, er også Lammet som leder den kjempende kirke gjennom endetidens trengsler.

Det seirende Guds Lam medbestemmer Guds englers medvirkning. Overengelen *Mikael* styrter dragen ned fra himmelen, og en annen engel lenker Satan for tusen år, 12,7-9; 20,1-3. Allikevel er verdenshistorien og kirkens historie primært Jesu Kristi historie, både globalt og lokalt. Nikolainen opplyser at i mange apokalypser er - åpenbaringsengelen (angelus interpres) en dominerende skikkelse, men i Åpenbaringsboken stilt i skyggen av Kristi gjerning.

Åpenbaringsboken gjør tydelig at *kirkens endetidslære* (eskatologi) omfatter mer enn hendelser i fremtiden. Læren om de siste ting *kretser om to brennpunkt*: I fortid Kristi offerdød som fullendt kjensgjerning, i framtid Kristi gjenkomst som gjenstår. I interimtiden er den oppstandne Kristus til stede i den forsamlede menighet, virksom med sitt ord, 5:2.

Dagen kommer da Gud skal holde "den siste dom" og skal dømme enhver etter sine gjerninger i Den Aller Høyestes rett, 20,11. Også da er Jesus Lammet som har Livets Bok hvor navnene på de benådede står skrevet, 3:5, 13:8, 20:12, 15; 21:27. De kommer ikke til dom. Jf Mt 25:34. Benådningens årsak er Guds Lam i sin lidende lydighet, som med sin offerdød har frikjøpt sitt folk fra alle stammer og tungemål, 5:9f. Jesus er Lammet også da, når det nye Jerusalem stiger ned på den nye jord, 21,22-23. Guds rene, hellige Lam i Jesu skikkelse, er Guds slaktede Lam i all evighet. Kort sagt: Lammets offerdød er eviggyldig fordi Guds frelsesverk er endegyldig.

Kirkens anfører gjennom endetiden er til samme tid Gud, den Allmektige og Guds slaktede Lam. Seirende er han fordi han med sin korsdød *allerede* har beseiret Guds motstander og menneskenes fiende. Lammet styrer verdenshistorien mot et sluttoppgjør, men det skjer forunderlig lett.

Rytteren på den hvite hest er gudsrike-kongen med kronen som attributt. Bevæpnet med en bue uten pil, 6:2, rir han alene ut til strid mot antikrist-dyret og satans hærer. Men ingen skapning, hverken i himmelen eller på jorden, medvirker til seieren. Hans gode engleskarer og hans troende kirke (de hellige) er alle sammen *tilskuere* til det som skjer. Med sin munns sverd - med sitt Ord - beseirer han Guds motstander og menneskenes fiende, og slaget er over før det har begynt, 19:11-21. Ordet fra hans munn har kraft fordi han selv er Ordet ¬ Logos. Skaperverkets midler er skaperverkets gjenløser når han befrir det fra syndens og dødens og satans tyranni. Seieren vinnes av Kristus alene, Ordet alene og troen alene.

Dommen etter gjerninger gjelder dem som vendte det døve øre til frifinnelsens evangelium. Mennesket er selv skyld i det evige «utenfor», 21;8, 22:15. Bortvisningen omfatter også dem

som forførte menneskene med menneskers visdom – med løgn og bedrag, 16:5-7, 18:20, 22:11. Dommen er grundig dokumentert i det himmelske bibliotek. Det må være stort!

Antikrist - Jesu Kristi vrengebilde

Jødedommen ingen anti-messias. På historiens arena opptrer en tyrannskikkelse som krever tilbedelse, ødelegger templet og forfølger de troende (Daniels bok og Antiokus IV Epifanes).

I kristen apokalyptikk opptrer satan som Guds motstander, og i menneskeskikkelse som anti-Kristus (jf Dan 7:2). Han fremstår som et vrengebilde (el speilbilde) av Kristus. Hans komme ligner Kristi komme, virksomhet og tilsynekomst (parusi). Spørsmålene om antikristens tilsynekomst og Kristi gjenkomst står sentralt i den nytestamentlige historieteologi. Vel så nærgående er spørsmålet: Hva kjennetegner antikristens kirkeødeleggende virksomhet? (Jf N) Svaret forutsetter kunnskap om forholdet Kristus og kirken.

- Antikrist I Nytestamentet er benevnelsen antikrist brukt dels i omfattende mening om I aposteltiden var keiseren det personifiserte uttrykk for denne vranglærerne (1 Joh 1:18), dels i avgrenset mening om en bestemt personmakt (2 Tess 2:7a). Johannes har nevnt ham i brevene, 1 Joh 2:18, 22, 4:3, 2. Joh 7.
- Hovedtekstene er Mk 13:3-23, Mt 24, Lk 21, 2 Tess 2:1-12. Åp 13 og 17 viser til læretradisjonen med utspring i Jesu undervisning om antikristens kirkeødeleggende virksomhet.
- utgir seg for å være Gud, Dan 9:27, 11:31, 12:11. Se Mt 24:15, Mk 13:14. Jf dyrets bilde, Åp 13:14ff. Referansen til Daniels bok er tydelig: Dan 7:8, 11:36.
- Antikrist er syndens menneske og fortapelsens sønn, som "setter seg i Guds tempel og gir seg selv ut for å være Gud", 2 Tess 2:4. Jf Åp 13:1, 5. Joh 10:34-36. 1 Kor 8:5f.
- Denne hovmotsånd er virksom i Guds tempel som er Guds kirke og Åndens bolig på jorden, 1 Kor 3:16ff, 1 Tim 3:15, 2 Tim 2:20, osv.
- blasfemiske maktutfoldelse, og et forvarsel om Kristi gjenkomst. Gjennom endetiden skal menighetens gudstjeneste (el liturgi) bekrefte den antikristelige rettssuverenitet og avgudsdyrkelse.

Antikrist er «den lovløse» som erstatter Kristi undervisning ved hjelp av menneskers interesser og behov. Det gjør han ved å kontrollere og forlede apostlenes etterfølgere i prekenembetets gjerning, dels ved å avskaffe den tilregnede rettferdighet som evangeliet åpenbarer, dels ved å tilsløre og forvrenge den rett utlagte Skrift, som Herrens apostler har gitt videre til kirken. Slik oppnår han hensikten: Menneskene må for all del ikke lære åpenbaringsordets Gud å kjenne gjennom den han utsendte, Jesus Kristus.

Virkningen viser seg på flere måter: Frafall (2 Tess 2:3, 10-12), lovløshet (2:7), villfarelse (2:11), forførende tegn og undergjerninger (Åp 13:13, 16:13f. Jf M24:24, Mk 13:22, Joh 8:44). Virkningen er det sikre forvarsel om Kristi gjenkomst.

Hvem er den maktinstans «som holder igjen», 2 Tess 2:7 (to katekjon)? Staten kan det ikke være, for staten er underordnet "syndens menneske", og heller ikke evangeliet som først skal forkynnes for alle folkeslag. Det er en englemakt som holder igjen ¬ erkeengelen *Mikael*, Åp 12:7-9, jf Jud 9, Dan 10:13, 21, 12:1.

Antikristens virksomhet øker i styrke før Kristi gjenkomst, Åp 19:11ff. Jf 2 Tess 2:3, 6, 8. Da skal han «åpenbares», men Kristus tilintetgjøre ham. Men når?

41. KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN

Ved hjelp av syvtalls-rytmer har Johannes ordnet det apokalyptiske tradisjonsstoff om hendelsene forut for Dommens dag, like fra Egyptens straffedommer og de mange profetier i Det gamle testamente. Denne litterære form fremhever hovedsaken: Paktens ark, sett i «Guds tempel», 11:19. Denne hovedsak lar Kristi kirke på jorden fremtre som apostolatets kirke. Altså må vi ta på alvor dobbeltheten og samtididigheten i Guds universelle kirke.

Den troende kirke på jorden er «Guds tempel», hvor paktens ark er Kristi underfulle nærvær i den forsamlede menighet, virksom til stede i sakramentets skikkelser. Hans nærvær garanterer den endelige seier og «de helliges» inntog i den kommende verden. Endetidens trengsler er forvarsler om Jesu synlig gjenkomst, og reiser spørsmål om når og «hvor lenge» (Åp 6:10. Jf Sal 6:6, 35:17, osv.)

I sendebrevene vender Kristus seg til «engelen» for vedkommende menighet. Ordet engel betyr budbærer, sendebud, delegat (gr aggelos, lat angelus, nuncius). Adressat er etter alt å dømme prestekollegiets leder. Benevnelsen signaliserer et hyrde- og lære-embete i gudmenneskets sted, og under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham som selv var Faderens engel og sendebud i Jesu ringe skikkelse, Joh 13:16, 17:3.

En Herrens engel – utsendt av Kristus – ga Johannes det budskap som han skrev ned og ga videre til Herrens tjenere. Han plasserer seg selv i en traderingsrekke med utspring i himmelen, Åp 1:1, 22:6, 16. Dens legitimitet og troverdighet beror på formidlingen fra Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse (19:13, Joh 1:1, 14) og det Guds slaktede Lam (kap 5).

> **Joh 4:34** – Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** – De gjerninger jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg. (6:44, 7:28. 8:26, 29, 42. 10:36, 12:45, osv. **Apg 3:26** – Gud sendte sin tjener først til dere. Rom 8:3. 2 Kor 2:17, 1 Joh 4:9, osv.

Faderens utsendelse av Sønnen er forutsetningen for apostlenes sendelse, og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet.

> **Joh 17:18** – Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. V 21 og 23. 20:21. **Apg 19:22** – Han sendte to av sine medhjelpere. Jf 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv. **2 Kor 2:17** – sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f.

Adressat-kirkene hadde eksistert lenge nok til å ha hver sin historie, som Johannes kjenner og Kristus bruker i sin visitas, 2-3. Kristi visitas hos dem angår hver menighet uav-hengig av tid og sted. De er kort beskrevet på en måte som gjør Den Éne Hellige Kirke anskuelig som kirken på stedet. Lokalkirkens betydning øker etter hvert som synene skrider frem.

Guds kirkes egenart: Nonadditiv, eskatologisk, dualistisk og kristosentrisk

- *Nonadditiv: Lokalkirken representerer Guds universelle kirke, men lar seg ikke erstatte eller representere av noen annen menighet.*

Guds ekklesia er ikke summen av menigheter (N 303: nonadditiv), som om kirken er en omfattende organisasjon. Lokalkirken er heller ikke summen av menighetslemmer. Kirke-

begrepet mangler her som ellers i Nytestamentet den tredje dimensjon – kirken eller menigheten som et produkt av menneskers verk.

Lokalmenigheten er et *handlende subjekt* i Guds universelle kirke. Det ordnede gudstjenestefellesskap gjør Guds kirke lokaliserbar og tilgjengelig, 1,11-13. Samtidig er kirken på stedet hverken stedbunden eller organisasjonsbunden. Denne todimensjonale egenart forklarer hvorfor en syvarmet lysestake er kirkens billedspråk fremmed, jf 2 Mos 25:31; 37:17; Sak 4:2.

Kirken er en Guds skapelse underlagt den Menneskesønn som går mellom de syv lysestakene, 1,12f og 20. Denne samtidighet gjør Jesu forbehold i sendebrevene til en oppmuntrende formaning. Nikolainen ser dette forbehold i sammenheng med Jesu gudsrike-forkynnelse: dets nærvær *allerede*, og dets fullendelse *ennå ikke*. Denne samtidighet er utdypet og presisert i Åpenbaringsboken. Kirken er på samme tid historisk og overhistorisk, lokal og himmelsk, tidsbundet og evig, syndig og rettferdig. Ved å inkludere vedkommende menighetsengler i menighetene, betoner Johannes på johanneisk vis at kirken er i verden, men ikke av verden, N 12:1ff.

Seks menigheter tok vare på Kristi ord og befalinger i skrøpelighet, hver på sin måte. De blir advart og oppmuntret til å råde bot på manglene, for hvis ikke må han sanere hva mennesker har bygd opp, 2:5.

Laodikea-kirken skilte seg ut med selvtilfredse virksomhet i et likegyldig forhold til den apostoliske læretradisjon fra Kristus. Derfor vil han inn for å være det samlende midtpunkt, men på ett bestemt vilkår: At menigheten vender om fra sin selvtilfredshet og indifferentisme. Hvis ikke må han forkaste menigheten, for Ånden er virksom med Kristi ord, og ikke på andre måter eller med andre midler.

Guds kirke på jorden er alltid utsatt for forførelser og fristelser. Derfor er det et kjennetegn ved et sunt menighetsliv at fellesskapet er beredt til å gjøre reformer i samsvar med Kristi ord: "Kom derfor i hu hvorledes du har lært og hørt, å ta vare på det og omvend deg", 3:3.

- ***Eskatologisk**: Kirken er en eskatologisk størrelse i verden.*

Illustrerende er kapitel 7. Fire engler fikk i oppdrag å sette et segl på de utvalgtes panner, de 144 000, 7,1-8. Deretter følger synet av den store, hvitkledde skare fra alle folkeslag, 7,9-17. De to skarene er det *samme* gudsfolk. Tallet 144 000 og inndelingen i Israels tolv stammer sikter ikke til en jødekristen kirke eller en særgruppe, men til den kjempende kirke under Kristi ledelse gjennom endetidens trengsler fram til gleden, freden og hvilen i den kommende verden. Den store flokk som ingen kan telle, er den triumferende kirke ved veis ende.

Kirken erstatter ikke Israels folk, men er Guds utvalgte Israel i endetiden, 7:3-8, jf 17:14. Hun er den nye pakts gudsfolk. Dets kjennetegn er den apostoliske læretradisjon fra Herren (jf N) - "de som har Guds bud og Jesu vitnesbyrd", 12:1-6. Kirken er et folk "av alle Israels barns stammer" og samtidig et folk av alle ætter og stammer, 7:9. Her er ingen erstatningsteologi, jf 17:17; 19:7-9, 11-21. Johannes hørte Guds tjenere og så de beseglede, 7:4 og 9, de som er *innlemmet* i Israel, Guds utvalgte folk.

Om man med Åpenbaringsboken vil tale om den synlige og usynlige kirke, så lever den historiske kirke under jordiske forhold som den usynlige kirke, hun som Gud alene kjenner. Den

synlige kirke er i boken den himmelske skare. I Jerusalem-synet fikk Johannes se kirken enda en gang, og da som Lammets brud, 21:2, 9f.

Altså lever Guds kirke i to tilstander - i kamp på jorden og i jubel for Guds trone der fremme. Guds helgener er på jorden, sa Luther om saken. «De hellige» eller «helgnene» er kirkens eldste selvbenevnelse, 5;8, 8:3f, 13:10, 14:12, 19:18. Jf Apg 9:13, 1 Kor 1:2, 6:1, 2 Kor 1:1, Ef 1:1 osv. De Guds engler som assisterer ved den himmelske gudstjeneste, de sørger for at ingen andre enn Guds troshelgener på jorden får delta med sine bønner i den himmelske gudstjeneste, 8:3f.

- ***Dualistisk**: Kirkens dualistiske særtrekk.*

Illustrerende er kapitel 12: Guds kirke på jorden er *den forfulgte ørkenmenighet*. I likhet med Johannes-evangeliet og 1. Johannesbrev tar også Åpenbaringsboken utgangspunkt i den kjensgjerning at denne verden ligger i den ondes vold. Dragens kirkeforfølgelse er ingen unntakssituasjon, men kirkens normalsituasjon i verden. Kirken og dragen er på jorden. Bare Jesus Kristus ble "bortrykket til Gud og til hans trone", 12:5, 9, 12-17. Årsaken til forfølgelsen er kirkens samfunn med Jesus Kristus, hennes førstefødte eller - når bildet veksler - hennes mann, Lammet.

Den uforsonlige motsetning mellom Guds kirke og en gudfiendtlig verden kommer til uttrykk i sluttkapitlenes antiteser: Babylon i motsetning til det nye Jerusalem. Skjøgen på antikristus-dyrets rygg" (Åp 17) i motsetning til Lammets brud (Åp 21). Kvinneskikkelsen er et bilde på kirken. Skjøgen er ikke et bilde på frafallskirken, men det antikristelige og gudfiendtlige samfunn, den gang representert med keiserkulten i det romerske imperium.

Megetsigende er scenen i kap 19:11ff. Villdyret med sine hærer står samlet, klar til å stride mot Kristus. Han er rytteren på den hvite hest og bærer navnet «Guds Ord». Navnet betegner gudmennesket i sin handlende allmakt, en gang skjult i Jesu avmakt på korset (v 13). Hans kledning blodig etter hans offerdød for verdens synder. Han er det evige evangelium som engelen forkynte for alle folk på jorden (14:6). Etter sin oppstandelse og himmelfart er han høvdingen for Guds hær, «kongenes Konge og herrenes Herre», og han er kirkens verge og beskytter på jorden (jf Israels vogner og hestefolk, 2 Kg 2:12, 13:14).

Bak rytteren på den hvite hest stårhans hær oppstilt i hvite klær - i den tilregnede rettferdighet (19:8), men uten våpen. Fra hans munn utgår hans ord ¬ det skarpe, tveeggede sverd. Vi forventer et slag, men slaget uteblir, v 21, for seieren har han allerede vunnet. Kirkens gjensvar i himmelen og på jorden er den nye sang, om «Lammet som er slaktet» (5:9ff).

> **19:16** – Halleluja! For Herren er blitt konge, vår Gud, Den Allmektige. 17:14. Jf 2 Mos 14:19, Sal 34:8. Jf dåpsformaningen, 1 Kor 10:1-13.
>
> **12:10f** – Seieren og kraften og riket tilhører fra nå av vår Gud, og hans Salvede har herredømmet. For våre brødres anklager er styrtet, han som anklaget dem for vår Gud dag og natt. De har seiret over ham i kraft av Lammets blod og det ordet de vitnet…Jf 2:26f, 3:21, 20:4. Mt 19:28 (de tolv), Joh 17:24. 1 Kor 6:2, 2 Tim 2:12, osv

Avslutningskapitlene skildrer "Lammets bryllup" med et billedspråk som lar oss ane den uutsigelige glede, hvile og fred i Guds nærhet - i saligheten. Menighetens, kirkens og hele ver-

dens historie dreier seg om Jesu persons hemmelighet og hans lidende lydighet, død og oppstandelse i en bevitnet historie.

Forhistorien er Israels historie med Messias-løftets oppfyllelse for øye. Messiasbarnets fødsel på jorden (Åp 12) innleder gudsfolkets historie i den nye pakt. Dens grunnvoll er nådepakten i Jesu Kristi død - det Guds uskyldige Lam, stadfestet med Guds vitnesbyrd som reiste ham opp fra de døde, slik Skriftene har sagt. Så er kirkens grunnvoll gjennom endetidens trengsler den rett utlagte Skrift fra ham, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. På dette vilkår - i den trofaste forvaltning av Guds hemmeligheter, er han den levende hjørnestein i kirkens grunnvoll. Mt 16:18, 1 Pet 2:4-6, Rom 9:33, Ef 2:20-22. Jf 1 Tim 3:15. Jesu undervisning gav anledning til den billedbruk han utfoldet i sine syner for sin apostel på Patmos. (Jf N)

Billedbruken i kap 21-22 gjør bruk av tolvtallet i beskrivelsen det nye Jerusalem, hvor floden med «livets vann» er den apostoliske læretradisjon med utspring i «Guds og Lammets trone taler til menighetene. Hvis ikke, må Herren forkaste den indifferente kirke med sine selvvalgte reformer.». Vi merker oss flodens kontinuitet uten tilløp fra jordiske kilder. Også dette er anvendt læretradisjon. Kristus kom for at vi skal ha liv og mer enn nok, Joh 10:10, og kirken er følgelig den hjord som følger hans stemme, v 5, jf Lk 10:16, Rom 10:14-17. (Jf N)

- **Kristologisk**: Kirkens historie hører med til Kristi gjenløsergjerning

Kristi lidende lydighet i fornedrelse og trengsel er Kristus-mønsteret i apostolatets kirke og etterfølgernes livshistorier. Deres Kirkens forhistorie er Israels historie i den gamle pakt med dens skyggebilder om den kommende Messias og Guds folk (el kirke) i den nye pakt. Kirken i den nye pakt har sitt utspring i inkarnasjonen – i Ordet som ble menneske i Sønnens overnaturlige unnfangelse og fødsel (kap 12).

Kirkens utvelgelse kan ingen vite eller beskue i forkant. Den er likevel en kjensgjerning som Jesus fremstiller i etterkant (a posteriori). De kommer fra den store trengsel hvor troen øves i tillit til den Oppstandnes ord og befalinger. Det er i menighetens gudstjenestefellesskap Kristus bereder sin kirkebrud til Lammets bryllupsmåltid (kap 2-3, jf Ef 5:25-27, Gal 3:26f).

> 14:**7**– Disse er de som er kommet ut av den store trengsel og har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod (1:5, 5:9, 12:11, 22:11b. Jf 1 Joh 1:7).

I kirkens historie fins en individualistisk og jeg-sentrert brudemystikk. Hvor «jeg» er bruden, blir troen en tro på troen, begrunnet i opplevelsesmystikk og gitt til kjenne i lykkejakt og verdensflukt. Denne form for selvbekreftende tro er Bibelen fremmed. Kirkens tro er «vår hellige tro» - den gudgitte tro i en bevitnet Jesus-historie, slik Gud hadde lovt gjennom sine profeter i den gamle pakt. Guds tro kommer til oss.

Jesu oppmuntrer menighetene til å holde fast ved det ord de har mottatt fra ham, og «høre hva Ånden taler til menighetene». Oppmuntringen gjelder bruken av Guds kirkes kjennetegn i dennesidige menighetshistorier, dvs historien om menneskers bruk av Guds Ord og Sakrament i den forsamlede menighet, og historien om troens øvelse, enhver i sitt jordiske kall. Troen kan være svak, men sammen med den bekjennende kirke holder den fast ved Guds ord, stoler på Kristi fortjeneste og tar del i kirkens sakramentale gudssamfunn, hvor nattverdlovprisningen istemmer den himmelske lovsang:

19:9 – Salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid. Joh 3:29f, 2 Kor 11:2, Ef 5:25-27, Kol 1:28. Jf Apg 2:42, Mt 28:20, Ef 2:20, osv). 5:13 – «Ham som sitter på tronen, og Lammet tilhører velsignelsen og prisen og æren og kraften i evighetenes evigheter».

Rett lære - rett lovprisning

De fire livsveseners lovprisning gjenspeiler kirkens gudstro, 4:8-14. Tilbedelsen av Lammet har kosmiske dimensjoner, N 19:1, 3, 5-8, og "Mose og Lammets sang", 15:2-4. Gud blir lovprist for sin frelse, 7:10, og for sitt vesen, 7:12.

Rett lovprisning er det *overordnede* mål for den apostoliske læreoverlevering, 5:2. Årsaken er den gudskunnskap og tro som «Gud og Lammet» er kilden til, er gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord. Hvor denne kunnskap gir kjennskap til Guds trofasthet og godhet, der oppstår troens lovsang til den eneste sanne Gud, 4:8, 5:9ff. osv.

Et sentralt tema i boken er "*de helliges bønner*", 5:8, jf 7:15. Den bedende kirke (ecclesia orans) på jorden deltar i en evig gudstjeneste, 11:17f, 13:10, 14:12. Kirken er et kongelig presteskap med gudgitte fullmakter og et gudgitt oppdrag - myndighet til å vitne med Guds Ord om hans velgjerninger i Kristus, og adgang til Gud med bønn og lovprisningsoffer, 2:6, 22:3-5. Jf 1 Pet 2:5, 9, Heb 13:15, osv.

Kirkens forbønner omfatter *martyrene* - blodvitnene for Guds ords og vitnesbyrds skyld, de som med livet som innsats bekjenner apostelordets lære fra Kristus. 6:9 og 8:3-5. Når vil Herren holde dom? Hvor lenge må kirken holde ut på jorden? Spørsmålene gjenspeiler kirkens lengsel og bønnerop i trengselstider, 6:10, N Apg 1:6f. De helliges bønner blir oppfylt når Guds- og Messias-kongedømmet proklameres, for tiden er kommet da dommen skal fullbyrdes, 11:15, 17f og 12:10.

Den himmelske gudstjeneste har sitt liturgiske rom: "*Guds bolig*", 7:15, 15:8. Det nye Jerusalem er uten et tempel, 21:22f, jf hæren uten våpen, 19:14. Motsetningen til jødedommens dennesidige messiasforventning er absolutt. Hvor Gud er alt i alle, er templet overflødig. Det er på jorden kirken er Guds tempel og Åndens bolig, 1 Kor 3:16, Ef 2:19ff. I den himmelske gudstjeneste har *beskuelsen* avløst kirkens sakramentale og åndelige Kristussamfunn.

Den trofaste kirke i tidens løp

Åpenbaringsboken stadfester det kirkebilde som ellers fins i Nytestamentet. Kirken er det folk som med Kristus til gave etterfølger ham i utholdende bekjennelse til Kristi ord og befalinger. Følgelig er det misvisende å fremstille kirkens historie som en utvikling fra et lavere, primitivt nivå med idealkirken som mål på et høyere nivå. (Jf N) Det fins heller ingen idealkirke i begynnelsen som man vil gjenopprette i fremtiden, kalt den gjenforente kirke med basis i evangeliets «kjerne», eller den apostoliske menighet forent i kjærlig forbrødring uten konfesjon. Guds ene, hellige kirke har aldri vært delt.

Forestillingen om trofasthet med forbehold er Bibelen fremmed. Åpenbaringsordets Gud *er* hellig og trofast (5 Mos 7:9, Sal 31:6, Heb 2:17f osv).

Åp 14:4 – de som følger Lammet, hvor enn det går. Åp 2:10, 13, 17:14, 19:11. Jf Joh 17, Mt 25:21, 45. Apg 2:42, 1 Kor 4:2, 7:15. **Ef 4:15** – Vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet.

Kirkens historiske kontinuitet består i den ubeskårne kirkegrunn, lagt i begynnelsen. Denne grunn er den samme nå og alltid og i all evighet, det vil si uten hensyn til omstendighetenes krav om tilpasninger i lære og liv. Kristi formaninger i sendebrevene lar oss forstå at kirkens kontinuitet gir rom for variasjon i sakssvarende uttrykk, tro mot sannheten med kjærlighetens oppfinnsomhet. (Jf N)

> **Joh 17:8, 14, 17, 20f** – jeg har gitt dem de ord du gav meg, og de har tatt imot dem. Nå vet de i sannhet at jeg er utgått fra deg /…/ Men verden har lagt dem for hat, for de er ikke av verden, likesom jeg ikke er av verden. /…/ Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet. /…/ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro jpå meg. **Apg 2:42** – Trofast holdt de seg til apostlenes lære… **Ef 2:20f** – Dere er bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, men hjørnesteinen er Kristus Jesus selv. Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel.

Utelukket er kirkefellesskap med rom for læretillegg på menneskers vilkår. Denne eksklusivitet markerer kirkens samfunn med den Trofaste og Sanndrue, han som er Alfa og Omega, Begynnelsen og Enden. (Jf N)

> **3:7** – Dette sier Den Hellige og Sannferdige, han som har Davids nøkkel, han som åpner, så ingen kan stenge, og stenger, så ingen kan åpne. V 14. **Joh 3:20** – den som gjør det onde, hater lyset og vil ikke komme til lyset, for at hans gjerninger ikke skal bli avslørt. **Ef 4:15** – Vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet (Sv Kyrkobibel).

Kristi formaninger i sendebrevene lar oss forstå at kirkens kontinuitet gir rom for variasjon i sakssvarende uttrykk. Den trofaste kjærlighet til sannheten utelukker en beskåret kirkegrunn med rom for læretillegg på menneskers vilkår. På troskapens vilkår fremstår apostolatets kirke i liturgiske ordninger som istemmer læren fra Kristus. Oppmuntret av Kristi ord, avstår menigheten fra læretilpasninger til omstendighetenes krav. Botens beredskap medfører de nødvendige reformer for å bestå på den ubeskårne kirkegrunn lagt i begynnelsen. (Jf N)

Denne eksklusivitet markerer kirkens samfunn med den Trofaste og Sanndrue, han som er Alfa og Omega, Begynnelsen og Enden.

> **Joh 14:21** – den som har mine bud og holder dem, han er det som elsker meg. Og den som elsker meg, skal elskes av min Far. Også jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham. V 23f. **1 Kor 10:16f** – Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det oss ikke del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det ikke del i Kristi legeme? Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme, for vi har alle del i det ene brød.

Menigheten holder takksigelsens måltid - i samsvar med hans ord og bud. Da har Guds kirke uansett tid og sted samfunn med «Lammet som er slaktet» (Åp 5:12), og er på jorden den lovprisende kirke underveis mot Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (jf Joh 2:19-21).

Kristus forener med sin lære fra Faderen Guds Ene Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Altså har døpte mennesker i troens gode strid gratis adgang til Faderen ved Sønnen og i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12). De helliges samfunn i de hellige ting er Kristi kirkes enhet, som Kristus virker med sin lære fra Faderen, virksom, med apostelordets lære fra ham. Denne forening begrunner saligprisningen, Åp 19:9 - «salige er de som er innbudt til Lammets bryl-

lupsmåltid». Skriftmaterialet om saken er stort og bekrefter den apostoliske læretradisjon. (Jf N)

Motstykket til den trofaste kirke er den indifferente kirke, fremmed for bekjennelse i bibelsk mening (homologi), men med allmennyttens målestokk og i et reduktivt forhold til apostelordets lære fra Herren (3:15-17. Jf N). Herrens tukt har da kun en hensikt: å vende oppmerksomhet mot hans nærvær, virksom med sitt Ord i den felles gudstjeneste, hvor Ånden er virksom med Kristi ord.

Først ved Kristi gjenkomst blir Lammets bryllup kunngjort, når det kan feires i det nye Jerusalem. Noen annen brudemystikk gir ikke Åpenbaringsboken anledning til. Dette perspektiv på kirkens Kristus-samfunn og historie er anvendt tradisjon, se 2 Kor 11:2 og 5:25-27. (Jf N)

42. HÅPET I ÅPENBARINGSBOKEN

De fem temakretsene i Åpenbaringsboken:

- ***Enden er nær**. Åp 1:3, 3:11, 16:15, 22:12, 20.*

De synoptiske apokalypser betoner Jesu synlige gjenkomst i sin Guddoms herlighet. I Åpenbaringsboken er dette budskap ikledd et billedspråk som overstiger mennesketankens muligheter. Dermed har den synoptiske apokalypse fått en ny form (N Åp 6:1-17 = Mk 13:4-27, jf Mt 24, Lk 21). Synene utdyper Jesu disippelundervisning i et tilbakeskuende perspektiv på Det gamle testamentes skrifter om saken. (Jf N)

Antikrist er virksom gjennom kirkens historie samtidig med de katastrofer som innevarsler den siste, avgjørende konfrontasjon mellom antikrist og Kristus. Forklaringen til antikristens virksomhet fremgår av den helhetlige fremstilling.

Ved hjelp av en trinnvis syvtalls-rytme, den ene i en oppstigning, den andre i en nedstidning, har Johannes utformet Jesu syner om hendelsene like fra Egyptens straffedommer til hendelsene i tiden før Dommens dag. Fremstillingen i syvtallsrytmer i en trinnvis oppstigning og nedstigning er et bevisst litterært verk fra apostelens side (N 296). Slik fremstiller han Lammets offerdød, som både skapelse og gjenløsning dreier seg om: *Paktens ark, sett i «Guds tempel*», 11:19. Dette trøsterike syn lar Kristi kirke på jorden fremstå som apostolatets kirke med Kritus i sin midte. Han har vunnet seieren allered og enden er nær.

Altså må vi ta på alvor dobbeltheten og samtididigheten i Guds universelle kirke. Den troende kirke på jorden er «Guds tempel», hvor paktens ark er Kristi underfulle nærvær i den forsamlede menighet, virksom til stede i de frelsesbringende handlinger han innstiftet før sin opptagelse til himmelen. Han virksomme nærvær med sitt ord garanterer «de helliges» inntog i den kommende verden. Endetidens trengsler er forvarsler om Jesu synlig gjenkomst, og reiser spørsmål om når og «hvor lenge» (Åp 6:10. Jf Sal 6:6, 35:17, osv.)

- ***Kirkens trengsler varsler Jesu synlige gjenkomst.***

De synoptiske apokalypser betoner Jesu synlige gjenkomst i sin Guddoms herlighet. I Åpenbaringsboken er dette budskap ikledd et billedspråk som overstiger mennesketankens mu-

ligheter. Dermed har den synoptiske apokalypse fått en ny *form* (N) Åp 6:1-17 = Mk 13:4-27, jf Mt 24, Lk 21). Synene utdyper Jesu disippelundervisning i et tilbakeskuende persepktiv på Det gamle testamentes skrifter om saken.

Antikrist opptrer allerede i endetidens begynnelse. De gjør han samtidig med de katastrofer som innevarsler den siste, avgjørende konfrontasjon mellom antikrist og Kristus. Hva kan forklaringen være til denne samtidighet? Forklaringen fremgår av fremstillingen i sin helhet.

- ***Endetidshistorien omfatter skaperverket og menneskeheten, og angår især lokalkirkens fellesskap*.**

Til forskjell fra Jesu undervisning den gang (Markus-apokalypsen), meddeler Jesu syner en helhetlig fremstilling av verdenshistorien med dens naturkatastrofer. Fremstillingen gir inntrykk av gjentagelser i tre parallelle synerekker: Først de syv segl (6-7), deretter de syv basuner (8-10), og til slutt de syv vredesskålene (15-16).

Har Johannes presentert endetidens historie i en forenklet disposisjon? Har han forkortet tidsperspektivet på de katastrofer og straffedommer som går forut for enden? (Eks GBornkamm.) Ifølge Nikolainen er påstanden om gjentagende bruk av samme tradisjonsstoff vanskelig å forene med veksten i synerekkene, som dessuten mangler en avslutning eller markert overgang (se 8:1-5, 11:15-19, 16:17-21).

En annen tolkning betrakter synene i en spiral, hvor dreiningene øker i omkrets og leder til høyere nivå. Denne tolkning overser tidsperspektivet i parallelle skildringer av "verdens" og kirkens historie, hvor verdens gang følger kirkens erfaringslinje gjennom endetiden (kap 7, 12-13, 17-18. Jf N 297.)

Vi er tilbake til frelseshistoriens evige høydepunkt og midtpunkt. Synenes disposisjon og oppbygning er formet som en oppstigning til epifanien i 11:19: Synet av paktens ark i Guds tempel, hvor Gud bor. Dette syn er Jesu trøstemotiv i hans kirkevisitas hos den kjempende kirke på jorden. Jf 1 Sam 4, Jer 3:16-19.

Etter dette høydepunkt og midtpunkt følger den trinnvise nedstigning i nye, intensiverte trengsler fram til enden. Da kommer Kristus synlig i sin Guddoms herlighet og bringer den nye jord. Der vil Gud bo med sin rettferdighet, og la hans velsignede folk få se Gud og Lammet, for evig befridd fra Guds fiendemakters tyranni under syndefallets kår, 21:2-4.

Vi merker oss at *tiden* er en kvalitet ved skaperverket, 10:6. I tiden blir "Guds hemmeligheter" fullbyrdet, en gang forkynt ved Guds profeter i den gamle pakt, 10:7. Fullbyrdelsen skjer ikke i en hinsidig idéverden, men i en *dennesidig* historie, hvor apostolatets kirke trer fram i Guds frelsesplan som ordnede gudstjenestefellesskap, 11:17 og 17:13 og 17. Tiden skrider frem mot Herrens dag, 16:14f, men forut for hans synlige komme skal verdenshistorien munne ut i et kosmisk drama, 6:12-17. Så langt jeg kan se, bekrefter dette apokalyptiske perspektiv den apostoliske læreoverlevering fra Jesu undervisning, t eks Lk 21-23. (Jf N)

- ***Kristi endelige seier over Guds fiendemakter***

Antikrist-dyret er det eneste sikre forvarsel om Kristi gjenkomst. Det er ikke de mange slags katastrofer som er kirkens trussel i endetiden, men antikristens forførende virksomhet. Det er felles ved alle tidens tegn at de varsler enden i nåtid, ledsager kirken i tidens løp og tiltar i styrke og omfang.

Åpenbaringsboken lest i samtid, ga klare referanser til Antiokus IV Epifanes og keiserkulten, og likeså til de kristenforfølgelser som keiserne Nero og Domitian iverksatte. Despotene den gang og senere representerer antikrist med institusjonell overhøyhet og krav på ufeilbarlighet. Denne maktarroganse rammer kirkens fremtreden som apostolatets kirke under Kristi herredømme.

En annen dyreskikkelse er "*den falske profeten*", som ikke lar seg historisere på samme måte (13:11-17; 19:20). Løgnprofeter var virksomme i den gamle pakt (1 Kong 22:22, Jer 5:31, 14:14, osv), og de er aktører i Jesu undervisning om endetidens gudsfolk (Mk 13,22 par, jf Mt 7:15-21, 25:13, 26:41).

Gjennom aposteltiden fremtrådte løgnprofetene med en selvopphøyet og ufeilbarlig opposisjon til det apostoliske ord fra Herren. En mulig referanse den gang kan være (N) en øverstemprest og propagandasjef tilknyttet keiserkulten og en Dea Roma-religion (skjøgen). Uansett inngår deres undergang i hendelsesrekke med ødeleggende følger for jorderiket og kirken på denne jord.

Forholdet stat og kirke gjennom historien arter seg som en kontinuerlig *kompetansekonflikt*. Begge parter lar seg friste til å overstige sitt eget myndighetsområde og misbruke sin makt på bekostning av den andre. *Statsmakten* fristes til hor med skjøgen, det vil si hengi seg til det onde for å oppnå kirkekontroll, 17,1f; 18,3f. I denne konflikthistorie er skjøgen drukken av de helliges blod og Jesu vitners blod, 17:5.

Løgnkirken (el skjøgekirken) er innordnet stats- og folkemakt. Med avguderisk myndighet øver løgnkirkens myndigheter interessekontroll med uinnskrenket jurisdiksjon over menighetens gudstjenestelige ordninger. Denne maktmisbruk rammer kristnes gudgitte nåderett, gitt i dåpen til vern om Guds barns frihet i liturgiske ordninger. Den trofaste kirke svarer med utøvelse av kirkens rett i gudstjenestelige ordninger under Kristi herredømme, 19:6-8, N 22:8f, 18f.

Gud er historiens herre. Han bruker verdens herskere i sin plan, inntil Guds ord er fullbyrdet, 17:13 og 17; 18:24; 19:10. Den seirende part er allerede den kirke som etterfølger Kristus i den apostoliske læretradisjon. Det er i den utholdende bekjennelse (homologi) kirken seirer. Det seirende Guds Lam garanterer seieren når han lar sin vredesdom ramme den gudfiendtlige statsmakt - dyret, 17:14. Heller ikke da medvirker kirken til seieren. Sammen med Guds gode engleskarer er kirken tilskuere til seieren og lovpriser Gud, 19:1-3, 6-8. Da er trengselstiden over og rettferdigheten skjedd fyldest i Den Høyestes rett, 18:20.

Samtidig med endetidshistoriens drama på jorden foregår en åndenes kamp i en overjordisk virkelighet. Kristi egentlige motstander er *dragen* el. satan, som de to dyrene tjener (12:11; 13:4). Satan har forfulgt Kristus fra begynnelsen av (12:3-4), og han forfølger Kristi kirke el medtjenere (12:13-17) inntil Kristi endelige seier over ham, 20:10. Åpenbaringsbokens satanologi er anvendt tradisjon siden Jesu undervisning (jf N).

Synerekkene fremstiller den uforsonlige strid mellom den kommende verden og den gamle, mellom Guds folk og verdens makthavere, mellom Guds gode engler og satans engler. Denne dualisme er ellers kjent i apokalyptisk tradisjon, men et særtrekk ved Åpenbaringsboken er *Guds gode engleskarer*. De opptrer med delegert myndighet under Kristi herredømme,

men står som tilskuere til Kristi seier i det endelige sluttoppgjør. Deres delegatmyndighet ligner en pastors myndighet i apostolatets kirke (jf sendebrevenes adressater).

Tusenårsriket (20:4-10)

I Nytestamentet er tusenårsriket dunkelt nevnt på dette ene sted (hapaxlegomenon). Derfor har ikke de evangelisk-lutherske bekjennelser unngått å fremstille en lære om tusenårsriket.

Det er vanlig å vise til opprinnelsen i senjødisk apokalyptikk, hvor et messiansk interim går forut for Herrens dag (eks 4 Esra 7:26-30 og Baruks Åp 39-40). Med denne henvisning har man villet forklare de to oppstandelser: I den første oppstandelse oppstår de som ikke bøyde seg for dyret. De skal herske med Kristus i tusen år (20:4). I den andre oppstandelse oppstår de andre døde, når tusen år er gått (20:5). De to oppstandelser tilsvarer de jødiske rettferdiges oppstandelse (Jes 26:19 og Luk 14:14) og alles oppstandelse (Dan 12:20).

Åpenbaringsboken følger den inndeling som Paulus mottok og minnet korintermenigheten om (1 Kor 15,23, 42, 51f). *Joh 5:29* skiller mellom "livets oppstandelse" og "dommens oppstandelse", og forkynner alternativet uten å utelukke to oppstandelser.

Den plass som tusenårsriket og de to oppstandelser har i Åpenbaringsboken, følger inndelingen i *Esekiels bok*. Inndelingen gjenspeiler den apostoliske læretradisjon fra Jesu disippelundervisning, men med et bredere underlag enn Esekiels bok. Mine henvisninger knytter Åpenbaringsboken til den apostoliske læretradisjon.

- Verdensbyens undergang: Esek 27 = Åp 17. - Jf Mt 25:34, Lk 8:30, 10:20. Videre: Ef 1:4f, Fil 4:3.
- De hedenske rikers undergang: Esek 28-35 = Åp 19. - Jf Mt 6:13, 22:2, 25:10, Joh 3:29. Ef 5:25.
- Messiasriket: Esek 37:15-28 = Åp 20:4-6. - Jf Mt 19:28, Lk 22:29f, Joh 5:24f. Videree: Rom 8:17, 1 Kor 6:2-5, 2 Tim 2:11f.
- Gog og Magog-krigen: Esek 38-39 = Åp 20:7-10. - Jf Mt 25:41.
- Dommen over folkene: Esek 39:21-29 = Åp 20:11-15. - Jf Mt 16:27, 25:31, 41, Joh 5:28f. Videre: Rom 2:5f, 14:11f, 1 Kor 15:24-26, 54f, 2 Kor 5:10, Fil 4:3. 2 Pet 3:10.
- Det nye Jerusalem: Esek 40-44 = Åp 21-22. - Jf Mt 10:8, 16:18, Joh 3:29, 4:10, 14, 7:37, 8:25. Videre: Rom 3:24, 1 Kor 6:9, 11:2, 15:26, 54, 2 Kor 5:17, 6:16, 18, osv. 2 Pet 3:13.

I likhet med 2. *Peterbrev* skildrer Åpenbaringsboken de fortaptes skjebne med tilbakeholdenhet på et punkt: Guds vrede rammer i første rekke Guds fiendemakter, 19:20; 20:10f, 14f. En billedlig fremstilling markerer frelsens absolutte motsetning til en eksistens uten frelsens mulighet, utelukket fra Guds godhet og livet for hans åsyn. Det er hva det bibelske bibelspråk sier oss, hverken mer eller mindre. I sentrum står den nye himmel og det nye Jerusalem som stiger ned på den nye jord.

Åpenbaringsboken er mer enn en oversiktlig og bred fremstilling av kirkens endetidshistorie. Boken gir også et utsyn over den triumferende kirke og livet etter Jesu Kristi gjenkomst. Budskapet trøster kirken med Guds virksomme nærvær i den forsamlede menighet, og oppmuntrer til utholdende bekjennelse og et liv i årvåkenhet og bønn (Åp 3:3, 16:15. Jf Mt

25:13, Ef 6:18, 1 Pet 5:8-11). Denne verden går mot sin undergang, som ikke består i tilintetgjørelse, men i nyskapelse (Åp 19:1f, jf Mt 24:29, 35, 2 Pet 3:10-13).

Guds vitnesbyrd er allerede Jesu legemlige oppstandelse (1 Kor 15:20-22). Den har stadfestet Guds forsoning med verden i Jesu offerdød, og stadfestet den rettferdighet som består i Kristi lidende lydighet. Derfor begynner det evige liv med syndenes forlatelse i et gjenopprettet gudssamfunn, mottatt i tro. I den troende kirkes gudssamfunn er Guds rike en foregrepet virkelighet, virksomt til stede med Kristus til eksempel, som har elsket oss først.

Det er dette gudssamfunn menighetens virksomhet handler om. Målet er den nyskapte jord hvor Gud er alt i alle. Da skal Guds barn få se Gud ansikt til ansikt og leve i hans nærhet med lovprisning og takk, Åp 7:9f, 19:1f. Der skal livet være befridd fra Guds fiendemakter synd, død og satans rike. Billedbruken lar oss ane en virkelighet som overstiger mennerskers tanker om glede, fred og hvile.

Nytt i Åpenbaringsboken er *den himmelske gudstjeneste*, Åp 7:9-17. Synet må forstås i sammenheng med bokens fremstilling av forholdet mellom Kristus og kirken. Den himmelske liturgi omfatter troen lovsang på jorden.

I likhet med evangelistenes redaksjon av en bevitnet Jesus-historie, er også den redigerte Åpenbaringsbok Johannes' verk med front mot jødisk apokalyptikk og spekulative idéer (jf N 299).

Til slutt:

Jesu åpenbaringer for den gamle Johannes gir nøkkelen til *kristen historieteologi*: Historiens mål og mening er Jesus og hans kirke. Renningen i historiens vev er åndenes kamp om Guds kirkes fremtreden som apostolatets kirke på stedet. I denne strid er kirken det folk som følger Kristus, hvor enn han går (14:4). Sporene følger ikke menneskers tanker og behov. Den trofaste kirke øver troen til Guds ære i de prøvelser som Gud tillater.

Jesu syner for den gamle Johannes stiller ham i et *utfyllende* forhold til synoptikerne Matteus, Markus og Lukas. I likhet med dem formidler også Johannes Jesu undervisning i Det gamle testamente, sentrert om de store temaer Jesu person, frelsen og kirken i den nye pakt. Med Jesu åpenbaringer for ham utfyller han de andre evangelistene med Jesu åpenbaringer om Guds kirkes historie gjennom endetidens trengsler inntilden kommende verden.

Trøstemotivet kommer indirekte til uttrykk i bokens indre struktur og i den trinnvise disposisjon i en opp- og nedstigning. Bokens bokstavelige midtpunkt og høydepunkt er paktens ark i Guds tempel. Johannes fikk se det seirende Guds Lam, virksom i menighetens gudstjenestefellesskap, hvor hans nærvær bærer tegnets skikkelser, og derfor gjenstand for troens lovprisning i tillit til hans virksomme ord, for seieren er vunnet allerede i Kristi offerdød!

Håpets begrunnelse *det levende håp* som den oppstandne Jesus er. Med ham til gave er troen *en levende tro*, skapt ved hans ord og styrket ved de handlinger han innstiftet og befalte for bringe menneskene frelsen i hans kirke på jorden. Forvaltet på troskapens vilkår, har hver den som tror evig liv i en foregrepet virkelighet. Fullendelsen gjenstår. Derfor oppmuntrer Jesus i sin kirkevisitas: «Vær tro til døden, så skal jeg gi deg livets krone!»

43. HVILKE OVERLEVERINGER SKAL DØPTE LÆRE Å HOLDE? EN KOMMENTAR TIL NIKEAKONSILET 787

Mt 28:20 – *lær dem å holde det jeg har befalt dere...*

Den Oppstandnes kirkebefalinger er få og har karakter av gaver. De er også lette å praktisere for døpte som er voksne nok og ved sine fulle fem: Prekenembetet, dåpen, skriftemålet, bønnen i Jesu Navn og Herrens Nattverd.

Vi vet av Guds ord at Guds utsendte, Jesus Kristus, ikke kom for å legge byrder på menneskene. Han har i sin lidende lydighet oppfylt Guds lov i alle deler og i alles sted. Gjennom ham lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne i all hans trofasthet og kjærlighet, lik en venn å stole på i liv og død. Joh 17:3. Lovens åk har han selv båret, og derfor er hans åk lett å bære. Mt 11:28-30. Åp 2:24.

Vi vet også av Guds ord at Gud er en forsonet Gud, og at vi anvender denne gudskunnskap ved troen på Kristi velgjerninger «for oss». Han er «Den Hellige og Rettferdige» (Apg 3:14) og derfor menneskenes eneste hellighet og rettferdighet for Gud.

Hensikten

Hva er hensikten med frelsen, gitt den enkelte til del i dåpen? Hensikten synes glemt når syndenes forlatelse eller synderens frifinnelse blir forkynt *med forbehold om fornyelse* i gode gjerninger (el helliggjørelse). Hvor dette forbehold vinner innpass, møter vi en syk lutherdom med sitt forhold til lov og evangelium «på et høyere nivå», jf Gal 3:1-14.

I Luthers Lille Katekisme er hensikten beskrevet slik:

> - «for at jeg skal være hans egen og leve under ham i hans rike og tjene ham *i evig rettferdighet, uskyldighet og salighet*, liksom han er stått opp fra de døde, lever og råder i evighet» (forkl 2. trosart).

Den tilregnede «rettferdighet, uskyldighet og salighet» er en *virkelighet*: - «min Herre» i hans uskyldige lidelse og død i alles sted. Han er Guds fred med oss, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Men dermed er ikke frelsen utdelt og mottatt med ham til eksempel i troens lydighet.

Guds forsoning med alle gis den enkelte til del i dåpen til Jesu død og med Guds løfte om salighet for hver den som tror, Mk 16:16. Dåpen vitner om Guds universelle nåde for at vi ved troen på hans stedfortredergjerning skal etterfølge ham i forsakelse og tro. Da øver vi troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt daglige kall så lenge vi lever her under under syndefallets kår. Virksom ved troen «bor» han i oss og skaper det nye menneske som skal leve evig for Gud.

Menneskers tradisjoner og verdens tenkemåte

Kristnes problem er ikke overleveringer i og for seg, men forpliktelsen på menneskers tradisjoner og tenkemåte (2 Tess 2:8). Under skinn av kristendom medfører forpliktelsen at kirken ved siden av Bibelen har tradisjonen som en *sideordnet* åpenbaringskilde for tradisjoner

i strid med apostelordets lære fra Bibelens Herre. Derfor har den bekjennelsestro lutherdom aldri godkjent *Nikea-konsilets vedtak år 787*. .

Eksempler: Jesu oppgjør med de skriftlærde og farisèerne, Mt 15:1-20, 23:1-33 og Joh 8. Se videre: Gal 1:14, Fil 3. Mot den falske firhet, se 1 Kor 11:2 og 14:36-38.

Kol 2:1-8 beskriver den trofaste kirke i apostelordets etterfølgelse. Indirekte gir teksten en treffende beskrivelse av bekjennelsestro lutherdom, dens begrunnelse, anliggende og berettigelse. 1 Tess 2:13-14, jf 2 Tess 3:6. Skriftmaterialet til dette emne er stort.

Hvilken overlevering forplikter kristne?

Jesu utvalgte apostler ga videre til kirken «den fagre skatt» (2 Tim 1:14) – den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Til denne oppgave ble de utrustet på Pinsedagen med Åndens gaver mer enn andre kristne. Fra Herrens apostler har vi mottatt Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Forpliktet på denne overlevering, er døpte kalt til å etterfølge Kristus og gi læren videre til etterkommerne.

Kilden til apostelordets lære er «Gud og Lammet», og derfra strømmer den apostoliske læretradisjon uten jordiske tilsettinger, kort fremstilt i Luthers Lille Katekisme. Alternativer til denne tradering er visdom fra «sprukne brønner» (Jer 2:13, jf 6:7, Åp 9:1f. Jf Jes 12:3, Åp 21:10-12, 22:1).

Den Oppstandnes kirkebefalinger gjelder frifinnelsens evangelium. Guds frie barn har frihet til å uttrykke innholdet i sakssvarende former. Da er ikke de gamle formene sannhetskriteriet, men Kristi ord. Frifinnelsens evangelium gir frihet til korsing, kneling, sakramenttilbedelse, bruk av liturgiske klær, bilder, osv. Nikea-konsilet i 787 besvarte utfordringen fra islam og andre lovreligioner ved selv å opptre som lovreligion. Det er å møte seg selv i døren.

Den kristne frihet består med den rettferdighet som Guds evangelium åpenbarer uten lovgjerninger. Evangeliet gir frihet til å uttrykke apostelordets lære ved hjelp av sakssvarende uttrykk fra den gamle kirke.

Et forbilde er Martin Luther med sin bruk av den kristne frihet. I likhet med ham fremstår heller ikke bekjennelsestro lutherdom som en ny kirke eller særtradisjon, men som den gamle kirke» i den skriftbunde tradisjon fra aposteltiden. Noen annen berettigelse har ikke kirkens wittenbergske reformasjon den gang og nå.

Arvesyndens motstand gitt til kjenne i begrepsglidninger

En kristen er ved troen frikjent for Kristi skyld, men ikke befridd fra arvesynden motstand i menneskets innerste, alaltid i strid med Guds gode skapervilje. (Esek 11:2, jf Mt 7:15, Joh 5:43, 7:18, 1 Kor 10:24, 1 Pet 1:20, osv). Det er Guds barns erfaringm når troen øves i gjerninger lagt foran oss i Guds ord (Ef 2:12). I denne gode strid kommer Den Hellige Ånd oss til hjelp med Kristi ord, lik duen med det frisked oljeblad (1 Mos 8:11, Gal 5:17.

Kirkens historie gjennom det første millennium er en dokumentasjon til den glidning i begrepene, som alltid skjer når apostelordets lære blir tilpasset mennerskers tradisjoner og tenkemåte (Kol 2:8)

Resultatet viste i tidlig middelalder. Guds nåde ble forstått som en legende prosess. Den nytestamentlige prest ble forstått på linje med den levittiske offerprest i den gamle pakt.

Sannhet ble ikke begrunnet i og med apostelordets lære fra kirkens Herre, men med sannhetskriteriene i den greske kulturtradisjon – alder, utbredelse og oppslutning.

Med begrepsglidning fremstod en kristeliggjort folkefromhet tilpasset allmenreligion på lovgjerningenes grunn. Kirken -representert med prester og klostre, fremstod i middelalderen som det nye Israel til erstatning for det gamle (erstatningsteologi).

Samtidig med fremmedgjørelsen overfor den nytestamentlige tro økte avstanden mellom *messe og folk*. Det ble prestens oppgave å holde privatmesser for levende og døde mot betaling. Jf sidealtrene i katedraler fra middelalderen. I privatskriftemålet var presten dommeren, satt til å anvendte kirkelovene og ilegge godtgjøring alt etter overtredelsens alvor og art.

Begrepsglidninger følger kirken som en skygge i form av tilpasninger til dominerende yndlingsideér og menneskers forventninger til kirken. Virkningen er den samme i tidens løp: Begrepsglidningene tilslører det unike og underfulle ved den Oppstandnes befalinger. Nye påfunn virker tilstrømning, men interessen avtar som regel etter kort tid med økt avstand mellom messe og folk. Tilbake står den trofaste forvalter av «Guds «hemmeligheter» i den rest som blir tilbake. (1 Kor 4:1f).

Troen lever av Guds evangelium og sakramentene. Ved dem er den oppstandne Kristus virksom med sin Ånd i den forsamlede menighet. De handlinger som har hans ord og befaling, lokker og drar på kirkevei. Tause påminnelser i kirkens rom er prekestol, døpefont, skriftestol og det nakne alterbord. Med litt kristendomskunnskap blir døpte minnet om menighetens sendelse og legitimitet. Her skal apostolatets kirke tre fram med ekte saker.

Et vendepunkt i kirkens historie

var kirkens wittenbergske reformasjon under Martin Luthers ledelse. Den gave-rettferdighet som evangeliet åpenbarer av tro til tro, ble atter forkynt fra prekestolene og rakt fram i sakramentets skikkelser under Nattverdens Liturgi. Den nytestamentlige tro - som før var skjult under menneskers tradisjoner og verdens tenkemåte, ble forkynt og døpte fikk lære den rettferdighet som gaveevangeliet åpenbarer, og å leve med Kristus til eksempel i gode gjerninger med saligheten for øye.

Det merkelige skjedde. Fra begynnelsen av 1530-årene begynte massealterganger i lutherske kirkehus. Underet i messen lokket og dro. I forberedelsen til Herrens Nattverd lokket skriftemålet med Guds syndsforlatelse tilsagt uten forbehold. Presten ble skriftefar på evangelisk vis. I mange sogn gikk hele lørdagen med til å høre skriftemål og tilsi syndsforlatelsen i Kristi sted uten godgjøring (jf Lille Katekisme). Til Herrens Nattverd gikk kommunikanter med troens frimodighet, og gikk derfra med Kristus til gave, enhver til sin daglige gjerning (jf forkl 2 trosart Lille Katekisme). Denne gjenforening av messe og folk vakte oppsikt i den europeiske kristenhet. Noe lignende hadde ikke skjedd siden de første århundrer.

Gjenforeningen av messe og folk begynner hvor fariséervisdom må vike for Guds ubetingede nåde i «Kristus og ham korsfestet», 1 Kor 2:2. Det skjer – nå som før, hvor Guds lov avslører arvesyndens motstand og lønn, skjult bak dydens fikenblad, og Guds evangelium tilregner synderen Guds hellighet og rettferdighet i Kristi lidende lydighet. Guds endegyldige og eviggyldige bevis er Kristi oppstandelse fra de døde på den tredje dag, slik han hadde lovt. Med troen på Kristus Jesus, reist opp rettferdiggjort i alles sted, pågår hjertenes reformasjon i nå-

tid. Det var denne reformasjon Luther siktet til med ordene «ecclesia semper reformanda est» (Lauri Haikola).

Jesu varselrop har adresse til troens bekjennere til alle tider, *Mt 16:12 – Pass dere for fariséernes og sadduséernes lære!* Denne advarsel har evangelisten Matteus plassert like forut for Jesu spørsmål til de tolv: «Hvem sier menneskene at Menneskesønnen er?»

En illustrasjon fra Nikea-konsilet 787

Presten Willy Abildsnes (1939 - 2015) sendte meg oversettelsen uoppfordret. Foranledning var høykirkelige svermerier om «den udelte kirke» før år 1054, da skismaet skjedde mellom kirken i øst og vest. Kilde: Denzinger: Enchiridion Symbolorum MCMLX s 146-150.

ACTIO VII

302

Idet vi likesom går den kongelige sti og følger våre hellige fedres gudgitte lære og den katholske kirkes overlevering, for vi vet at kirken er den Hellige Ånds som bor i den, ¬ (og derfor) avgjør vi med all nøyaktighet og omhu:

I likhet med avbildningen av det dyrebare og levendegjørende kors skal de ærverdige og hellige bilder, som er sømmelig fremstilt med malerfarver, mosaikk-biter eller annet materiale, settes på hellige kar og klær, på vegger og tavler, på hus og ved veier, både vår Herre og Gud og frelsers Jesu Kristi bilde og bildet av vår uberørte herskerinne, den hellige gudføderske, av de ærefulle engler og av alle hellige og fromme menn. For jo oftere de skues gjennom billedmessig gjengivelse, jo mere oppvekkes de som betrakter disse bilder til ihukommelse av og til lengsel efter originalene.

Bildene skal gis hilsen og ærbødig tilbedelse, dog ikke den sanne dyrkelse ifølge troen, som tilkommer alene den guddommelige natur, men på den måte det gjøres overfor det hellige korsets bilde, de hellige evangelier og de øvrige sakrale gjenstander. For å ære bildene skal det frembæres røkelse og lys, som de gamle fromt hadde for skikk. «For den ære som vises bildet, går over på originalene («prototypene»).

303

Slik befestes vår hellige fedres lære, ja den katholske kirkes overlevering, den som fra jordens ene ende til den andre har mottatt evangeliet; slik følger vi Paulus, som talte i Kristus, og hele den gudelige apostoliske forsamling og den fedrene hellighet, idet vi fastholder de overleveringer vi har mottatt.

Slik synger vi profetisk seiershymner for kirken: Gled deg såre, datter Sion, rop ut Jerusalem, fryd deg og juble av hele ditt hjerte! Herren har tatt bort fra deg dine motstanderes urettferdige gjerninger, han har forløst deg av dine fienders hånd; du skal ikke mere se noe ondt, der skal være fred over deg til evig tid.

304

Derfor: de som våger å tenke eller lære annerledes, eller i likhet med bannsatte vranglærere å forakte de kirkelige overleveringer og tenke noe nytt, eller forkaste noe av det som er overgitt kirken: evangeliet, avbildningen av korset, billedkunsten eller martyrens hellige lev-

ninger, eller falskt og listig å pønske ut noe for å kullkaste noe som helst av den katholske kirkes rettmessige overleveringer, eller å bruke til verdslige formål de dyrebare sakrale gjenstander eller de hellige klostre: er de biskoper eller klerikere, byder vi at de skal avsettes; er de munker eller legmenn, skal de utelukkes fra kommunionen.

ACTIO VIII

306

Vi anerkjenner de hellige bilder. De som ikke mener slik, legger vi under bann -

308

Om noen forkaster noen som helst kirkelig overlevering, skreven eller uskreven, han være forbannet.

I vedtakene taler det maktfulle «vi» med antikkens sannhetsbevis. Det var årsaken da filosofer på Areopagos gjorde narr av Paulus da han gjorde kristentroen troverdig med *Guds* sannhetsbevis, *Apg 17:32 – Da de hørte om oppstandelse fra de døde, gjorde enkelte narr av ham...*

Den som hevder å representere «den udelte kirke», må sluke den kamel som består i ovennevnte vedtak fra Nicenum II. Man kan henvise til historiske omstendigheter, men bannlysingen vil uansett være ubegripelig uten antikkens sannhetskriterier til forsvar for religionsimporter gjennom kirkens historie. *Vincent av Lerinum* (d ca 434) formulerte sannhetskriteriet slik: «Vi holder fast ved det som er blitt trodd over alt, alltid og av alle».

Teksten lar det økumenisk konsil fremstå med selvbekreftende åndelighet uten begrunnelse i apostelordets lære fra kirkens Herre. Vedtakene vitner om den begrepsglidning som hadde funnet sted i kirken siden Nicenum I år 325. Da måtte konsilfedrene erkjenne at deres bestod i å stadfeste og istemme den lære som beviselig er gitt kirken fra begynnelsen (jf Apg 15:16-18) – og intet annet! Denne erkjennelse gjorde inntrykk på Luther og de andre wittenberg-teologene, som avviste Nicenum II. Følgelig har en bannlysing uten hjemmel i Krsti ord ingen gyldighet i kirken. Der står saken.

Vår tilbedelse av Kristus-bilder, gjelder gudmennesket etter sin menneskelige natur, hevdet Johannes Damascenus under billedstriden. Det er meningen med krusifikset. Denne mening blir tilslørt med det nakne kors blant svermerne på reformasjonstiden (jf Andreas Karlstadt med sin billedstorm i Wittenberg under Luthers fravær).

Vår identifikasjon med den gamle kirke består i den apostoliske læretradisjon fra begynnelsen, gitt kirken i og med apostelordets lære fra Bibelens Herre. Vi bruker gjerne vår kristne frihet til bilder, skikker og handlinger som på sakssvarende uttrykker hva Bibelen sier om Kristus og hans kirke, men aldri med henvisning til alder, utbredelse og oppslutniøng. Med slike begrunnelser følger den praksis som tross den gode hensikt å ære personen, tilber ikonet. Vi er forpliktet på den læretradisjon som døpte mennesker å leve med det levende håp til gave og i troens lydighet etterfølge hans eksempel.

44. «DEN GAMLE UDELTE KIRKE», HVOR FINS DEN?

Guds Ene Hellige Kirke har alltid vært og forbli En. Vi bekjenner at det fins «en hellig, allmenn kirke» (Una Sancta Ecclesia), men hvor finner jeg den?

Påstanden om «den gamle udelte kirke» stammer fra Den anglikanske kirke, og den møter oss i moderne økumenikk. Den Nordisk Katolske Kirke har gitt hypotesen sin tilslutning (bl a Scranton-erklæringen i 1987). Det er tankevekkende at benevnelsen «den gamle udelte kirke ikke fins i Den katolske kirkes katekisme.

En synlig kirkeenhet?

Det kirkebeskrivende ord «synlig» er typisk for kirker i den reformerte tradisjon siden Zwingli, Calvin og Bucer. Fra det hold vil man utfylle Den augsburgske bekjennelses art. 7 med dette megetsigende ord: - «kirken er de helliges synlige forsamling, hvor Guds ord blir rett forkynt og sakramentene» osv. Altså må læren om kirken omfatte Helligåndens umiddelbare gjerning i den erfarte tro, gitt til kjenne i trosytringer og kirkens tradisjon. Tilføyelsen medfører glidende overganger til unionisme og Romerkirkens institusjonelle læresystem.

Eksempler på luthersk kirkemark er høykirkelige svermerier og pietismens troendegrupper under reformert innflytelse. Mere fordekt er den virksomhet som består i meningsutvekslinger i en psykososial prosess, hvor målet er en kirkeenhet som formidler evangeliets «kjerne» i nye former, relevante for menneskene i det sekulær-liberale samfunn. En kirkeenhet grunnet på et felles muliplum i læren, gir rom for et læremangfold med status som utfyllende aspekter på Bibelens innhold, og rom for gudsdyrkelse og kristenliv i ulike former.

I dette utviklingsperspektiv er man henvist til begrunnelser og argumentasjonsmåter i strid med apostlenes lære om kirkefellesskap. Deres begrunnelse er Det gamle testamen-tes ord om den Kommende, Jesus Kristus og Guds folk i den nye pakt, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Et eksempel: Denne begrunnelse mangler i Felleserklæringen med Romerkirken om rettferdiggjørelseslæren. Her fins ingen henvisning til «Abrahams tro» i den gamle pakt. Man later som om problemet er bekjennelsestro lutherdom!

Problemet består:

Vil man gjøre «de helliges samfunn» synlig for verden, hvor er da den hellige, allmenne (katolske) kirke å finne? Den romersk katolske kirke svarer: Hos oss! Den Nordisk Katolske kirke svarer: Hos oss! Baptistene svarer: Hos oss! Også karismatikere og kristne gjenfødt i vekkelsens opplevelsesmystikk, svarer det samme med henvisning til fellesskap i kjærlig forbrødring. Osv.

Anglokatolikker siden 1800-tallet svarer med henvisning til kirkens tre forgreninger; den ortodokse kristenhet i øst, Romerkirken i vest og dertil den anglikanske kirke (Church of England). En buddhist som vil konvertere til kristendommen, står overfor det samme problem som i oldkirkens Roma eller Antiokia: Hvilket kirkehus skal jeg velge? Et uegentlig svar er Laodikea-menighetens læreignorans, tross Jesu strenge advarsler, Åp 3:14ff.

De uegentlige svar utelukker bekjennelse på nytestamentlig vis (homologein). Den istemmer og stadfester apostelordets lære om Jesus Kristus og kirken, gitt i og med Det gamle tes-

tamentes ordlyd. Denne lære fantes før Nytestamentet forelå, og lenge før forestillingen om «den gamle udelte kirke». Så har ikke bekjennelsestro lutherdom noen annen berettigelse enn den å være talerør for den gamle kirke i den apostoliske læretradisjon. Den formidler ingen ny tro, men Abrahams tro, den tro som «Abrahams barn» har. Men de som begrunner sin gudstro med lovgjerninger, er forbannet (Gal 3:6-10, jf Joh 8:56). Dermed er også de mange protestantiske kirker utelukket, som begrunner sine fellesskap med troserfaringer og selvbestemt tro.

Veien fram mot den synliggjorte enhet

Altså krever påstanden om «den gamle udelte kirke» i fortid et økumenisk program i nå-tid. Anglikanere, nykatolikker, høykirkelige og mange med dem vil synliggjøre troens fellesskap i samlingen om biskopen, som i kraft av «den apostoliske suksesjon» forvalter kirkens enhetsarv i kraft av håndspåleggelser tilbake til apostelen Peter. Ved hjelp av en fik-sjonshistorie vil man foregripe kirkens synlige gjenforening (Reunion). Følgelig må det være en kristenplikt å medvirke i form for økumenikk, og forsømmelse vitne om moralsk svikt.

Greven Nicolaus von Zinzendorf (d 1761), den moderne økumenismes far, presenterte et handlingsprogram i en lignende bane. Målet var gjenopprettelsen av «den apostoliske menighet» i aposteltiden, og gjenopprettelsen i «den apostoliske ordning» dermed foregripe endetidens verdensomspennende misjon i konfesjonsløse brødremenigheter. Deres basis var Jesus-mystikk på inderlighetens grunn med rom for læremotsetninger rangert som «meninger» og derfor gjenstand for overbærenhet.

Denne visjon med «aversjon mot konfesjon» ble synliggjort i Herrnhut, hvor brødremenighetens medlemmer kom fra ulike kirkehold og ble modell for «misjonskirker» i ettertid. Tankegangen ble fulgt opp i moderne økumenikk siden 1850-årene, blant annet med den kirkehistoriske nyhet kalt «open communion», fremmed for den gamle kirke, og følgelig fremmed for konfesjonell lutherdom.

Abrahams barn bekjenner Abrahams tro

Med stor konsekvens står den frafalne formålslutherdom i et løsaktig forhold til kirkens rettesnor «Skriften alene» og til dens rette utlegger, Kristus Jesus (Kristus alene). Da tyr man til redningsplanken «den gamle udelte kirke», men vel å merke uten den tro som «Abrahams barn» bekjenner.

Altså var de Abrahams barn, de sju tusen på Elias's tid som ikke hadde bøyd kne for Baal, men ikke de andre. (Rom 11:1-10, jf 1 Kong 19:10.) Heller ikke de som avviste Døperen Johannes' vitnesbyrd var Abrahams barn, selv om de var jøder. Og de som mener Gud trenger ingen forsoning fordi han er kjærlighet, heller ikke de er Abrahams barn, for i Det gamle testamente fins ikke noe spesifikt løfte om frelse uten Kristi lidende lydighet. (Prof dr theol Mats Eskhult. Jf Joh 8:30-45. 1 Kor 2:2.) Å påstå noe annet, er det svermeri som Luther har beskrevet slik:

«Entusiasmen bor i Adam og hans etterkommere fra begynnelsen til verdens ende. /…/ Og den er opprinnelsen, kraften og makten i alt kjetteri, også i pavedømmet og muhammedanismen. Derfor skal og må vi holde fast på at Gud vil ikke ha noe med oss mennesker å gjøre

annet enn ved sitt ytre ord og sakrament. Men alt man roser seg av uten Ord og Sakrament, er av djevelen. (SA 8:10. Merk skriftbegrunnelsen i Jes 53.)

Med entusiasme (el svermeri) siktes til enhver fromhet som følger andre stemmer enn Den gode hyrdes stemme. Joh 10:5, jf Rom 16:17f, 1 Kor 15:1f, Åp 2:2, 9, 13, 24f, 3:3f, 8, 10f.

Jesu varselrop

mot sadduséernes og fariséernes lære lyder gjennom kirkens historie. Matteus har i sin redaksjon plassert advarselen nær den gudgitte bekjennelse (Mt 16). Han oppfattet poenget. «Surdeigen» - deres lære - Det gamle testamentes Messias-vitnesbyrd, stadfestet med Guds vitnesbyrd som reiste Jesus opp fra de døde, erklært rettferdig i alles sted.

Hvorfor vender man det døve øre til Jesu varselrop? Med hvilken autoritet og kompetanse tilslører man Jesu og apostlenes kamp mot den kirkeødeleggende vranglære? Hvorfor overser man den største kirkefare – antikristens virksomhet gjennom endetidens trengsler? Jesu visitasbrev i Åpenbaringsboken har adresse til kristenheten i tidens løp – ingen menighet eller prest unntatt.

Med visjonen om kirkens gjenforening så Zinzendorf fram mot endetiden, da den apostoliske menighet ville blomstre og bære frukt i kjærlig forbrødring, og verden strømme til den synlige kirke. Men er de kristnes synder årsaken til verdens vantro?

Kirkens herlighet skjult i nådemidlenes historie

Troen er uansett tid og sted Den Hellige Ånds suverene verk hos dem som hører Kristi ord fra Faderen, Joh 17:20. Og «verden» er i denne sammenheng den hovmodige menneskenatur – «den gamle adam», i stadig motstand mot åpenbaringsordets Gud, v 6, 8, 9, 12.

Like lite som verden kan se den herlighet som Faderen har gitt Sønnen, kan verden se den herlighet som kirken har i Kristus. Han bevitnet den med de undergjerninger og med oppstandelsen hin påskedag. Lik kristne i apostletiden, er også vi henvist til apostelordets lære fra Faderen og Sønnen (v 20), for ved «deres ord» er Helligånden suveren, og virker den tro som anvender Guds velgjerninger i Kristus, enhver på seg selv.

Også vi er henvist til kirkens ytre kjennetegn, innstiftet og befalt av den oppstandne. Tegnene gjør Guds universelle kirke lokaliserbar og tilgjengelig i samlingen om Ord og Sakrament, forvaltet på Kristi vilkår. Der er Kristus virksom, i Guds tempel og Åndens bolig. Allerede apostletidens kristne ble minnet om denne virkelighet.

Lik Kristi herlighet, skjult i tjenerskikkelsen, er kirkens herlighet skjult i denne verden (Apol 7/8:19-20). Bibelord om Sønnens herlighet i Jesu skikkelse må vi lese i lys av hans oppstandelse og opptagelse til Faderens høyre, og vente dagen da han kommer synlig i sin Guddoms herlighet for å dømme verden. Vil vi skjelne mellom den synlige og usynlige kirke, gjelder distinksjonen kirkens synlige fremtreden for Guds åsyn i den kommende ver-den.

Like lite som kirkens enhet har vært «den udelte kirke», kan enheten være den «gjenforente kirke», for kirkens synlige enhet er Kristi verk på Dommens dag. Da skal verden se Jesus i hans Guddoms herlighet, og verden gjenkjenne ham på sårmerkene med gråt og klage, Åp 1:7, og alle erkjenne at han er HERREN, til Gud Faders ære, Fil 2:10. Da først åpenbarer han

sin kirkes herlighet, når han lar Faderens velsignede gå inn i det rike som er beredt dem fra verdens grunnvoll ble lagt, Mt 25:33.

I mellomtiden er det forkastelig å fremstå som talerør for «den gamle udelte kirke», og å gjøre det til en kristenplikt å medvirke til «den gjenforente kirke». Jesu forbønn «at de alle må være ett liksom vi» - Faderen og Sønnen, må vi sammenholde med bønnen «hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet», Joh 17:11 og 17.

Guds kirkes enhet består i den uforbeholdne bekjennelse til «ditt ord» - Faderens ord til Sønnen, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære, v 8, 14, 20. Følgelig er ikke menighetens sendelse begripelig på annen måte enn i den trofaste læreformidling, hvor døpte lærer å holde alle Herrens befalinger i en dennesidig, bevitnet menighetshistorie. Kommunikantprotokollen gir en pekepinn om kirkens gudssamfunn (1 Kor 10:16f), som omfatter den himmelske gudstjeneste allerede.

Konklusjon

Hypotesen «den gamle, udelte kirke» er en fiksjon. Det er også visjonen om «den gjenforente kirke». Hypotesen frister med djevelens forvrengte bibelbruk og antikristens forførende virksomhet over prekestoler og lærekatedre. Men Abrahams barn bøyer ikke kne for Baal.

Skjult under korset er «de helliges samfunn» å finne «der hvor evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltes rett», CA 7. Der er den oppstandne Kristus virksom til stede, hvor døpte mennesker etterfølger det apostoliske ord «som Guds ord, som det i sannhet er», 1 Tess 2:13, jf Mt 10:40, Lk 10:16, 1 Kor 15:1f.

Liksom Guds Ene Hellige Kirke var en virkelighet i oldkirken, tross mange splittelser, så er hun også en virkelighet i vår samtid, tross utallige trossamfunn begrunnet i menneskers tradisjoner og bekvemme reservasjoner. «De helliges samfunn» må være gjenstand for tro, for Gud har gitt sin kirke tegnene - evangeliets rene lære forkynt og rakt fram i sakramentets skikkelser i «de helliges samfunn». Der skylder vi Gud den hengivne og uforbeholdne tilbakemelding på Bibelens vitnesbyrd om Guds Ene Hellige Kirke, og med denne tilbakemelding bekjempe ukjærlighet, misforståelser og vranglære, og det med tre kirkesvermerier for øye (Hermann Sasse):

(1) Mot det synliggjørende svermeri bekjenne «de helliges samfunn», skjult under korset.

(2) Mot det åndeliggjørende svermeri avsløre drømmer om «en platonsk stat»: «Vi sier at (Guds kirke) virkelig er til, nemlig de sant troende og rettferdige som er spredt utover hele jorden. Og vi føyer til dens kjennetegn: Evangeliets rene lære og sakramentene. Denne kirke blir med rette kalt «sannhetens støtte» (1 Tim 3:15), for den bevarer det rene evangelium og det som Paulus kaller «grunnvollen» (1 Kor 3:12). Apol 7/8: 20.

(3) Mot det relativiserende svermeri (indifferentismen) vedkjenner vi oss målestokken for kirkefellesskap: - «å være enig om evangeliets lære og forvaltningen av sakramentene».

Jesus vet hva som bor i mennesket, og derfor ber han for sine troende: «Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet». Og opplyst av Guds lov og evangelium, må vært gjensvar være: «Hellige oss i sannheten, ditt Ord er sannhet». Joh 17:11, 17.